

TAMPEREN YLIOPISTO

”HEI, NÄILLE MUKULOILLEHAN TÄYTYY ANTAA
TODISTUKSETKIN”

Kvalitatiivinen elämäkertatutkimus eläkkeellä olevasta
opettajapariskunnasta Tuula ja Osmo Virtasesta.

Kasvatustieteen tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Hämeenlinnan toimipaikka
Pro gradu-tutkielma
Anne Virtanen
Kesä 2002/kevät 2006

Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitos

Hämeenlinnan toimipaikka

VIRTANEN ANNE: Hei näille mukuloillehan täytyy antaa todistuksetkin. Kvalitatiivinen elämäkertatutkimus eläkkeellä olevasta opettajapariskunnasta Tuula ja Osmo Virtasesta.

Pro gradu tutkielma, 80 sivua., 14 liitettä, 69 liitesivua.

Kasvatustiede

Kesä 2002, kevät 2006

TIIVISTELMÄ

Tutkimukseni käsittelee eläkkeellä olevan opettaja-avioparin elämäkokemusten ja tapahtumien vaikutusta opetustyöhön. Toisin sanoen kyseessä on elämäkerrallinen tutkimus. Pyrin selvittämään antoiko sen aikainen opettajankoulutuslaitos eli seminaari kunnolliset eväät toimia opettajana. Tutkimukseni pääpaino on kuitenkin selvittää opettajuuden käsitys tutkimuskohteideni mukaan, sekä heidän elämäänsä vaikuttaneet tekijät.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tapaustutkimus, elämäkertatutkimus, jossa on piirteitä narratiivisuudesta. Tutkimusaineistoni olen kerännyt, teemahaastattelulla, haastattelemalla jo eläkkeellä olevaa opettajapariskuntaa, sekä yksilö- että parihaastatteluna. Kaikki haastattelut nauhoitin sekä kirjoitin auki. Tutkimukseni pohjana on myös dokumenttiaineistoa: vanhoja todistuksia ja valokuvia.

Tutkimukseni tehtyä tulin siihen tulokseen, että opettajan elämässä tapahtuvilla henkilökohtaisillakin asioilla, elämän käännekohtilla on vaikutusta myös opetustyöhön. Näillä henkilökohtaisten elämäkäänteiden avulla voi kasvattaa oppilaita todella hyvin ja elävästi. Elämänsä aikana kaikilla on käännekohtia, negatiivisiakin, mutta ne voi kääntää voimavaraksi tulevaan ja niistä voi kasvaa ja oppia ymmärtämään elämää ja itseään paremmin. Entisajan seminaari on palvellut hyvin tarkoitustaan, ainakin haastateltavieni mielestä. He saivat sieltä paljon evästystä opettajuuteen ja opettajana toimimiseen.

Avainsanat: kvalitatiivinen tutkimus, elämäkertatutkimus, tapaustutkimus narratiivisuus, opettajuus, opettajan professio, muisteleminen

Sisällysluettelo

JOHDANTO	5
2. TEORIATAUSTA	6
2.1 KVALITATIIVINEN TUTKIMUSOTE	6
2.1.1 Tapaustutkimus	7
2.1.2 Tutkimuskohteen valinta.....	8
2.1.3 Narratiivisuus	9
2.2 ELÄMÄKERRALLISUUS.....	11
2.2.1 Elämänkulku, elämäkerrallinen tietoisuus ja elämäkerta.....	11
2.2.1 ELÄMÄKERTA VRT. OMAELÄMÄKERTA	12
2.2.2 Elämäkertatutkimus.....	12
2.2.3 Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa.....	14
2.2.4 Elämäkertojen analysointi	15
2.3 TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTON KOKOAMINEN JA ANALYSOINTI.....	16
2.3.1 Aineistonkeruumenetelmä	16
2.3.2 Haastattelu	16
2.3.4 Teemahaastattelu.....	19
2.3.5 Yksilö- ja parihaastattelu	20
2.3.6 Elämäkertahaastattelu.....	20
2.4 LAADULLINEN AINEISTO.....	21
2.4.1 Ominaisluonne.....	21
2.4.2 Analyysi ja tulkinta.....	21
3. OPETTAJUUS JA OPETTAJAN PROFESSIO	23
3.1 IHMISKÄSITYS JA OPETTAJUUS	24
3.1.1 Essentialistinen ihmiskäsitys ja opettajuus.....	24
3.1.2 Naturalistinen ihmiskäsitys ja opettajuus	25
3.1.3 Kulturalistinen ihmiskäsitys ja opettajuus.....	25
3.1.4 Eksistentiaalinen ihmiskäsitys ja opettajuus.....	26
3.1.5 Oman ihmiskäsityksen rakentaminen ja opettajuus	26
3.2 IDENTITEETTI	27
3.2.1 Opettajan ammatti-identiteetti ja opettajuus narratiivisena identiteettinä.....	28
3.3 OPETTAJIIN KOHDISTUVAT TUTKIMUKSET	30
3.3.1 Opettaja muutosten keskellä tutkimusprojekti	33
3.3.2 Opettaja paikkaansa etsimässä.....	34
3.3.3 Kerronta opettajien työssä jaksamisen ja uusiutumisen tukena	34
4 OMAN ELÄMÄN MUISTELEMINEN	36
5. TUTKIMUKSEN VAIHEET	37
5.1 PÄÄAJATUS, ONGELMAT JA HYPOTEESIT	37
5.2 MENETELMÄT	38
5.2.1 Ennen kenttätöskentelyä.....	38
5.2.2 Aineiston hankinta	40
5.2.3 Analyysi	41
6 TULOKSET	43
6.1 TUTKIMUSONGELMIINI SAIN SEURAAVANLAISIA VASTAUKSIA	44
6.1.1 Tuula Virtanen ja opettajuus	44
6.1.2 Tuula Virtasen elämän käännekohtat.....	45
6.1.3 Osmo Virtanen ja opettajuus	51
6.1.4 Osmo Virtasen elämän käännekohtat.....	52
7 TUTKIMUKSEN TARKASTELUA	59
7.1 TULOSTEN TARKASTELUA	59
7.3 KÄÄNNEKOHTIEN VAIKUTUS OPETTAJUUTEEN	62

7.4 KOULUN JA OPETTAJUUDEN KOKEMINEN AVIOPARINA.....	63
7.5 TUULA JA OSMO VIRTASEN AVIOLIITTO	65
7.6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDEN TARKASTELUA	66
7.6.1 Tutkimuksen raportointi	67
7.6.2 Siirrettävyyden arviointi.....	68
7.6.3 Tutkimustilanteen arviointi	68
8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	70
9 POHDINTAA.....	72
9.1 TUTKIMUKSEN MERKITYS	73
LÄHTEET	74
LIITTEET	

Johdanto

Olen aina ollut kiinnostunut lasten kehityksestä ja ajan saatossa tapahtuvista muutoksista, niinpä halusinkin tehdä tutkimustyönäni elämäkerrallisen tutkimuksen jo eläkkeelle jääneistä opettajista, joilta ajattelin saavani mielenkiintoista tietoa näistä asioista. Minua kiinnostaa mitkä ovat opettajuuden taustalla olevat tekijät ja vaikuttimet. Mitkä ovat elämänvalinnat ja käännekohdat sekä niihin vaikuttaneet tekijät? Mitkä ovat heidän näkemykset vanhempana opettajina opettajuudesta. Odotan saavani mielenkiintoisia tarinoita ja itselleni paljon muistamisen arvoista asiaa, koskien omaa tulevaa opettajan uraani.

Tutkimuksen päätin tehdä haastattelemalla valitsemiani opettajia, nämä keskustelut nauhoitin ja litteroin. Haastattelujen aikana tein samalla muistiinpanoja. Tutkimukseni sisältää myös dokumenttiaineistoa; vanhoja valokuvia ja todistuksia. Tutkimukseni on siis kvalitatiivinen elämäkertatutkimus, jossa on elementtejä narratiivisesta tapaustutkimuksesta, jossa aineistokeruumenetelmänä olen käyttänyt teemahaastattelua ja toisen tutkittavani pyynnöstä kirjoittamia tekstejä.

Käsite elämäkertatutkimus tarkoittaa pyrkimystä ymmärtää henkilön toimintaa käytännössä, kuvaamalla heidän kehittymistään elämän eri tilanteissa ja uran eri vaiheissa (Soininen 1995, 85).

Tapaustutkimus on yksi laadullisen tutkimuksen metodeista, jolle tunnusomaista on kuvaileva tutkimus. Sen aineisto kootaan aina luonnollisissa tilanteissa ja tutkimuksen kohteena voi olla vain yksi tapaus, esim. ihminen. (Soininen 1995, 82.)

2. Teoriatausta

2.1 Kvalitatiivinen tutkimusote

Kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus, josta voidaan käyttää myös monia muita nimityksiä, on yksi kasvatustieteen tutkimusmuodoista. Todellisen elämän kuvaaminen on laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Koska todellisuus on moninainen, on otettava huomioon, ettei sitä voida pirstoa mielivaltaisesti pienempiin osiin. Tutkimuksessa pyritäänkin tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi ym. 1997, 161.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kyseessä on lähestymistapa, jossa tulkinnalla ja ymmärtämisellä on keskeinen sija (Soininen 1995, 34) Tutkimuksen kohteena on yleensä ihminen ja ihmisen maailma, jota yhdessä voidaan tarkastella elämismaailmana. Elämismaailma on yleisin kokonaisuus, jossa ihmistä tarkastellaan, eli niiden merkitysten kokonaisuus, joka muodostuu yksilön, yhteisön, sosiaalisen vuorovaikutuksen, arvotodellisuuden ja yleisten ihmisten välisten suhteiden kohteista. Elämismaailma poikkeaa luonnollisesta maailmasta siinä, että elämismaailma on merkityksellistä, kun taas luonnollinen maailma muodostuu luonnontapahtumista. Laadullisessa tutkimuksessa tätä elämismaailmaa tarkastellaan juuri merkitysten maailmana. Nämä merkitykset ilmenevät ihmisten toimintana, suunnitelmina, hallinnollisina rakenteina, yhteisöjen toimintana ja päämäärinä sekä muina ihmisten toimintoina. Ja koska siis kaikki laadullinen tutkimus tapahtuu elämismaailmassa, tutkija on siis osa sitä merkitysyhteyttä, jota hän tutkii. Tämä on myös edellytyksenä, että ylipäätään voi tehdä laadullista tutkimusta, sillä laatuja ymmärtäminen on mahdollista vain siinä kontekstissa, jossa niillä on merkitys. (Varto 1992, 23-26.)

2.1.1 Tapaustutkimus

Tapaustutkimus eli case studies on yksi laadullisen tutkimuksen metodeista. Kasvatustieteissä tapaustutkimuksesta puhuttaessa kiinnostuksen kohteena on yleensä tietyssä ympäristössä tapahtuva toiminta, käytännön toiminta. Kohteena voi olla myös jokin tapahtumaketju tai jonkin yksittäisen kohteen, esim. koululuokan toiminta, mutta tapaustutkimuksen avulla voidaan tarkastella myös tietyissä ympäristöissä toimivien yksityisten ihmisten tai ihmisryhmien toimintaa arkielämässä, sen eri ulottuvuuksissa ja tapahtumissa. Tunnusomaista tälle tutkimukselle on kokonaisvaltainen ongelmien tarkastelu ja kuvaus, siksi se sopiikin hyvin luontevana lähestymistapana opetuksen ja oppimisen tutkimiseen.

Lähtökohtana tapaustutkimuksella on yksilöiden kyky tulkita inhimillisen elämän tapahtumia ja muodostaa maailmasta, jossa he toimivat, merkityksiä. Se on kokonaisvaltaista tutkimusta ja kuvausta ilmiön laadusta. Se on myös yksityiskohtaista todellisuuden kuvausta ja tulkintaa, elävää ja konkreettista, jossa tarkastellaan todellisuutta eri näkökulmista. (Syrjälä ym. 1994,10-13; Syrjälä & Numminen 1988, 8-9.) Tapaustutkimus etsiikin vastauksia kysymyksiin miksi ja kuinka. Ja vahvuutena sillä on tutkimuksen kokonaisvaltaisuus. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001,160.)

Tapaustutkimuksen keskeisiä piirteitä ovat aineiston koonta luonnollisissa tilanteissa, jolloin tutkimuksen tekijä on aineiston keruun pääinstrumentti. Aineiston koontimenetelmät ovat ihmisläheisiä, kuten haastattelu, observointi ja erilaiset kirjalliset dokumentit. Tutkimus on kiinnostunut prosessista, ei produktista. Tutkimus on joustavaa ja jatkuvasti muotoutuvaa. (Soininen 1995, 82.) Monesti tutkimukseen osallistuvien ääni pääsee esille esitettyinä suorina lainauksina tai kuvina.

Tapaustutkimuksessa tutkija ja tutkittava ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tässä saattavatkin roolit joskus hieman sekoittua, koska kummatkin ovat subjektiivisia, kokevia ja tuntevia henkilöitä. On vaikea nähdä tutkimuskohde vain kylmästi objektiivisena esineenä. Tutkijalla onkin vaikea tehtävä omine subjektiivisine kokemuksineen, etteivät hänen tunteensa ja toiveensa määritä tulevaa tutkimuksen lopputulosta. Tutkijan täytyy tiedostaa nämä lähtökohtaolettamuksensa ja pyrkiä ne myös kirjaamaan ylös raportoitaessa. Myös eettisten ongelmien synty tutkimuksen

aikana ei ole mahdotonta. Tutkijan tulee muistaa, että jokaisella ihmisellä on itsellään oikeus antaa tai olla antamatta tietojaan toisille ihmisille, ihminen omistaa ne itse. Tutkimus edellyttääkin vahvaa luottamusta tai sopimusta tutkijan ja tutkittavan välillä. Tapaustutkimus on joustavaa, tietoja haetaan sieltä, mistä niitä oletetaan saatavan. Se on myös arvosidonnaista, sillä onhan tutkija mukana koko persoonallisuudellaan. Tällöin hänen arvomaailmansa on yhteydessä näkemykseen, jonka hän muodostaa tutkimuksessaan tutkittavasta ilmiöstä. Nämä arvot tulee tiedostaa ja tuoda esiin. (Syrjälä ym. 1994, 14; Syrjälä & Numminen 1988, 9-10.)

Partikularistisuudella tapaustutkimuksessa tarkoitetaan tiettyyn ilmiöön, tapahtumaan, tilanteeseen tai ohjelmaan keskittymistä. Tämä tapaus voi olla esimerkki suuremmasta joukosta, esim. yksi opettaja, oppilas tai luokka. Vaikka kyseessä olisikin vain yksittäinen tapaus, se voi kertoa jotain merkittävää myös laajemmasta kokonaisuudesta, jonka osana se on. Tämä tiettyyn kohteeseen rajoittuminen tekeekin tästä tapaustutkimuksesta erittäin hyvän keinon löytää ratkaisut käytännön ongelmien ratkaisemiseksi tai vastausten löytämiseen arkielämän moninaisiin kysymyksiin. (Syrjälä ym. 1994, 15.)

Induktiivinen päättely on mahdollista tapaustutkimuksen avulla. Tutkijalla alussa olevat lähtökohtaoletukset, saattavat muuttua tutkimuksen edetessä. Aineiston tarkastelu tuo esiin uusia hypoteeseja, käsitteitä ja kuvaavia yleistyksiä tapauksesta. Tässä kvalitatiivisessa tapaustutkimuksessa ei pyritäkään tarkkoihin, ennalta asetettujen hypoteesien todentamiseen, vaan odotetaan tuntemattomien yhteyksien löytämistä, uusien käsitteiden keksimistä ja syvällisempää todellisuuden ymmärtämistä tutkimusaineistosta. (Syrjälä ym. 1994, 16.)

2.1.2 Tutkimuskohteen valinta

Se miten kohde määräytyy tutkimukseen, muodostuu monesta tekijästä. Joko tutkija itse valitsee tutkimuskohteensa oman mieltymyksensä mukaan, kun selvillä on kiinnostus jostakin ongelmasta, tapahtumasta tai ihmisestä tai ihmisryhmästä. Tämä on yleisin tapa menetellä toimintatutkimuksessa. Mutta tutkija voi myös koettaa houkutella vapaaehtoisia mukaan tutkimukseen ensin rajaamalla hakijat tietyt kriteerit

omaaviksi. Esim. monet erilaiset elämäkertakilpailut tutkimusaineiston keruumenetelmänä kuvastaa tätä tapaa. Mutta myös tietyn instituutin jäsenet tai tapahtuman osallistujat voivat etsiä tutkijaa ohjelman toteuttamiseen ja tilata hänet paikalle. Tutkimuskohde voidaan siis valita erilaisin perustein. Tutkimus voi olla tyypillinen tai kriittinen. Tyypillisessä tutkimuksessa tulokset olisivat hyvin samankaltaiset ja siirrettävissä olevat toiseen samankaltaiseen tilanteeseen. Kriittisessä tutkimuksessa jonkin käsitejärjestelmän tai teoreettisen mallin pätevyyttä arvioidaan. Tutkimus voi olla myös ainutkertainen, jotta siitä voisi oppia tuntemaan jotakin ilmiöstä ja sen yleisistä piirteistä. Sekä se voi olla paljastava, jos tutkija on päässyt kuvaamaan ilmiötä, jota ei ole aiemmin lähestytty tieteellisen tutkimuksen avulla. Kun tutkija on valinnut kohteensa ja rajannut sen tiettyyn osaan, hän joutuu päättämään, keitä hän kyseisestä kohteesta tapaa, eli joutuu tekemään lisää valintoja. Tutkijalla on kriteerit, joiden avulla hän tekee valintansa. Hän voi kehittää profiilin ihannetapauksesta, jonka avulla hän yrittää löytää todellisen tapauksen. (Syrjälä ym. 1994, 22-24.)

2.1.3 Narratiivisuus

Kiinnostus tarinoita kohtaan on kasvanut viime vuosikymmenen aikana hurjasti. Tätä ilmiötä kutsutaan narratiiviseksi käännteeksi, ...

Suomessa narratiivinen tutkimus saa varsinaisesti jalansijaa tutkimuskäytänteisiin ja puheeseen vasta 1990 jälkeen. Varsinaisena metodina narratiivisuutta ei voida pitää, vaan se on lähinnä hajanainen muodostelma kertomuksiin liittyvää tutkimusta väljällä viitekehysellä. Tunnusomaista sille on huomion kohdistuminen kertomuksiin todellisuuden tuottajana ja välittäjänä. Tieteellisessä keskustelussa narratiivisuuden käsitettä on käytetty ainakin neljällä erilaisella tavalla ainakin Hannu L. T. Heikkisen mukaan (2002, 184-187). Nämä erilaiset tavat ovat:

Narratiivisuudella voidaan viitata tiedonprosessiin sinänsä, tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, jolloin narratiivisuus usein liitetään konstruktivistiseen tiedonkäsitteeseen.

Narratiivisuutta voidaan käyttää kuvattaessa tutkimusaineiston luonnetta.

Narratiivisuudella voidaan viitata aineiston analyysitapoihin

4. Usein käsite liitetään narratiivien käytännölliseen merkitykseen.

Koska oma tutkimukseni käyttää narratiivisuutta kohdan kaksi tavoin, muutama sana siitä tarkemmin. Narratiivisuutta on käytetty ja käytän tutkimuksessani kuvaillessani materiaalia, aineiston laatua. Viittaan siis narratiivisuudella kerrontaan tekstilajina noin yleisellä tasolla. Tutkimusaineistoni olen tuottanut kerrontaan perustuvalla narratiivisella tavalla. Näitä tapoja ovat haastattelut (joita itse käytin), vapaat kirjalliset vastaukset, päiväkirjat, elämäkerrat tai muut dokumentit (näitä myös käytin). Aineiston narratiivisuus tässä merkityksessä tarkoittaa proosamuotoista tekstiä. Tutkimusaineisto on kerrontaa (suullisesti tai kirjallisesti). Minun tutkimusaineistoni sisälsi enemmänkin kertomuksen tunnuspiirteitä, kuten että tarinoilla jotka keräsin oli alku ja loppu sekä ajassa etenevä juoni. Näin ei kuitenkaan tarvitse aina olla. Yksinkertaisimmillaan narratiivisuus on mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, jolla ei välttämättä ole eheellistä tai juonellista kertomusta. Huomionarvoista myös on, että narratiivista aineistoa analysoitaessa sitä ei voi pelkistää yksiselitteisesti numeroiksi tai luokituksiksi, vaan aineiston jatkokäsittely edellyttää tulkintaa. (Heikkinen & Syrjälä 2002, 189-190.)

Tutkimuksessani on myös elementtejä narratiivisuudesta. Kun tehdään esim. elämäkerta-haastattelua on kysymys kertomuksen keräämisestä. Näin puheen muoto on kertomuksellinen. (Eskola & Suonranta 1998,23.) Narratiivisuus tarkoittaa myös tutkijan ja tutkittavan olevan tasavertaisina tutkimuksen vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessa tutkittava ei ole vain passiivinen kohde vaan aktiivinen osallistuja. (Heikkinen & Syrjälä 2002, 158.)

Narratiivinen tutkimus voidaan jakaa kahteen kategoriaan aineiston käsittelytavan mukaan; narratiivien analyysiin sekä narratiiviseen analyysiin. Tarkastelutapaan vaikuttaa tutkimuksen tehtävä ja kohde. Narratiivien analyysissa luokitellaan kertomukset esimerkiksi metaforien perusteella. Tällöin huomio kohdistetaan kertomisen muotoon ja tekstiin sellaisenaan. Sillä on paradigmaattinen lähestymistapa, jossa asioita luokitellaan. Narratiivisessa analyysissa tuotetaan uusi kertomus, synteesi, aineiston pohjalta. (Polkinghorne 1995, 12-21, Heikkinen, Hannu L. T. 27.4.05.)

Tavoitteena narratiivisessa tutkimuksessa on, että tutkimuksen lukemisen jälkeen jotain on toisin kuin aiemmin sekä lukijan, että tutkijan maailmassa (Syrjälä 2001, 214)!

2.2 Elämäkerrallisuus

Taustana elämäkerrallisessa lähestymistavassa on näkemys elämän ja identiteettien muodostumisesta tarinoina. Kiinnostus on yksittäisessä ihmisessä ja hänen ainutkertaisessa tavassa ajatella, kokea ja toimia. (Syrjälä 2001, 204.) Elämäkerrallinen puhe on moniäänistä keskustelua, jossa osapuolina ovat puhuja ja yleisö.

2.2.1 Elämänkulku, elämäkerrallinen tietoisuus ja elämäkerta

Elämänkulku, elämäkerrallinen tietoisuus sekä elämäkerta liittyvät kaikki toisiinsa, vaikka eivät olekaan toistensa synonyymeja ja vastaa toisiaan.

Elämänkulun käsite tarkoittaa yksilön elämäntoimintojen ja tietoisuuden tiettyjä historiallis-yhteiskunnallisia oloja sekä siinä tapahtuvia prosesseja. Elämänkulun avulla voidaan esimerkiksi opettajien oppimisen ja elämän prosessien tarkkailua tehdä heidän koko elämänsä aikana. Elämänkulku pitää sisällään kaikki yksilön elämäntoiminnot ja tietoisuuden. Elämänkulku on siis yksilön elämää ajassa ja paikassa. (Houtsonen 1996, 218, Kauppila & Tuomainen 2001, 161.)Houtsonen 1996,

Elämäkerrallinen tietoisuus on ainoa reaaliajassa oleva. Tarkastelemme menneitä tapahtumia nykyisyyden valossa, siksi se ei ikinä täysin vastaa tietoisuutta elämäkerrallisesta identiteetistä. Elämänkulku ja elämäkerrallinen tietoisuus liittyvät toisiinsa elämänkulun rakentaessa ja antaessa aineksia elämäkerralliselle tietoisuudelle ja elämäkerralle. (Houtsonen 1996, 218.)

Elämäkerta ilmaisee elämänkulkua ja elämäkerrallista tietoisuutta. Elämäkerralliseksi työksi kutsutaan sitä prosessia, jonka avulla yksilö määrittelee itsensä ja elämänsä antaen niille merkityksen. Myös tämä merkityksen pohjalta tuotetun elämäkerran perusteella muut ihmiset arvioivat henkilöä. Kaikki nämä kolme käsitettä liittyvät aina

yksilön sosio-kulttuuriseen kontekstiin. Aina täytyy ottaa huomioon yksilön elämä suuremmassa kontekstissa, missä hän asuu, mihin ryhmiin hän kuuluu, mikä on vallitseva kulttuuri, entä minkälainen on historia jne., koska kaikilla näillä on vaikutusta yksilön elämäntapaan, elämäntapaan tietoisuuteen sekä elämäntapaan. (Houtsonen 1996, 218-219)

2.2.1 Elämäkerta vrt. omaelämäkerta

Elämäkerralla tarkoitetaan yleensä jonkun, paitsi henkilön, tutkittavan itsensä tekemää elämäntapaan kokonaisuuden kirjallista jäsennystä. Omaelämäkerta taas on henkilön itsensä kirjoittama elämäntapaan kuvaus. (Huotelin 1996, 14.)

2.2.2 Elämäkertatutkimus

Elämäkerrat, varsinkin kirjoituksina, ovat olleet tunnettuja jo varhaisessa historiassa. Se näyttää olevan ikivanha kirjallisen esityksen tapa. Kaikille lienevät tuttuja monista kuuluisista historian merkkihenkilöistä tehdyt elämäntarinat. Mutta mitä tavallisiin ihmisiin tulee, on mahdotonta ajoittaa ensimmäisiä niiden ihmisten kirjoittamia (puhumattakaan puhutuista) omaelämäkertoja, joilla ei oikeastaan ollut mitään syytä, mutta kirjoittivat vain tavallisesta elämästä ja tavallisista saavutuksista. Euroopassa varhaisimmat tällaiset omaelämäkerrat ovat todennäköisesti peräisin varhaisen renessanssin ajalta. Siitä lähtien on jatkuvasti tallennettu tavallisten ihmisten omaelämäkertoja, joskus myös julkaistu. (Roos 1988, 141-142.)

Elämäkerrallisen tutkimusotteen historian kehittyminen (erityisesti sosiologiassa) voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen kiinnostuskausi alkoi 1920-luvulla, toinen kausi kesti toisesta maailmansodasta 1960-luvun puoliväliin ja kolmas kausi 1970-luvulta nykypäiviin. (Bertaux 1981; Huotelin 1996, 13; Sääntti 2004, 179.)

Elämäkertatutkimuksesta voidaan puhua silloin, kun tutkija käyttää aineistonaan dokumentteja, jotka kuvaavat ihmisten erilaisia elämiä kokonaisvaltaisesti, tarkastellakseen syvällisemmin yksittäisen ihmisen tai ihmisryhmän elämän luonnetta ja merkitystä. Kaikilla elämäkertatutkimuksilla on myös oma spesifi tavoite. (Syrjällä 2001, 213.)

Elämäkertatutkimus on kokonaisuutena monimuotoista. Tutkimuksessa käytetään monia erilaisia teoreettisia lähtökohtia ja metodeja. Kyse on yksilön elämän käännekohtia kuvaavien dokumenttien koonnista ja käytöstä. Dokumentit voidaan kerätä joko kirjoitetuista omaelämäkertatarinoista tai muistelmista esim. kirjoituskilpailuiden avulla. Tutkittavat voivat myös kertoa omaa tarinaansa, joka tavallisesti nauhoitetaan. Jos näin kerättyä elämäntarinaa täydennettäisiin läheisten haastatteluilla ja muilla dokumenttiaineistoilla, olisi kyseessä elämänhistoria. (Bertaux 1983, 8; Syrjälä ym. 1994, 59; Sääntti 2004, 182.) Elämänhistoriassa tarkoituksena on asettaa yksittäiset elämäntarinat johonkin historialliseen tai yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Kyseessä on tällöin elämäntarinoiden tulkinta, joka korostaa ajallisuutta, paikallisuutta ja kontekstia. (Bertaux, 1981, 9; Sääntti 2004, 182; Vuorikoski & Törmä 2004, 14)

Elämäkerta on päiväkirjan ja kirjeiden ohella tärkein henkilökohtainen dokumentti ja kuuluu sellaisenaan kvalitatiivisen tutkimuksen aineistoihin (Eskola & Suonranta 1998, 123). Elämäkertatutkimus voi perustua joko haastatteluun tai henkilön itsensä kirjoittamaan elämäntarinaan. Se on käytännössä ainoa tapa saada kvalitatiivista tutkimusaineistoa tavallisten ihmisten elämästä. (Roos 1987, 12.)

Elämäkertatutkimus pyrkii ymmärtämään henkilön toimintaa käytännössä, kuvaamalla hänen kehittymistään elämän eri tilanteissa ja uran eri vaiheissa (Soininen 1995, 85). Elämäkerrat voivat olla kokonaisvaltaisia tai ne voivat rajoittua vain johonkin keskeiseen teemaan (Syrjälä ym. 1994, 60.). Elämäkertojen keskeinen anti on se, että niistä näkyy välittömästi, miten ihminen itse sanoo kokeneensa elämänsä, sen kolhut ja ongelmat (Eskola & Suonranta 1998, 123). Syrjälä ja Nurminen (1988) toteavat elämäkerran olevan aina otos tai näyte menneistä tapahtumista. Tarinaa kertoessa ihminen valikoi, arvioi ja painottaa sitä, mitä hänen elämässään on aiemmin tapahtunut. (Eskola & Suonranta 1998, 123.) Elämäkertatutkimus perustuu henkilön omaan elämään, jossa tarinan kertova henkilö esitellään tarinan subjektina ja jossa hän itse määrittelee mitä tarinaan sisällytetään ja mitä ei (Roos 1988, 140). Tärkeää on myös huomata, että elämäntapahtumia muistellaan aina nykyisen elämäntilanteen pohjalta (Syrjälä & Numminen 1988,72).

Elämäkerrat kirjoitetaan ja kerrotaan aina lukijaa tai kuulijaa varten. Myös kertomisen motiivit voivat vaihdella. Tutkittava kertoo tai kirjoittaa selostaen ja arvioiden omaa toimintaansa. Hän myös kommentoi omaa kertomistaan ja kirjoittamistaan. Näissä kertomuksissa on aina alku ja loppu, jota kaikki muu pyrkii selittämään. (Syrjälä ym. 1994, 60.)

Elämäkertojen merkitys on, että niiden avulla voidaan edistää teorian kehittymistä vaikeasti tavoitetuilla alueilla. Elämäkertojen avulla teoreettinen tieto voidaan esittää helposti ymmärrettävässä muodossa ja näin saattaa paremmin yleiseksi tiedoksi. Yhteiskunnallisen keskustelun herättäjänä elämäkertatutkimukset toimivat myös hyvin. Elämäkerralla voi olla myös terapeutisia merkityksiä tutkittavalle. Jäsentäessään elämäänsä kertojat voivat saada aineksia arkielämänsä muuttamiseen. Tosin elämäkerrat voivat myös haavoittaa tutkittavaa ja mahdollisesti vaikeuttaa hänen elämäänsä, varsinkin jos hänet jätetään yksin tutkimusaineiston keräämisen jälkeen. Tutkijan tulee aina ottaa huomioon tutkittava myös metodologisia valintoja tehdessään. (Syrjälä ym. 1994, 60-61.) Keskeinen koetinkivi elämäkertatutkimuksessa on tutkijan aineistosta kokoamien merkitysten ja tulkintojen oikeellisuus, se että tutkittava itse voisi allekirjoittaa tehdyt tulkinnat (Säntti 2004, 192).

2.2.3 Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa

Hyvärinen ym. (1998) ovat tutkineet sukupuolieroja elämäkertatutkimuksissa. Heidän kiinnostuksensa on ollut siinä, että kertovatko miehet ja naiset elämästään eri tavalla. Aikaisempien tutkimusten perusteella on saatu hieman kärjistetty kuva siitä, että miehet ja naiset ovat erilaisia ilmaisutavoiltaan. Kuva naisista joustavina, optimistisina, suhderikkaina ja viestintätaitoisina vastaan surkeaa ja kurjaa elämää elävien, eristäytyvien ja puhumattomien miesten kuva. On sanottu naisten omaelämäkerrassa painottuvan yksityisen ja henkilökohtaisen elämän alueet ja miesten elämässä profiloituvat julkisen elämän alueiden tapahtumat ja saavutukset. Naiset myös esittävät itsensä mieluummin passiivisina kohteina kuin aktiivisina toimijoina. Nämä edellä esitetyt väitteet ovat lähes kauttaaltaan kiinnittyneet julkaistuihin kirjallisiin omaelämäkertoihin. (Hyvärinen ym. 1998, 7-15.) Tutkimuksessaan he käyttävät melkein kaikkia mahdollisia elämäkertatutkimuksen

aineistotyyppejä. Tutkimuksestaan he saivat mm. seuraavanlaisia tuloksia eroavaisuuksista naisten ja miesten välillä elämäkertatutkimuksessa: naiset puhuvat enemmän esimerkiksi kotiin liittyvistä määrällisistä teemoista, kuten kodin sisätilan tapahtumista. Miehet painottivat talon ulkonäköä ja sen mahdollista rakentamista.

2.2.4 Elämäkertojen analysointi

Aineistoina elämäkerrat ovat hyvin haastavia ja ongelmallisia. Elämäkerta-analyysit voidaan jakaa J. P. Roosin (1987) mukaan neljään kategoriaan, perusvaihtoehtoon, jotka eivät sinällään ole metodologisesti teoreettisia, mutta joihin liittyy (enemmän tai vähemmän) kiinteästi määrätty lähestymistapa. Nämä vaihtoehdot ovat:

yksittäisten elämäkertojen analyysi

elämäkertojen esitystavan ja muodon analyysi

useiden elämäkertojen kvantitatiivinen analyysi

useiden elämäkertojen kvalitatiivinen analyysi

Usein tutkimuksissa käytetään kuitenkin useampaa tapauskuvausta, nämä eivät ole siis toisiaan poissulkevia jaotteluita.

Minä käytän tässä tutkimuksessani oikeastaan kahta eri analyysia, kvalitatiivista elämäkertojen analysointia, jolloin lähtökohtana on nauhoitettu ja nauhalta kirjoitettu materiaali sekä yksittäisten elämäkertojen analyysia. Tutkimuksessa huomasin, varsinkin Tuula Virtasen elämän kohdalla sen epätavallisuuden, että hänen elämänsä on mahtunut poikkeuksellisen suuri määrä muutoksia ja elämänvaiheita. Mikään näistä muutoksista ei kuitenkaan ole sinällään poikkeuksellinen tai erikoinen. Mutta kun ne osuvat kaikki yhden ihmisen elämään, sitä voidaan pitää hieman poikkeuksellisena.

Kahden ihmisen tutkimuksessa en juuri voinut tyypitellä tapauksia, joten analysointi on sen mukaista. Lähtökohtana minulla oli analyysille ihmisen elämäntavan eri ulottuvuuksien jaottelu, jonka pohjana on elämäntavan määritelmä: elämäntapa on yksilön elämänvaiheiden, elinolosuhteiden, elämäntoiminnan, arkielämän ja interaktion kokonaisuus, joka muodostuu henkilön subjektiivien (ihmisen arvomaailman) kautta. (Roos 1987, 39-45.)

2.3 Tutkimusmenetelmät, aineiston kokoaminen ja analysointi

2.3.1 Aineistonkeruumenetelmä

Pelkistetyimmillään laadullisella aineistolla tarkoitetaan sellaista aineistoa, joka on ilmiänsuhtaan tekstiä. Se miten teksti on syntynyt, on tapauskohtaista. Se voi olla tulosta haastattelusta, havainnoinnista, henkilökohtaisista päiväkirjoista, omaelämäkertoista ja kirjeistä sekä muihin tarkoituksiin tuotetuista kirjallisista tai kuvallisista aineistoista tai äänimateriaalista. Teksti voi siis olla syntynyt joko tutkijasta riippuen tai riippumatta. Rajatapauksia ovat elämäkerrat, jotka on tuotettu usein jotakin elämäkertakilpailua tai muuta keräystä varten. Tällöin kirjoittaja saattaa kuvitella kirjoittavansa tarinaa jotakin varten, jollekin lukijalle, vaikka ensisijaisesti onkin tuotettu tutkijasta riippumatta. (Eskola & Suoranta 1998, 15.)

2.3.2 Haastattelu

Haastattelu on joustava menetelmä ja siksi se sopiikin useisiin erilaisiin tutkimustarkoituksiin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34).

Haastattelun tavoitteena on selvittää se, mitä jollakulla ihmisellä on mielessä. Se on siis eräänlainen keskustelu, joka tosin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein on myös hänen johdattelemaansa. Se on samalla vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa vuorovaikutussuhteessa. (Eskola & Vastamäki 2001, 24, Eskola & Suoranta 1998, 86-87.) Vaikka haastattelu onkin kuin keskustelutuokio, se eroaa kuitenkin yhdessä olennaisessa suhteessa keskustelusta: haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja on siis ennalta suunniteltua päämäärähakuista toimintaa.

Tiivistäen voidaankin sanoa haastattelun omaavan seuraavanlaiset tietyt piirteet:

Haastattelu on ennalta suunniteltu.

Haastattelu on tutkijan alulle panemaa ja ohjaamaa.

Tavallisesti tutkija joutuu motivoimaan haastateltavaa, sekä ylläpitämään tätä motivaatiota.

Haastattelija tuntee roolinsa, haastateltava oppii sen haastattelun kuluessa.

Haastattelu on aina luottamuksellista ja haastateltavan tulee tietää ja pystyä luottamaan siihen, että hänen kertomisiaan käsitellään luottamuksellisesti.

Tätä ihannekuva haastattelussa tuskin kuitenkaan koskaan saavutetaan. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 25-27.)

Varsinainen haastattelumetodi alkaa jo ennen varsinaista haastattelutilannetta. Tämä tutkimusta edeltävä suunnittelu onkin ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Siinä päätetään tutkimuksen päälinjat ja keskeiset ratkaisut. Ja mitä huolellisemmin tämän etukäteissuunnittelun jaksaa tehdä, sitä helpommalla pääsee myöhemmissä vaiheissa. Suunnittelutoiminta voidaanakin jakaa karkeasti kolmeen jaksoon:

yleisluontoinen suunnittelu, jossa hahmotellaan tavoitteet ja ongelmat, sekä tiedonkeruumenetelmät

varsinainen haastattelutilanne ajankäyttöineen,

haastattelun jälkeinen suunnittelu toiminnan suhteen.

(Hirsjärvi & Hurme 1982, 39.)

2.3.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelun etu verrattuna muihin aineistonkeruumenetelmiin on sen suurempi motivointimahdollisuus vrt. esim. lomaketutkimuksessa. Haastattelussa haastattelija on välittömässä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, jolloin haastattelija voi säädellä aiheiden järjestystä ja tulkita kysymyksiä. Haastattelussa myös otanta on yleensä suurempi, koska kieltäytymisiä tulee vähemmän kuin lomaketutkimuksissa. Haastattelu sopii paljon paremmin emotionaalisille ja intiimeille alueille. Haastattelu kattaa myös sellaisia alueita, joilta ei ole objektiivisia testejä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36) Haastattelumenetelmä on myös joustava, siinä on mahdollisuus toistaa kysymys, selventää, oikaista väärinkäsityksiä ja näin vähentää vastaamattomuutta. Joustavuutta lisää se, että tutkija voi esittää kysymykset siinä järjestyksessä kuin haluaa. Myös suurena etuna voi pitää sitä, että haastateltava ei näe kysymyksiä etukäteen, ei siis voi niihin mitenkään ennalta valmistautua. Siinä samalla haastateltaessa tutkija voi toimia myös havainnoijana ja tilanteen kontrolloijana. Näin saadaan tutkimuksen validiteettiin liittyvää tietoa paremmin, kuin esim. kyselyssä. (Jyrinki 1977, 11-12.)

Haastattelussa on myös haittapuolia, kuten haastattelijalta vaadittava kokemus ja taito. Haastattelu on aikaa vievää, kun sovitaan haastattelusta, etsitään haastateltavat ja toteutetaan varsinainen haastattelu. Haastattelu sisältää monia virhelähteitä, jotka voivat aiheutua niin haastattelijasta kuin haastateltavasta. Siinä saadaan paljon epärelevanttia materiaalia. Usein haastateltava haluaa antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, mikä heikentää haastattelun luotettavuutta. Haastattelusta yleensä aiheutuu myös kustannuksia mm. haastattelunauhoista, puhelu- ja matkakuluista ja nauhurista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35.)

Haastattelun analyysivaihe on hyvin työläs, aikaavievä ja haastava. Esimerkiksi teemahaastattelun avulla saadaan yleensä hyvin runsas aineisto. Tämän vuoksi olisikin hyvä aloittaa aineiston analysoiminen ja käsittely mahdollisimman pian sen keräämisen jälkeen. Tällöin vielä on itselläkin aineisto hyvin muistissa ja sen purkaminen helpompaa kuin myöhemmin, varsinkin jos tarvitsee hankkia lisäaineistoa tai selventää joitakin kohtia. Jos haastattelut nauhoittaa, on päätettävä jo alkuvaiheissa, puretaanko aineisto tekstiksi vai tehdäänkö päätelmiä suoraan nauhoista. Jos nauhat päätetään kirjoittaa auki, niin on syytä varautua pitkään ja erittäin työlääseen puuhaan. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 108-109.)

Aineistoa haastatteleamalla kerätessä on hyvä muistaa samalla kiinnittää huomiota haastateltavan ei-kielellisiin sanomiin. Ihminenhan viestii toiselle paljon, silloinkin kun olemme vaiti. Ilmeet ja eleet kertovat paljon. Niitä onkin hyvä seurata, tukevatko ne puhetta vai viestivätkö sitä vastaan. Eleet ovat melkein välttämätön osa viestiämme, joiden avulla puhetta voidaan tukea. Niitä voivat olla kädenheilautukset, nyrkiniskut, kaikki pienet eleet/lisäliikkeet ja kasvojen ilmeet, jotka kertovat ehkä vieläkin enemmän kuin vartalon liikkeet. Aina pitäisikin pyrkiä asettumaan niin, että näkee haastateltavansa kasvot. Myös asentomme, miten istumme kertoo tilanteesta: jännitämmekö vai olemmeko levollisia. Tämä tulisi myös haastattelijan muistaa, sillä hän voi omalla asennollaan vaikuttaa haastateltavan käytökseen. Rennompi asento todennäköisesti vapauttaa myös haastateltavaa jännittyneisyydestä. Kaikkia näitä pieniä asioita voi sitten kuvata haastateltavaa koskevissa vapaissa kuvauksissa. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 96-98.)

2.3.4 Teemahaastattelu

Tutkimushaastattelun lajeja on monenlaisia, esimerkiksi lomakehaastattelu (strukturoitu haastattelu), jossa kysymykset ovat kaikille samat ja myös vastausvaihtoehdot, strukturoimaton haastattelu (puolistrukturoitu haastattelu), jossa kysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausehtoja ei ole. Minun tässä tutkimuksessani käyttämä metodi on ns. teemahaastattelu, jossa aihealueet ovat etukäteen määrätty ja josta käytetään myös nimitystä elämäkertahaastattelu. Elämäkertatutkimusta tehtäessä on myös avoinhaastattelu (syvähaastattelu), joka muistuttaa tavallista keskustelua, sekä puhelinhaastattelu. (Eskola & Vastamäki 2001, 26; Robson 1993, 230-231.)

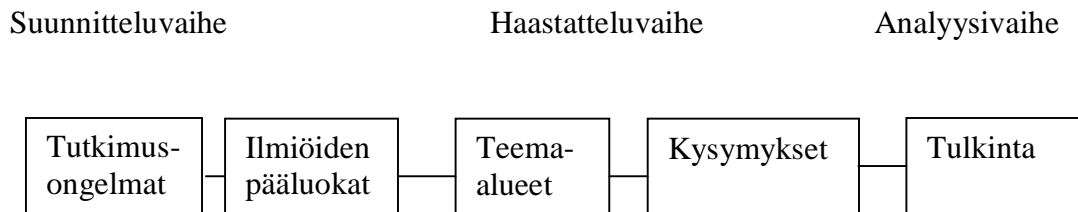
Hirsjärvi & Hurme (2000, 47-48) ovat valinneet haastattelumuodolle nimen teemahaastattelu, koska haastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Tätä samaa teemahaastattelun nimeä käytän minäkin, koska se tuntuu loogiselta vaihtoehdolta. Tätä nimitystä, teemahaastattelu, ei käytetä muissa maissa, vaikka sielläkin toki tehdään tämänkaltaisia haastatteluja. Suomessa teemahaastattelu on suosituin tapa kerätä laadullista aineistoa (Eskola & Vastamäki 2001, 24).

Teemahaastattelussa lähdetään oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Etuna nimellä on, että se ei sido haastattelua mihinkään tiettyyn leiriin, eikä ota kantaa haastattelujen määrään tai haastattelussa päästävään aiheen syvällisyyteen. Kuten nimi kertoo, oleellisinta on haastattelun eteneminen keskeisten teemojen varassa. Eskola & Suonranta (1998, 86-87) toteavat tämän tarkoittavan sitä, että haastattelun aihepiirit on etukäteen mietitty ja määrätty. Haastattelijalla on siis jonkinlainen tukilista alueista, jotka haluaa käsitellä. Haastattelussa hän sitten varmistaa, että nämä alueet tulee läpi käytyä. Se kuinka laajasti ja tarkasti alueet käydään läpi, tai missä järjestyksessä, sitä ei voi tietää etukäteen. Tunnusomaista tälle haastattelumuodolle on, että valmiita tarkkoja kysymyksiä ei ole.

Hirsjärvi & Hurme (2000, 66) täydentävät ajatusta seuraavasti: tarkkojen kysymysten puuttuessa haastatteliija laatii sitä vastoin tema-alueuuttelon. Nämä tema-alueet

koskevat tutkimuksen teoreettisten pääkäsitteiden tarkennettuja alakäsitteitä tai -luokkia. Ne ovat pelkistettyjä luetteloita, alueita joihin haastattelukysymykset kohdistuvat. Nämä toimivat myös haastattelijan muistilistana haastattelutilanteessa. Tutkimuksen luonteeseen kuuluu, että myös tutkittava, ei vain tutkija, toimii tarkentajana.

Teema-alueiden paikka voidaan osoittaa tutkimuskokonaisuudessa kuvion 1 tapaan:

Kuvio 1. Teema-alueet tutkimuskokonaisuudessa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 67).

2.3.5 Yksilö- ja parihaastattelu

Tutkimusta valmistellessani olin jo päättänyt, että tutkin eläkkeellä olevaa opettajapariskuntaa. Siis tulisin haastattelemaan vain kahta henkilöä. Näin kyseeseen eivät tulleet ryhmähaastattelut, vaan yksilöhaastattelut. Mutta koska tutkimukseni aihe käsittelee myös kyseisiä opettajia avioparina niin halusin tehdä heille yksilöhaastattelujen lisäksi myös parihaastattelun (joka on eräs ryhmähaastattelun alalaji, Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Tätä perustelen sillä, että koska eräs tutkimusongelmani koski opettajuuden kokemista avioparina, sen etuineen ja haittoineen, niin mielestäni on perusteltua, että haastattelin heitä yhdessä, jolloin kumpikin pääsi sanomaan molempia koskevasta asiasta mielipiteensä toisen kuullen. Näin syntyi paljon enemmän keskustelua kuin yksilöhaastatteluissa.

2.3.6 Elämäkertahaastattelu

Elämäkertahaastattelu on puhetapahtuma, jossa puhe perustuu käsitteisiin ja kielen käyttöön. Kielen avulla kuvaamme kaikkea, niin esineiden nimiä kuin tuntemuksiammekin. Kieli mahdollistaakin elämäkertomuksissa pääsyn yksilön

elämismaailmaan ja sanalliset ilmaisut muodostavat raakamateriaalin, jonka pohjalta tulkintoja tehdään. Elämäkertahaastattelussa korostuu haastattelijan ja haastateltavan informantin vuorovaikutus haastattelun sisältöihin ja kertomuksen muotoutumiseen vaikuttavana tekijänä. Sisältöä ohjaavat myös muut ajattelun vastaanottajat, kulttuuriset ilmaisusäännöt, muistelun tavoitteellisuus, omat ainutkertaiset elämäkokemukset ja merkitykselliset ja arvokkaat asiat, jotka koetaan kertomisen arvoisiksi. Kertomukset kerrotaankin aina jossakin tarkoituksessa ja näin ollen ne ovat kontekstiherkkiä. (Huotelin 1996, 30-31.)

2.4 Laadullinen aineisto

2.4.1 Ominaisluonne

Laadulliselle aineistolle on tyypillistä kerätä sellainen aineisto, joka tekee mahdolliseksi aineiston monenlaiset tarkastelut. Luonteenomaista laadulliselle aineistolle on ilmaisullinen rikkaus, monitasoisuus ja kompleksisuus. Aineiston keräämistilanteet voivat olla varta vasten järjestettyjä tiettyä tutkimusta varten, mutta aineisto koostuu raporteista, jotka dokumentoivat nämä tilanteet mahdollisimman tarkasti. Näin ollen aineistoa ei kerätä tietyissä tilanteissa, vaan aineisto koostuu dokumentoiduista tilanteista. Esimerkiksi haastattelussa merkitään muistiin haastateltavan vastaukset sanatarkasti, niin kuin myös haastattelijan kysymykset. Mutta dokumentoinnin tarkkuus ja yksityiskohtaisuus riippuu kuitenkin käytettävissä olevasta tallennustekniikasta, se on aina suhteellista. On eri asia, kirjoittaako kaiken ylös vai nauhoittaako haastattelut. Mutta olipa aineiston dokumentointi kuinka yksityiskohtaista tai suurpiirteistä tahansa, oleellista on, että aineisto on rikkaudeltaan edelleen miltei ehtymätön verrattuna hyödynnettävään määrään. (Alasuutari 1995, 74-77.)

2.4.2 Analyysi ja tulkinta

tekemistä pitää koko prosessin ongelmallisimpana kohtana. Tähän kun ei löydy mistään apua muodollisina ohjeina, on vain tutkijasta ja hänen mielikuvituksestaan Laadullisen aineiston analyysin tavoitteena on luoda aineistoon selkeyttä ja näin

aikaansaada uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysissa aineisto tiivistetään, kadottamatta informaatiota, jonka se sisältää. Toisin sanoen selkeytetään aineisto lukijaystävälliseksi. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Kvalitatiivisen tutkimusaineiston analysointitapoja on runsaasti ja niitä kehitellään koko ajan lisää. Se mitä tutkija aineistoltaan haluaa, vaikuttaa analyysitavan valintaan. Monesti aineistoa analysoitaessa ei pitäydytä vain yhdessä analysointitavassa, vaan niihin tutustumalla ja niitä yhdistelemällä löytää itselleen parhaimman tavan analysoida aineistoaan. (Eskola & Suoranta 1998, 161-162.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulkintoja tehdään monissa eri vaiheissa. Näiden tekeminen alkaa jo tutkittavien tulkinnoista, joka on ns. ensimmäisen asteen tulkintaa todellisuudesta. Tutkija sitten taasen tulkitsee tutkittavien tulkintoja, kunnes lukija pääsee tulkitsemaan tutkijan tulkintoja. (Eskola & Suoranta 1998, 149.)

Laadulliseen analyysiin ja siitä tulkintojen tekemiseen on kaksi erilaista periaatteellista lähestymistapaa. Voidaan joko pitäytyä tiukasti aineistossa, ja rakentaa tulkinnat tiiviisti aineistoista käsin (esim. lingvistiikkaan painottuvissa teksti- ja kertomisanalyyseissa sekä osassa diskurssi- ja keskusteluanalyyseissa). Toinen tapa on, että tutkija pitää aineistoa teoreettisen ajattelun lähtökohtana, apuvälineenä tai lähtökohtana tulkinnoille. Kuulostaa monimutkaiselta. Sitä se onkin. Voidaanhan laadullisen tutkimuksen tulkintojen kiinni tulkintojen osuvuus. (Eskola & Suoranta 1998, 146-147.)

Tulkintoja tehdessä on hyvä kiinnittää huomiota myös johtopäätösten rationalisuuteen ja perusteltavuuteen. Tehdessämme tulkintoja tutkittavasta, pyrimme ymmärtämään hänen toimintaansa ja valintatilanteita asettamalla tutkittava ja hänen toimintansa laajempiin yhteyksiin. (Syrjälä & Numminen 1988, 132-133.)

3. Opettajuus ja opettajan professio

Tutkimuksessani en paneudu juurikaan siihen mitä on opetustyö, sillä uskon sen olevan jotakuinkin selvää ihmissuhdetyötä kasvatuksineen. Päähuomioni kiinnittyy opettajuuteen, siihen miten opettajat kokevat työnsä ja mitä opettajuus on.

Opettajuus sanana on erikoinen. Missään muualla maailmassa vastaavaa sanaa ei ole käytössä, eikä sille ole mitään yksiselitteistä määritelmää. Opettajuuteen ei valmistuta suorittamalla opettajan ammattitutkinto, vaan siihen kasvetaan ja kehitytään pikku hiljaa ajan myötä. Se on henkinen kasvuprosessi, joka sisältää persoonallista toimintaa. Tosin opettajuus ei ole vain yksilöllinen ominaisuus, vaan yhteisössä sosiaalisena prosessina rakentuva. (Kari & Heikkinen 2001, 44.)

Jauhiaisen (1995, 5, 16, 18) mukaan opettajuuteen liitettävät yleisesti hyväksytyt piirteet ovat sen yksinäisyys, praktisuus, luokkahuonekeskeisyys. Opettajuuden hän katsoo liittyvän opettajana olemiseen, asemaan sekä opettajan työn olennaisiin piirteisiin. Opettajien pyrkimys lapsen hyvään, mahdollisimman hyvällä opetuksella on taustana monilla opettajilla opettajuutta tarkasteltaessa.

Luukkainen (2005, 17-18) selittää opettajuuden näin: Opettajuus muodostuu useista tekijöistä, joissa opettaminen on iso, keskeinen osa. Muita opettajuuteen liittyviä tekijöitä ovat sen kulttuurisidonnaisuus sekä opettajan työn sisältämät osa-alueet. Opettajuutta voidaan pitää kuvana opettajan työstä. Yhteiskunnalla ja sen vaatimuksilla on yhä kasvavampi osuus opettajuuden muokkaamisessa. Yhteiskunta käsitteellistää opettajuuden, mutta opettaja toteuttaa omaa opetustaan ja opettajuuttaan oman näkemyksensä mukaisesti. Luukkaisen mukaan opettajuus on siis muuttuvaa. Kun yhteiskunta muuttuu, opettajuus muuttuu sen myötä. Opettajuus on tämän kuvauksen mukaan aikaan sidonnaista, oman aikansa ilmiö.

Opettajan ammattia pidetään professiona. Tämä tarkoittaa opettajan ammatillista vapautta ja vastuuta toimia ammatissa. Ammatti sisältää monia haasteita, mm. looginen ajattelu ja rationaalinen päättely, mutta myös opettajan oma persoona ja tunne-elämä kuuluu opettajan professioon. Opettajan professionaalisuuteen liitetään

pyrkimys tehdä työ mahdollisimman hyvin, mikä pitää sisällään oppiainesisällön lisäksi opettajan persoonaa koskevat tekijät. Tämän vuoksi on tärkeää pyrkiä yhdistämään oma persoona opettajan ammattirooliin. (Tirri 1999, 14.)

3.1 Ihmiskäsitys ja opettajuus

Kannisto (1994, 10-28) ja Perttula (1999, 23-40) jakavat opettajuuden viiteen eri kategoriaan ihmiskäsityksen mukaan. Ihmiskäsityksen mukainen jako on tärkeää, koska se ohjaa meidän tapojamme toteuttaa opettajana olemista ja toimimista. Nämä jaot ovat:

3.3.1 Essentialistinen ihmiskäsitys ja opettajuus

Tämän ihmiskäsityksen mukaan oletetaan, että ihmisellä on sisäsyntyisesti jokin olemus, jonka mukaan ihmisen tulisi elämäänsä elää. Ihmiskäsityksessä painotetaan ihmisten välisiä samankaltaisuuksia. Tärkeintä on, että ihminen voisi elää pitkälti omaa olemustaan seuraten. Useimmiten ihmisen olemus mielletään hyväksi, mutta tärkeintä on, että ihminen voisi elää mahdollisimman pitkälti omaa olemustaan seuraten.

Tämän ihmiskäsityksen mukaisesti elävällä opettajalla on selkeä käsitys siitä, millaisia ihmisiä oppilaista pitäisi kehittyä. Opettaja on voinut omaksua hyvän ihmisen kriteerit esimerkiksi lapsuudenkodin toimintatavoista, kristinuskosta, naistenlehtien ihmisihanteesta tai vaikkapa opettajankoulutuksesta. Opettaja kokee onnistuneensa työssään, jos on pystynyt välittämään oman arvojärjestelmänsä ja ajattelutapansa oppilailleen. Tämä ihmiskäsitys tekee opettajan työstä selkeää ja miellyttävää toimintaa, jos hänen arvonsa ja ihanteensa ovat esillä myös koulumaailman ulkopuolisessa todellisuudessa.

3.1.2 Naturalistinen ihmiskäsitys ja opettajuus

Naturalistisessa ihmiskäsityksessä oletetaan, että ihmisellä ei ole mitään myötäsytystä, tiettyä kaikille yhteistä olemusta. Se mitä ihminen on, saadaan selville tutkimalla ihmistä mahdollisimman eksaktien, luonnontieteelliseen tutkimustapaan liittyvien tutkimusten menettelyjen avulla. Toisin sanoen ihmiskäsitys on vallitsevien tutkimustulosten ihmiskäsitys. Tärkeintä tässä ihmiskäsityksessä ovat lainalaisuudet, joita tieteellinen tutkimus ihmisestä löytää. Ihmistä voidaan siis ymmärtää tuntemalla häneen vaikuttavat syyt.

Tällaiseen ihmiskäsitykseen työnsä perustava opettaja on tiedemies, joka korostaa uusinta tutkimustietoa opetuksessaan. Opetuksessa keskeistä on käytännöllisyys. Oppia ei voi vain pelkän teorian pohjalta. Pohdinnalla ja mietinnällä ei ole keskeistä sijaa opetustyössä. Opettaja haluaa oppilaidensa oppivan eksaktiutta sekä faktoja. Yhtä tärkeää on myös oppilaiden kyky itse etsiä faktoja ja luottamaan tuottamaansa tietoon. Opettajan ajattelun mukaan hän ja oppilaat ovat eriarvoisessa asemassa tietomäärän perusteella. Oppilaat ovat samankaltaisia lauman jäseniä. Erilaisuus on vähemmän tärkeää ja tavoitteena on yliluonnollisuuksien ja mystisyyden aineksien kitkentä.

3.1.3 Kulturalistinen ihmiskäsitys ja opettajuus

Kulturalistisessa ihmiskäsityksessä painotetaan ihmisen olemista itsensä osana olevaa elämää yhä uudelleen ja uudelleen sosiaalisen todellisuuden muokkaamana olentona. Huomio kohdistuu ihmisen kaikkiin elinympäristöihin ja tietoon siitä, että näitä ympäristöjä ei olisi ilman ihmisen omaa aktiivista toimintaa. Nämä ympäristöt, esim. kulttuurit, ovat tärkeä osa ihmisen elämää. Ihmiskäsityksessä ihminen muuttuu jatkuvasti kulttuurin muutosten mukaan.

Tähän ihmiskäsitykseen työnsä perustava opettaja kokee opetuksensa muuttuvana prosessina. Tehtävänä on luoda yhteys, kiinteä yhteys, ympäröivään kulttuuriin sekä sen arvoihin, asenteisiin ja normeihin. Tämä kiinteä yhteys tarkoittaa opetustyön liittämistä oppilaille keskeisempiin kulturellisiin asioihin. Oppilaiden tulee myös ymmärtää olevansa itse mukana luomassa kulttuuria tekojensa välityksellä. Muiden kulttuurien ymmärtämisellä on myös paikkansa opetuksessa. Opetus perustuu omaan

kulttuuriin, mutta kulttuureita ei laiteta mitenkään paremmuusjärjestykseen. Vuorovaikutustaidot ovat keskeisellä sijalla. Monipuolinen itsensä ilmaisu ja muiden ymmärrys on avainasemassa. Opettajalle oppilaat ovat sosiaalisia, asioita eri tavoin ilmaisevia ihmisiä. Opetustyön tehtävänä on rohkaista ja tukea oppilaita liittämään

3.1.4 Eksistentialistinen ihmiskäsitys ja opettajuus

Eksistentialistisessa ihmiskäsityksessä ihminen esitetään olentona, joka on äärettömän vapaa ja samalla myös sellaisena jonka on pakko käyttää tätä ääretöntä vapauttaan. Ihmisenä olemisen ydin on yksinkertaisesti ihmisenä olossa, tavassa olla. Olemassaolo on ihmisen olemus, muita yhtenäisiä piirteitä ei ole. Ihminen on syntynyt itsestään riippumatta johonkin aikaan ja paikkaan, eikä voi elää tämän vastaisesti, mutta muuten hän omaa äärettömät mahdollisuuden tehdä itsestään ihminen. Tämän katsotaankin olevan ihmisen tehtävä, luoda itsestään, omista mahdollisuuksistaan käsin, omien valintojen kautta, ihminen. Ihminen on vahvasti yksilö, muista poikkeava. Ja tämä ihmiseksi tuleminen on jatkuva prosessi.

Eksistentialistisen ihmiskäsityksen omaksunut opettaja mieltää itsensä tasavertaiseksi oppilaidensa kanssa. Oppilaat ovat ainutkertaisia yksilöitä, joiden kanssaeläjä opettaja on. Hänen tehtävänä on luoda olosuhteet, joissa jokainen oppilas voi tehdä mahdollisimman itsenäisesti haluamiaan ratkaisuja ja valintoja. Opettajan on ihmiskäsityksen mukaan opittava tuntemaan itsensä mahdollisimman hyvin ja otettava vastuu siitä millaiseksi hän itsensä tekee omilla valinnoillaan. Osaksi oppilaitaan hän tulee ihmisenä, millaiseksi on itsensä tehnyt. Opettaja ei koe tarvetta yrittää selittää ja etsiä syy-yhteyksiä ymmärtääkseen oppilaiden toimintaa, vaan opettaja pyrkii eläytymään oppilaidensa maailmaan ja ajatuksiin ja siten käsittää heidän kokemuksiaan ja ajatuksiaan heidän näkökulmistaan käsin. Opettajana opettaja pyrkii olemaan aito ja toisia kunnioittava. Aito myös siinä, että aina asiat eivät voi olla pelkästään hyvin, myös pahaa oloa ja vaikeuksia on kohdattava.

3.1.5 Oman ihmiskäsityksen rakentaminen ja opettajuus

Opettajan ihmiskäsitys voi olla myös oman pohdinnan tulosta. Pohdinta tarkoittaa paitsi omakohtaista hiljaista mietintää, myös kokemuksellista reflektointia.

Reflektointi saa aineksensa sosiaalista vuorovaikutuksista ja toiminnastamme elämän eri tilanteissa. On myös mahdollista, että ihmiskäsitys on muotoutunut aivan huomaamatta, esimerkiksi opettajankoulutuksessa tai työyhteisössä vallalla olevien ihmiskäsitysten mukaan. Opettajan ihmiskäsitys ohjaa hänen työntekoaan sekä sitä, millaiset tavoitteet hänellä työnsä tekemisessä on.

Oli ihmiskäsitys opettajalla mikä tahansa, se vaikuttaa hänen työhönsä. Hän ei pääse sitä pakoon. Opettaja voi muuttaa ihmiskäsitystään ja sen mukaista tapaansa toimia ajan saatossa, jos hän huomaa sen olevan itselleen epäsopiva. Arkinen työ voi olla epämiellyttävää, kun rakennetun ihmiskäsityksen työtavat eivät tunnukaan omilta ja joita ei voi hyväksyä. Syyt tähän ristiriitaisuuteen voivat olla esimerkiksi työn rutinoituminen ja näin ollen niiden vastaamattomuus ihmiskäsitykseen tai koulutuksessa omaksutut tavat eivät käytännön työssä vastaakaan omia henkilökohtaisia ajatuksia ihmiskäsityksestä. Työuupumuksen eräs syy saattaakin olla näissä ristiriidoissa.

Bacharach ja Conley (1989) esittävät seuraavanlaisesti neljä erilaista kuvausta opettajuudesta, opettajan ammatin eri näkökulmista: 1. Opettaja byrokraattina, työ säännöllistä ja ennustettavaa, opettajalla ei juuri itsenäisyyttä. 2. Opettaja teknikkona, hieman ratkaisuvaihtoehtoja. 3. Opettaja suoritustason ammattilainen, työssä vähän erilaisia haasteita, muut päättävät, mutta ratkaisumalleja on paljon. 4. Opettajan professio, työ ennustamatonta ja runsaasti ongelmatilanteita sisältävää, opettajalla laaja toimintavapaus.

3.2 Identiteetti

Identiteetti-sana tulee myöhäislatinan sanasta *identitas*, joka tarkoittaa samuutta, yhtäläisyyttä. Yksinkertaisimmillaan identiteetti tarkoittaa jonkin kohteen tunnistamista samaksi jossain ajan ja paikan määrittämässä tilassa. Identiteetillä samuutta voidaan määrittää mistä tahansa luontokappaleesta tai esineestä. Ihmisen identiteetistä puhuttaessa asia monimutkaistuu. Ihmisen samuus voidaan määrittää sosiaaliturvatunnuksen tai vaikka DNA-analyysin perusteella. Kun taas itseys on se,

mikä ilmaisee ihmisen kokemuksellisuutta, suhdetta itseensä. Se antaa vastauksen siihen, kuka minä olen? (Heikkinen 1999, 192; Kari & Heikkinen 2001, 51-52.) Identiteetti siis kertoo henkilöstä sen, kuka hän on. Samalla se viittaa merkityksiin, joita ihmiset asettavat itselleen ja toisilleen. Henkilön identiteetti koostuu minäluonnehdinnoista. (Houtsonen 1996, 199.)

3.2.1 Opettajan ammatti-identiteetti ja opettajuus narratiivisena identiteettinä

Opettajan ammatti-identiteetin kehittyminen alkaa opettajankoulutuksessa, mutta on vain osa sen rakentumista. Opettaja rakentaa tätä ammatti-identiteettiään läpi koko elämän. (Heikkinen 1999, 192; Vuorikoski & Törmä 2004, 9.)

Opettajan työ on nähty ja nähdään eri aikoina eri tavoin. Opettajuutta ovat muokanneet ajan saatossa niin kansalliset kuin kulttuurisetkin näkemykset. Se mitä opettajan identiteetin katsotaan olevan, muodostuu käsityksistä, joita yhteisöllä on opettajasta ja opettajuudesta. Näinä aikoina medially on suuri vaikutus tähän näkemykseen. Opettajan työ on vaikeaa, sehän tiedetään, mutta se miten opettaja pystyy opettamaan päivästä toiseen ystävällisessä kannustavassa ilmapiirissä, perustuu paljolti opettajan omaan suhtautumiseen elämästä yleensä. Opettajan oma persoonallisuus korostuu, se miten hän suhtautuu maailmaan, ihmisiin ja omaan itseensä. Näin itsestään selvää on, että opettajan omat elämäkokemukset vaikuttavat opettajan subjektiiviseen kasvatusnäkemyskseen. Luokassa vaikeissa tilanteissa ja muutenkin opettajan koko elämähistoria on läsnä, varsinkin opettajan käsitys itsestä historian muokkaamana. Varsinkin lapsuudenkokemuksilla on suuri merkitys tapaan nähdä itsensä. Omien opettajien antamat mallit, henkilökohtaisesti tärkeiden henkilöiden merkitys elämään, persoonallisuus, sosialisatiotaidot sekä kotikulttuuri vaikuttavat niin omaan identiteettiin kuin myös ammatti-identiteettiin ja sen muotoutumiseen. (Knowles 1992, 127-133; Talib 2002b, 95-96.) Laineen (2004, 76) mukaan opettajien ammatti-identiteetti muodostuu, kun minä realisoituu suhteessa ammattiin ja tuleviin työtehtäviin ja työn vaatimuksiin.

Myös mielenkiinnollani elämän käännekohtia kohtaan on vaikutusta opettajan ammatti-identiteettiin. Elämään liittyvät merkittävät käännekohdat saattavat ohjata opettajaa tulkitsemaan asioita ja elämää uudella tavalla, ihan niin kuin tutkimuksessa huomasiin Tuula Virtaselle käyneen. (Talib 2002b, 95-96)

Heikkinen Hannu L. T. (2000) tiivistää opettajan ammatti-identiteetin vastaavasti: opettajan ammatti-identiteetti sisältää sekä persoonallisen identiteetin että kollektiivisen identiteetin, mutta näiden lisäksi myös opettajan roolin identiteettien muovaajana. Osallistuuhan opettaja toiminnallaan oppilaiden identiteetin rakentamiseen. Opettajan ammatillinen identiteetti sisältää siis persoonallisen identiteetin lisäksi kollektiivisen identiteetin lisätynä kysymyksillä, kuka minä olen opettajana, kuka olen suhteessa muihin, mitkä arvot ja kulttuuriset pääomat ovat minulle tärkeitä sekä mitä haluan saada aikaan opettajana. Nämä persoonalliset ja kollektiiviset identiteetit ovat luonteeltaan vahvasti narratiivisia (kertomuksiin perustuvia). Kun yksilön identiteetti muodostuu elämäntarinana, kollektiivinen itseys rakentuu yhteisön ylläpitämistä myyteistä ja kulttuurin kertomuksista.

Ammatillinen identiteetti voidaan jakaa yksilön henkilökohtaiseen ammatti-identiteettiin ja ammattikunnan yhteiseen, sosiaalisesti rakentuvaan identiteettiin. Tämä ammattikunnan sosiaalinen identiteetti ilmenee ammattikunnan yhteisenä toimintana. Yksilöidentiteetistä puhutaan, kun kuvaillaan yksittäisen opettajan toimintaa. (Räisänen 1996,38.)

Opettajan ammatti-identiteetti ei tule koskaan valmiiksi, niin kuin ei mikään mukaan identiteetti. Narratiivisuus opettajan identiteettinä tarkoittaa identiteetin rakentumista kertomusten ja itseilmaisun kautta. Tällöin vastataan kysymykseen Kuka olen opettajana? ja Mitä haluan työssäni saada aikaan? Vastaus perustuu reflektiiviseen ajatteluun, jatkuvasti kehittyvään tarinaan opettajaksi tulemisesta, ammatissa toimimisesta ja ammatin perimmäisestä olemuksesta. (Kari & Heikkinen 2001, 48.) Opettajat kertovat jatkuvasti päättymätöntä tarinaa itsestään ja suhteestaan maailmaan ja näin jäsentävät minäänsä ja suhdettaan sosiaaliseen yhteisöön. Ihmismieli kertoo näitä kertomuksia myös tiedostamattaan. Tämä ns. narratiivinen prosessi voi reflektoituna saavuttaa tietoisuuden. Näiden kertomusten kautta jäsennetään kokemuksia ja muodostetaan elämälle merkitys. (Heikkinen 1999, 192; Vuorikoski & Törmä 2004, 13.)

3.3 Opettajiin kohdistuvat tutkimukset

Opettajiin kohdistuvia tutkimuksia on tehty kautta aikojen. Ne ovat usein koskettaneet jotakin opettajan ammattiosaamista, kuten esim. Yrjönsuuri (1995) tekemästä kirjasta voidaan todeta. Se käsittelee tutkimusta, joka on tehty juuri opettajien osaamisesta. Myös mm. koululaitosta ja sen historiaa, koulun toimintoja, didaktiikkaa, opetussuunnitelmia jne. on tutkittu (Kuikka 2001). Varsinainen opettajien ajattelun tutkimus voimistui 1970-luvun puolivälissä Yhdysvalloissa. Täältä suuntaus on hiljalleen levinnyt tänne Suomeen meillemme. (Syrjäläinen 1994, 57.) Opettajien elämän noustua tutkimuksen kiinnostuksen kohteeksi, alun suppean näkökulman ja teoreettisesti keskeneräisten tutkimusten jälkeen, jotka keskittyivät vain opettajan uraan eivätkä opettajan elämän kokonaisuuteen, vasta 1990-luku sai aikaan opettajien työn ja elämän narratiivisen näkökulman tutkimuksiinsa. Aikaisemmat etäällä olevan opettajan, tavallisen opettajan, työstä olevat tutkimukset saivat väistyä ja opettajat saivat äänensä kuuluviin. Samalla kiinnostuttiin opettajien omien kertomusten käytöstä. (Heikkinen & Syrjälä 2002, 157; Vuorikoski & Törmä 2004, 12-13.) Laadulliset lähestymistavat ovat painopisteenä menetelmissä tehdä tutkimuksia, joilla pyritään kuvaamaan tutkittavan kognition luonnetta mahdollisimman tarkoin. (Käytetään haastatteluja, päiväkirjoja, kirjeitä, vapaamuotoisia keskusteluja, kirjallisia suunnitelmia.) Viime aikoina on tullut uutuutena myös opettajiin kohdistuvat elämäkerrat ja niistä saatavat tärkeät tiedot

Kasvatustieteissä tämä kiinnostus opettajiin kohdistuvissa elämäkertatutkimuksissa voimistui vasta 1980-luvun puolivälistä lähtien, kun havaittiin opettajien elämäkertatutkimuksen merkitys. Tällöin ymmärrettiin, että opettajan ammatillista kehittymistä ja kasvua voidaan ymmärtää vain tarkastelemalla sitä aikaisempaa laajemmasta näkökulmasta. Ymmärtämällä opettajan urakehitystä ja elämää, mahdollistaa se opettajien kehityksen ja kasvun tukemisen sekä mahdollistaa muutoksen aikaansaamisen kouluissa. (Kauppila & Tuomainen 1996, 160; Syrjälä ym. 1994, 59)

Opettajan elämän ja opettajuuden analysoiminen alkoi aikoinaan kokeiluanalyyseillä, jolloin pyrittiin kartoittamaan aineiston mahdollista erityisluonnetta. Kaikkia opettajiin liittyviä kysymyksiä haluttiin selvittää. (Kauppila & Tuomainen 1996, 162.)

Opettajan elämäkertatutkimuksen tärkeyttä on korostanut mm. Ivor Goodson (1992, 4,6,10,264.) Hänen mukaansa opettajien elämäkokemus vaikuttaa keskeisesti opettajan näkökulmaan työstään. Kulttuurilla ja identiteeteillä sekä opettajan elämällä koulussa ja sen ulkopuolella on vaikutusta opettajana olemiseen. Myös opettajan työuralla on vaikutusta näkökulmaan omasta työstä. Mutta jotta voidaan ymmärtää opettajaa ja hänen työtään, on erittäin tärkeää, että tunnemme opettajan oman persoonan ja hänen äänensä täytyy saada kuuluviin.

Aikaisempiin opettajia koskeviin tutkimuksiin tutustuessani törmäsin seuraaviin mielenkiintoisiin tutkimuksiin, jotka antavat suuntaa opettajuudesta ja näin tukevat tutkimustani ja sen tietoteoreettista taustaa, sekä auttavat lukijaa ymmärtämään opettajuutta ja sen nykytilaa Suomessa. Tutkimukset eivät kaikki suoraan vastaa tutkimusaiheittani, koska onhan tutkimukseni luonteeltaan erityislaatuinen elämäkertatutkimus, mutta jotka tukevat kuitenkin tutkimustani.

Minä halusin selvittää tutkimuksessani mm. sitä, miten opettajuus on muuttunut tutkittavieni opettajauran aikana. Luukkainen (2004) tutkimuksessaan jatkaa tätä selvitystä opettajan muutoksesta eteenpäin ja luo kuvan siitä, mitä opettajuus on mahdollisesti v. 2010. Hän pyrkii selvittämään, millaista opettajuutta tällöin edellytetään. Tulevaisuuden kuva opettajuudesta vuonna 2010 on hänen mukaansa opettaja, joka on eettisesti näkemyksellinen ja aktiivinen yhteiskunnan kehittäjä. Osatekijöinä opettajuudessa on sisällön hallinta, oppimisen edistäminen, eettinen päämäärä, tulevaisuushakuisuus, yhteiskuntasuuntautuneisuus sekä yhteistyö.

Opettajien työtodellisuutta ja varsinkin sen kokemista on tutkittu melko vähän. Kiviniemi (2000) on kuitenkin tutkinut opettajien käsityksiä opettajan työstä, opettajuuden muuttumisesta sekä opettajakoulutuksen haasteista. Tämä tutkimus on osa OPERO-hanketta (Opetushallituksessa toteutettavaa opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen tilaa arvioiva hanke). Raportissa opettajat toivat esille oppilaiden häiriökäytöksen ja aggressiivisuuden lisääntymisen sekä vanhempien ongelmien vaikutuksen lapsiin ja heidän koulunkäyntiinsä. Muita huomionarvoisia asioita olivat opettajan arvovallan heikentyminen, hallinnolliset muutokset, oppilaiden yksilöllisyyden kasvu, lastenkulttuurin muutos sekä viihteellistyminen. Opettajat

kokivat työnsä muuttuneen kaikkien näiden muutosten ja kiireen myötä vaativammaksi.

Vuonna 1996 valmistunut Räisäsen elämäkertatutkimus luokanopettajan työn kokemista ammatillisen kehityksen eri vaiheissa kuvaa luokanopettajien työorientaatiota sekä kokemuksia työstä. Keskeistä työn kokemisessa (elämäkerrallinen perspektiivi) ovat luokanopettajan persoonalliset ominaisuudet, kyvyt ja tarpeet. Tutkimukseen osallistuneiden kohdejoukko oli luokanopettajat, joilla oli kasvatustieteiden maisterin tutkinto tai yliopistollisen peruskoulunopettajan tutkinto. Kaikki opettajat olivat tutkimuksen alkaessa enintään 40-vuotiaita ja työkokemusta heillä oli vähintään viisi vuotta. Tutkimuksesta saatiin paljon mielenkiintoisia tuloksia, joista tässä esittelen muutaman minun tutkimukseeni liittyvän tuloksen. Luokanopettajien mielestä heidän työnsä parhaita puolia on vaihtelevuus, luovuus sekä itsenäisyys, myös lomat ja työajat tyydyttivät. Naiset pitivät ammattia enemmän toiveammattina kuin miehet, joilla varsinaista toiveammattia ei ollut tai siihen ei päässyt. Monet kokivat työyhteisön muiden opettajien merkityksellisyyden itselleen, he suunnittelivat työtä yhdessä ja keskustelivat mahdollisista työssä esiintyvistä ongelmista keskenään. Opettajille palkitsevista kokemuksista mainittiin oppilaiden menestyminen kilpailuissa, myöhemmässä opiskelussa ja elämässä. Tutkimuksessa esiin tuli myös seuraava asia, johon viitataan lisää omissa tuloksissani: opettajahuoneista puuttuu avoin keskustelu kasvatustyöstä. Kuulijan ja ymmärtäjän tarve olisi suuri, sillä aina yksin ei ole helppo päättää kun ei tiedä esim. mitä lapselta voi vaatia tai mihin lapsi pystyy. Kuitenkaan ammattikollegalle puhuminen ei ole aina mahdollista, koska koetaan, että ongelmien myöntämiseen ja niistä puhumiseen ei ole luotettavaa kuuntelijaa työyhteisössä. Monille opettajille työ on kutsumustyötä, mutta opettajat eivät aluksi itse siitä kertoneet, vaan asia selvisi asiasta keskusteltaessa, että työ on mahdollisesti kutsumus.

Hansenin (2000, 72-87) tutkimuksessaan tulkitsee opettajakollegoiden välistä yhteistoimintaa. Opettajat haluavat olla vapaita omassa työssään, niin ettei kukaan siihen puutu ja sekaannu. Tämä vapaus on haastateltavien mukaan lisääntynyt ajan myötä. Yhteistyötä muiden opettajien kanssa toivotaan, mutta yhdessä toimiminen tuntuu olevan kuitenkin melko traditionaalista, toisilta ei apua pyydetä. Vanhempien

ei toivottu puuttuvan opettajan työhön, mutta antavan tukea opettajalle olemalla kiinnostuneita lapsistaan, auttamalla koulutehtävissä ja retkien ym. järjestämisessä.

3.3.1 Opettaja muutosten keskellä tutkimusprojekti

Opettajista on tehty myös elämäkertatutkimuksia. Näitä tutkimuksia pidetään äärettömän tärkeinä siitä syystä, että niissä pääsee opettajien oma ääni kuuluville, se kuinka he itse määrittelevät työnsä. Esittelenkin tässä seuraavaksi erään tutkimuksen, jolla on yhtymäkohtia myös minun tutkimukseni kanssa. On valmistunut Suomen Akatemian rahoittama kansainvälinen tutkimusprojekti (1997-2002), Opettajana muutosten keskellä, joka perustuu opettajien omaelämäkerrallisille kirjoituksille. Nämä kirjoitukset on koottu kutsumalla opettajia kirjoittamaan elämästään, haastatteleamalla heitä ja käyttämällä elämäkertakilpailujen aineistoa suomalaisen kirjallisuuden seuran arkistoista.

(<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/tietoa.htm>; Hämeenaho 2002, 28-30.)

Tutkimuksessa, Opettaja muutosten keskellä, kerättiin laaja narratiivinen aineisto. Tässä opettajan työn moninaisuus ja ristiriitaisuus tuli hyvin esiin. Tutkimuksessa empiirisen aineiston tulkinnasta siirryttiin tarinoiden sisällön tulkinnasta tarkastelemaan, miten opettajat kertovat työstään ja elämästään. Pohdittiin myös miten narratiivista aineistoa voidaan hyödyntää esim. opettajan perus- ja täydennyskoulutuksessa.

(<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke1.htm>)

Tutkimuksessa on selvinnyt mm. että opettajille on tärkeää se, mitä oppilaille halutaan välittää. Tietoa, mistä itse on tulossa, halutaan siirtää nuoremmille. Ammatti on myös monille nuorille edelleenkin kutsumusammatti. Se tulee esiin ja löytyy käytännön työssä, se nousee voimavaraksi ja auttaa jaksamaan, kun on heikko hetki, niin elämässä kuin töissäkin. Rakkaus lapsiin on kuitenkin isoin syy ammattiin. Kutsumuksia voi samalla ihmisellä olla montakin, varsinkin naisilla kutsumuksena on myös olla äiti. Monissa tarinoissa oli kuvattu paljon vaikeuksia ja niiden voittamista. Yleisesti musiikin ja muiden taideaineiden merkitys on suuri. Nämä mieluisat omat harrastukset yhdistetään opetukseen. (Hämeenaho 2002, 28-30.)

Tuloksista kävi ilmi myös se, miten opettajat ovat avainasemassa todellisessa muutoksessa, se miten opettajat liittivät uudistukset omiin ammatillisiin

periaatteisiinsa. Kun muutos lähti opettajan luoksaan huomaamasta tarpeesta, opettajat sitoutuivat niihin täysin, mutta kun muutospaineet tulivat hallinnosta, niin se koettiin työtä haittaavana ja joskus jopa lapsille haitallisena. (<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke1.htm>)

Aineiston tulkintaa jatketaan uudesta näkökulmasta, siinä siirrytään yksilötason tulkinnasta kohti yhteisöllistä näkökulmaa sekä koulun mikropoliittista todellisuutta. (emt.)

3.3.2 Opettaja paikkaansa etsimässä

Tutkimuksen toinen osahanke, Opettaja paikkaansa etsimässä, (2003-2006) tutkii kerronnallista aineistoa ja menetelmiä. Tutkimuksessa selvitetään opettajien jaksamista, paikan merkitystä, tunnustuksen saamista työyhteisössä, vertaistuen merkitystä sekä ammatillisen identiteetin muodostumista. (<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/tietoa.htm>) Keskeinen tutkimuskohde on paikan kokemus, se miten opettajat kokevat koulun sosiaalisessa, emotionaalisessa ja fyysisessä merkityksessä. Tavoitteena hankkeella on kehittää kerronnallisia ja konsultatiivisia menetelmiä tukea opettajia työssä jaksamiseen. (<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke2.htm>)

3.3.3 Kerronta opettajien työssä jaksamisen ja uusiutumisen tukena

Kolmas osahanke on, Kerronta opettajien työssä jaksamisen ja uusiutumisen tukena (2004-2005). Hankkeesta aikaansaatii KerToi- menetelmä työelämän tarpeisiin. Tämä pohjautuu kerronnallisiin ja toiminnallisiin lähestymistapoihin. (<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/tietoa.htm> (luettu 4.4.06) Tätä aikaansaatua menetelmää voidaan soveltaa monilla eri ammattialoilla. KerToi- menetelmästä on apua niin vanhalle työntekijälle, joka saattaa saada sieltä joitain uusia vinkkejä työhönsä, mutta apua voi saada myös nuori työntekijä etsiessään omaa paikkaansa työssä.

Kertoessaan elämästään opettajat tekevät samalla tulkintoja ja uudelleen rakentavat omaa elämäntarinaansa. Tällaisissa tavallisissa arjen keskusteluissa, joissa on tultava

toimeen erilaisten ristiriitojen keskellä, opettaja muovaa omaa opettajana olemista sekä arvioi sitä uudelleen. Tällaisissa ristiriitatilanteissa on tärkeää pystyä luomaan rakentavia tulkintoja oman jaksamisen takia. Opettajille koulut ovatkin ammatillisen sekä persoonallisen kasvun mahdollistavia paikkoja.

<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke3.htm>

4 Oman elämän muisteleminen

En paneudu tässä muistin hermosolujen toimintaan enkä synapsien kytkentöihin vaan esitän vain pintaraapaisun muistista ja siitä, miten se vaikuttaa tähän tutkimukseeni.

Ihminen on kokonaisuus, joka elää nykyisyydessä muistaen menneisyyden asioita tämänhetkisen elämäntilanteen suodattamana (Järvilehto 1996, 31; Räsänen 1999, 64; Schacter 2002, 15; Syrjälä & Numminen 1988,72). Muistaminen on prosessi, joka tapahtuu ajassa ja paikassa, sillä on siis tietty ajallis-paikallinen kokonaisuus. Muistaminen merkitsee, että ihmisen-ympäristö-järjestelmällä on historia, johon sisältyy koko järjestelmän kehitysprosessi. Näin ollen lapsuuden ympäristö voi olla aivan yhtä todellinen osa henkilön-ympäristö-järjestelmää kuin nykyinenkin ympäristö. Lapsuuden ympäristöstä ei ehkä ole niin paljon aineksia kuin nyky-ympäristöstä, mutta polku sieltä nykyisyyteen on kuitenkin olemassa. Näin ollen tutkimuksenikin lapsuuden muistot ja kuvaukset eivät ole syntyneet tyhjästä, vaan tiettyjen nyky-ympäristön piirteiden lapsuuden kaltaisen hyväksikäytön avulla. Muistaessamme käytämme siis yhteistyötä nyky-ympäristön kanssa joiltain osin samantapaisesti, kuin aikaisemmin olemassa olleen ympäristön kanssa. Muistaessaan ihminen ei palaa menneisyyteen, vaan käsittelee nykyhetken toteutumista yksilön ja kehityshistorian pohjalta. (Järvilehto 1996, 31.) Näitä elämäntarinoita tai (oma)elämäkertoja ei voida näin ollen pitää eletyn todellisuuden objektiivisina heijastuksina, koska ne on laadittu juuri jälkikäteen kertojan valikoidessa kertomisestaan, jättäen mielestään merkityksettömät ja epätarkoituksenmukaiset asiat kertomisensa ulkopuolelle, korostaen mieluisia asioita (Rantala 2005,14).

Emotion ja muistamisen välillä on selvä yhteys. Emotionaalisesti latautuneet tapahtumat muistetaan paremmin kuin tapahtumat jotka eivät aikaansaa tunnereaktioita. Kun muisto syntyy, emotionaalinen vahvistus alkaa jo sillä hetkellä, kun tarkkaavaisuus ja eloboraatio vaikuttavat voimakkaasti siihen muistetaanko kokemus myöhemmin. Tämä tunteiden vaikutus muistamiseemme saa aikaan sen, että muistamme helposti elämämme suuria onnistumisen hetkiä ja toisaalta myös epäonnistumisia ja surullisia tapahtumia. Arkikokemukset jäävät muistoissamme vähemmälle. (Schacter 2002, 181-182.)

5. Tutkimuksen vaiheet

5.1 Pääajatus, ongelmat ja hypoteesit

Tein proseminaari työni 2002 keväällä/kesällä samasta aiheesta, mutta tutkien nyt tutkitun pariskunnan vain toista osapuolta, naisopettajaa. Koska tämä työni onnistui hyvin ja pidin kovasti aiheesta ja saamistani tuloksista, päätin (tai tiesin kyllä jo oikeastaan silloista työtäni aloittaessa) että haluan kasvattaa sen työni gradukseni.

Halusin tässä gradussani siis selvittää kahden eläkkeellä olevan opettajan, avioparin, muistoja ja tuntemuksia omasta elämästä ja opettajuudesta, sekä niihin vaikuttaneista tekijöistä. Siinä samalla kuvittelin ja tiesin löytäväni jotain merkittävää myös itselleni omaa elämäni ja opettajuuttani varten. Pohjana minulla ovat vain omat ennako--odotukseni entisajan seminaarista ja oppilaiden muuttumisesta. Tutkimustani ei voi sinänsä verrata muihin elämäkertatutkimuksiin, koska jokainen elämäkertatutkimus on omanlaisensa, ainutkertainen.

Teoriaosuudessa tarkastelen laadullista tutkimusta ja sen alalajia tapaustutkimusta, narratiivisuutta, elämäkertatutkimuksen lisäksi. Perehdyn myös opettajia koskeviin tutkimuksiin, haastattelumetodeihin.

Tutkimusongelmani ovat; mitkä ovat henkilöiden itsensä näkemykset opettajuudesta? Mitkä ovat opettajuuden taustalla olevat tekijät ja vaikuttimet, sekä käännekohdat, niihin vaikuttanein tekijöin? Myös mielenkiintoni kohdistuu heihin opettajapariskuntana. Kokevatko he, että siitä on ollut heille etua vai haittaa, kun kotona on toinenkin opettaja? Ehkä myös sivuan seminaarin antamia eväitä opettajana oloon.

Hypoteesini perustuu siis vain omiin käsityksiini, arvailuihini ja mielenkiintoni saada selville muiden, vanhempien opettajien kokemuksia ja käsityksiä opettajuudesta. Mitään varmoja ennako-oletuksia minulla ei ole, eikä voikaan olla tutkimuksen luonteen vuoksi, tutkimusten tuloksista. Uskon kuitenkin todella saavani jotain konkreettistakin käytännön tietoa, mitä voin sitten myöhemmin opettajana ollessani hyödyntää. Nämä olivat lähtökohtani proseminaari työtäni ja gradua ajatellessani,

ennenkuin olin tutustunut mihinkään lähteisiin. Sitten kun asiaan perehdyin törmäsin mm. juuri tähän tavallisten opettajien itse kokemien ja kertomien tarinoiden mahdolliseen opettavaan vaikutukseen opettajuudesta (Syrjälä ym. 1996, 137). Sekä siitä, kuinka opettajaksi opiskelevat voivat saada paljon irti kokeneiden opettajien elämäkertoja ja tarinoita lukiessaan. Näillä luulisi olevan opiskelijalle itselleen selkiyttävä ja jäsentävä vaikutus omaan elämäkatsomukseen ja kasvatusajatteluun. (emt. 148.) Ihan niin kuin olin itse ajatellut, mieleni valtasi hetkeksi pieni pettymys, en ollutkaan itse keksinyt uutta hienoa tutkimuksen kohdetta!!

Tutkimusta tehdessäni törmäsin usein siihen, että opettajat haluavat jakaa kokemuksiaan ja puhua vaikeista oppilaista tai tilanteista joita he kokevat luokassaan. Ajattelin, että tutkimallani pariskunnalla on varmaankin ollut helpompaa tässä suhteessa, ovathan he voineet kotona keskustella näistä asioista, jonkun tutun ja turvallisen henkilön kanssa, ilman painetta siitä, mitä muut ajattelevat hänen työstään tai siitä minkälainen opettaja hän on.

5.2 Menetelmät

5.2.1 Ennen kenttätöskentelyä

Tähän sisältyvät kaikki ne käytännön asiat, jotka tapahtuvat ennen varsinaista kenttätöskentelyä. Näiden käytännön valmisteluiden lisäksi täytyy suorittaa myös metodologista pohdintaa. Pohdin tutkimuksessani seuraavia kysymyksiä: mikä on sopiva kohderyhmä tutkimustani varten, jotta saan parasta mahdollista tietoa, siis ketkä ovat ne henkilöt joita tutkin, mitä kenttämenetelmiä käyttäisin, missä tutkimukseni haastattelut olisi parasta tehdä, mikä on tutkimusongelmani ja käyttämieni kenttämenetelmien yhteensopivuus, millä aikataululla kenttätöväihe olisi tarkoitus tehdä, miten otan yhteyttä ja esitän asiani valitsemilleni henkilöille jne.. Näitä asioita on hyvä miettiä kunnolla etukäteen, sillä se miten ulkopuoliset vaikutteet sopivat yhteen tutkimuksen kanssa, on ensiarvoisen tärkeää laadullisen tutkimuksen onnistumisen kannalta. (Grönfors 1982, 40.)

Minulla oli tutkimustani kohtaan selkeä henkilökohtainen mielenkiinto tutkia vanhempaa opettajapariskuntaa, joka on ollut eläkkeellä jo jonkin aikaa ja syystä, koska arvostan vanhempia opettajia, jotka ovat tehneet tätä työtä jo useita vuosia. Heillä on aivan varmasti paljon annettavaa ja halusin itselleni osan näistä tiedoista. Nyt on Suomessa juuri alkamassa ensimmäistä kertaa täydennyskoulutus, jossa opettajat oppivat toisilta opettajilta. Hanke alkaa ensi syksynä ja sen järjestävät Jyväskylän seudun verkostokunnat, Jyväskylän yliopisto ja Opetusalan ammattijärjestö. Tässä opetuksessa, joka perustuu vertaismentorin tukeen opettajan ammatillisessa kasvussa, pyritään luomaan niitä epävirallisia tilanteita, joissa opettajat keskustelevat työstään. Yleensä nämä ovatkin niitä parhaita oppimiskaikkoja. (Aamulehti 13.5.2006) Tosin törmäsin tutkimusta tehdessäni seuraavanlaiseen ohjeistukseen: tuttavien haastattelua tulisi välttää, kuten Bogdan & Taylor (1975, 102-103) sekä Hirsjärvi & Hurme (ks. Grönfors 1982, 109) kirjoissansa esittävät! Heidän mukaansa syynä on anonyymisyystekijät, jotka kyllä varmaankin voivat olla ongelmia. Tutkijan mahdollisuus samaistua tutkittavan näkökulmiin kasvaa, kun on kyse tutusta henkilöstä. Kuitenkin minä en kokenut sitä ongelmaksi, useita onnistuneita tutkimuksia on tehty tuttavista. (Grönfors 1982, 109.)

Tutkimuksen kohteeni valinnassa minulla ei ollut ongelmia. Molemmat vanhempani ovat opettajia ja tiesin, että heidän puoleensa voisin kyllä asiassa kääntyä, mutta halusinko sitä, siitä en ollut varma. Kuitenkin vanhempani tuntien pystyin arvailemaan, mitä kenties tuleman piti. No, proseminarityössäni halusin opettajan olevan jo eläkkeellä ja mieluummin naispuolisen, koska ajattelin sen olevan helpompi kohde kuin mies. Tämän oletuksen sain, kun tutustuin haastatteluun aineistonkeruumenetelmänä. Siellä monesti vastaan tuli toteama, että naiset ovat kovempia puhumaan ja kertomaan asioista kuin miehet. Tämän ajattelin itselleni olevan eduksi, koska en ole aiemmin ketään haastatellut ja valmiiden, selkeiden kysymysten miettiminen etukäteen tuntui kovin hankalalta. Päätin siis haastatella tarinoissaan usein rönsyilevää naisopettajaa, jo eläkkeellä muutaman vuoden ollutta äitiäni. Äitiini päädyin lopulta kuitenkin ehkä siksi, että ajattelin perheellisenä pääseväni kuitenkin hieman helpommalla siinä suhteessa, kun aikatauluja haastatteluille muokataan. Asiaan vaikutti myös se, että minusta arkana ihmisenä, alkoi ajatus tehdä tutkimus vieraasta ihmisestä, tuntua jotenkin pelottavalta, varsinkin kun en ole ennen tehnyt minkäänlaista tutkimusta. Ja onhan se mukava kuulla oman

äitinsä historiaa ja siinä sivussa vähän omaansakin. Tiesin myös äidilläni olevan paljon annettavaa niin opettajana kun ihmisenäkin.

Tämä koski siis proseminaarityötäni. Tähän graduuni halusin lisätä myös miesnäkökulman opettajuudesta, ja koska isäni on myös opettaja, oli hän luonnollinen valinta. Samalla saisin vastauksia minua askarruttavaan kysymykseen siitä, onko helpompaa, kun on perheessä kummatkin aviopuolisot ovat opettajia, minkälaista on opettajapariskunnan elämä. Niin haastattelin samoin tavoin isäni elämäkerrallisesti teemoittaen.

5.2.2 Aineiston hankinta

Menetelmänä tutkimuksessani käytin haastattelua, siinä samalla tekemiäni muistiinpanoja, sekä kirjallista dokumenttiaineistoa; valokuvia ja todistuksia. Etukäteen mietin hieman haastatteluun haluamiani teemoja ja niihin joitain kysymyksiä. Tosin päätin, etten lähtisi haastateltaviani mitenkään johdattelemaan suuntaan tai toiseen, vaan he saisivat vapaasti kertoa, mistä haluavat ja jättää kertomatta niistä asioista, mistä eivät halua puhua. Haastattelumetodin valitsin siksi, että minusta on mukavampi olla tutkimuskohteeni kanssa kasvotusten ja saada siten tarinalle persoona, kuin jos saisin tarinan vain postista ja joutuisin kuvittelemaan tarinan persoonalle kasvot. Tiesin kyllä tavan paljon haastavammaksi ja aikaa vievämmäksi, mutta halusin siihen silti lähteä. Tosin aikaa se vei kuitenkin enemmän kuin osasin olettaa, ja tutkimukseni teko kesti kauemmin kuin olin kuvitellut!

Kerroin äidilleni Tuulalle, mitä olen tekemässä ja miksi tätä tutkimusta teen, sekä kysyin kiinnostaisiko häntä osallistua siihen. Kerroin myös hänelle, että hän saa vapaasti puhua, mutta minä voin esittää mahdollisia lisäkysymyksiä. Sanoin myös, mitkä aiheet minua eniten kiinnostavat ja ilmaisin toivomukseni, että hän kertoisi aiheista. Annoin myös arvioni haastattelujen kestosta, jotta hän pystyi valitsemaan haastatteluille etukäteen mahdollisimman parhaimman mahdollisen häiriöttömän ajan. Kysyin myös luvan nauhurin käytölle, mihin hän suostui.

Isältäni, Osmolta kysyin myös suostumuksen tähän tutkimukseen, haastatteluun ja nauhurin käyttöön. Ongelmia ei ollut, totesi vain, että mitä vaan, että valmistut ja asia oli sovittu. Haastattelin häntä myös Ylöjärven Vuorentaustassa, hänen kotonaan, alakerran takkahuoneessa mahdollisimman rauhallisessa paikassa, koska toinen lapseni oli siellä mummulla hoidossa, mutta onneksi ulkoilemassa, joten häiriötekijöiltä vältyttiin. Vain yksi puhelinsoitto katkaisi kerran haastattelumme. Haastattelin kerralla koko elämäkerran, teemoina edelleen samat opettajuus ja sen muutokset sekä elämän käännekohdat ja niiden vaikutus opettajuuteen. Toisin sanoen painopisteenä opettajaelämä.

5.2.3 Analyysi

Haastattelut sujuivat hyvin, ne kaikki tehtiin Ylöjärven Vuorentaustassa heidän kotonaan. Haastatteluja oli kaiken kaikkiaan Tuulan kanssa 3 kappaletta ja teimme ne kahden kesken. Nämä haastattelut nauhoitin ja litteroin. Kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen kirjoitin nauhat heti auki ja merkitsin muistiin pääkohdat itselleni. Tämän jälkeen aloin tarkastella saamiani vastauksia ja tarinoita ja aloitin tulosten keräämisen. Totesin tarvitsevani vielä lisäselvennyksiä joihinkin asioihin ja sovin kolmannen haastattelun. Siinä samalla kävi ilmi, että haastateltavani haluaisi kirjoittaa itse paperille omia selventäviä ja unohtuneita asioita, ja tähän hän pyysi lupaa. Kuten hän itse asian sanoi: Puhelinaana ihmisenä minulle jäi aina haastattelujen jälkeen sellainen tunne, että en esittänyt asioita kyllin selkeästi. Siksi pyydän haastattelijaltani luvan saada selventää kirjallisesti joitain asioita, jotka tulivat haastattelussa esille. (Liite 7) No, tähän järjestelyyn sitten suostuin. Tein kuitenkin kolmannen selventävän haastattelun ja sain sitten samalla hänen tekemänsä selvennykset. Kun sain jonkinlaisen järkevän kokonaisuuden mielestäni aikaiseksi, aloin kirjoittaa vastauksia paperille ja tähän tutkielmaan. Tätä tutkimustani varten Tuula kirjoitti vielä yhden tarinan tapahtuneista asioista, olihan aikaa viimeisestä haastattelusta kulunut jo neljä vuotta.

Osmon kanssa haastatteluja oli yksi kerta, sekin kahden kesken. Heti haastattelun jälkeen aloin purkaa nauhoja, litteroida paperille. Samalla merkitsin tärkeitä kohtia itselleni muistiin, jotta työni hieman helpottui myöhempää aikaa ajatellen. Mutta luin

tekstit kuitenkin monta kertaa analysointeja tehdessäni. Samalla tutkin muistiinpanojani, jotka tein haastattelun yhteydessä. Näistä aloin tarkastella saamiani vastauksia mieltäni koskeviin kysymyksiin ja aloitin tulosten keräämisen.

Valitsin myös mielestäni sopivimmat valokuvat ja todistuksen liitteeksi mukaan (Liitteet 1, 2, 3, 4). Lopuksi tein Tuula ja Osmo Virtasen elämää koskevat aikajanat tärkeimmistä elämän käännekohtista, myös liitteenä (Liite 5 ja 6). Liitteet 7- 13 ovat litteroituja haastatteluja.

6 Tulokset

Kaiken kaikkiaan tein 5 erillistä haastattelua ja sain niistä materiaalia 5 nauhallisen verran. Näiden auki kirjoittamisessa olikin sitten iso homma ja aikaa kului monen monta tuntia. Toisaalta, onneksi toinen haastateltavani (Tuula) pyysi saada kirjoittaa oman versionsa muutamista asioista, muuten olisin kirjoittanut nauhoja auki vielä pidempään. Saamani elämäntarinat ovat temaattisia kertomuksia, sillä ne keskittyvät opettajuuteen, joka minulla teemana oli, sekä asioihin, jotka liittyvät ja/tai vaikuttavat ammattiin. Haastattelut sujuivat hyvin ja monilta tavanomaisilta ongelmilta varmasti vältyin, kun kyseessä olivat tutut ihmiset. En saanut kielteisiä vastauksia haastattelupyynnöilleni, luottamus oli jo heti voitettu meidän välillä, haastattelut voitiin tehdä kummallekin tutussa ympäristössä, eikä motivoinninkaan suhteen ollut ongelmia. Toisaalta muita sellaisia pikkuasioita jouduin ehkä kokemaan, mitkä muuten eivät kuuluisi haastatteluun. Kaikki ylimääräinen hössötys ja sen sellainen oli nyt minulle arkipäivää. Haastatteluista kuitenkin selvittiin ja perhesopukin vielä säilyi.

Jo heti Osmon haastattelua aloittaessani, huomasin eron naisten ja miesten välillä. Mies kaipasi enemmän ohjeistusta ja selkeitä kysymyksiä tai teemoja, jotta pystyi tarinaansa kertomaan. Hän myös halusi taukoja teema-alueiden välissä ja hieman ehkä jännitti nauhoitusta, verrattuna naispuoliseen haastateltavaan, Tuulaan!

Tähän samaan tulokseen on tullut myös Saarenheimo (1997, 105), joka kirjassa esittelemäänsä tutkimusta tehdessään havaitsi erot miesten ja naisten välillä haastattelutilanteissa. Miehillä oli huomattavasti selkeämpi kysymys-vastaus-struktuuri, kuin naisilla. Saarenheimo oletti miesten ryhmähaastatteluun mennessään, että keskustelu lähtisi automaattisesti käyntiin, niin kuin naisilla oli lähtenyt, mutta näin ei käynyt. Miehet vaativat suoria kysymyksiä. Saman koin Osmon ja Tuulan kanssa. Tuulan kanssa kun olin kertonut asiani ja tarkoitukseni sekä haastatteluissa painottamani teemat, homma sujui. Hän alkoi itse heti kertoa tarinaansa. Osmon kanssa taas ongelmat alkoivat juuri ennen varsinaista haastattelua. Kerroin samat asiat mitä olin Tuulallekin kertonut samassa tilanteessa juuri ennen haastattelua ja oletin, että nauha pyörimään ja se on siinä, mutta ei! Osmo vaati selkeitä ohjeita, mistä puhua. Kun kerroin teemat mistä halusin hänen kertovan ja selitin ettei minulla ole valmiita varsinaisia kysymyksiä, vaan haastattelu etenee hänen kertomansa mukaan,

minun tehdessä tarkentavia lisäkysymyksiä jne., niin hän totesi, että eiks sulla oookkaan mitään valmiita kysymyksiä, sullahan ne kysymykset pitäis olla. Keskusteltuamme vielä tutkimuksestani ja sen luonteesta haastattelu vihdoinkin pääsi käyntiin ja onnistuikin hyvin. Tuloksena oli, että Tuula kertoi avoimesti rönsyilevämmän elämästään Osmon pitäytyessä melko tarkasti vain tema-alueissa jättämällä henkilökohtaiset asiat vähemmälle. Ihan niin kuin oletinkin miehen tekevän.

6.1 Tutkimusongelmiini sain seuraavanlaisia vastauksia

6.1.1 Tuula Virtanen ja opettajuus

Opettajuus Tuula Virtasen mielestä oli kivaa, koulutusta vastaavaa lapsista välittämistä, kasvattamista sekä opettamista. Opettajuus on vuosien saatossa joutunut muuttumaan, koska selvää muutosta on hänen mukaansa tapahtunut myös lapsissa ja heidän kotioloissaan 90-luvun puolivälin paikkeilla. Tällöin alkoi ilmetä hänen sanojensa mukaan

kotien erilaistuminen, joka johti myös oppilaitten muuttumiseen. Työinto väheni oppilailla, kaikesta piti selvitä nopeasti, mahdollisimman pienellä vaivalla. 90-luvun puolivälin jälkeen alkoi näkyä kotien kyvyttömyys kasvatuksessa. Lasta kuunneltiin liikaa. (Liite 9)

Tällöin myös alkoi julkinen opettajien arvostelu.

Opettajuuden tekijöihin ja vaikuttimiin vastaukset olivat selkeät. Opettajuuden taustalla oli oma äiti, kasvattiäiti. Hänen ansiotaan kuulemma on, että Tuulasta tuli opettaja.

Äiti sano, että jos sää sittenkin kuule hakisit sinne opettajaseminaariin, että musta tuntuu, että se olis sun alas. Kuvittele nyt, että sää istuisit koko elämäs konttorissa ja tekisit kirjallisia töitä ja istuisit ja istuisit. Opettajan työ olis elämää. (Liite 8)

Niin Tuula jäi sitten asiaa miettimään, mutta tuli siihen tulokseen, ettei kumminkaan pääsisi sinne vaikeiden pääsykokeiden takia (vaikka loistava oppilas olikin). Mutta äiti

ei antanut periksi, vaan huomasi lehdestä Heinolan seminaarin hakuilmoituksen. Otti ylös tiedot, koska sinne haetaan, koska on pääsykokeet, miten sinne haetaan ja mitä papereita tarvitsee.

Äiti hommas ne paperit ja mä itte kirjoitin hakemuksen sitte ja sain sitte kutsun lähteä sinne pääsykokeisiin. (Liite 8)

Niin Tuulasta tuli sitten opettaja.

Muina vaikuttimina olivat omat mukavat kokemukset opettajista. Varsinkin ensimmäisen ja toisen vuoden opettaja oli Tuulan opettajaleikeissä esikuvana.

Ensimmäisen ja toisen luokan opettaja, Annikki-opettaja, oli ihana, koska se kerto niitä ihania eläinsatuja. Ja kun ma leikin koulussa, niin kyllä mä leikin opettajaakin jo silloin omana kansakouluajanani, niin mä olin aina Annikki. Mä olin aina Annikki ja silloin sen täytyi olla hyvä opettaja, koska mä olin aina Annikki. (Liite 8)

Myös monista muista opettajista Tuulalla oli hyvät kokemukset ja muistot.

6.1.2 Tuula Virtasen elämän käännekohtat

Elämän suuria käännekohtia löytyi Tuulan elämästä 11 kappaletta, sekä tietenkin joukko pienempiä. Ensimmäinen iso käännekohta oli äidin kuolema vuonna 1944. Tuula ei ollut tuolloin vielä neljäkkään vuotta ja isäänsä hän ei ollut koskaan nähnyt, hänen kuoltua sodassa jo ennen Tuulan syntymää. Näin ollen Tuula sai kasvattivanhemmat tätinsä perheestä. Ja hänen toinen veljensä meni hoitoon isovanhemmille (toinen veli oli jo siihen aikaan Ruotsissa sotaorpona). Äidin kuolema oli traaginen (äiti kuoli laittomaan aborttiin), mutta syytä hänen kuolemaansa Tuula ei silloin vielä pienenä tyttönä tiennyt.

Toinen suuri tapahtuma hänen elämässään oli vuonna 1960, jolloin hän rakastui tulevaan aviomieheensä Osmoon, Heinolan seminaarissa.

Niin, mun katseeni osui Osmoon ja mulla lumsahti jotain tuolla sisällä. (Liite 8)

Tästä se rakkaus ja yhteinen elämä sitten alkoi.

Kolmas käänne, 1963-64, liittyy hyvin vahvasti tähän Osmoon rakastumiseen. Kun viimeinen vuosi oli opiskelua jäljellä, niin he päättivät mennä kihloihin julkisesti. Kihloissa he olivat salaa olleet jo jonkin aikaa. Ja kun Tuulan vanhemmat kuulivat tämän kihlauksen, alkoi konflikti heidän, varsinkin isän kanssa.

Ja voitko kuvitella, että siitä alkoi vuoden mittainen mykkäkoulu, vuoden mittainen mykkäkoulu, isän ja mun välillä. Isä joka oli aina rakastanu mua, pitäny sylissä, halannu mua, ollu mulle paras, oli mulle äärettömän vihainen. Ja rupes puhumaan semmosta, että no joo, nyt sit jää koulut kesken. (Liite 8)

Ja useaan kertaan Tuula sai kuulla viittauksia omaan äitiinsä (vaikka ei vieläkään tiennyt mihin hän oikeasti kuoli), muistakin ette ole sitten niin kuin äitis. Tuula ja Osmo olivat kuitenkin päättäneet mennä naimisiin kesällä '64 ja häät myös pidettiin. Häitä edeltävänä päivänä Tuula kuitenkin rohkaisi mielensä ja meni isänsä työpaikalle puhumaan asiat selviksi.

Nyt tää asia täytyy selvittää. Ja mä uskalsin kattoo kerrankin ja puhua asiat, katsoa isää silmiin ja puhua asiat niin kun ne on, enkä enää pelännyt mitään. Se oli mulle harvinaislaatuista kun mä olin niin hirveen arka ja ollu sellanen, että ollu niin kuin oletetaan. Ja se oli hyvä, tosi hyvä, että mä tein niin. Sitte tota noin isä melkein itki ja sano sellasen asian, että me itkettiin kohta molemmat, isä sano, että kuule mä sanon suoraan sä olet kuule ollu mulle jollakin tavoin rakkaampi lapsi kuin oma lapseni Sinikka. Että Sinikka on ollu luonteeltaan vähän kova niin kuin mä itsekin, siis hän itse, ja sä oot taasen ollu semmonen tuittu. Milloin oot itkeny, milloin oot potkinu, mutta aina katunu, että mä olen tykänny susta jossain suhteessa niin kuin enemmän. Että mä olen varmaan mustasukkanen enkä antais sua vieläkään kenellekään, mutta jos mä jolleen sinut halua antaa niin Osmolle. (Liite 8)

Häiden jälkeen olikin edessä muutto Viitasaarelle, kyläkoulun ainoiksi opettajiksi. Ja seminaarissa saadut opit joutuivat nyt tosi koetukselle.

Kolimajärven rannalla oli meidän ensimmäinen työpaikkamme tulevat neljä vuotta. Ihana kaksiopettajainen koulu, ihanat oppilaat, terve maalaisympäristö marjamaineen ynnämuineen. (Liite 9)

Neljäs käänne elämässä oli 1967, kun Tuula sairastui akuuttiin nivelreumaan ja samanaikaisesti ilmeni isoja avio-ongelmia. Reuman syynä oli ilmeisesti Tuulan osallistuminen jazzbaletti- kurssille, jossa hänen polvensa kipeytyivät. Samanaikaisista avio-ongelmistaan hän ei halunnut kertoa muuta, kuin sen, että ajat olivat kovia ja se kasvatti paljon kumppaakin ihmisenä.

Pieni vastoinkäyminen, että, että se niin kuin pisti taas arvot oikein. Mitä on avioliitto ja mitä on se kumppanuus ja mitä on se anteeksianto. Niin ja itseäni kehitti varmaan tää episodi, mitä siinä nyt sitten oli, niin sillä tavalla, että, että kukaan ei niin kuin omista toista täydellisesti, että kaikkea voi tapahtua. Ja, että minusta itsestäni riippuu pidetäänkö minusta vai ei. Ja myöhemmin kun näistä asioista on voitu keskustella ilman pahaa mieltä, ollaan tultu siihen tulokseen, että avioliitossa me ollaan molemmat aluksi timantteja, joissa on, ne on hiomattomia timantteja, mutta sitten niitä täytyy hioo, että särmät pyöristyy ja jolloin se on vasta niin kuin koruksi kelpaava. (Liite 9)

1968 Tapahtunut muutto Tampereelle oli seuraava iso asia. Viitasaarelta tuli lähtö, koska

koulu lakkautui neljän vuoden siellä olon jälkeen ja sitten meidät valittiin Tampereelle opettajiksi, jossa olemme olleet siitä saakka, kun tässä nyt ollaan. Niin sitten siellä kulu se neljä vuotta ja oltiin, opittiin vähän elämään ja koulu kun todella lakkautui ja tultiin Tampereelle. Me sanottiin Osmon kanssa, että jouduttiin Tampereelle, mutta Tampereellapa sikäläinen koulutoimenjohtaja Aaro Mäntyvaara sanoi, että me pääsimme Tampereelle. Ja hän sanoi niin epäystävällisesti, että me emme haluaisi tänne siirto-opettajia. Silloin me olimme rohkeita, vaikka olimme nuoria ja sanoimme, että myöskään me emme haluaisi tulla tänne Tampereelle, mutta me jouduimme tänne. No siirto-opettajia oli siihen aikaan paljon, eli koulut lakkautuivat paljon, paljon, paljon ja, ja sitten kaupungit jossa tarvittiin opettajia olivat velvollisia ottamaan lakkautettujen virkojen haltiat vastaan. (Liite 9)

Kuudes merkittävä tapahtuma oli oman talon rakennus ja siihen muutto 1972.

Tämän talon rakennus alkoi jo, siellä Koiviston koulun aikana ja vähän jatkui Lamminpään aikana. Oli suuri asia meidän elämässä. Se mitä se opetti paitsi rakentamaan ja tekemään ruumiillista työtä, myöskin sen mikä tekee ihmisen onnelliseksi loppujen lopuksi. Ja mä sanon, että se talokan ei tuntunut niin tärkeeltä, että me saatiin oma koti, vaan se, että me opittiin puhumaan niinkin pienistä asioista kuin muutamista markoista, nyt on näin ja näin vähän rahaa ja kaapissa on vain ruisjauhoa ja tää leivän puolikas, eletäänks me niillä huomiseen, eletäänks me niillä ylihuomiseen, mitä raaskittais ostaa. Siis joka ikinen penni piti niin kuin puhua, että ne rahat omat ja laina rahat riittivät työmiesten palkan maksamiseen, tosin yksi oli mieheni isä, joka ei ottanut ihan täyttä palkkaa, mut, että paljon oli rahan menoja niin kuin on talonrakennuksessa. Niin saatiin ne kunnialla maksettua, kun joka ikisestä pennistä keskusteltii, oliko se tarpeellista hankkia vai ei. Mutta meillä oli yks iso tärke yhteinen asia ja se oli tää se että saadaan rahat riittämään ja vietyä tää kunnialla läpi, niin kuin sit saatiinkin. Oli aihetta mistä keskusteltiin. Ei tarttenu keksiä tyhmiä juttuja. Se oli tärkeä asia ja sitte oli ihana kun sai nää vihreät metsät ympärille. (Liite 9)

1977 tapahtui seuraava odottamaton käänne Tuulan elämässä, kun hän joutui tahtomattaan musiikkiluokan opettajaksi koulutoimenjohtajan Alpo Reinivaaran henkilökohtaisesta pyynnöstä.

Jouduttuani musiikkiluokan opettajaksi puhkesi sisälläni jotain sellaista, joka kaiveli tunteita jostakin ennen tuntemattomista koloista. Tein työtäni osaamiseni ääri rajoilla. Oppilaani olivat todellisia helmiä. Pidimme toisistamme. Kolmentoista opettaja vuoden jälkeen tuntui kuin olisin . vastavalmistunut, ammattiinsa totutteleva ope. Sanoinkin, että ammatillisesti nuorruin. (Liite 9)

Sitten vuonna 1978 Tuulan suuri haave toteutui ja hänestä tuli, äiti. Tapahtumat saivat alkunsa jo '77 loppuvuonna, kun tuli puhelinsoitto, missä kerrottiin äidin jääneen auton alle ja loukkaantuneen vakavasti. Silloin Tuulan elämä muuttui.

Mutta tämän äidin onnettomuuden saatuani tietää silloin joulukuun alussa, niin muuttui minun psyykeni ja tässä on yks aika tärkeä kohta mun elämässäni. Mun elämäni aviovaimona, niin kuin seksuaalisesti, niin se loppu siihen. Et mä en pystynyt olemaan minkäänlaisessa seksuaalisessa toiminnoissa mukana, niin kuin aviovaimon kuuluis, että mä olin niin surevainen. Mä olin niin, ihan niin kuin toinen ihminen, mun psyykeni muuttu. Ja

silloin mun viisas aviomieheni, joka on semmonen, miten mä sanoisin. Hän on vaaka, ja hän on todella vaaka, hyvin tasainen. Hän sanoi, että mun järkeni sanoo, että sä olet menettänyt nyt ihmisen, että eikös menetyksen tilalle aina tarvita niin kuin jotakin tilalle. Sä olet aina halunnu sitä lasta, mutta se ei meillä oikein onnistunu, että mitäs jos ruvettais sitä lasta hommaamaan. Ja sehän muutti täysin, se olis kun salama olis iskeny, että no niin, nyt se tuli ton miehen suusta, että nyt lähdetään sit sitä lasta hommaamaan. (Liite 9)

Ja niin he saivat sitten pienen nelivuotiaan tytön adoptoitua. Ja siitä alkoi sitten äitinä olon opettelu.

Yhdeksäs käännekohta elämässä oli sijaislapsen ottaminen perheeseen 1986. Sijaislapsi tuli perheeseen, kun

oma tyttäreemme oli 11 v, muistaakseni, hänen harrastuspiirissään oli semmonen kuusvuotta vanhempi tyttö, jolla oli erittäin huonot kotiolut. Äiti oli alkoholisti ja oli joulu ja äitillä oli vain viinaa ja kuivunut ranskanleipä. Ja tällä tytöllä ei ollut sellasia sukulaisia, joille hän olis kehdannut sanoa tilannetta ja hän halus tulla jouluna meille. Koska hän tuns meidät oman tyttäreemme kautta, harrastuspiirin puitteissa oli oppinut tuntemaan sitten meidän tyttäreemme ja meidät. Ja sitten me otettiin se tyttö tänne jouluksi, mutta hän sitten sanoikin, että mä en lähde täältä mihinkään, niinpä hän kävi sitte.. No mä soitin sitten heti pyhien aikana sille tutulle sosiaalivirkailijalle ja hän sanoi, että jos vaan jaksatte, niin ottakaa se tyttö. Hän hoitaa paperisodan. Ja niin se tyttö jäi sitten meille runsaaksi kolmeksi vuodeksi, eli kävi lukion täältä meiltä käsin. Mutta se oli raskasta aikaa, koska hän oli luonteeltaan niin erilainen kuin kukaan meistä kolmesta. Me oltiin vähän semmoisia kotikissoja, meillä ei hirveästi käyny ihmisiä eikä kavereita, mutta nyt rupes käymään. Ja ääni oli kovaa kotona ja kotiintuloajat eivät aina pitäneet paikkaansa ja vaatimukset olivat suuret. Mitä minä ostin itselleni tai tyttärelleni, niin hänen piti saada ainakin kaksinkertaisena se. Kunnes hän sitten oppi meidän tapoihimme ja olot tasaantuivat. Mutta silloin me oltiin lujilla. (liite 9)

Otettuamme sijaislapsen kotiimme yli 3 vuodeksi kasvoi sisäinen sitkeyteni. Oli jaksettava ottaa osaa lukiota käyvän koulutöihin. Oli kestettävä asiattomat syytteet, joita sijaislapsen äiti humalapäissään puhelinsitoillaan meihin kohdisti. Oli tarkkailtava, ettei oma tyttäreemme olisi häiriintynyt perheemme uudesta tilanteesta. (Liite9)

Iso käännekohta olikin sitten eläkkeelle pääsy vuonna 2000. Sekä samana vuonna syntynyt ensimmäinen lapsenlapsi.

36 vuotta opetus- ja ennen kaikkea kasvatustyötä sekä 60 ikävuotta oikeuttivat minut eläkkeelle v. 2000 keväällä. Ikimuistoiset läksiäisjuhlat... suvivirsi viimeisen kerran opettajana... viimeiset nuuhkaisut kouluni tuoksua.. Ei silmäni eivät kostuneet. Nautin kirkkain silmin kaikesta, mitä koin ns. viimeisen kerran. Olin täysin asennoitunut eläkkeelle pääsemiseeni. Olin ansainnut sen. Tunsin suurta kiitollisuutta Luojaani kohtaan, että olin saanut tehdä työni loppuun asti väsymättä. (Liite 11)

Ja kun lopullinen loma sitten kesäkuun alussa alkoi, sain nauttia mummiuden ihanuudesta. Vaunuteltiin pojan kanssa kilometritolkulla. Mummulla oli eväät mukana, poika tuhisi vaunuissa, ja niin sitä tehtiin monen tunnin mittaisia lenkkejä ja tutustuttiin uusiin ympäristöihin, joitten tutkimiseen ei aiemmin ollut liennyt aikaa. (Liite 12)

Viimeinen käännekohta on ollut Osmon eläkkeelle pääsy sekä toisen lapsenlapsen syntymä, vuonna 2003.

Kun mieheni sitten jäi v. 2003 eläkkeelle, saatoimme tehdä vuosittaisen, pitkän ulkomaan reissumme rnatkailuautollamme syksyaikaan, kun koulut jo olivat käynnissä. Koulut ilman meitä! Pitkät pyöräilyretket Tanskassa, tutustuminen Ranskan upeisiin linnoihin, ihmeelliseen Futuroscopin elämyspuistoon, pyhiinvaeltajien Santiago de Compostelaan Espanjassa ym. ihanuudet koettiin parina vuonna myöhäisenä syksyaikana. Ajo Pyreneillä pakkasessa, pienessä lumikelissä kesärenkailla toi jännitystä mummun ja vaarin elämään.

Ja kotona odottivat kaikki tärkeät: tytär, vävy, 2 ihanaa pientä ihmistä ja tunteellinen kissaherra Einoleino Virtanen. Kotiinpaluu on yhtä ihanaa kuin matkalle lähtö. Aina, joka kerta. (Liite 12)

Seminaaria koskevaan mielenkiintoni sain selville sen olleen äärimmäisen mukava kaikkine kerhoineen ja yhteisasumisineen (vaikka Tuula loppuajan asuikin yksin). Se oli tarkoituksenmukainen koulu. Opettajat olivat asiansa osaavia ja monista monipuolisista käytännön harjoitteista oli todellakin hyötyä myöhempää opettajuutta varten.

6.1.3 Osmo Virtanen ja opettajuus

Osmo opettajuuteen ovat vaikuttaneet monet tekijät. Yksi iso asia oli Osmon liikuntajärjestötoiminta ja siitä seuranneet ulkomaanmatkat. Ulkomaan käynnit mm. Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan ja siellä paikallisiin kouluoloihin tutustuminen olivat silmiä avaavia kokemuksia. Sitä oppi ymmärtämään maailmaa ja arvottamaan asioita hieman eri tavalla.

...tutustumisia joihinkin afrikkalaisiin kouluihin tai etelä-amerikkalaisiin tai muihin, ni tuli vähä tota perspektiiviä, tota tiesi mitä.. mille asioille pitää antaa arvo ja mille ei ja mitkä ovat tärkeitä ja mitkä ei. Että kyllä se Afrikan kouluissa käyminen, niin kyllä se, kyllä se avas silmiä aika tavalla (Liite13)

Toinen merkittävä Osmon opettajuuteen vaikuttanut asia oli oman tyttären saaminen. Siihen asti opettajuus ja lapsiin suhtautuminen oli ollut hieman kovaa. Oman tyttären saaminen kuitenkin pehmensi ja Osmo oppi ymmärtämään, että eivät asiat aina olekaan niin yksioikoisia, pelinvaraa täytyy olla. Samoin Räsänen (1996, 69) tutkimuksessa kävi ilmi joidenkin miesopettajien kokema oman lapsen vaikutus opettajuuteen.

... asiana ja tietysti tyttären tulo taloon vaikutti sillä lailla aika nopeesti, että että kun ei ollu alkuvuosina omia lapsia, niin ehkä hiukan liian vaativa tai semmonen, semmonen suhtautumien oli, että siinä ei paljo sitte niin ku neuvoteltu. Muksuille sano, että sää teet näin ja sillä selvä. Mutta kun oman tyttären kanssa kävi koulua ja hoiteli asioita, silloin huomasi, että täytyy olla pelinvaraa vähän sinne ja tänne. Kyllä mä tiedän, että monet vanhat piit on ollu oikein hyviä opettajia ja tehny työnsä tunnollisesti, mutta siitä varmaan on puuttunu jotain. Ja jos mulla ei olis ollu omaa lastani, ei ehkä ehkä olis ihan kaikkia asiaankuuluvia juttuja siinä ihan ymmärtäny. Että sanotaan, että se pehmensi mun luonnetta ja ja tota anto lisää niin ku näköaloja siihen, että mikä laisilla.. minkälainen se lapsen maailma on ja mitä siinä täytyy ottaa huomioon. Ja vieteri oli paljon venyvämpi, että, että monia asioita ni ymmärsi paremmin. Ja väitän, että se on parantanu mua opettajana paljon se asia. Tämmöstä, tämmöstä luonnetta. (Liite 13)

Osmo kokee opettajuuden olevan muuttuvaa. Se sisältää hänen mukaansa perusopetuksen ja vuorovaikutuksen lisäksi enenevässä määrin opetusuran loppua

kohden enemmän kasvattamista kuin opettamista, myös vanhempien kasvattamista. Osmo koki velvollisuudekseen kasvattaa oppilaita myös kohtaamaan vastoinkäymisiä, sillä eihän elämä aina voi olla pelkää hauskuutta, vastoinkäymisiäkin on pystyttävä sietämään. Välillä on mukavaa välillä ei.

*...Että kyllä se opettajuus on muuttunu aika tavalla. Ennen sai takavuosina olla opettaja ja opettaa mukuloille asioita, jota ne tarvi. Nyt täytyy tehdä kaikenlaisia sosiaalitoimia...
... Mulla on aina ollu sellanen periaate... ,että tota toin, koulussa pitäis opettaa sellasia asioita mitä tarvitaan kun mennään koulusta pois. Opettaa siihen maailmaan mihin joutuu. Ja esimerkis kokemaan vaikkapa epäoikeudenmukaisuutta. Ettei aina mee kaikki asiat hyvin, ku ei ne koskaan me aina hyvin. Pitää olla asioita sillä lailla, että ei ne tuu sit yllätyksenä, kun joutuu koulusta pois, tai ku pääsee. Täytyy asioiden tapahtua samalla lailla. Joskus täytyy olla tiukilla, joskus täytyy päästä helpolla, joskus on oltava vastuuta, joskus toiset vastaa ja se on ollu aina periaatteena ja sitä tota oli aina vaikea loppua kohden aina vaikeempi ja vaikeempi toteuttaa. (Liite 13)*

6.1.4 Osmo Virtasen elämän käännekohtat

Ensimmäinen varsinainen iso käännekohta Osmon elämässä oli vasta seminaariin pääsy ja Heinolaan muutto. Lapsuus Osmolla oli köyhää, mutta mukavaa. Suhteet vanhempiin olivat hyvät, eikä sota vaikuttanut heidän elämäänsä. Elämä kului ja koulua käytiin. Osmo itse ei ajatellut opettajan uraa, varsinkaan kun opinnot eivät sujuneet kovinkaan mallikkaasti, mutta Osmon äiti ehdotti, että Osmo hakisi opettajaseminaariin, kun ajatteli pojassa olevan opettaja-ainesta liikunnallisuuden, musikaalisuuden, kädentaitojen ja useiden aineiden tietämyksen perusteella. Koska Osmo ei hanttiinkaan pistänyt, tilasi äiti hakupaperit ja kutsu pääsykokeisiin tuli. Osmo selvitti nämä useapäiväiset kokeet vaivatta, vaikka englannista saikin seminaarin historian huonoimman numeron! Näin muutto ja opettajaksi opiskelu alkoi.

..mutta tota noin äiteni ehdotti, että menisitkö seminaariin, kun oli tota liikunnallisuutta ja musikaalisuutta ja kaikkee tämmöstä, tämmöstä niin kun mitä ny opettajan hommissa vois tarvita. En määhä sitä nyt itte niin paljon aatellu mutta, niin siinä kumminkin oli. Ei muuta ku paperit vetään. Ja sillon oli siitä hyvä systeemi, että sinne otettiin, otettiin hyviä, keskinkertasia ja huonoja pääsykokeisiin. Määhä menin ehkä siinä keskinkertaisessa luokassa, mun keskiarvo oli jossain seitsemän puolen kahdeksan

välillä sitte sieltä oppikoulusta, mutta pääsin kokeileen ja se oli tosi hyvä, ei niitten koulutodistusten perusteella pysty vielä päätteleen, muuta kun sen kuka on ollut tunnollinen oppilas koulussa, mutta ei sitä kenestä tulee opettaja. Ja eiku Heinolaan ja se, se oli helppoo ku heinän teko sinne pääsy. Ei mulla ollu minkäänlaisia ongelmia, siellä oli suullisia kyselyitä, historiasta ja maantiedosta mä tiesin kaiken, ei ollu mitään vaikeutta, paitti, että englannista sain kuulemma huonoimman numeron, kun on ikinä saatu siinä firmassa. Piirtää en osannu yhtään, mutta tota kaikki muut meni tota hyvin, siellä oli kokeet liikunnasta ja siellä oli kokeet laulusta ja ne kesti monta päivää. Oli tosi hyvä systeemi minusta varsinkin kun mä pääsin sisään. Ja mä olin silloin kuustoista vuotta. Vuosi oli 1959. Ja sen jälkeen ei ole sit ollu suunnassa epäselvyyttä.. (Liite 13)

Seminaarissa oloa Osmo kuvaa todella hyväksi ja hyödylliseksi ajaksi. Tuntien pitoa ja lasten opettamista opetettiin perusteellisesti.

...sitä opettamista oli puolitoista vuotta harjoittelukoulussa säännöllisesti monta tuntia viikossa..

...sen Heinolan seminaarin hyviä puolia oli se, että siellä oli semmosia kaiken maailman kerhoja, kaikenlaista tekemistä. Oli urheilua ja teatteria ja oli, oli uskonto ja oli puhetta ja kuvataidetta ja laulukuoroo ja vaikka sun mitä. Ja tota niissä oltiin mukana innokkaasti, se oli tosi hyvää, hyvää juttua aatellen tulevaa ammattia. (Liite 13)

Ainoastaan johtamistaitojen opetusta Osmo jäi hieman kaipaamaan. Opettajat saivat Osmolta hyvät arvosanat.

... Kyllä siellä oli oikein semmosia alaansa paneutuneita oikein tämmösiä joille se oli kutsumus eikä mikään leipä... (Liite 13)

Toinen Osmon elämään vaikuttanut suurempi käänne oli tutustuminen Tuulaan, tulevaan vaimoon. Tuulan Osmo valitsi seminaarista, (niin kuin moni muukin aviopari löysi toisensa seminaarista) ja nimenomaan valitsi

...Sitte kun mä olin vuoden käynny siinä ja kattellu ja palloillu siinä ja päässy vähä niinku hommaan sisälle ni ku tuli seuraava vuosikurssi ni mä päätin, että tosta mä katon ittelleni sitte vaimon, tosta porukasta. Mää, sitte ku ne tuli sinne, mä kattoin hyvin ne läpitte ja viikon päästä se oli selvä kenetkä mä niistä otan ja otin kans. Siinä ei ollu sitte puolta sanaa. Vähä koitti Tuula pistää vastaan ensin, mutta se oli vähän mua vanhempi, mutta tota noin ei mun kanssa kannata ruveta koittaaan kun jää

toiseks kumminkin. Ja niin teki moni muukin. En tiädä tekikö ihan samalla systeemillä kun minä, mutta kyllä niitä aviopareja tuli paljo. (Liite 13)

Siitä alkoi yhteinen elämä Tuulan kanssa, joka jatkuu edelleen.

Kolmas merkittävä asia Osmon elämässä tapahtui vuonna 1963, kun Osmon piti lähteä armeijaan. Hän ei olisi sinne millään halunnut, mutta pakkohan sinne oli mennä. Ja niin Osmonkin mieli muuttui ja armeijaolajasta tuli hyödyllinen kokemus ja johtajuusoppi minkä Osmo siellä sai oli haasteellinen ja paljon eväitä opettajuuteen antava kokemus.

... sinne menin pitkin hampain, Parolaan pioneerikomppaniaan. Ja koi.. olin ensin ihan semmonen, että mä oon oikein semmonen, että en varmaan sitte oo täällä ku vähän aikaa, mahdollisimman lyhyeks aikaa. Sitte tota, se oli itsestään selvä, että kumminkin, että jos nyt ei rupee aivan rikolliseks suurinpiirtein, ni homma on, että c aliupseerikoulu ja reserviupseerikoulu. Ja munkin mieleni muuttu sitte...

...jo aliupseerikoulussa kun mä olin nyt samanikästen kanssa, mulla oli selvä hinku olla johtaja. Jo aliupseerikoulussa mut valittiin oppilaskunnan puheenjohtajaksi. Jonka homman hoidin, hoidin vähän sanotaanko kevyesti tai liikaa niin kun edellisiä matkien. Mutta sitte kun mä olin Koriolla käyny ja mentiin ja mentiin rukkiin, mut valittiin rukin oppilaskunnan hallituksen urheilupäälliköks, ni silloin mä sain sellasen johtajuuden koulutuksen, että en yhtään katunu, että olin rukissa. Se opetti se pakotti se pisti niin ku haasteita, sekä fyysisiä että psyykkisiä. Ja mä selvitin ne ja olin siitä ylpee ja kun mä tulin armeijasta vänrikkinä sitte '64, ni mä olin valmis lähteen opettajaks 21-vuotiaana. (Liite 13)

Viitasaarelle muutto ja siellä oman luokan saaminen olivat seuraavat käännekohtat Osmon elämässä. He hakivat seminaarin jälkeen (Osmo armeijassa Tuulan viimeisen vuoden aikana) opettajan töitä ja kuin tilauksesta tuli kaksi paikkaa, samaan kouluun, yhtä aikaa tarjolle. Paikat olivat Viitasaarella ja Kuuraisissa. Osmo ja Tuula lähtivät paikkoja katsastamaan ja paikat nähtyään ei ollut epäselvyyttä kumman paikan ottaisivat, se oli Viitasaari.

...Ei muutaku isän ja äitin kanssa autoon ja kiirreesti ja lähdettiin kattoon miltä ne paikat näyttää ja ensin mentiin Viitasaarelle... ...Helkatin hianosella paikalla, vanha puukoulu.

Se oli, se niin ku löi lekalla niin ku päähän, että tämä. Ja sitte käytiin siellä Uuraisissa, se oli jossain mettän laidassa. Jossain missä lie ollu, ni se oli ittestään selvää kumpi niistä sitte valittiin, kun kerta valkkaan pääsi... (Liite 13)

Viitasaari oli pieni kyläkoulu, jossa oli kaksi huonetta ja keittiö asuntona ja sen lisäksi luokkahuoneet. Osmo ja Tuula laittoivat paikkoja kuntoon mielellään ja tutustuivat naapureihin ja naapurikoulun opettajiin. Pieni kylä kun oli kaikki halusivat heti tutustua ja antaa ohjeita! Osmolla oli alkuun neljä luokkaa: neljäs, viides, kuudes ja seitsemäs ja näiden opettaminen olikin melkoista yhdysluokan opettamista, jota täytyi ensi alkuun hieman miettiä, että mitenkä hommaa oikein hoidetaan, kun seminaarissakaan ei ollut tämänlaisia yhdysluokka harjoitteluja ollut. Toinen haaste Osmolla oli koulun johtajana. Siihenkään ei ollut seminaarista saanut koulutusta, mutta armeijan johtajuuskoulutuksen ja maalaisjärjen voimalla hän selviytyi työstään kunnialla. Ainoastaan yksi ”hama” sattui koko koulun aikana, kun ensimmäisen vuoden joulujuhlan aatonaatton iltana Osmo muisti:

Ainoo semmonen kunnan hama siinä oli, se että oli ensimmäinen joulujuhla, me muistettiin edellisenä iltana myöhään, että hei, näille mukuloillehan täytyy antaa todistuksetkin. Eikä sitte numeron numero oltu tehty. Siinä yö painettiin sitte numeroita tiskiinkin. Oli tietysti koekita pidetty ja kaikkee, että kyllä ne saatiin, mutta se tuli kyllä yllätyksenä, mutta sen jälkeen ei sitäkään yllätystä enää tullu. (Liite 13)

Neljä vuotta he saivat siellä viettää kunnes koulu lopetettiin ja oli edessä uuden paikan haku ja muutto.

Neljäs käännekohta Osmolle olikin muutto Tampereelle ja uudessa koulussa opettajan työn aloittaminen.

... tulin Tampereelle opettajaksi ja siellä olin itte saanu järjestää asiat ja hoitaa oppikirjat ja kaikki minkälaisia halusin, niin oli kun kaksytä vuotta olis astunu taaksepäin kun tuli Tampereelle. Täällä sitä vanhan aikasta oli ja semmosia pinttyneitä käsityksiä ja juttuja että, että tota siinä meinas sukkiinsa seota aluks, että voiko tämmöstä olla... (Liite 13)

Opettajan työ Tampereella isoissa kaupunkikouluissa erosi täysin pieneen kyläkouluun verrattuna. Oppilasmateriaali oli erilaista ja ongelmia alkoi ilmetä. Myös törmäykset muiden opettajien kanssa lisääntyivät. Osmon opettajuutta koeteltiin rankasti, kun hän sai kuudennen luokan, jossa oli neljäkymmentä oppilasta. Näistä oppilaista oli neljätoista luokalleen jäänyttä, joista osa oli jäänyt jo kaksi kertaa ja yksi joka oli kolmatta kertaa jäänyt luokalleen. Luokkahuonekin oli sellainen, että he juuri ja juuri mahtuivat sinne sisälle. Tuohon aikaan Osmo sanoikin monelle, että ... jos mää tästä selviän kunnialla, mää selviän mistä tahansa... . Ja selvisihän Osmo siitä. Jo tuohon aikaan Osmo piti tiivistä yhteyttä oppilaiden vanhempiin.

*...mää tota kutsuin ope.. oppilaitten vanhemmat koolle ja kävin kylässä ja koitin tehdä tätä oppilaiden, siis koulun ja kodin yhteistyötä. Taikka en mää mitään koittanu vaan tein. Ja tota siitä tuli sanomista. Ne muut ei ollu siitä kiinnostuneita...
...siitä mää pidin kiinni loppuun saakka, että vanhempien kanssa oon tehny hyvinkin paljo yhteistyötä. Nähny paljo vaivaa ja omaa aikaa ja silti siitä on ollu mulle enempi hyötyä kun haittaa. (Liite 13)*

Kun Osmo ja Tuula muuttivat Tampereelle he joutuivat keskustan, kuudennen kerroksen asuntoon, ja koska siellä oli niin kuuma kypsyi pian ajatus oman kodin rakentamisesta. Tämä onkin Osmon viides käännekohta elämässä.

...Pellervossa meni viis vuotta ja siitä meni, sehän oli rankkaa aikaa, ne sanokin mulle, että ethän sä kun nukuut välitunnit siellä sovilla kun oli, kun me tultiin Tampereelle maaseudun lapset tai aikuisia oltiin, muutettiin Hämeenpuistoon kerrostalon kuudenteen kerrokseen, niin menihän se talvi jotenkin, mutta kesät oli ihan kauheita. Ja se päätös syntyi heti ensimmäisen talven ajan, että täällähän ei sitte olla kauaa. Ja jo vuonna '69 ostettiin tontti Ylöjärveltä. Ja '72 siihen tehtiin talo. (Liite 13)

Vuonna 1975 tapahtui asia joka vaikutti Osmon elämään, hän vaihtoi koulua täysin toisenlaiseen kouluun.

...sitte kun mää siirryin '75 Hyhkyyn...koulun vaihto täysin toisenlaiseen kouluun, kyläkouluun kaupungissa Hyhkyyn, niin tota tämmöset ison koulujen ongelmat poistu siinä. Opettajat oli taas arvostettuja, oppilaat oli kilttejä, hyvistä perheistä, hyvin huollettuja. Näin mentiin pitkälle kahdeksankymmentä luvulle saakka. Kahdeksankymmentä luvun loppuun. Ja tota vasta sitten

tässä niin ku kymmenen vuoden, viimesen kymmenen vuoden aikana alko tuleen sitä, että vanhemmista alko tulee kärkkäämpiä....Hyhkyssä oli vaan viis tai kuus opettajaa ja kaikki oli saman ikäisiä, minun ikäisiä ni pelinhenkihän muuttu täysin. Hyhkyssä mä olin lopun aikaa taikka oon tietysti vähä niin ku vieläkin, eilen viimeks pitämässä koulua. (Liite 13)

Seuraava elämäntapahtuma oli oman tyttären saaminen vuonna 1979. Oma lapsi antoi uudenlaista perspektiiviä opettajana toimimiseen. Asiat eivät olleetkaan niin yksioikoisia kuin Osmo oli luullut, pelinvaraa täytyi olla. Oma tytär myös pehmensi Osmon luonnetta ja antoi näköaloja siihen minkälainen lapsen maailma on.

Suuri asia Osmon elämässä alkoi 1980-luvulla kun Osmo lähti mukaan urheilujärjestötoimintaan. Osmo oli kovana urheilumiehenä huomannut epäkohtia opettajaurheilussa ja halusi puuttua niihin. Hän oli Koululiikuntaliittoon yhteydessä usein ja antoi ohjeita miten asiat tulisi hoitaa! Tästä seurasi, että pian Osmo valittiin koululiikuntaliiton hallitukseen ja sitten oppilastoimikunnan puheenjohtajaksi kunnes hänet valittiin koko Koululiikuntaliiton puheenjohtajaksi.

...Kun mä kiersin ympäri suamee, öö sadoissa kouluissa, olin tekemässä erilaisia tempauksia, olin tekemässä erilaisia oppaita lajiliittojen kanssa ja muuta, niin siitä tuli kyllä niin laaja liikunnallinen tietomäärä ja pohja ja asia, että noin mää väitin, jo että jossain vaiheessa ei ollu suamessa ainuttakaan joka olis tienny koululaisten liikunnasta niin paljon kun minä. (Liite 13)

Myöhemmin Osmo valittiin vielä Suomen Liikunta ja Urheilu hallitukseen (SLU:hun) ja pääsi tätä tietomääräänsä laajentamaan sinnekin suuntaan. Tähän liittyi paljon erilaisia ulkomaanmatkoja, joilla oli suuri vaikutus paitsi Osmon elämään yleensä niin myös opettajuuteen (katso kappale 6.1.4).

Sitten tapahtui vuonna 1991 ikävä asia, jolla oli vaikutusta Osmon elämään pidemmänkin aikaa ja on edelleenkin. Osmo loukkasi polvensa eräässä turnauksessa.

.... Ja sitte yks käännekohta mun hommissa sinänsä oli se, että kun polvet oli menny siihen kuntoon, että että se meni niin ku kirveellä olis lyöty päähän. Se meni yhdessä turnauksessa polvi alta, ja sitte meni vuosia etten mä voinu tehdä oikein mitään...

Se tapahtu vuonna '91. Mä olin siihen saakka vetäny jalkapallo, koripallo, lentopallo linjalla ympäri vuaden turnetta ja sarjaa ja aina mukuloitten kanssa pelannu ja touhunnu ja ja tota se muutti sekä mun elämäni ja opetustani, että mää en pystyny enää sen jälkeen läheskään enään niin hyvin opettaan liikuntaa, kun siihen saakka. Mutta kyllä mää aika hyvin pystyn vaikka vieläkin, ei se siitä kiinni o, mutta omat näytöt on kyllä huonompaa ja se vei mielen kyllä matalaks. siinä järjestötoiminnan voimakkuus siinä samoihin aikoihin, mut valittiin siinä just silloin puheenjohtajaks koululiikuntaliittoon kun meni polvet, ni se tavallansa kompensoi. (Liite 13)

Sitten Osmo päätti itse erota Koululiikuntaliiton hommista sen rasittavuuden takia. Elettiin vuotta 1997. Hän koki, että oli antanut jo kaiken mitä hänellä on annettavaa ja se ainainen reissaaminen alkoi olla todella rasittavaa.

Viimeiset elämänkäännekohtat ovat tapahtuneet vuosina 2000 ja 2003 lastenlapsien synnyttyä. He antavat elämään aivan uudenlaista sisältöä kaikkine kehitysvaiheineen.

...minun erittäin paljo toivomani lapsenlapsi synty 2000, no sillon oli isä ja äiti kuollu, mutta kun tota Tuula oli sitä mieltä että ei nyt vielä, että opiskelut ensin. Mä sanoin, että ei kun ne on aika mukavia, antaa tulla vaan. Ja niistäkin nauttii enempi lapsenlapsista kun on itteki vähän vetreempi. Kun kyllä se on, se on ollu hieno homma ja antanu erilaista sisältöä, joskus turhankin paljo(!), mutta antanu kumminkin sisältöä (naureskelee) lähes päivittäin, että tota noin siinä on niin ku ihan uus aikakausi alkanu sen myötä taas niin ku uudella lailla kattelee tota kehitystä ja millon tulee kirjaimia puheeseen ja millon mitäkin ja on se tosi hianoo. Että sillä lailla on pyärä pyärähtäny just sillain kun on pitänytki. (Liite 13)

7 Tutkimuksen tarkastelua

7.1 Tulosten tarkastelua

Aineisto oli runsas ja mielestäni sain hyviä vastauksia mieltäni askarruttaneisiin kysymyksiin. Subjektiiivisuudesta oli minulle tutkimuksessani se etu, ettei Tuulan, Osmon ja minun välillä ollut mitään kommunikaatio-ongelmia.

Lapsuus oli varsin mielenkiintoinen monine käännteineen (varsinkin Tuulan), vaikka se ei ollutkaan varsinaisena tutkimuskohteenani. Elämän käännekohdat, merkittävät tapahtumat tulivat puheessa hyvin esille, niitä ei tarvinnut todellakaan lähteä arvailemaan. Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen saamaani aineistoon, vaikka välillä tuntuikin maailma kaatuvan päälle.

Opettajuus. Mitä se on? Mielestäni siihen ei kai ole yhtä ja ainoa oikeaa vastausta. Enemmän kai, se on jokaisen opettajan mielipidekysymys. Luukkainen (2005, 13, 18) toteaa näin myös. Hänen mukaansa opettajuus syntyy, kun opettaja itse analysoi työnsä päämääriä sekä niihin pääsemistä. Kahta samanlaista opettajaa ei ole, eikä näin myöskään opettajuutta, sillä jokainen opettaja itse käsittelee yksilönä oman työnsä ja opettajuutensa tavoitteet sekä niiden mukaiset toimintatavat. (katso myös kappale 3).

Tutkittavieni vastauksessa tulivat pääajatuksukset hyvin esiin, siihen mitä he opettajuuden olettavat olevan. Opettajuutta ei tulisi pitää muuttumattomana, vaan sekin muuttuu ajan saatossa niin kuin ihmisetkin. Tuskin 40 vuoden päästä opettajuutta pidetään enää samana kuin nyt. Selvää kuitenkin on se, että opettaja joutuu aina olemaan samalla myös kasvattaja mitä suuremmissa määrin. Joskus tuntuisi olevan tarvetta kasvattaa myös vanhempia, niin kuin Tuulakin asian ilmaisi. Toisinaan opettaja on kuin toinen äiti tai isä. Tuula otti tämän asian vain positiivisena,

minä sain sellaista suitsutusta, että harva opettaja varaan saa. Että mä olin niin kuin äiti niille lapsille ja sen parempaahan kunnioitusta, kiitosta ei voi saada. (Liite 9)

Toisaalta hänen kertomuksissaan kävi esille avoimuuden korostaminen oppilaille. Omien kokemusten kertomisen kautta ovat monet pienet ja isotkin asiat paljon kasvattavampia, kuin asioiden irrallaan esittäminen.

Päätin, etten kerro siitä adoptiolapsesta koska tähän on meidän oma lapsi, häntähän haettiin paljon syvemmin kuin omaa biologista lasta haetaan, niin, mutta koskaan en pysynyt siinä päätöksessäni. Että oli sellasia lapsia luokassa, oli joko adoptiolaps, joka, tai eronneiden perheiden lapsia, tuli sellasia kiperiä kysymyksiä, milloin oli niin kuin pakko kertoa mitä kaikkea tähän maailmaan liittyy ja kuinka ne voi muuttua hyväks ne vastoinkäymiset. Ja kerroin sitten senkin kun mä menetin äitini ja siitä maksettiin kallis hinta ja ehkä mulla ei olis koskaan ollut tätä tytärtä, ehkä jos en mä olis menettäny tätä äitiäni. Että se oli niin kuin se potku siihen, että me saatiin lapsi ja sitten oli niin kuin pakko kertoa, että se on saatu eritavalla kuin synnytetty. Ja siitä päästiin taas moniin herkullisiin kasvatustilanteisiin jopa ihan taas sellasia kyynelvirtoja, varsinkin tytöillä oli kun me pohdittiin näitä asioista mitä elämässä voi tulla eteen. (Liite 9)

Se onko tämänlainen omasta elämästä kertominen hyväksi tai tarpeen: niin siitä kai voidaan olla monta mieltä. Mutta mielestäni, jos sillä hyviin tuloksiin päästään, niin kuin Tuula on tarinoillansa päässyt niin ei kai siitä haittaakaan voi olla.

Mut siis kaikilla elämään liittyvillä asioilla, näillä vastoin käymisillä, ja luonnollisilla asioilla voi kasvattaa niitä pieniä tulevia aikuisia. Ja mun mielestä enemmän kuin se opetus, oppi mitä me annetaan oppilaille, niin on melkein tärkeämpää se kasvattaminen niitten omien kokemusten perusteella. Kun ei niit vaan tuu liikaa, ettei se mee ihan elämäkerraks siellä koulussa. (Liite 9)

Yleinen käsitys tosin on, että omat kokemukset ja elämäntarinat tulisi pitää erillään oppimistapahtumista (Talib, 2002, 63). Mielestäni tämä käsitys on väärä, koska tarinoiden kertominen oppilaille on tuntien suola, niiden avulla pystyy oppilaille opettamaan valtavasti ja oppilaat kuuntelevat ja keskittyvät tarinoihin. Tarinat ovat hyvä opettamisen ja samaistumisen muoto, näin toteaa myös Talib (2002, 63) sekä Heikkinen (2001, 121).

Käännekohtia löytyy jokaisen elämästä ja onkin jokaisen oma asia, mitä niistä pitää merkitsevinä ja tärkeinä. Tuulan elämäkerrassa suuria elämään vaikuttaneita asioita oli yksitoista, sekä liuta pienempiä asioita, Osmolla 13. Jokainen käännekohta on aina seurausta jostakin ja siitä seuraa jotakin. Kuten Tuulan äidin kuolemasta, muutto kasvattilapiseksi uuteen perheeseen. Minkälainen olisikaan mahdollisesti Tuulankin elämä ollut, jos äiti ei olisikaan kuollut. Tuskin hänestä opettaja olisi tullut opiskelujen kustannusten takia. Nythän hänen koulunsa maksoi kunta, niin kuin kaikkien sotaorpojen. Ja sitä kautta Tuula pääsi hyvän koulumenestyksensä ansiosta opiskelemaan ja päätyi lopulta opettajaksi.

Vaikka Tuula jo pienenä leikkikin koulua ja opettajaa, niin ei hän silloin tiennyt sen olevan hänelle kutsumusammatti. Myöhemmin sitten virassa ollessani minulle selvis, että mä en haluais tehdä mitään muuta kuin opettajana olemista. Kyllä mä varmaan olen kutsumusopettaja. (Liite 9)

Osmolle opettajanammatti ei ollut kutsumusammatti, mutta Osmo kuvailee asian näin:

mää sanon vaan sen, että mä ainakin sain semmosen homman joka oli just mua varten. Mulle on jääny sellanen kuva, että mää olin semmosessa hommassa missä mun pitikin olla. (Liite 14)

Siitä, että Tuula ja Osmo ovat kumpikin opettajia, oli paljon hyötyä heidän opettaja-aikanaan. Kotona keskusteltiin kaikista kouluun liittyvistä asioista, minkä kummatkin kokivat erittäin tärkeäksi. Toiselta sai neuvoja ja apua omaan opettajuuteen. Näiden neuvojen avulla he jopa muuttivat omaa käytöstään joissakin tapauksissa. Tämän toisilta opettajilta oppimisen, avun ja tuen saamisen on koettu olevan tärkeää myös muissa asiaan liittyvissä tutkimuksissa mm. Räisänen (1996, 67,97-98) kirjoittaa tutkimuksessaan: kuulijan ja ymmärtäjän tarve on suuri, koska ratkaisut luokassa oppilaiden parissa on tehtävä yksin. Tuulalla ja Osmolla oli se onnellinen asema, että he pystyivät nämä keskustelut ja vuorovaikutuksen käymään kotonaan toistensa kanssa, kun monilla on mahdollisuus tähän vuorovaikutukseen vain koulussa kollegoiden kanssa. Toki Tuula ja Osmo tekivät sitäkin, että puhuivat asioista myös koulussa, mutta ehkä syvällisempi keskustelu käytiin kotona tutun, turvallisen ja luotettavan puolison kanssa.

7.2 Tuula ja Osmo Virtasen elämän käännekohtien vertailua

Tuula ja Osmo Virtasen elämän käännekohdat noudattivat kutakuinkin samaa linjaa, samanlaisine tapahtumineen, onhan kyseessä aviopari. Mutta myös eroavaisuuksia oli, niin varsinaisissa elämän käännekohdissa kuin niistä kertomisessakin. Tuulan elämään on vaikuttanut enemmän ns. tunteisiin vetoavat asiat kuin Osmon elämään. Hän painottaa tarinassaan enemmän yksityisen ja henkilökohtaisen elämän alueita. Oli tapahtumia, jotka Osmo on jättänyt kokonaan käännekohtiensa kertomisen ulkopuolelle esimerkiksi sijaislapsen tulo perheeseen, avio-ongelmat, eläkkeelle jäänti ja oman lapsen saamiseen liittyvät asiat. Tuulan tapa kertoa asioista oli myöskin tunteellisempi ja rönsyilevämpi. Osmo pitäytyi lähinnä julkisissa asioissa, eikä paljastanut tunne-elämästään juuri mitään. (vrt. Hyvärinen ym. 1998, 9.) Kuitenkin siis suurin osa käännekohdista olivat samoja vai eritavoin kuvailtuja. Niitä en lähde tässä erittelemään, sillä jokainen voi ne itse lukea kappaleista 6.1.2, 6.1.5 sekä liitteistä 1 ja 2.

7.3 Käännekohtien vaikutus opettajuuteen

Lapsuuden aikaisilla tapahtumilla ja henkilöillä on todettu olevan vaikutusta henkilön myöhempään elämään. Eri syistä tärkeäksi muodostuvilla henkilöillä, esimerkiksi opettajalla saattaa olla ratkaiseva merkitys opettajan ammattiin hakeutumiselle (Toivonen 1998, 136). Tuulan kokemukset varsinkin Annikki opettajasta olivat voimakkaita, joten näillä saattaa olla merkitystä siihen, että Tuula hakeutui lopulta kuitenkin opettaja seminaariin, vaikkakin äidin aktiivisuuden ansiosta. Muita selvästi opettajuuteen vaikuttaneita elämänkäännekohtia Tuulalla oli Viitasaaren kyläkoulu aika, jolloin opettajuuden kehittyminen vasta varsinaisesti alkoi (seminaari oli ensimmäinen vaikuttaja). Tampereelle muutto ja täällä uudet kaupunki koulut ongelmiseen toivat haasteita Tuulan opettajuuteen ja varsinkin musiikkiluokille joutuminen koetteli Tuulan opettajuutta todenteolla. Oman lapsen saaminen adoptiolla on arvatenkin ollut suuri asia, josta on saanut myös kouluelämään aineiksia. Sijaislapsen tulo perheeseen vaikutti paljon henkisesti ja fyysisestikin. Oli jaksettava kaiken muun lisäksi hoitaa hänen asioitaan ja opiskeluaan. Sijaislapsen kohtalo

kuitenkin auttoi ymmärtämään lapsia ja heidän mahdollisia kokemuksiaan taas hieman paremmin, sitä mitä kaikkea siellä kotona saattaa tapahtua. Kaikki tapahtumat ovat olleet joillain lilla myös sidoksissa Tuulan ammattiin, vaikka eivät varsinaisesti sinne liitykään. Opettajan persoonaan se vaikuttaa ja koska opettaja tekee työtään persoonallaan, ei vaikutukset voi olla näkymättä.

Osmon kohdalla on sama juttu. Hänen opettajuuteen isoimmin vaikuttaneet elämäntilanteet ovat seminaari, jolloin ensimmäiset käsitykset opettajuudesta alkavat muodostua. Näitä käsityksiä ja orastavaa opettajuutta hän pääsi toteuttamaan Viitasaarella, jossa pienen kylän ja koulun asioista oltiin hyvinkin kiinnostuneita. Tampereen erilaiset koulut auttoivat osaltaan muodostamaan omaan opettajuutta. Hyhkyn koulussa varsinaisesti vasta Osmo tunsivat olonsa kotoisaksi samanikäisten kollegoiden parissa ja opettajuus jatkoi tarkentumistaan taas erilaisen oppiaineen ja uusien vaatimusten myötä. Oman lapsen saanti arvatenkin oli myös Osmolle iso asia ja hänen ansiosta Osmo pehmeni ja tarkistutti käsityksiään lapsista ja opettamisesta. Järjestötoiminnalla olikin suuri vaikutus. Sen myötä tulleet matkat avasivat silmiä entisestään ja oppi ymmärtämään asioiden tärkeysjärjestystä uudelleen. Näillä reissuilla ja sieltä saamallaan eväillä oli vahva vaikutus Osmon opettamiseen. Polvien hajoaminen oli syynä Osmon masentuneeseen mielialaan pitkän aikaa, sillä liikunnan opettaminen vaikeutui. Järjestötoiminnasta aiheutuneet poissaolot ja sijaiset vaikuttivat ainakin välillisesti Osmon opettajana työskentelyyn.

7.4 Koulun ja opettajuuden kokeminen avioparina

Tuula ja Osmo Virtasella on hyvin samanlainen näkemys opettajuudesta. Lyhyesti se heidän mukaansa on opettaa oppilaat elämään tässä maailmassa, painottaen perusarvojen tärkeyttä. Sillä, että kotona on toinenkin, joka on opettaja on ollut heidän mukaansa vaikutusta omaan opettajuuteen. Toiselta Osmon mukaan:

...voi vähän tarkistella omia kantojansa ja miettiä ja pohtia, että onko tää systeemi nyt oikein ja mitä tämmösen mukulan kanssa tehtäis ja.. ja vähä niin ku sitte vahvistusta omalle uskollensa tai sitte voi vaihtaa mielipidettänsä, tapaansa.
(Liite 14)

Tuula esittää asian näin:

...että isän kanssa keskustellessa kouluasioista, varsinkin jos on oppilaitten kanssa ollu jotain pientä kriisin poikasta niin, kyllä siitä saa vahvistusta sille, että olenko oikeassa vai olenko väärässä, koska me ollaan uskallettu olla rehellisiä sitte myöskin sillon jos ollaan väärässä, toinen on sen sanonu. (Liite 14)

Tuula ja Osmo ovat aina keskustelleet kaikesta kouluun liittyvästä kotona. Tosin he uskovat tilanteen olleen samanlainen vaikka toinen ei olisikaan ollut opettaja, kun totuttu on kaikista asioista puhumaan, mutta vahvistusta siihen omaan opettajuuteen ei ehkä olisi kuitenkaan tullut saman lailla. Kumpikin ottaa kuitenkin esille myös muille opettajille puhumisen tärkeyden. Monet tilanteethan koskevat myös näitä muita opettajia. Tuula esittää asian näin:

Kyllä välitunnilla opettajanhuoneessa puhutaan. Välttämättä ei aina nimillä, mutta koska kaikki oppilaat melkein tommosessa pienessä, pienehkössä koulussa on opettajille tuttuja niin...Kyllä niistä aika paljo puhuttiin, että en mä ainakaan hautonu mitään sisälläni, jos mulla oli oikein paha olla. (Liite 14)

Heidän mielestään kuka tahansa ei voi olla hyvä opettaja. Kriteereiksi he sanovat: pitkäpinnaisuuden, huumorintajun, työstä välittämisen, että työ kiinnostaa ja lasten kanssa olo sekä äänen merkityksen. Keskustelun jatkuessa he lisäävät kriteereitä, lapsia täytyy rakastaa, rehellinen pitäisi olla, että pysyy sanojensa ja tekemisiensä takana. Hyvällä opettajalla usein on omia lapsia ja kummatkin kokevat sen erittäin suureksi eduksi, mutta välttämätöntä se ei ainakaan Osmon mielestä ole.

Opettajuuden tulevaisuudessa he kokevat olevan edelleen muuttuvassa tilassa. Opetukseen on liian vähän aikaa, kun kaikkeen muuhun menee niin paljon aikaa. Vanhempien kanssa yhteistyö on vaikeaa jo nyt. Taito- ja taideaineiden vähentämisestä puhutaan, mikä on sääli. Osmo protestoi suuntausta seuraavasti:

Niin, sieltä on (rykäsy) vähennetty näitä taide- ja taitoaineita, sen takia kun ne on vaivalloisempia usein opettaa kun tavalliset tunnit ja se on huono asia. Ja sitte tulee semmosia vaatimuksia, että koulussa siellä pitäis olla mukavaa, siellä pitäis viihtyä hyvin

ja eikä puhettaka, että siellä puhuttais, että on määrättyjä velvollisuuksia, että pitäis tehdä töitä ja oppia tekeen asiat jämäptisti ja niin kuin pitää, ni ei se mikään viihdekeskus o. Mutta semmoseen päin se on vähän menossa. (Liite 14)

Tuulan mukaan lapset tarvitsevat perusturvallisuutta.

Mä olen sitä mieltä, että se ei saisi muuttua paljon, se koulutyö ja se opetustyö, koska vaikka se lapsi olis syntyny vuonna 1940 taikka 1990, niin se lapsi on se ihan sama lapsi. Se tarttis sen perusturvallisuuden. Oikeestaan koko sen ala-asteen ja nyt on niin paljon tätä muutosten painetta ollu jo minunkin työssäolo aikani, että se paitsi väsyttää opettajia, se heijastuu oppilaisiin semmosena, semmosena ... levottomuutena. Ja sitten kun kodit ovat nykyään aika monet, lähes viiskyt prosenttia tavallisista koululuokista on uusperheen lapsia taikka eronneitten lapsia, yksinhuoltajien lapsia niin, niin se olis vielä tärkeämpää se vanhanaikainen perusturvallisuus, äidillinen isällinen opettaja. Perusasiat lukeminen, laskeminen, kirjoitus väliin voimistelua, laulua, plää, plää, plää. Tietokoneen kyllä kerkiää oppimaan muulloinkin. (Liite 14)

Lopuksi pyysin heitä haastattelussani antamaan jonkin ohjeen tulevalle, aloittelevalle opettajalle. Näin he vastasivat:

Tuula: Ole oma itsesi. Pysy sanojesi takana, kun tunnet olevasi oikeassa, mutta opi myöskin myöntämään milloin olet väärässä. Oppilaat kunnioittavat sinua, jos he huomaavat, että opettajakin sanoo anteeksi, nyt mä olin väärässä. (Liite 14)

Osmo: Kun vain opettajan valmistus laitoksessa voidaan pitää erittäin hyvin valmisteltuja tunteja, joita on harjoiteltu pitkän aikaa ja muuta vastaavaa niin sehän ei onnistu tuolla tavallisessa työssä, siellähän on suurin osa tavallisia rutiini tunteja, mutta yhtä työtoveriani lainatakseni sanoisin, että pyri pitämään joka päivä yksi hyvä tunti. (Liite 14)

7.5 Tuula ja Osmo Virtasen avioliitto

Tuulan ja Osmon avioliitto on ollut hyvinkin moninainen, Tuulan vaikean lapsuuden ja nuoruuden takia vaikuttaneet asiat, lapsettomuus, avio-ongelmat, adoptio, sijaislapsen tulo perheeseen, urheilujärjestötoiminta ja monet muut asiat ovat olleet

vaikuttamassa siihen millainen elämä ja avioliitto Tuulalla ja Osmolla on ollut yhdessä. Paljon on tapahtunut, myös vaikeita asioita, mutta yhdessä he ovat niistä puhumalla selvinneet. Ja kaikesta, heidän puheestaan, äänensävystään toisiaan kohtaan, käytöksestään ja eleistään voi lukea sen, että he edelleen rakastavat toisiaan. Vaikka niitä vaikeita aikoja on ollutkin, niin, niin kuin Tuula haastattelussa toi esille Osmon sanonnan

...avioliitossa me ollaan molemmat aluksi timantteja, joissa on, ne on hiomattomia timantteja, mutta sitten niitä täytyy hioo, että särmät pyöristyy ja jolloin se on vasta niin kuin koruksi kelpaava (Liite 9)

7.6 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Jotta tutkimustoiminnassa välttyttäisiin virheiltä on hyvä tarkastella tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuutta tarkasteltaessa nousee esiin kaksi tärkeää kysymystä. Kysymykset tutkimuksen totuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Totuus käsitteenä on vaikea ja siitä onkin monia teorioita: korrespondensiteoria (väite totta, jos se vastaa todellisuutta), totuuden koherenssiteoria (väite totta, jos yhtäpitävä muiden väitteiden kanssa), pragmatinen totuusteoria (uskomus tosi, jos se toimii ja on hyödyllinen) sekä konsensukseen perustuva teoria (ihmiset yhteisymmärryksessä luovat totuuden). (Tuomi & Sarajärvi 2003, 132.)

Luotettavuutta tarkasteltaessa on myös hyvä kiinnittää huomio tutkittavan osuuteen tutkimuksessa. Periaatteessa tutkijan tulisi olla puolueeton suhteessa tutkimukseen, mutta käytännössä (yleisesti hyväksytysti) tutkijan oma persoona, sukupuoli, ikä, kansalaisuus, kuuleminen ja havainnoiminen ym. vaikuttaa tutkimukseen, onhan tutkija tutkimuksen tekijä ja tulkitsija. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 133.) Lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja myöntäminen, että tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suonranta 1998, 211). Yhteistyö on uskottavuuden, todellisuuden eli luotettavuuden edellytys tutkimuksessa (Munter 1996,69).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen vapautta satunnaista ja epäolennaisista tekijöistä. Laadullisessa tutkimuksessa itse koko tutkimus on koko ajan arvioinnin kohteena. (Varto 1992, 103-104.)

Omasta mielestäni tutkimukseni on hyvinkin luotettava. Olen käsitellyt tutkimuksessani teoreettisessa viitekehyksessä oleellimmat käsitteet ja teoriat tutkimukseeni liittyen, jotka ovat loogisesti yhteydessä menetelmällisiin ratkaisuihini. Tutkimukseni kohde ja tarkoitus vastaavat hyvin toisiaan. Aineistonkeruu onnistui hyvin menetelmänä sekä ilman nauhurin käytön ongelmia. Haastattelut tein itse, joten ongelmia toisen ihmisen käytöstä ja luotettavuudesta ei esiintynyt. Tiedotin itse tutkimuksesta ja haastatteluista tutkimuksen kohteilleni. Aineisto on analysoitu tarkoituksenmukaisesti valituilla menetelmillä. Elämäkerrallisen haastattelun käyttö mahdollisti aineiston syvällisemmän analyysin. Syrjäläinen (1992, 70) toteaa, että mitä syvempi ja avoimempi vuorovaikutus tutkijan ja tutkittavan välillä on, sitä lähemmäs totuutta tutkija tutkimuksessaan pääsee. Väitänkin itselläni olleen erittäin avoimen vuorovaikutuksen tutkittavieni kanssa läheisistä suhteistamme johtuen ja sain varmasti todellista tietoa. Eskolan & Suorannan (1998, 211) esitys siitä, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline ja pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, toteutuu tutkimuksessani hyvin. Tutkimuksessani ovat omat kokemukseni osana vaikuttamassa tutkimusprosessissa, joten mahdollista on, että joku toinen tulisi toisenlaisiin johtopäätöksiin tulosten suhteen.

Annoin riittävän yksityiskohtaista selkeää kuvausta tutkittavista.

7.6.1 Tutkimuksen raportointi

Tutkijan tehtävä on antaa riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen tekotavasta, jotta lukijalla on käytössään riittävä määrä tietoa arviointia tutkimuksen tuloksista tehdessään. Luotettavuutta arvioitaessa tarkkailun kohteena on koko tutkimusprosessi, siksi onkin erityisen tärkeää, että raportointi on yksityiskohtaisen tarkka. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 138) Pyrin tutkimuksessani mahdollisimman yksityiskohtaiseen kerrontaan ja raportointiin. Halusin antaa tutkittavieni äänten päästä kuuluviin, siksi tutkimuksessani on paljon suoria lainauksia heidän puheestaan, näin myös vältyin

tutkijan ääneni korostumiselta, mikä saattaisi tapahtua luotettavuuden kustannuksella. Tämä myöskin mahdollistaa lukijan arvioimaan tulkintojeni paikkansa pitävyyttä.

7.6.2 Siirrettävyyden arviointi

Yleistettävyys eli tutkimuksen siirrettävyyden arvioiminen jää lukijalle (tutkijan ohella). Tästä syystä raportoinnin tulee olla yksityiskohtaisen tarkka, sellainen että lukija voi seurata tutkimuksen kulkua. Tutkimuksen kulun seurannan mukaan lukijalla tulee olla mahdollisuus suorittaa itse vastaava tutkimus tai hän voi verrata omaa tilannetta tutkittuun tapaukseen, joiden perusteella voi yleistää ja soveltaa tuloksia itselleen. Toki nämä tutkimuksen soveltamisen mahdollisuudet ovat aina tapauskohtaisia. Olenkin pyrkinyt kuvaamaan tutkittaviani mahdollisimman tarkasti.

7.6.3 Tutkimustilanteen arviointi

Luotettavuuden osoittamiseksi on järkevää esittää myös tutkimustilanteen arviointi. Tutkimustilanteen arvioinnilla selvitetään tutkimuksen aineistonkeruussa tapahtuneet asiat, koska kyseisissä tilanteissa saattaa tapahtua luotettavuuteen vaikuttavia tapahtumia. Tutkimukseni suorittaminen ja haastattelut sujuivat hyvin. Haastattelut tilanteina antoivat luotettavan kuvan, sillä tutkittava oli hyvin rennonoloinen, istui rennossa asennossa nojaten tuolin selkänojaan ja haastattelun kuluessa hänen antamansa ei-kielelliset sanomat tukivat hänen kertomaansa, ristiriitaisia viestejä ei ollut. Itse olin mielestäni melko rento, olihan kyseessä kotini eikä vieras paikka, vaikka haastattelut jännittivätkin. Äänensävy oli kaikilla rauhallinen ja miellyttävä, eikä keskeytyksiä haastattelujemme aikana juurikaan tullut. Haastattelut olivat kerronnallisia ja avoimia. Kumpikin tutkittavani piti tutkimustani tärkeänä, paitsi valmistumiseni kannalta(!), niin myös heidän kokemuksensa tuoman avun vuoksi. Kuten olen aikaisemmin todennut, luotettava suhde meillä oli jo heti, joten siihen minun ei tarvinnut kiinnittää mitään erityishuomiota luottamuksellisen ja vuorovaikutuksellisen suhteen saamiseksi.

Haastattelun etuna (verrattuna muihin tiedonkeruumuotoihin) on aineistonkeruun säätely mahdollisuus tilanteen ja vastaajan mukaan. Etuna on myös lisäkysymysten esittämisen mahdollisuus sekä haastattelukysymysten tai aiheiden joustava

järjestyksen vaihto. Teemahaastattelun käyttö tutkimuksessani on mielestäni perusteltua, ja onnistunut valinta. Haastateltavien joukko oli pieni, vain kaksi opettajaa, mutta varsin riittävä tapaustutkimukseksi, jossa pyrin selvittämään vain heidän elämää, enkä pyrikään tekemään mitään yleistettäviä laajempia tuloksia, he ovat oman elämänsä asiantuntijoita.

Näin jälkikäteen ajatellen olisin voinut tutustua ennen haastatteluja laajemmin aikaisempiin tutkimuksiin (eikä vasta haastattelujen jälkeen), niin olisi ollut helpompi muotoilla kysymyksiä ja teemoja sekä olisi osannut suunnattua huomion myös muihin teemoihin kuin alun perin olin suunnitellut.

8 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksessa tutkimuksen ja etiikan suhde on kaksijakoinen. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat tietenkin eettisiin ratkaisuihin, mutta toisaalta taas eettiset kannat vaikuttavat tutkimuksessa tutkijan käyttämiin ratkaisuihin. Laadullisessa tutkimuksessa etiikkaan suhtaudutaan hyvinkin eri tavoin. Tutkimus voi olla etiikaltaan teknisluontoista tai se voi olla metodologinen seikka tai se voi olla mitä vain siltä väliltä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 125-126) Tutkimuksen etiikalla tarkoitetaan lähinnä sitä, mitä tutkija voi tehdä ja mitä ei, siis tutkimusmoraalia (Grönfors 1982, 188).

Tutkijan tulee muistaa laadullista tutkimusta tehdessään kohdella tutkittavaa eettisesti oikein. Tämä tarkoittaa, sitä että tutkijan tulee kohdella tutkittavaa yksilönä, itsenäisenä yksilönä, jonka periaatteita tulee kunnioittaa. Tutkittavaa tulee kohdella ilman manipulointeja tutkimuksen hyväksi. (Measor & Sikes 1992, 211.) Ystävyyssuhde tutkijan ja tutkittavan välillä on hyvä asia, sillä tutkimuksen tulee perustua luottamukselliseen suhteeseen tutkijan ja tutkittavan välillä, jolloin mahdollistuu tarinan monitahoisempi ymmärrys (Measor & Sikes 1992, 213.) tämä ystävyyssuhde tutkimuksessani oli heti olemassa.

Narratiivis-elämäkerrallinen tutkimus pohjautuu aineistoon, joka on henkilökohtaista. Tämän vuoksi tutkimuksella on monia eettisiä vaatimuksia. (Erkkilä 2005, 140.) Tutkimukseni käytännön toteuttamisessa on ollut eettisiä tilanteita, joissa olen joutunut miettimään toimintaani. Nämä tilanteet ovat liittyneet Tutkimuksessa tutkimuksen ja etiikan suhde on kaksijakoinen. Tutkimuksen tulokset vaikuttavat tietenkin eettisiin ratkaisuihin, mutta toisaalta taas eettiset kannat vaikuttavat tutkimuksessa tutkijan käyttämiin ratkaisuihin. Laadullisessa tutkimuksessa etiikkaan suhtaudutaan hyvinkin eri tavoin. Tutkimus voi olla etiikaltaan teknisluontoista tai se voi olla metodologinen seikka tai se voi olla melkein mitä vaan siltä väliltä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 125-126.) Tutkimuksen etiikalla tarkoitetaan lähinnä sitä, mitä tutkija voi tehdä ja mitä ei, siis tutkimusmoraalia (Grönfors 1982, 188).

Tutkijan tulee muistaa laadullista tutkimusta tehdessään kohdella tutkittavaa eettisesti oikein. Tämä tarkoittaa, sitä että tutkijan tulee kohdella tutkittavaa yksilönä, itsenäisenä yksilönä, jonka periaatteita tulee kunnioittaa. Tutkittavaa tulee kohdella

ilman manipulointeja tutkimuksen hyväksi. (Measor & Sikes 1992, 211.) Ystävyysuhde tutkijan ja tutkittavan välillä on hyvä asia, sillä tutkimuksen tulee perustua luottamukselliseen suhteeseen tutkijan ja tutkittavan välillä, jolloin mahdollistuu tarinan monitahoisempi ymmärrys (Measor & Sikes 1992, 213). Tämä ystävyysuhde tutkimuksessani mukana olevien opettajien asemaan, heiltä saatuun tietoon sekä siihen miten saatua aineistoa käytän. Opettajien henkilöllisyyden suojaamisen kanssa minulla ei ollut ongelmia, sillä kumpikin antoi luvan julkaista tutkimuksen ja sen tulokset omalla nimellänsä, eikä anonyyminä. Näin ollen tutkimuksessani mainitaan ja puhutaan nimillä. Myös tutkimuksessani esiintyviltä muilta henkilöiltä joiden nimi mainitaan on mahdollisuuksien mukaan kysytty lupa julkaisemiseen. Myös koulujen ja paikkojen nimet mainitaan sillä en halunnut jättää mitään arvailujen varaan ja minusta ne kuuluvat oleellisesti tähän elämäkertatutkimukseeni, ottivathan tutkittavani itse nämä asiat hyvin vahvasti esille. Annoin myös tutkimukseni heille luettavaksi ennen sen julkaisemista. Kummatkin olivat tyytyväisiä eivätkä halunneet mitään korjauksia tehdä.

Tutkijan suuri eettinen vastuu on, miten ja millaisessa kontekstissa hän ääniä tulkitsee. Koska mielestäni todellisuus on moninainen, luon kontekstin haastatteluiden kuvausten pohjalta, enkä pyri elämänhistorialliseen näkökulmaan todistellakseni asioiden paikkaansa pitävyyttä erilaisten aineistojen avulla. (Erkkilä 2005,142.) Kyllä, tutkimuksessani on liitteinä myös valokuvia ja todistuksia, mutta en koe niiden kuitenkaan olevan niin merkittäviä oman aikansa kuvauksia, että niiden vuoksi tutkimustani voisi sanoa elämänhistorialliseksi. Minulta puuttuvat kokonaan läheisten haastattelut. Elämänhistoriassahan tarkoituksena on asettaa yksittäiset elämäntarinat johonkin historialliseen tai yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Tällöin kyse on tulkinnasta, joka korostaa ajallisuutta, paikallisuutta ja kontekstia. (Bertaux, 1981, 9; Sääntti 2004, 182; Vuorikoski & Törmä 2004, 14.) Näin ollen minun tutkimustani ei voida pitää elämänhistoriallisena.

9 Pohdintaa

Tutkimukseni tavoitteena oli saada selville vanhemman eläkkeellä olevan opettajapariskunnan ajatuksia opettamisesta ja opettajuudesta sekä niihin heidän kohdallaan vaikuttaneista tekijöistä. Halusin tuoda esiin elämän käännekohtien merkityksen opettajuuteen. Ja koska tutkimuskohteenani oli eläkkeellä oleva opettaja aviopari pystyin vertailemaan heidän käsityksiään opettamisesta ja opettajuudesta sekä tutkimaan mahdollisia miehen ja naisen välisiä eroja näissä asioissa. Tutkimukseni on laadullinen elämäkertatutkimus, tapaustutkimus, jossa on narratiivisia piirteitä.

Yhtymäkohtia muihin tutkimuksiin on hieman vaikea tehdä, tutkimuksen luonteen vuoksi, mutta tässäkin haastattelussa kävi hyvin esille se, että työn vastapainona ja muutenkin kiinnostuksen kohteena oli Tuulalla musiikki ja Osmolla urheilu. Tähän samaan johtopäätökseen on tultu myös tutkimuksessa: Opettajana muutosten keskellä. Siinä huomattiin musiikin ja muidenkin taideaineiden vaikutuksen oleva suuri opettajille. Tuula kurssitti itseään paljon musiikin alalla, sekä oli monta vuotta Händel-kuoron toiminnassa. Osmo oli mukana urheilujärjestötoiminnassa ja itse aktiivisena urheilijana eri joukkueissa. Toinen yhtymäkohta on ammatin pito kutsumusammattina, vaikka Tuula ei sitä vielä lapsena tiennytäkään. Osmo ei kokenut opettajanammattia kutsumusammattikseen, kylläkin parhaaksi mahdolliseksi ammatiksi hänelle. Tutkimuksessa Opettaja muutosten keskellä tuli esille monien nuortenkin opettajien toteamus opettajuuden olemisesta kutsumusammatti. Myös Räsänen tutkimuksessa (1996) kävi ilmi opettajan ammatin olevan osalle kutsumusammatti, vaikka he eivät sitä itse heti kertoneetkaan. Vuorovaikutus Osmon ja Tuulan välillä oli helppoa. Aina olivat tottuneet kotona kaiken puhumaan, näin myös kouluasiat käsiteltiin kotona. tästä oli heille varmasti suurta hyötyä, koska harvoin koulu yhteisöstä löytyy niin läheistä ja luotettavaa henkilöä, jonka kanssa voisi mieltään purkaa. esittelemissäni tutkimuksissa viitattiin myöskin tähän toisille puhumisen tärkeyteen, mm. Räsänen (1996) tutkimuksessa.

Haastattelujeni perusteella sain kuvan Tuulasta ihmisestä, joka on vaikean lapsuuden, äärimmäisen kunnianhimon koulumenestyksen suhteen, kasvanut ihmiseksi, joka

kääntää tappiot voitokseen, joka rakastaa opettamista ja nauttii täysin siemauksin eläkkeellä olosta.

Hyvän ja onnellisen, vaikkakin köyhän lapsuuden elänyt Osmo, joka ei niin kouluista piitannut. Kasvoi loistavien seminaarioppien johdattamana hyväksi opettajaksi ja todelliseksi urheilumieheksi, joka rakastaa matkustamista ja lapsenlapsien tuomasta elämän uudesta sisällöstä. Harmittelee fyysisiä vaivojaan ja nauttii päästessään silloin tällöin sijaiseksi opettamaan lapsia.

Tuula ja Osmo yhdessä ovat viettäneet hyvän yhteisen elämän, vaikeuksien vahvistamina ja toisiinsa turvaamina.

9.1 Tutkimuksen merkitys

Tutkimukseni tarkoituksena oli saada selville jo eläkkeellä olevien opettajien käsityksiä opettajuudesta ja sen muutoksista heidän opettajauran aikana sekä saada itselleni jotain omaa tulevaa opettajuuttani varten. Halusin myös tietää onko elämän käännekohdilla, siis kouluelämän ulkopuolisilla tapahtumilla merkitystä ja vaikutusta opettajuuteen ja opettajana toimimisen. Näihin kysymyksiin sain hyviä vastauksia ja tutkimuksen merkitys itselleni oli suuri myös saadessani selville vanhempieni elämäkerran, vaikkakin opettajuuteen painottuen. Tämä on arvokas tutkimus itselleni ja tulevaisuudessa myös lapsilleni. Uskoisin tutkimuksella olevan merkitystä myös muille sen lukijoille, varsinkin tulevat opettajat saavat aivan varmasti tutkimuksesta hyödyllistä tietoa. Tutkimuksella oli varmaankin merkitystä myös Tuulalle ja Osmolle, he saivat jäsenettyä elämäänsä ja pohtia omaa opettajuuttaan ja sen merkitystä heille.

LÄHTEET

Aamulehti 13.5.2006. Opettajien vertaismentorointia kokeillaan. A8.

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 3. Painos.

Bertaux, D. 1983. Introduction. Teoksessa: Bertaux Daniel (ed.) Biography and society. The life history approach in social sciences. Beverly Hills, CA: SAGE Publications Ltd, toinen painos, 5-15.

Bogdan, R. & Taylor, S. J. 1975. Introduction to Qualitative Research Methods. New York: Wiley.

Erkkilä, R. 2005. Moniääninen paikka – Opettajien kertomuksia elämästä ja koulutyöstä Lapissa. Oulu: Oulu University Press, E 79.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 24-42.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Goodson, I. F. 1992. Studying Teachers' Lives: An Emergent Field Of Inquiry. Teoksessa: Goodson, I. F. (ed.) Studying Teachers' Lives. London: Routledge, 1-17.

Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.

Hansen, S.-E. 2000. Världen förändras – förändras läraren? Teoksessa: Harra Kimmo (toim.) Opettajan professioista, artikkelisarja. Saarijärvi: Saarijärven Offiset Oy, 72-87.

Heikkinen Hannu L. T. & Syrjälä, L. 2002. Minussa elää monta tarinaa. Vantaa: Dark Oy.

Heikkinen Hannu L. T. 2000. Opettajan ammatin olemusta etsimässä. Teoksessa: Opettajan professiosta, artikkelisarja. Saarijärvi: Saarijärven Offiset Oy.

Heikkinen Hannu L. T. 1999. Opettajaksi kertomusten kautta. Teoksessa: Niemi Hannele (toim.) Opettajankoulutus modernin murroksessa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy, 192-216.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Liikanen, P., Remes, P., Sajavaara, P. 1986. Tutkimus ja sen raportointi. Jyväskylä: Gummerus Oy:n kirjapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1982. Teemahaastattelu. Helsinki: Kyriiri Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1979. Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus. Ref. teoksessa: Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätymenetelmät. Juva: WSOY:n graafiset laitokset, 109.

Houtsonen, J. 1996. Koulutusidentiteetin kulttuurisen rakentumisen ainekset: identiteettien tyypittelyt ja elämäkerralliset teemat. Teoksessa: Antikainen Ari & Huotelin Hannu (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 199-216.

Houtsonen, J. 1996. Elämäkerrallisen koulutusidentiteetin kulttuurinen rakentuminen: kahden saamelaisnaisen tapaukset. Teoksessa: Antikainen Ari & Huotelin Hannu (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 217-248.

Huotelin, H. 1996. Menetelmällisiä lähtökohtia elämäkertatutkimukseen. Teoksessa: Antikainen Ari & Huotelin Hannu (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 13-42.

Hyvärinen, M., Peltonen, E., Vilkkö, A. 1998. Johdanto. Teoksessa: Hyvärinen Matti, Peltonen Eeva, Vilkkö Anni (toim.) Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 7-25.

Hämeenaho, P. 2002. Elämäkertatutkimus. Opettaja lehti 12. Sivunumerot 28-30.

Jauhiainen, P. 1995. Opetussuunnitelmatyö koulussa. Helsinki: Yliopistopaino.

Jyrinki, E. 1977. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Vaasa: Vaasa Oy.

Järvilehto, T. 1996. Mihin ”muistia” tarvitaan?. Teoksessa: Määttänen, Kirsti & Nevanlinna Tuomas (toim.) Muistikirja. Helsinki: Kirjapaino Oy Like, 26-34.

Kannisto, H. 1994. Ihminen ja normatiivinen järjestys: ehdotus filosofisten ihmiskäsitysten typologiaksi. Teoksessa: Laine Timo (toim.) Ihmisen mallit. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 10-29.

Kari, J. & Heikkinen Hannu L. T. 2001. Opettajaksi kasvaminen. Teoksessa: Kari Jouko, Moilanen Pentti & Räihä Pekka (toim.) Opettajan taipaleelle. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, Kirjapaino ER-paino Ky, 41-60.

Kauppila, J. & Tuomainen, A. 1996. Opettajat muutoksen tulkkeina – kuinka kuvata opettajuuden rakentumista?. Teoksessa: Antikainen Ari & Huotelin Hannu (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 159-196.

Knowles G. J. 1992. Models For Understanding Pre-service And Beginning Teachers' Biographies. Illustrations from case studies. Teoksessa: Goodson, Ivor F. (ed.) Studying Teachers' Lives. London: Routledge, 99-152.

Kuikka, M. 2001. Kasvatuksen historian tutkimus. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

- Laine, T. 2004. Huomisen opettajat. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Luukkainen, O. 2005. Opettajan matkakirja tulevaan. Juva: WS Bookwell Oy.
- Luukkainen, O. 2000. Opettaja vuonna 2010. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Measor, L. & Sikes, P. 1992. Visiting Lives: Ethics and methodology in life history. Teoksessa: Goodson Ivor F (ed.) Studying Teachers' Lives. London: Routledge, 209-233.
- Munter, H. 1996. Tutkijan ja tutkittavan yhteistyö: tutkimuksen avoimuus eettisenä kysymyksenä. Teoksessa: Palmroth, Aino & Nurmi Ismo (toim.) Alttiiksi Asettumisen Etiikka. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, JYY julkaisusarja n:o 38, 69-80.
- Perttula, J. 1999. Mitä opettajuus on? Ydinkysymyksiä ja vastausten alkuja. Teoksessa: Räsänen, P., Arikoski, J., Mäntynen, P., Perttula, J. Opettajuuden psykologia. Jyväskylä: Yliopistopaino, toinen korjattu ja uudistettu painos, 12-61.
- Polkinghorne, D. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa: Hatch J. Amos and Wisniewski Richard (ed.) Life History and Narrative. London: Falmer, 5-23.
- Rantala, J. 2005. Kansaa kasvattamassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Robson, C. 1994. Real World Research – A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers. Oxford: Blackwell Publishers.
- Roos, J. P. 1988. Elämäntavasta elämäkertaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Roos, J. P. 1987. Suomalainen elämä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 454. Hämeenlinna.: Karisto Oy:n kirjapaino.

Räsänen, P. 1999. Opetus ja unohtus: Muistin ja oppimisen psykologia. Teoksessa: Räsänen, P., Arikoski, J., Mäntynen, P., Perttula, J. Opettajuuden psykologia. Jyväskylä: Yliopistopaino, 62-118.

Räsänen, T. 1996. Luokanopettajan työn kokeminen ja työorientaatio. Joensuu: Joensuun yliopiston monistuskasutuskeskus, N:o 31.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = Tapaustutkimus? Teoksessa: Aaltola Juhani & Valli Rainen (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 158-169.

Saarenheimo, M. 1997. Jos etsit kadonnutta aikaa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Schacter, D. 2002. Muistin seitsemän syntiä. Alkuperäisestä englanninkielisestä teoksesta *The Seven Sins Of Memory. How the mind forgents and remembers* suomentanut Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Hakapaino.

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun täydennyskoulutuksenjulkaisuja A:43. Painosalama Oy, Turku.

Syrjälä, L. 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa: Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy 203-217.

Syrjälä, L., Estola, E., Mäkelä, M. & Kangas, P. 1996. Elämäkerrat opettajien ammatillisen kasvun kuvaajina. Teoksessa: Ojanen Sinikka (toim.) Tutkiva opettaja 2. Tampere: Tammer-Paino, 137-149.

Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E., Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapa. 1.-2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteissä. Oulun Yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 51/1988. Oulu: Oulun yliopiston Monistus- ja kuvakeskus.

Syrjäläinen, E. 1992. Muuttuuko koulu? Koulu 2001-projektin muuttamisen mahdollisuudet ja rajat. Tutkimuksia 111. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.

Säntti, J. 2004. Elämäntarinoiden tuottaminen ja tulkitseminen. Teoksessa: Kansanen Pertti & Uusikylä Kari (toim.) Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Juva: WS Bookwell Oy, 179-200.

Talib, M-T. 2002a. Monikulttuurinen koulu. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Talib, M.-T. 2002b. Voiko tunteita opettaa? Teoksessa: Kansanen, Pertti & Uusikylä Kari (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 56-69.

Toivonen, V. 1998. Opettaja työnsä tutkijana ja kehittäjänä. Teoksessa: Luukkainen Olli (toim.) Tulevaisuuden tekijät. Uuden opettajuuden mahdollisuudet. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö, 122-147.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 1.-2. painos.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Juha Varto ja Kirjayhtymä Oy. Tampere: Tammer- Paino Oy.

Vuorikoski, M. & Törmä, T. 2004. Johdanto. Teoksessa: Vuorikoski Marjo & Törmä Taina (toim.) Opettaja peilissä. Vantaa: Dark Oy, 9-10.

Vuorikoski, M. & Törmä, T. 2004. Matka elämäntarinaa ja itseä. Teoksessa: Vuorikoski Marjo & Törmä Taina (toim.) Opettaja peilissä. Vantaa: Dark Oy, 12-21.

Yrjönsuuri, R & Y. 1995. Opettajan osaaminen. Helsinki: Yliopistopaino.

Internet lähteet:

<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/tietoa.htm> (luettu 4.4.06)

<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke1.htm> (luettu 4.4.06)

<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke2.htm> (luettu 4.4.06)

<http://www.oulu.fi/ktk/life/Tutkimusprojekti/hanke3.htm> (luettu 4.4.06)

Painamattomat lähteet:

Heikkinen Hannu L. T., 27.4.2005. Luento: Kertomukset tutkimuksessa. Tampereen yliopisto, OKL Hämeenlinna.

Tuula Virtasen elämän käännekohtat

Vuosi 1944	<ul style="list-style-type: none"> • Oman äidin kuolema
Vuosi 1960	<ul style="list-style-type: none"> • Osmoon rakastuminen
Vuosi 1963-64	<ul style="list-style-type: none"> • Vuoden mykkäkoulu isän kanssa • Häät • Muutto Viitasaarelle
Vuosi 1967	<ul style="list-style-type: none"> • Avio-ongelmia • Akuutin nivelreuman puhkeaminen
Vuosi 1968	<ul style="list-style-type: none"> • Muutto Tampereelle
Vuosi 1972	<ul style="list-style-type: none"> • Oman omakotitalon rakennus • Muutto
Vuosi 1977	<ul style="list-style-type: none"> • Joutuminen opettajaksi musiikkiluokalle
Vuosi 1979	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsen saaminen adoptiolla
Vuosi 1986	<ul style="list-style-type: none"> • Sijaislapsen tulo perheeseen
Vuosi 2000	<ul style="list-style-type: none"> • Eläkkeelle pääsy • Ensimmäisen lapsenlapsen syntymä
Vuosi 2003	<ul style="list-style-type: none"> • Osmon eläkkeelle pääsy • Toisen lapsenlapsen syntymä

Osmo Virtasen elämän käännekohtat

Vuosi 1959	<ul style="list-style-type: none"> • Heinolan opettajaseminaariin pääsy
Vuosi 1960	<ul style="list-style-type: none"> • Tuulan tapaaminen
Vuosi 1963-1964	<ul style="list-style-type: none"> • Armeija
Vuosi 1964	<ul style="list-style-type: none"> • Viitasaarelle muutto
Vuosi 1968	<ul style="list-style-type: none"> • Tampereelle muutto
Vuosi 1972	<ul style="list-style-type: none"> • Talon rakentaminen • Muutto
Vuosi 1975	<ul style="list-style-type: none"> • Koulun vaihto, Hyhkyn
Vuosi 1979	<ul style="list-style-type: none"> • Oman lapsen saaminen
1980-luku	<ul style="list-style-type: none"> • KLL:ssä toiminen
Vuosi 1991	<ul style="list-style-type: none"> • Jalkojen (polvien) ”hajoaminen”
Vuosi 1997	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestötoiminnasta luopuminen, itse eroamalla
Vuosi 2000	<ul style="list-style-type: none"> • Ensimmäisen lapsenlapsen syntymä
Vuosi 2003	<ul style="list-style-type: none"> • Toisen lapsenlapsen syntymä

Tuula Virtasen valokuvia

Tuula Ek pian äidin kuoleman jälkeen isovanhempien huostassa (Jorma veli vierellä)

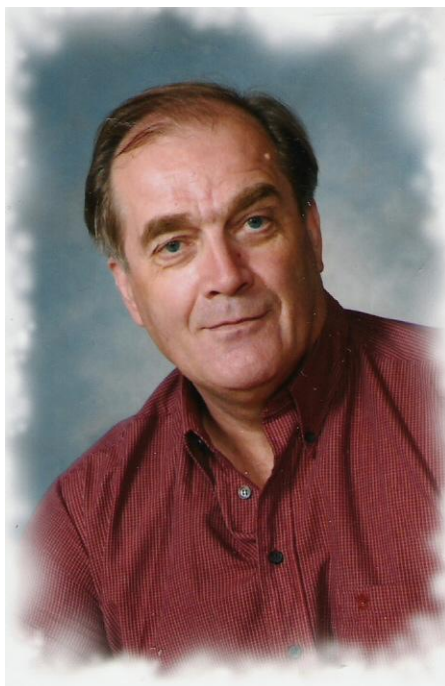

Tuula Virtanen, vuosi 1999

Osmo Virtasen valokuvia

Osmo Virtanen 4v

Osmo Virtanen, vuosi 2002

Tuula ja Osmon yhteisiä kuvia

Seminaarin näytelmäkerhon kuva Thornton Wilderin ”meidän kaupunkimme” näytelmästä, vuosi 1961

Tuula ja Osmo rakastuneina, vuonna 1963

Tuula Virtasen Loviisan yhteislyseon päättötodistus, vuosi 1957

LOVIISAN YHTEISLYSEO

Päättötodistus
keskikouluasteelta

V A luokan oppilas

Tuula Tellervo Ek

joka on syntynyt heinä kuun 23 päivänä 19 40 ja otettu syys kuun 1 päivänä 19 53 koulun II luokalle, on nyt suorittanut sen oppimäärän, joka on säädetty keskikouluja varten, ja todistetaan täten, että hän, osoittaen kiitettävää (10) käytöstä sekä kiitettävää (10) huolellisuutta, on saanut edistymisestään keskiarvon 9,36 sekä eri oppiaineissa seuraavat arvosanat:

Uskonto	kiitettävä	(9)
Suomenkieli	Kielioppi, lukeminen, kirjallisuus	kiitettävä (10)
	ja suullinen esitys	kiitettävä (10)
Historia, yhteiskuntaoppi ja kansantaloustiede	kiitettävä	(10)
Luonnonhistoria	Eläinoppi	kiitettävä (10)
	Kasvioppi	kiitettävä (10)
Maantiede	kiitettävä	(10)
Luonnonoppi	Fysiikka	kiitettävä (9)
	Kemia (IV l.)	kiitettävä (9)
Matematiikka	Aritmetiikka ja algebra	kiitettävä (9)
	Geometria	kiitettävä (10)
Ruotsin kieli	kiitettävä	(9)
Englannin kieli (vuotinen oppimäärä)	-----	(-)
Saksan kieli (4 vuotinen oppimäärä)	kiitettävä	(9)
Venäjän kieli (vuotinen oppimäärä)	-----	(-)
Terveysoppi	kiitettävä	(7)
Liikuntakasvatust	Voimistelu	tydyttävä (8)
	Urheilu	kiitettävä (9)
Kuvaamataito	kiitettävä	(9)
Kirjoitus (II luokka)	kiitettävä	(9)
Käsityö (III luokka)	kiitettävä	(9)
Koittalous	kiitettävä	(9)
Laulu	Laulu (V luokka)	kiitettävä (10)
	Musiikin teoria (II luokka)	kiitettävä (10)
Pikakirjoitus	-----	(-)
	-----	(-)
	-----	(-)
	-----	(-)

Loviisassa, touko kuun 31 päivänä 19 57.

Opettajakunnan puolesta:

Rehtori

T. O. Lavila

(Koulun leima)

Muist. Numero 4 vastaa arvosanaa heikko
Numerot 5 ja 6 vastaavat " välttävä
" 7 ja 8 " " tyydyttävä
" 9 ja 10 " " kiitettävä

Kouluhallituksen 23. 10. 1953 vahvistama lomake.

Osmon Heinolan seminaarin todistus, vuosi 1962

HEINOLAN SEMINAARI	
TODISTUS	
<i>Syys-</i> lukukauden 19 <i>62</i> päättyessä <i>IV</i> vuosikurssin oppilas <i>Osma Tietanen</i> keskiarvoilla suoritetusta arvostelusta	
Käytös	10
Huolellisuus	10
Pakolliset oppiaineet	
Uskonto	7
Psykologia	-
Kasvatus- ja opetusoppi	8
Aidinkieli:	
a) kieli ja kirjallisuus	8
b) kirjallinen esitys	8
<i>Englannin</i> kieli	-
Historia	9
Matematiikka	-
Luonnonoppi	9
Maantiede	-
Luonnonhistoria	-
Maatilatalous	8
Kotitalous	-
Voimistelu ja urheilu	8,10
Terveysoppi	-
Siirretään Jää	- vuosikurssille
Musiikkioppi	
Laulu	-
Soitto	8
Kuvaamataito	-
Käsityö	-
Vapaaehtoiset oppiaineet	
Kirjanpito	-
..... kieli	-
Musiikki (.....)	-
Kuvaamataito	-
Voimistelu ja urheilu	-
Kirjasto-oppi	-
Suullinen esitystaito	-
Käsityö	-
Opetustaito	8,4
Huomautuksia:	
<i>Heinolassa</i> <i>20</i> päivänä <i>joulukuuta</i> 19 <i>62</i>	
Opettajakunnan puolesta:	
Arvosanat ovat:	<i>Antero Kalkkavaara</i>
kiitettävä (10 ja 9)	Rehtori
tydyttävä (8 ja 7)	
välttävä (6 ja 5)	
heikko (4)	

Tuula Virtasen 1. Haastattelu 13.8.02, Ylöjärvi, Vuorentausta

Anne: No ni.

Tuula: Mun elämäni alko 23.7.1940. Jolloin synnyin nuorimpana lapsena meidän perheeseen. Veljeni olivat kaksi ja neljä- vuotta mua vanhempia. Ja synnyin heti valmiiksi isättömänä, koska isä kuoli heti talisodan alkupäivinä 28. joulukuuta '39. Äiti oli silloin raskaana ja oli kuulemma saanu sanottua isälle, että hän on raskaana, että isä tiesi, että kolmas lapsi on tulossa.

Joo. Sitte lapsuus oli silloin sota-aikana todella ankeaa, jos ajattelee, että, että nyt joutuis sivusta seuraamaan semmosta. Esimerkiksi meillä kävi sillä tavalla, että Ruotsin valtiohan auttoi sota- leskiä ja sota-orpoja, kun Ruotsi se ei ollut sodassa ja ja meidänkin äitiä, äidin nimi on Sanni, niin meidänkin äitiä autettiin ruotsista käsin. Paitsi, että sieltä tuli paketteja niin sitte myöskin vielä konkreettisemmin niin, että äiti ja me lapset, kaikki kolme lasta saatiin olla Ruotsissa vähän aikaa ja niin kuin hermolepoa äidille ja ja lapsille. Mutta siitä mulla ei oo minkään näkösiä muistoja, koska mä' oon ollu niin pieni ja mä en osaa sitä nyt sanoa, mutta voin ottaa selville koska , koska tää oli, kysyn isoltaveljeltäni Jormalta.

No sitten auttaakseen sota-leskiä niin ruotsalaiset ottivat adoptoivat taikka ottivat hoitoon vähäksi aikaa lapsia Suomesta sota-orpoja. Minun vanhin veljeni oli jonkin aikaa ruotsissa ja ja hän oppi sen ruotsin kielin niin sen vajaan vuoden aikana, että kun hän tuli takaisin sitten kotiin, niin kuulopuheitein mukaan hän ei osannut yhtään sanaa suomea, oli mykkänä kunnes sitten puhui täydellistä suomea muutaman viikon päästä ja nykyään hän ei osaa sitten taas yhtään ruotsia. Ruotsi unohtui siinä kun hän tuli takaisin. Ja sitten, toinen veljeni, se keskimäinen lapsistamme, niin hän sitten jäi sinne ruotsiin. Äiti antoi luvan. Se oli kuulemma sydäntä särkevän ikävää antaa sen yhden veljen jäädä sinne, mutta äiti oli ankarissa olosuhteissa ja ajatteli, että pärjää niin paremmin. Ja, mutta silloin hän sanoi, että tyttöä en anna, siis minua. Myöhemmin tää jälkim, keskimäinen veli sitte, nimeltään Jouko, adoptoitiinkin sinne ruotsiin, hän oli perheessä jossa oli täsmälleen saman ikäinen poika ja vanhempi tyttö. Ja hänenkin kohdallaan oli niin ,että hän ei kahteen viikkoon puhunut sanaakaan siellä ruotsissa, ainoa suomenkielinen sana minkä hän sanoi oli näkkileipä ja sitten kun hän rupesi puhumaan se oli täydellistä ruotsia ja nyt hän ei taas osaa yhtään suomea. No, vanhempi veljeni ja minä kasvettiin sitten siinä äidin kanssa ja ja minulla ei ole mitään sen ihmeellisempää muistoa siitä siitä lapsuudesta, kun saatoin olla kaksi- tai kolmevuotias kun syötiin veljeni kanssa joulupipareita joita äiti oli leiponut, muistan sen kamarin lattian johon äiti laittoi lautaselle niitä joulupipareita ja sanoi, että saatte syödä niin paljon kuin jaksatte. Ja lämpöiset piparitan maistuiivat tietysti hirmuisen hyviltä. Sitten tuli eräs tädeistämme, joita oli aika montakin siinä samalla paikkakunalla, niin eräs tädeistämme tuli sitten kylään ja sanoi sitten , että älä nyt anna niiden lasten syödä niin paljon niitä pipareita, niin äiti sanoi, että, mä muistana tän ihan hyvin, kun äiti sanoi, että saavat syödä niin paljon kuin haluavat. Ja varmaan vähän kyllästyttiin sitte, että kun syötiin tarpeeksemme niin sitten ei hirrottun enää lisää. Minus äiti oli tosi reilu, kun hän sanoi, että saavat syödä niin paljon kuin haluavat. Että vaikka mä olin niin pieni niin mä tunsin sen kuinka paljon se äiti meistä tykkäs, kun se anto mejän syödäniin paljon niitä pipareita kun me haluttiin. Se on niin kuin semmonen miellyttävä muisto siitä neljävuotis kaudesta jonka sain elää äitini ja veljeni kanssa, koska sitte niin ku moni muukin sota leski ja kuka hyvänsä olle kolmikymppinen leskeksi jäänyt rakastui uudestaan toiseen

mieheen kun oma mies oli mennyt sodassa. Ja minunkin äiti sitten rakastui toiseen mieheen sitte ja olivat jo kihloissakin ja sitten tapahtui sillä tavalla, että hän tuli raskaaksi ja se oli tuona aikana hirvittävän moraalitonta kun ei oltu naimisissa ja tuli raskaaksi ja tästä seurasi mun elämäni pitkäaikaisin salaisuus ja tragedia, joka ehkä on vaikuttanut siihen mitä tulen myöhemmin kertomaan omasta lapsettomuudestani. No, siinä käsi sitten sillä tavalla, että äitini oli kuulemma hyvin hellä luontoinen ja lapsia rakastava ja hän ei olisi halunnut siitä lapsestaan päästä joka jo massussa kasvoi, mutta koska suku piti ihan hirvittävänä asiana sitä niin hän suostui sitten sellaiseen hirvittävään juttuun, että antoi naapurin rouvien joilla oli hyvä idea miten hän pääsee lapsestaan, niin antoi sitte niitten ohjeitten mukaan tehdä itsellensä sellaisen laittoman abortin ja hän menehtyi veren vuotoon ja kuoli sitte siihen laittomaan aborttiin ja me kuulemma oltiin veljeni kanssa siellä samoissa tiloissa sitten, mutta onneksi mulla ei oo tästä mitään muuta kuin kerrottua tietoa, mutta ei mitään muistikuvaa, onneksi.

Anne: Sulle ei kerrottu silloin varmaan sitä syytä

Tuula: Silloin?

Anne: Niin

Tuula: Ei.

Anne: Muistak sä mitään mitä teille silloin sanottiin?

Tuula: En muista mitään muuta kun se, et, mulla ei oo mitään muuta muistikuvaa, ei edes sukulaisten itkuista, eikä mistään, mutta sen muistan, kun oli äidin hautajaiset ja sitten siihen aikaanhan ihmisillä ei ollut paljon kameroita, mutta minun kummisedälläni joka oli hyvin valveutunut kaikissa asioissa, niin hänellä oli jo kamerakin jo siihen aikaan, elettiin vuotta '44. Tän vielä tarkistan, että koska se äiti kuoli, kun mä en sitä nyt muista. Niin sitten asetettiin, äidin valkoinen arkku oli siinä talvisella pihalla ja siihen pantiin sitten veljeni ja minut, niissä jäykissä sen aikasissa pompissa seisomaan siihen arkun taakse tuolien päälle ja sitten pappa ja mamma, elikkä siis Sanni äidin isä ja äiti, joita mä sanoin pappa ja mamma, niin he olivat sitte siinä meidän kummalakin puolella. Ja tää kolmas lapsi oli jo Ruotsissa, että hän ei ollut mukana tässä. Niin, niin, niin, ni minusta oli niin tavottoman hienoa kun kaikki katselivat minua, luulin, että he katselivat vain minua ja olin ylpeä kun minusta otettiin kuva ja sama ylpeys jatkui vielä haudallekin. Äiti haudattiin Pyhtään kirkkomaahan ja se hauta on siellä vieläkin. Olin hyvin ylpeä kun minun äitini sain niin paljon kukkia. Ja olen monta kertaa ajatellut, että on tosi suojelevaa, että sen ikäinen lapsi ei ymmärrä mitä kuolema on. Mä koko ajan luulin, että kuvittelin, että äiti on jossain ja tulee kohta. On hienoa kun äitiä juhliitaan. Ja ihmiset ympärillä itkivät ja semmosta vaan jäin mieleen, että joku semmonen lause, että voi voi noita pieniä raukkoja. Mutta sekään ei niin ku koskenut, että että lapsella on sellainen jännä itsesuojeluvaisto, että se ei koskenut.. Sitä ei ymmärtänyt. En tiedä miten sitten kuusvuotiaaseen veljeeni kolahti.

Anne: No oliko tää tyt semmonen ensimmäinen iso asia?

Tuula: Oli. Nyt jälkepäin aatellen se oli ensimmäinen iso asia. Ensimmäinen selvä muistikuva oli se piparin syönti ja toinen muistikuva oli sitten tää hautajainen, jota mä en kokenu ikävänä kuiteskan.

Anne: Muistak sä siitä mitään kun sitte Jouko jäi sinne ruotsiin? Tajuksiks sää..

Tuula: Mulla ei oo mitään, ei. Mulla ei ollu mitään tajua, että mulla on semmonen Jouko niminen veli siellä Ruotsissa. *Tuula:* :Et se on ihan niin ku pois pyyhkästy. Silloin ei ollut siitä mitään tajua.

Anne: Selvä.

Tuula: No sitte tietysti lapsien täyty saada huoltaja ja tää vanhempi veljeni, Jorma, oli isovanhempiemme eli siis papan ja mamman kodissa lapsuutensa. Ja minä sitten pääsin oikean tätini, siin äitini Sannin siskon kotiin. Ja tästä kasvatusäidistä käytänkin tästä lähtien nimitystä Ines, hän oli Ines ja äiti mulle. Mutta sitte seuraava selvä muisto on se kun mä tajusin, että hyvä ihme tää on mun uus kotini ja siellä oli mua yhdeksän vuottavanhempi tytär, Sinikka, joka oli kovin iloinen, että hän sai pikkusiskon, mutta vaikka kaikki oli hyvin, niin mä olin pahansisunen ja sanoin suorat sanat Ines-äidille, että minä en sitten aio jäädä tänne, sä olet niin rumakin., minun äitini oli nätti, hänellä oli lyhyt permanentattu tukka ja sulla on tommonen nuttura. Ja se varmaan kauheesti sattui siihen äitiin, mutta kai hän ymmärsi, että se oli lapsen tuskaa. Ja mä karkasin monta kertaa ja minne mä karkasin, niin mä karkasin kilometrin päähän mummulaan taikka sinne mamman luo, koska se mamman mäki oli niin kuin tutumpi mulle kuin se Ines-äidin paikka. Ja sitte naapurit ottivat mut aina kiinni, kun tiesivät kaikki, maallahan oli kaikki toisilleen tuttuja ja tiesivät toisten asiat, niin naapurit ottivat kiinni ja veivät takaisin. Luotto vähitellen sitten parani, että mua ei aina niin vahdittu, kerran sitten sanottiin, että no meneppäs isää vastaan, Eino-isä, joka oli mun aivan mahtava kasvatti-isäni, niin hyvä kun olis jonkun suuren koulutuksen saannu. Niin niin, meneppäs nyt Eino-isää vastaan hän tulee töistä kahden jälkeen, mutta älä kaadu tossa kivisessä äessä, kun mä olin kova juoksemaan ja kova kaatuilemaan. Ja silloin se oli viimeinen kerta kun mä karkasin sitte. Mä sain tilaisuuden, minuun luotettiin, että mä meen Einoa vastaan, niin mää taas karkasin mammalle, mut taas minut palautettiin. Ja vasta nyt aikuisena mä olen ymmärtäny, miten mä tein sen surutyäni, eihän sitä silloin tienny, mut nyt mä tiedän. Mulla oli nimittäin, sit kun mä jo pysyin siellä uudessa kodissani ja sain jo leikkiä missä lähettyvillä olin, niin mulla oli sitte semmonen astia leikki siinä kotimetsässä ja oikeita astioitahan sinne ei saanu, mutta äidin risoja kuppeja ja lautasia sai, niitä oli siellä ja sitte mä olin saanu Amerikan paketista sukulaisilta ihan oikeat tummansiniset kermanekka ja sokerikko. Ne oli niin ku lapsille tarkotetut leikkikalut ja ne mä olin saanu tietysti sinne leikkiini. Niin mulla tuli semmonen mieletön halu, että miltäköhn näyttää kun toi kermakko ja sokerikko menee rikki. Mä olisin voinu ajatella niin, että miltäköhän näyttää kun toi äidin antama, Inesäidin antama risa kuppi menee enemmän rikki, mutta ei se kohdistu se mielenkiinto näihin sinisiin astioihin ja mä otin ne käteeni ja viskasin lapsen neljävuotiaan lapsen voimalla niin paljo kun jaksoin ne kiveen. Ja petyin ihan hirveesti kun ne meni rikki. Kuinka näin voi tapahtua. Että ihan mä oon myöhemmin aatellu, että sen täytyy olla semmosta, semmosta jotain tuskaa mitä oli sisällä, että se täyty purkaantua sellasena väkivaltaisuuksena pois. Ja niitä muita väkivaltasia tuskia mitä mulla oli silloin kun mä olin ikävissäni oli se, että jos ei kaikki asiat menny ihan niin kuin mä halusin, niin mä heittäydyin maahan selälleni ja potkin ja huusin. Ja se annettiin mun tehdä, että ne oli kyllä viisaita ne mun kasvatti vanhemmat, että ne ei niin ku siitä suuttunu. Ne anto mun huutaa ja potkia, koska se meni aika pian ohi. No joo.

Ja sitte se koulunkäynti

Anne: Anteeks mä keskeytän

Tuula: Joo

Anne: Kerrottiiks sulle sun oikeesta isästä ikinä mitään?

Tuula: Ei täs vaihees, eikä oikeesta äitistä. Ai niin, joo. Sitte joku semmonen epämiellyttävä asia mikä liittyy siihe, mä olin kasvattilapsi, mua ei adoptoitu, mä olin kasvattilapsi, koska olot olivat köyhät ja tää tätini perhekin oli työläisperhe. Niin sotaorvollehan maksettiin tai sotaorvosta maksettiin elatusmaksua, että

mää niin kuin, että mun elatukseni jollainlailla lailla tuli korvatuks sitte.näille kasvattivanhemmille, mutta he pitivät mua niin kuin omaansa ja aika pian mä aloin sanomaan sitte äiti ja isä, mutta siit mulla ei oo tietoo kuinka nopeesti. Öö... mut sitte oli semmonen tapa, että, semmonen lastenvalvoja joka niin kuin valvoi näitten kasvatiksi ja huostaan otettujen lasten perheitä ja miten niitä kohdellaan. Ja vaikka mä olin niin läheisessä suvussa niin meilläkin kävi aina tietyin väliajoin semmonen neiti, jonka sukuniemeä en nyt muista, mutta häntä aina sanottiin, neiti se ja se, tulee. Ja (naurahtaa) sillätavalla äiti tenttas mua, lines-äiti, että kun se neiti nyt kysyy sulta, että onko sun hyvää olla, niin mitäs sä sanot. Äitiä varmaan jollaintavoin jännitti se, että jos mä vaikka sanon, että ihan tyhmää tai jotaan. Ja sitäköön mä en oikein muista mitä mä itse sit vastasin äidille, mutta äiti johdatteli mua ja ihan oikeesti kyllä, että onhan sun hyvä olla, eks okkin. On, mä sanoin. Ja mä olin kiltti tyttö sitte noin, olen aina ollu luonteeltani, vähän liiankin kiltti sillälaiilla, koittanu aina olla niin kuin oletetaan, niin sitten kun se tuli se neiti, ja kyseli kaikkea, niin mä vastasin aina sillain kun, kun mä niin kuin tiesin, että oli hyvä vastata. Eikä se tuntunu pahalta, sillä kyllähän se totuus niin oli, että mä olin jo aika paljon unohtanu sitä omaa kotia sitä äidin permanentattua tukkaa ja isästä en tiänny mitään. Mulle ei koskaan kerrottu miks mä olin siinä uudessa perheessä ja myöhemmin kun mä pääsen tässä elämäkerrassani eteenpäin se tulee aika ikävällä tavalla esille, mitenkä se sitten selvis tää äidin kuoleman syy. Että siitä mä tulen sitten hieman moittimaan kasvatusvanhempiani. Mutta se onkin sitten ainoa asia mistä mä niitä haluan moittii tai voim moittii, en halua vaan voim. No nii, ja sitten... Joo ja sitten tää niitten oma tytär oli mun sisko, ilman muuta oli sisko, ei siinä mitään. Me nukuttiin siskon kanssa samassa sängyssä. Se oli turvallista. Isä ja äiti nukku siinä lähellä oli vaan yks, tai niin ku keittiö ja kamari, hyvin pieni kamari, kaikki nukuttiin siinä kamarissa. Meenks mää jo koulu-aikaan, vai? Vai puhunks mä kavereista ja leikeistä joatin?

Anne: Tota olik teillä jotain lemmikkejä, minkä sä olisit ottanu ittelles läheiseks siinä?

Tuula: Ei. Äidillä oli aina lehmä, yks lehmä, äidillä oli aina yks possu, yks lammas ja kanoja. Ja mä sain pienenä sille lampaalle viädä jotain suolaa kiven päälle ja että lampaan hoitoon mä sain ottaa osaa ja varmaan oisin saannu ottaa muuhunkin, mutta mua ei kiinnosta ne, musta navetassa hais pahalle. Enkä mä osannu kaivata kissaa, koiria mä oon pelänny niin kauan kun mä muistan, mä en halunnu koiraa. En mä osannu kaivata niin kuin mitään kun ei sitä ollu ennenkään ollu.

Anne: Mut kaikenkaikkiaan, olil sul, olik sää, kun sää täällä kasvatti perheessä asuit, sellanen olo, että sä kuuluit siihen vai annettiinko sun ymmärtää, että sä et kuulu siihen tai sä et oo heidän omansa?

Tuula: Öööm, mun annettiin ymmärtää, että mä kuulun siihen perheeseen, mutta taas isompana mä ymmärsin, että äiti siinä teki pikku virheen kun hän sanoi joskus tällä tavalla, että että Tuula on mejän, varsinkin siis vieraitten kuulen, että Tuula on meille ihan samanlainen kun Sinikkakin. Ja mä ymmärsin taikka siis ihmettelin, et minkä takia se tartti sanoa niin, Sinikka oli se heidän oma lapsi, niin en oikein ymmärtäny, että minkä takia se piti sanoo niin, että luonnollistahan se on, että se vähän niin ku kangersi, että miks tommosta sanotaan. Mutta tota.. Kyllä mulla oli sitte kun mä sen ikäväni sinne omaan kotiin ja en enää karannu sinne mummulaan, ku se aika meni ohi niin, kyllä mulla lapsena oli ihan semmonen olo, että tää on mun koti. Ja ja tota noin, ei siinä ollu mitään semmost mistä olis tullu, paitti vähä toi ihmettely, että miks piti sanoo niin.

Anne: Selvä. Olik sulla sit jo ennen koulua tai siinä kun koulu alko, niin selvillä mikskä sä haluat isona?

Tuula: Joo, oli. Mä olen pienestä saakka leikkiny kaupan myyjää, niin kuin sanottiin, juu kaupan myyjäks mä halusin. Se oli se ensimmäinen homma.

Anne: Ja sitä sit leikittiin aina kanssa?

Tuula: Aina kaupan..., mulla oli lihakauppa mettässä taikka sitte sit myöskin pankkineiti, että kaikki lehdet oli rahoja ja sillä lailla. Toinen ihanne ammatti oli näyttelijä. Ison kiven päällä mä aina lauloin ja näyttelin, koska maalla asuin, niin mulla ei ollut kun yksi kaveri, Else. Elsen kans me oltiin sitte joko kaupan myyjä tai pankkineitejä tai sitte näyteltiin.

Anne: Mistä nää tuli? Mistä te saitte vaikutteita?

Tuula: Kaupan myyjä oli tiätyst tuttu juttu, koska koska kauppa oli niin kiva asia, kun sieltä saatto joskus saada jotain karkkiakin vaikka olikin pula-aika mun lapsuusaika kokonaan. Mutta tota näyttelijää, se täyty tulla jostain sisäsyntyisesti.

Anne: Joo.

Tuula: Ja mä olin hirveen kova laulamaan ja siitä sitten myöhemmin viel semmonen hassu juttu, mutta se kuuluu paljon myöhempään elämään, siit laulamisest.

Anne: No sit siitä koulusta, kun sää menit kouluun.

Tuula: niin. Sitte oltiin muutettu semmoseen uuteen ihanaan taloon jossa oli vessakin jo.

Anne: Mutta oliko se samalla seudulla?

Tuula: Joo, se oli vain kahden kilometrin päässä siitä ensimmäisestä kodista. Isän, niin ensin me muutettiin juu se oli huono talo, mut se oli lähellä isän työpaikkaa, eli semmosta pientä voimalaitosta, se oli ens huono talo, mutta kaunis, kaunis talo, mutta huono, niin että lattioihinkin tuli reikiä ja sitte se yhtiö rakensi uuden talon, se oli yhtiön talo ja sit se oli hieno kun siellä oli vessakin oikein, vedet tuli ja meni. Siinä lähellä sitte, siinä mä alotin kouluni ja siinä lähellä oli niin sanottu supistettu koulu. Tiädäk sä mikä on supistettu koulu?

Anne: En!

Tuula: Se oli semmonen pieni koulu, että siellä toimi luokat yks, kaks, kolma, neljä, viis, kuus, seittämän, olikos siin sit muuta..., mut koska siinä oli, mä en osaa nyt, mun täytyy toi tarkistaa kuule, toi supistettu koulu, et montako mluokkaa siin oli. Mut sitä sanottiin supistetuks kouluks ja se oli kilometrin päässä ihan meiltä metsään, ihan semmosen tien päässä johon ei edes kunnan eikä tehtaan eikä mitkään aurat aukassu tiätäkän, että talvella mä olisin joutunu rämpimään jossain hitsin lumihangessa. Ja mä en tuntenu ketään niitä lapsia ketkä kävi sitä supistettua koulua. Se oli yka opettajainen koulu. Elikkä siäl oli kai niin, että, tiäks tää mun täytyy tarkistaa, kuinka sitä käytiin. Mut kun mä muistelen niin, että se ois ollu sillain, että vähän aikaa kävi pienet yks-kakkoset, sit niillä oli vähän lomaa..

Anne: Mut sä et käyny sitä koulua sit?

Tuula: En. Mut mää tän, jos sä haluat niin mä voin tän

Anne: Joo

Tuula: Selvittää, et minkälainen se oli. Mä mä pistin hanttiin, mä sanoin, et mä itkin ihan, että minä en sinne kouluun mene, mutta raja kulki just mejän talon kohalla, et mä niin kuin kuuluin sinne. Ja tää mun paras ystävättäreni, Else, jonka kans leikittiin aina niin, se asu meitä sitte semmosen kilometrin päässä niin se olis päässy sinne, sinne toiseen kouluun, jonne meiltä oli matkaa kolme kilometriä. Ja mää sanoin, että minä haluan sinne kauinpaiseen kouluun, se on, siel on kaikki tutut ihmiset ja sinne menee Else ja se on

kunnon koulu eikä mikään tommonen supistettu. Ja meidän äiti ja isä näki, että se oli mulle suuri tuska. Sitte tuli kunnanmiehiä puhumaan, että mun on pakko mennä siihen supistettuun kouluun, mutta onneks mun isäni, niin kuin mä sanoin, kouluja käymätön oli niin hirveen hyvä huoltaja ja semmonen viisas ihminen, niin se sano, että. Tän lapsen lapsuus on ollu tarpeeks kovaa, että sitä ei panna siihen kouluun, missä se ei tunne ketään ja missä se joutuu pohrustamaan puoltoista kilometrii, taikka olik sinne nyt yks kilometri vai puoltoista, niin, lumihangessa, että tota tänne on sentään auratut tiet vaikka onkin pitempi matka, tonne kolmen kilometrin päässä olevaan kouluun. Ja jollain lailla ne sitte anto, niin ku semmosen inhimillisyyden siinä päästä etusijalle ne kunnanmiehet, että, että mä pääsin sinne kouluun minne mä halusin. Ja se oli mulle suuri helpotus. Ja sitte se oli sitä, mää olin nimittäin kova plikka opiskelemaan jo viis-vuotiaasta lähtien, mä istuin aina isän sylissä ja isä oli kein, kiikkutuoli ja mä menin siihä aina sen syliin istumaan ja se luki mulle niin paljo kun mä halusin. Se saatto lukee mulle iltasin, jos ei ollu työssä, hän oli vuorotyössä, niin saatto lukee vaikka kolmekin tuntii, että yleensä mä sain, että kiitos riittää. Ja hän ei mitenkään opettanu mua lukemaan, mutta koska hän luki mulle ja mä seurasin, niin mä opin lukemaan sit jo viisvuotiaana. Ja luin jo kuulemma sanomalehtiä viisvuotiaana. Sitä mä en itte muista, mutta sen mä sitten muistan, että Aapisen mä sitte kyllä luin viisvuotiaana moneen kertaan läpi. Ja sitte kun mä menin kouluun niin niin mä sanoin sitte opettajalle, että osaan määkin lukee, ekaluokkalainen niin, se sano, että no tuleppas sitte lukemaan ja vähän naureskeli. Ja mää muistan vielä, että mää joiduin lukemaan sellasen kappaleen joka kerto Hippopotamuksesta. Virtahevosta, jonka nimi oli Hippopotamus. Ja se opettaja varmaan aatteli, että en mää osaa niin vaikeita lukee kun Hippopotamus, mutta mä osasin lukee, mutta kas kummaa mä en tajunnu pisteitten ja pilkkujen merkitystä, että mä luin aina niin paljon kun henkeä riitti takelteleematta ja sitte, sitte hengitin välillä ja sitte taas luin. Sitte se opettaja kysy, että kerroppas mitä sä luit. Ja mä en osannu tippaakaan kertoo siitä mitä mä luin, eli mä en ymmärtäny lukemaani sillä tavalla, kun se olis pitäny ymmärtää. Mä vaan luin, mutta sisältö jäi epäselväks. Ja sitte tota, ääh, lukeminen ja laskentokin oli jo jollain lailla selvää, taikka siis laskento ja kirjoitus oli jo jollain lailla selvää, sitte opettaja sano, et pannaan sut toiselle luokalle suoraan. Ja mä pärjäsin ihan normaalist sillä toisellakin luokalla, vaikka olin vuotta muita nuorempi, mutta sitte tuli tenä. Kun mun piti siirtyä kolmannelle luokalle, niin kolmannen luokan opettajana oli semmonen, mä en halua sanoa nimeä, muuta kuin etunimen Siiri, kyllä mä muistan sukunimenkin, mutta ettei vaan (naurahtaa) kukaan tuttu tunne. Siiri oli semmonen opettaja joka eli hyvin kummallista elämää. Hän ei halunnut olla kenenkään kanssa hyvissä väleissä, eikä varsinkaan sen kolmiopettajaisen koulun muiden opettajien kanssa ja hän sanoi, Siiri sanoi, että hän ei ota yhtään semmosta oppilasta joka ei oo normaali ikäinen, niistä ei oo muuta kuin lisätyötä vaan. Ja vaikka tää Annikki- opettaja, eka- ja tokaluokan opettaja oli aivan ihana Annikki-opettaja, joka kerto maailman ihanimpia satuja, kaikista eläimistä, karhuista, ketuista, oravista. Annikki sano, että kyllä Tuula pärjää, mutta Siiri oli kovana ja sano, että ei, ei käy. Ja niin mä olen sitten tuplannu sen toisen vuoden, elikkä mä olen käynny kaks kertaa sen toisen vuoden. Mutta se oli ihan hyvä juttu. Mä olin ihan surkee piirtämään ja ihan surkee käsitöissä, ne oli mulle ihan kauheita. Ja (naurahtaa) sitte, ku mä nykyään pidän hirveest liikkumisesta ja olen aian opattajaurani aikana tykänny liikunnan opetuksesta, niin mä olin kummallinen liikkuja silloin pienenä. Se voimisteluhan silloin eka- ja tokaluokalla oli semmosta, että yleensä vaan leikittiin, ei paljo voimisteltu, mitä nyt hiihrettiin, mutta se oli leikkimistä. Ja mä pelkäsin joka ikistä liikunta tuntia, että kauheeta kun

leikitään jos mä en ymmärrä niitä leikin sääntöjä. Enkä yleensä ymmärtänytkän, koska mä jännitin sitä jo etukäteen. Että ne vaikeet aineet oli mulle piirustus, käsityöt ja sitte tää liikunta, kun mä pelkäsin, että mä en ymmärrä. No joo, toinen luokka siis kerrattiin sitte ja sit mentiin normaali ikäsenä kolmannelle. Se mitä mä muistan parhaiten toisesta luokasta, muistan montakin juttuu, kerronko niitä?

Anne: Jotain..

Tuula: Silloin pidettiin raittiusaiheisia tieto, raittiusaiheisia kirjoituskilpailuja. Koska sitä raittiuttahan pidettiin silloin semmosena ihanteena ja saisi muuten olla vieläkin ihanne. Saisi enemmänkin siitä tohottaa. No, semmonen pienen pieni vihkonen annettiin tokaluokkalaisillekin, että, että lue tämä ja tästä tulee sitte semmonen pikkunen, tästä tulee sit se raittiuskilpa kirjoitus. Ja sitte mä luulin, niin se piti olla huomenna sit jo se raittiuskilpakirjoitus, tänään saatiin kirjat. En tiedä miksi opettaja oli niin myöhään saannu sen materiaalin. Kauhee kiire tuli sitte illalla lukee sitä, mutta mä en oikein ollut sitäkin oikein ymmärtäny hyvin, että en mä tiedä mitä mä sit jännitin siinäkin, mä luulin, että se pitää osata ulkoa, kun mä opettelini yleensä aina kaikki läksyt ulkoa., uskonnon läksyt, lukuläksyt ja ympäristöopinläksyt, no ympäristöopin ei kyllä kirjoja ollutkaan, niin mä aattelin, että kauhia miten ehdin oppia tän kaiken ulkoa ja en mä sit yhtenä iltana ehtiny oppia muuta kun puoltoista sivua ulkoa siitä ja siinä oli kuiteskin ehkä parikyt sivua siinä lisusessa. Ni aattele, että mä en kertaakaan luke läpi sitä kirjaa, vaikka mä osasin lukee. Vaan mä opettelini vaan sivu sivulta, taikka siis lause lauseelta ulkoa ja kerkesin oppia vaan sen puoltoista sivua ja sitte kun tuli se kilpa kirjoitus seuraavana päivänä niin sit mä kirjoitin sanasta sanaan sen (nauraa) mitä muistin ja muistin kanssa, mutta ei se aika sitte riittänykä pitempään, että ei mulla jääny niin ku yhtään tyhjäksi, että voi olla, että arvostelija kuka sen sit arvostelikin niin luuli, että mä osaan koko kirjan ulkoo ku se oli jääny sit kesken kun aika loppu. Ja mä sain sitte eka palkinnon. Joka oli mun mielestä nyt aikuisena ajatellen ihan väärin, koska mä en tiänny mitä siinä luki, enkä mä oppinu siitä yhtään itään. Niin. Että tota, jos nyt ajattelee nykyään opettajana niin, äh, ne oli ihan ihania ja turvallisia ne opettajat, mutta miksi ne ei osannu asettua lapsen tasolle, että miksi ne piti itsestään selvänä, että me ymmärretään mikä on raittiuskilpakirjoitus, kun ei ikinä ennen ollut sellasta ollut. Toinen hauska tapaus, ei omalta kohdaltani, nyt on tyhmyys taas toisissa, saatiin kouluun Amerikan paketteja ja siinä Amerikan paketissa oli hygieniatuotteita jokainen sai hammasharjan ja hammastahnaa. Ja semmosia ei pöytäaikana ollut ja sen takiahan meidän ikäsiellä niin huonot hampaat onkin, tai meidän ikäsiellä ihmisillä, ei ollut hammasharjoja kotona ja tahnoja, kyllä isällä kyllä oli joku ja äidillä ja ne pesi suolavedellä, mutta ei sitä lapsille pidetty niin tärkeänä opettaa sitä hammashygieneiaa. No sitte opettaja neuvo meille, että tässä on hammasharja ja tässä on hammastahnaa ja nää on Amerikan ystävilta meille ja nyt pesette hampaat ja sillä sipuli. (naurahtaa) Seuraavana aamuna sit, no mä pesin hampaani ihan oikealla tavalla koska olin nähny äitini ja isän pesävän. Seuraavana aamuna opettaja kysy sitte, että no onko hampaat sitte pesty ja sitte luokkatoverini Arvo sano, että mutta multa loppu jo se hammastahna, oho sano opettaja, että miksi se nyt jo loppu. Mä söin jo sen kaikki sano Arvo. Opettaja kysy sit uudestaan, että mitä sä sanoit. Mä söin jo sen kaikki. Se oli piparmintun hajusta ja makusta niin Arvo luuli, että se on hyvää namia, kun namia ei ollut silloin, silloin ei ollut karkkia niin se söi sen. Ja me naurettiin me muut kun me oltiin sen verran fiksumpia. Sitte pieni vihanpurkaus kerran, siis ihminenhan on sillon kaikkista eniten vihanen kun, kun se ymmärretään väärin, jos se on tarkottanu hyvää ja se ymmärretään väärin, niin se sattuu eniten. Ja tän mä muistan aina kun Ritva istu mun vieressäni ja mun mielestäni Ritvalla oli nätti vaate. Ja mä kattelin sitä

sivusilmällä varmaan vähän kateellisena, että kyllä Ritvalla on nätti toi vaate. Sit Ritva viittas ja opettaja kysy, et mitäs asiaa Ritvalla on. Ni Ritva sano, että toi Tuula arvostelee mun vaatteitani. Minkä mä sille voin, ettei mulla ole tän parempia vaatteita. Ja opettaja ei mitään kysyny multa vaan nosti minut ylös ja se oli hirveä häpeä kun piti nousta kesken tunnin ylös seisomaan, että kuinka sä voit tehdä semmosta, että sä arvostelet toisen vaatteita. Mä sanoin, että en mä sanonu mitään, enkä arvostellu, että mä ihailin Ritvan vaatteita, mut opettaja ei uskonu mua ja se oli hirveetä. Et se oli epäoikeuden mukaista. Sen mä muistan vieläkin. Sitte oli täitä siihen aikaan tukassa, sitte aina pelkäs ettei joutuis tietyn oppilaan viereen, kun tiesi, että sillä on täitä, mutta joakinen ne täit sitte vuoronperään sai. Ja sekin oli aikamoinen souvi se täisouvi sitte kotona kun äiti tiheellä kammalla niitä täitä kampas. Valkonen liina pantiin harteille ja sitte ne saivarin eli täin munat tippu sit sihe valkoselle liinalle. Välitunnilla hiihdettiin, välituntirataa, mitäs muuta välitunnista, taistelupukki oli niin kuin nykyäänkin, semmonen karusellikeinu olinarunpäässä rengas ja neljä rengasta sitte siinä tukissa. Neljä narua lankanarun päässä ja niissä keinuttiin, muita leikkikalui välineitä ei pihassa ollukaan kun se taistelupukki ja sitte keinut. Narukeinut oli juu kyllä. Kirkonrottaa leikittiin ulkorakennuksen takana, se oli sellanen piiloleikki ja ulkokuussit oli. Niitä mä vähän pelkäsin, kun jotenkin ne oli niin kauheen korkeella ne laudat mihin piti istuu ja kyllä sitä joskus pissat tulikin housuihin, kun ei uskaltanu mennä niihin. Sitte semmonen mistä mä olin kovin ylpeä, eritoten Ines-äiti, terveystarkastus kun kävi koululla, terveystarkastuksia pitämässä ja rokotuksia antamassa niin mä muistan aina kun mun vuoroni tuli niin opettaja sanoi, että tässä on meidän luokan mallioppilas, hän on paitsi hyvä oppilas niin hän on myöskin erittäin puhdas ja siististi puettu. Ja silloin kun mä tän kerroinäidille niin se oli kyllä mitä parhain kiitos äitinä olemisesta, että siihen aikaan aikaan voi sanoa, että oli hyvin puettu ja siisti. Se siisteys ja koitui sitten kerran kyllä mun onnettomuudeks, josta on vieläkin jäljet mun otsassa. Sukat oli pässin pökkimät elikkä lampaanvillasta, karkeasta lampaanvillasta kudotut sukat. Yhdellä vetosukkanauhalla kiinni ja ne, aina kun äiti pesi ne saunassa lauantai-iltana ne sukat, niin ne oli maanantai aamuna puhtaat ja kireät ja syyhytti entistä enemmän polvitaivetta. Se oli kamalaa, kuinka ne kutitti puhtaina. Ja kun mä pyörällä kuljin yks syysaamu sit ja oli jo pässin pökkimät jalassa niin kuljin kouluun pyörällä, niin mä koitin sillain suoraan polkee, ettei se tuntune se pistely niin pahalta tuolla polvitaivees ja sitä kun yritti niin tulikin mukku elikkä mä kaadu in ja vanhanaikasen polkupyöräni ohjaustanko osu mun otsaan. Se sattuu. Mä pistin äkkiä käden otsaan, kun mulla oli lapaset käsissä, et tota ei tulis kuhmuu ja sit kun mä otin käden pois mä huomasinkin, että se oli täynnä verta ja sit alko huuto. Mut onneks mä olin lähellä sen Elsen kotia, mun parhaan kaverini kotia, mä menin sinne ja sieltä sit mentiin sanomaan mun äitilleni, että nyt tarttis varmaan viedä Tuula lääkäriin, että sillä on aika iso haava otsassa. Sitte äiti lähti pyöräntarakalla, sidottiin vaan jollain ihme rätillä se otsa ja lähti viemään mua terveydenhoitajalle viidenkilometrin päähän kirkonkylään ja siihen laitettiin ei tikkejä vaan hakasia, siihen aikaan laitettiin hakasia. Mulla on arpi vieläkin, koska se työ oli silloin vähän erilaista kun nytte. Että se siitä siisteydestä ja niistä pässin pökkimistä.

Anne: Tykkäsik sää käydä koulua?

Tuula: Joo, joo tykkäsin käydä koulua. Koulu oli kivaa, läksyn teko oli kivaa, koska se oli mulle helppoo, mutta mä jännitin kuitenkin aina mä en niin ku luottanu itseeni, itseluottamus mulla on ollu tosi huono pienenä. Mä aina pelkäsin, että osaankohan mä ja osaankohan mä.

Anne: Mistä sä luulet, että se johtuu?

Tuula: Jaa´a, en tiädä mistä se johtuu. Kyllä se voi olla jotain sellastasisäsyntyistä pärjäämisen tarvetta, se on mulla ollu aina aika kova, se pärjäämisen tarve, että ehkä siellä on jossaan semmonen, että mä en ollu ihan niin kuin muut. Koska ainahan kysyttiin kaikkissa paperissa, että isän nimi, äidin nimi ja niihin paperihin aina kirjoitettiin, että äiti, isä kuollut sodassa silloin ja silloin, äiti ei kuollut tautiin. Äidin kuolinsyyks aina huoltaja kirjotti, että ei kuollut tautiin. Ja tota, sitä sit aina vähä ihme, kaverit ihmetteli ja sit mä sain kunnalta avustuksena kenkiä ja tommosta niin kuin erittäin köyhä tavallaan, että ehkä siinä oli joatin sellasta, että mun tartti olla sitte jossain muita parempi, että halus pärjätä. Halus sit olla aina hyvä ja kyllä mä sit olinkin, että, mutta itseluottamusta mulla ei kyllä ollu niin ku kansakoulussa ei tippaakaan, eikä oikeastaan vielääkään. Sitte oppikoulussaka enneko vähän ylemmillä luokilla, sit vasta alko tajuumaan, että en mä nyt ihan toope olekan.

Anne: No mitens opettajat? Oliko ne mukavia?

Tuula:... ensimmäisen- ja toisenluokan Annikki-opettaja oli ihana, koska se kerto niittä eläinsatuja, ja ja kun mä leikin koulussa, niin kyllä mä leikin opettajaakin jo silloin omana kansakoulu aikana, niin mä olin aina Annikki, mä olin aina Annikki ja silloin sen täyty olla hyvä opettaja, koska mä olin aina Annikki leikeissä. Mutta myöhemmin kun mä leikin opettajaa ja mulla oli Siiri opettajana, se joka ei halunnua mua liian nuorena, ni mä en koskaan ollu Siiri. Ilmeisesti mä en pitänyt hänestä, koska mä näin, että hän oli laiska. Mä jo lapsena näin, että hän oli laiska opettaja. Hän monta kertaa pani, tai lähes aina pani meijät töihin hiljasiin töihin ja meni omalle puolelleen, kun hän asu siinä koulun yläkerrassa. Kun hän tuli, hän haisi sipulilta ja se selvis mulle vasta myöhemminä aikoina, miks hän haisi aina sipulista, koska hän poltti tupakkaa ja se oli aika erikoista naisilla siihen aikaan. Siiristä en pitänyt. Sitte mä olin vuoden...

(Nauhan kääntö)

Anne: No ni.

Tuula: Joko?

Anne: Jo

Tuula: Mä olin viidennen luokan sitte Ilmari-opettajalla. Hän oli reilu, miesopettajat on kyllä, oli ainakin mun mielestäni saada miesopettaja jo siinä vaiheessa. No sitte mä pärjäsin hyvin ja järki oli jo kasvanu enkä enää niin paljon jännittänytkän, jännitin tietysti aika paljon, mutta en niin hirveesti, koska mä tajusin, että kyllä kuiteski kuulun tähä, tähä osaan joka pärjää. Sitte tota, sitte välitunnilla Arvo kamppas minut ja minulta meni sääriлуу poikki. Mä jouduin makaamaan kotona kuukauden jalka kipsissä. Ja silloin opettaja kävi mua katsomassa, tää Ilmari-opettaja, ja se oli musta aivan mahtavan hianoo, kun Ilmari kävi mua katsomassa. Silloin Ilmari sano mun vanhemmille, luojankiitos, että sano, laittakaa nyt toi Tuula oppikouluun, että se on nyt jo vähän turhaan siellä mun luokassa, kun neljänneltä luokalta mentiin niin sanottuun oppikouluun, joka oli maksullinen silloin. Ei puhuttu keskikoulusta vaan oppikoulusta silloin. Ja sinne oli aina pääsykokeet silloin. Ja sitte meijän väki, isä ja äiti aatteli sitte, se oli hianoo kun opettaja sano niin ja sitte siellä Pyhtäällä missä koko tää mun lapsuuteni tapahtu niin siellä kirkonkylällä, Ahvenkosken koululla oli maailman ihanin opettaja, Haapasen.. mä en muista sen Haapasen nimee, Joka oli ite, niin ku perusti, tavalliseen kansakouluun, perusti niin kuin kaks vuotisen jakson, jossa käytiin oppikoulun asiat läpi. Että me oltiin niin kuin tavallaan kansakoulun kirjoissa, mutta hän sai järjestettyä kielenopetuksen ja sitte hän itse pysty opettaan ne muut. Ja sitte me käytiin tenttimässä se, niin siellä käytiin tenttimässä ne tiedot Loviisan yhteislyseossa. Ja sinne sitte mä menin. Mä kävin niin ku viisvuotta

kansakoulua ja sitten, sitten menin sinne Ahvenkosken kouluun sille luokalle joka tavallaan oli oppikoulu luokka. Siellä puhuttiin, että ensimmäinen oppikoululuokka ja toinen oppikoululuokka. Ja siinä rinnalla oli sitte tavallinen viides- ja kuudesluokka. Ja sitte kun me tentittiin ensimmäisen vuoden jälkeen siellä Loviisan oppikoulussa niin niin se Loviisan oppikoulun rehtori, joka meitä tentti ja, niin hän anto niin suuret kiitokset tälle opettaja Haapaselle, että hän ei enää niin kun oikestaan paljo tenttinytkän meitä, että hän luoatti siihe opetukseen ja. Mut sitte siinä ei saanu käydä siinä pitempään kuin sen kuus vuot, niin kuin kuudennen luokan ajan. Sit ois kuulunnu jo semmoseen jatko kouluun. Ja koska mun paras kaverini Marjaliisa oli mua vuotta vanhempi kun hän alotti tän saman Ahvenkosken koulun, oppikoululuokan, hänen oli pakko siirtyä jo toiseks vuodeks Loviisaan. Niin määkin sitten hänen seurakseen halusin, koska hän oli silloin mun paras kaveri, me käytiin Loviisassa sitten oppikoululuovuodet kaks, kolme, neljä, viis, Sitte oli keskikoulu käyty. No sitte vielä siitä Ahvenkosken kouluajasta sen verran, että jo silloin tää opettaja Haatanen oli niin valveutunu, että mä en ketään muuta tiedä, kuka olis ollu niin valveutunu siellä Pyhtäällä, että hän piti vanhempainiltoja. Joita ei mun tietääkeni ollu missään muualla. Ja oli hianoa kun meidän molemmat äiti ja isä tuli sinne vanhemmain iltaan ja tilattiin taksi, koska oli talvi ja me asuttiin todella kuuden kilometrin päässä siitä koulusta. Taksilla mentiin ja taksilla tultiin, sekin oli jo itsestään hianoa. Ja siellä oli niin ihanaa siellä juhlassa, vanhemmain illassa, se oli juhla, opettaja Haatanen oli kaikkia leikkejä ja kilpailuja järjestäny vanhemmat otti osaa ja lapset otti osaa ja meidän isä ja äiti ja kaikki isät ja äidit nauro ja nautti, koska ihminenhän on leikkivä vanhuuteensa saakka. Ja koskaa ei siihen aikaan, ihmiset ei varmaan leikkineet keskenään. Se oli niin totista silloin, tehtiin vaan työtä ja ja oli pula-aikaa ja sotakorvauksien aikaa ja kaikkee tämmöstä niin se oli niin ihanaa, että meidän äiti ja isäkin ne hekumoi ihan sitte, että kyllä on hauskaa ja kyllä se on ihana opettaja, niin kuin olikin ja hänestä mulla on niin kultaset muistot. Ja.. hyvän opin anto ja sit mä muistan sen kun oli kokeet niin opettaja otti heti ne kokeet tarkistettavaksi ja me kaikki lapset saatiin kuka vaan halus olla hänen ympärillään sii välitunnilla siin opettajanpöydän ympäril ja jännitettiin, että paljoko toi saa ja paljoko toi saa. Ja ei opettaja koskaan ajannu meitä ulos, se anto meidän nauttia siinä ja se niin ku todella nautti opetuksesta se opettaja Haapanen. Se oli mun yks niitä, taikka siis ensimmäinen semmonen joka varmaan pisti ajattelemaan, että oikee ammatti. Sillon osas jo ajatella, toi on kyllä oikeessa ammatissa. Ni sitten mentiin sinne Loviisan kouluun. Mulla oli viis kilometriä polkupyörä matkaa. Ja sitte sen jälkeen 25 minsaa bussimatkaa ja sen jälkeen 15minuttii vielä piti bussiasemalta kävellä, linja-autoasemalta sinne koululle. Loviisan kirkkoa vastapäätä oli se Loviisan yhteislyseo. Se.. siitä olko sitte todelliset semmoset pönttäämiset ja .. mun elämäni oli sitä, että kun mä läksin aamulla kotoa, viistoista, eiku kymmenen yli seitsemän.. niin mä olin kotona sitten puoli neljän maissa yleensä. Sit mä söin ja sit mä luin läksyjä niin kauan kunnes mun isä ja äiti sano, että lopeta jo sun täytyy nousta aamulla puol seitsemältä ylös. Ja mä tykkäsin lukea. Mulla oli semmonen tyyli, että mä otin ensin kaikki sen päivän kirjat kirjat, tai huomisen päivän kirjat pinoon, siinä järjestyksessä kun ne oli. Ensimmäisen tunnin kirjat päällimmäiseks ja luin järjestyksessä. enkÄ siirtyny seuraavaan aineeseen ennenko oli niin ku opittu läksyt. Ja mää tein kyllä kaikki huolellisesti. (huokaus) Ja nukuin yöni hyvin, että mulla ei niin ku semmosia paineita ollu, mutta aina mä pelkäsin, että kuinkahan ne kokeet menee, mutta ne meni kyllä aina hyvin ja se meni loistavast se koulu ja.. mutta ilmeisest olin kuitenkin ottanu liian rankast sen koska mä sairastuin semmoseen kummalliseen tautiin viidennen luokan keväällä, että mulle tuli hirveesti se... ääh.. limasia näppyloitä suuhu. Ja äiti vei minut sitten professori

Piaudet, sen nimiselle lääkärille ja ei se sanonu varsinaisest mitä se on, mutta se jotain se näki. Se oli hyvin tunnettu ja arvostettu lääkäri ja se sano meidän äidille, että ”aikooko tää tyttö jatkaa sitte niin kun ylioppilaaks saakka?” Äiti sano, ”en mä tiedä, et se niin ku.. saa tehdä mitä itse haluaa”, niin tää lääkäri sano, et ”niin jos terveys kestää”. Se oli kyllä aika keljust sanottu, koska meidän äiti piti, professori Piudetti jumalana, niin se oli niin ku semmonen, että hänkin rupes aatteleen, että nyt tää oli jotaan vakavaa, vaikka se meni ohi se tauti, kun mä sain jotaan ihme penslauslääkettä, semmosta mustaa mönjää. En mä tänä päivänä tiedä mikä se tauti oli, mutta se meni kumminki muutamassa päivässä ohi. Niin ... se jätti jonkun semmosen jännän jäljen meidän äidin mieleen, että että mun ei kannata jatkaa, että jos mä vaikka sit sairastun. Ja sit se taas jätti minuun semmosen, että koska mä olin kiltti, etä jos mä vaikka sairastun. Ja onhan se niin kamalaa, että enhän mä varmaan pärjäis niissä ylioppilaskokeis. Tuli taas se vanha epävarmuus esiin. Mutta voitko kuvitella, että Loviisan Yhteislyseon rehtori, matkusti Loviisasta Pyhtäälle, ja tuli meille saakka ja hänkin puhu, että ei missään tapauksessa saa jättää koulua kesken. Hän sano vielä näin, että, koska sillon vielä teiteltii, että hän sano näin, että ” neiti Ek:istä tulisi meidän koulumme paras ylioppilas”. Neiti Ek, (naurahdus) oli sitte jo miettiny, että en mä, mä haluun nopeest rahaa. Että mä en halua ikimuistoisesti olla kunnan kasvatti, kun kuntahan makso mun matkat. Ei kun tehdas makso matkat, vaikka mä olin kasvattilaps ja isä oli tehtaassa työssä, niin se makso lasten koulumatkat. Mut se makso myös minun vaikka mä en ollut oikee lapsi. Siinäkin oli semmosta entisajan välittämistä. Mitä nykyään ei ehkä niin paljoo oo. Mutta kunta makso mun kirjat ja.. Mun aina piti sitte mennä joka kevät ja joulukuun näyttämään todistukseni. Jos mulla olis ollu huono todistus ne olis lakannu maksamasta mun kirjat. Jos mulla oli hyvä todistus niin ne kehu ja jatko maksamista. Tuplata ei olis saannu, että olihan siinä pieniä vaikeita. Ääh.., sitte mä pääsin heti, no jaa, oppikouluajoista vielä semmonen, kun jotaan hauskaakin pitäis muistella, silloin mä innostuin musiikista ja urheilusta. Urheilu, joka mulle oli vähän ollu semmonen musta lippu siellä kansakoulussa, ni mä innostuin urheilusta, koska mä huomasin, että tota vaikka mä en oo hyvä voimistelija, mä oon kuitenkin hyvä urheilemaan. Korkeushyppy meni hyvin ja peleissä mä olin hyvä ja ja tota opettaja piti siitä ja silloin kun sai kannustusta niin se alko menemään vähän paremmin. (Naurahtaa) ja sitte musiikissa tota mua vaan naurattaa se kun, Ruotsinpyhtään kanttori oli meillä musiikin opettajana ja hän sitte piti kerran laulukokeen ja ja tota noin sain laulaa vapaaehtosen laulun ja mä lauloin sen laulun, että valkovuokot.. Ja se oli vähän semmonen niin kun nykyään sanotaan popahtava, se ei ollu koululaulu vaan se se mikä radiosta kuultiin iskelmälaulu. Niin vähä se piti niin ku se kanttori, että nooh, eihän se nyt ihan koululaulu ollu, se oli vähän sopimaton, mutta siitä huolimatta, koska mä osasin vähän soittaa, mä en muuten tätäpäivänä tiedä mistä mä oon oppinu soittamaan, nuotis selvis mulle jotenkin jotenkin ihan itestään. Ei meillä mitään musiikkioppia ollut vaan laulettiin. Jotenkin mä selvitin ne itelleni. Meillä oli semmonen pienen pieni oppikirja, kai mä siitä sitten jotain sain selville. Sit mä jotain soitin, joo se oli tämmönen kappale, että taa da daa, taa da da daa, daa daa daa da da da da, da da da daa, daa daa daa, saksalainen joku laulu. Yhdellä sormella soitin ja se oli sitte niin hienoo ja sit mä sain musiikista kymppin ja se oli.. mä en ollu sen arvonen, mä tiesin sen itteki, mutta tota noin, se oli hyvä, että se anto sen kymppin, koska mä innostuin sen jälkeen musiikista ja tää on yks semmonen asia, jota mä oon koittanu myöhemmin opettajaurani aikana ittekin niin kuin viljellä, että minkä takii kitsastellaan numeroissa, jos näkee, että joku on edes innostunu jostaan tai jotaan pientä omaaehdotusta, niin antaa mielummin sen

paremman kun sen huonomman numeron. Koska ei hyvä numero koskaan pysäytä opinhaluja, päinvastoin. Mutta huono numero voi pysäyttää. No sitte, mitäs sitte.. sitte meillä oli joskus vapaa tunteja ja siit.. ne oli niin hauskoja siäl Loviisassa kun me mentiin aina pullakauppaan ja linjoja ajattelematta ostettiin kermamunkki ja sokeripossu, mis oli hilloa, ja istuttiin Loviisan kirkon rappusilla ja syötiin niitä. Ja sitte tultiin kotiin koulubussilla ja vaikka tiedettiin, että kaikki siihen mahtuu, mutta oltiin pahantapasii ja rynnättiin aina että se ei kerenny, se kerenny aina se kuljettaja ovea aukasemaan, kun me jo rynnättiin siihe niin että se ei aina saanut sitä ovea auki, että mejän piti ottaa vähän takapakkia ja sit me rynnättiin kaikki kymmenet kymmenet koululaiset siihe bussiin, niin että kukaan ei päässy sisään siihen kun kaikki oli toistensa tiellä. Ja mä muistan aina kun se sano se linjaautoliike Holströmmin kuski, joka ei osannu hyvin suomee, sano näin että ” jos te ei osa kunnolla, jos te ei osa olla kunnolla, niin minä otta teitä niskaperse kiini ja heittää ovi ulos”. No siitäkös meille riemu synty ku me ruvettiin vielä, pahantapasii kuiteski kun oltiin, niin nälvimään sille, sitte niskaperse kiini ja heittää ovi ulos. Niin se suuttu vielä enemmän ja se piti vähän aikaa sitä ovee kiinni ja no sit se kyllä päästi mejät , tottakai sen oli päästävä, päästettävä. Sitte linja-automatka kotiin sujui aina sillä tavalla, että syötiin eväitä. Jokaisella oli meillä pitkämatkalisella omat eväät. Kouluruokailu oli jo, mutta sekin makso, mutta senkin mä sain kunnalta. Siis oppikoulussa makso kouluruoka. ..joo Ja stipendejä jaettiin ja stipendejä mä sain ja se oli ihan hieno homma, sai vähän rahaa. Ja kesät oltiin töissä. Ja nyt tässä se kun mä kerroin, että pienenä leikin aina kauppauskuu, niin kun äiti sano kauppauskuu, niin tää mun kummisetäni, joka tän kamerankin omisti, jo silloin kun oli äidin hautajaiset ni se oli myymälänhoitajana osuusliikkeessä ja hän otti minut jo kaksoistavuotiaana sinne myymälä, myymäläänsä niin ku lauantai apulaiseks ja jopa kesälomittajaksi. Mä sain pientä palkkaa. Mä muistan mä sain siitä lauantailta kolmesataa markkaa, se oli silloista kolmesataa markkaa, ku oli rahanarvo uudistamatta, sehän uudistettiin vasta kuuskymmentä tai joskus silloin. Niin se oli paljo rahaa kyllä ja sai tehdä sitä mistä tykkäs. No.. tuliskos tosta oppikoulusta jotain vielä?

Anne: No ei varmaa..

Tuula: No sen verran vielä voin sanoa, että sitte kun äiti oli mun pääsy, että kun mä pääsin niin ku keskikoulusta kun oli käyty oppikoulua se viis vuotta, ja siellä Loviisassa mä kävin sen neljä vuotta, niin tota sitte äiti äiti oli siinä juhlassa jossa juhlallisesti jaettiin myöskin meille keskikoulusta päässeille todistukset. Ensin jaettiin muistaakseni meille ja sitten vasta ylioppilaille. Niin sitte tota siinä sanottiin keskiarvot ja kaikki ja sitte mulla oli paras keskiarvo ja se oli jootaan 9.7, niin silloin äiti kerto sitte vaan kotona, että silloin hän itki, että pitäis sittenkin ton Tuulan jatkaa, jospa se menis syksyllä kouluun. Mut mua ei saanu sit enää sinne Loviisaan, kun mä olin niin sen miettiny, et täs nyt ei sinne mennä ja sit mä pääsinkin sinne kauppaopistoon seitsemäntoistavuotiaana ja eiku viiostoistavuotiaana hetkinen... (huokaus) kuinkas vanha mä nyt olin.. seitsemän..., kuustoistavuotiaana joo. Pääsin sit sinne kauppaopistoon ja kävin sitten Kotkan kauppaopistossa sitten kaksi vuotta. Ja taas kunta maksoi sen koulun, koska se oli velvollinen kaikille sotaorvoille maksamaan ammatin, ammattiin valmistumisen. Silloin mä olin tavallaan jo aikuinen, sekin koulu meni hyvin. Ja sieltä sitten aina sai kesätöitä ja sitte sieltä sain myöskin. Muutamille tuli sitten kutsu valmiisiin, että valmiin työpaikan sain heti, että tuli niin ku kutsu, että aina luokan niin ku, tää nyt on ihan kauheeta itsekehuu, mutta niin ku parhaimmille sitte aina niin ku soiteltiin, että sai ne parhaat ne työpaikat. Mä pääsin suureen öljy-yhtiöön Shellille sitte, astia kirjanpitäjäksi. Mut en mä sitten siä kauan

ollut, kun mua houkutti päästä vähän monipuolisempiin tehtäviin, elikkä mä hain taikka soitin kun mä näin ilmoituksen Juurikorven huonekalutehtaalla, että siellä on semmonen paikka jossa saisi tehdä kauppakirjeitä, tehdä laskutukset tehdä kauppakirjeitä, tarjoukset, öö, keksiä mainoksia, siis vaikka mitä. Ja tota kirjanpito, kun se oli pieni huonekalu ja tilifirma. Niin se huonekalu puoli, se ois niin ku kuullunnu tähän paikkaan mitä mä hain ja mä sitten soitteelin ja vähä kyselin ja ne lupas vähä parempaa palkkaa kun siellä Shellillä ja mutta sitte mä ajattelin, että mä sentään lähe niin pieneen firmaan ja niin hankalan matkan taakse. Kun Kotkasta vielä piti mennä junalla sinne Juurikorpeen ja huh huh ja mun koti oli Pyhtäällä. Se oli aika hankalaa ja .. Mutta sitte jostain syystä, mä en tänä päivänä ymmärrä, että oliko mä sanonu, että mä olin Shellillä töissä vai mistä ne sai sen tietää, mutta mulle soitettiin, että ne haluaa minut. Ja taas se sitte se semmonen omanarvontuntu sitte siinä kohosi hiukan, että mua pyydetään tonne ja sit mä suostuin ja menin sinne, sinne huonekalufirmaan semmoseks joka teki kaikkee. Sain käyttää kielitaitoo sai kirjottaa saksalaisia kauppakirjeit, ruotsalaisia kauppakirjeit sai hinnotella, mä olin kustannus laskija, mä olin kirjanpitäjä. Kaikki mitä kuulu siihen. Se oli todella hienoa työtä, mä tykkäsin siitä. Mut sitte kävi sillä lailla, että mä en ollu siällä kyllä kovin kauaa, oisinkohan mä siälläkä ollu puoltakan vuotta, niin tää mun käsvatuäitini, Iines sano, että ”kyllä mä nyt niin oon ajatellu tuula, että että kun sä niin hirveest noista lapsista tykkää”, meillä oli aina mun pikku serk., taikka serkkujani siis kun oli meillä, niin mä olin ihan elementissä, mä pidin niille kouluu, silloin vähän isompana., että mä kyllä sitte aina opetin niitä. Aina me leikittiin kouluu niitten mun serkkujeni kans. Ja mä olin tavallaan jo aikuinen, semmonen sanotaan siit kuudestoistavuodest lähtien, aina sitä kouluu mä pidin niille. Ni äiti sano, että ” jos sää sitteki hakisit sinne opettajaseminaariin, minust tuntuu, että se olis se sun alas. Et kuvittele nyt, et sä istuisit koko elämäs konttorissa ja tekisit kirjallisia töitä ja istuisit ja istuisit. Opettajan työ olis elämää.” Yks paha puoli.. Niin sit mä sanoin, että en varmaan pääsekä sinne sisään, sinne on niin kovat monipäiväset testit että en mä muista enää mitään kuule niistä aineista mitä siellä kysytään. Ni äiti sano, et ”kyllä sä pärjää, että varmaan pärjää, että lauluhan sulla on vähän huono, miten niin mä sanoin, koska mä tiesin, että mä osaan laulaa ja mä jopa tunsin nuotteja ja sitte selvis, että mä niimitään paljo olin lauleskellu yksikseni sillä lailla, että ihan vieraita lauluja koulukirjasta, ihan vieraita lauluja yrittäny laulaa nuoteista, mutta kun en mä niitä osannu, mä vaan luulin osaavani kun mä seurasin niit nuotteja niin äiti sitte taas kun se kuunteli, niin se luuli, että se tuns jotain lauluja, että mä en todellakan..., että mulla ei oo lauluääntä. Se ei tienny, että ne oli mulle vieraita lauluja. Niin se luuli, että mulla ei oo yhtään lauluääntä ja sitä se pelkäs niin ku eniten sitte. Mä sanoin, että 2älä nytte kyllä mä laulaa osaan”. No sitten äiti oli kouluja käymätön ite, mutta tosi fiksu. Helsingin sanomat tuli meille niin hän sieltä sitte huomasi, että nyt haetaan Heinolan seminaariin, koska on pääsykokeet ja mitenkä sinne haetaan, mitä papereita tarvitsee ja äiti hommas ne paperit ja mä ite kirjoitin anomuksen ja sain kutsun sitte lähteä sinne pääsykokeisiin. Ne oli muistaakseni kolmipäiväset, et siellä oltiin kaks yötä. Mitään mä en muistanu historiast, mitään mä en muistanu uskonnost, piirsin surkeesti, lauloin hyvin, keskustelin vapautuneesti rehtorin kans joka piti haastattelun, mua ei se jännittäny yhtään. Pieni opetustuokio meni hyvin, koska mä olin niin monta vuotta leikkiny opettajaa, mä teidän, että se meni hyvin. Mä rakastin niitä lapsia jotka siinä viidessätoista minuutissa oli niin kun mun oppilaitani sitte ja mä olin ihan varma, että en mä pääse, että kun mä en tienny mitään historiasta, enkä tienny mitään maantiedosta, enkä uskonnosta, mä olin ihan tööt. Ne oli unohtunu jo ne kaikki tiedot, mut sit kuiteskin tuli kutsu sinne Heinolan seminaariin ja siellä

mä alotin sen opiskelun sitte vuonna 1960. Ja mähän olin valmistunu merkonomiks vuonna 1959, elikkä mä en todellakaan ollut kun vuoden työelämäs ja sit mä taas läksin sinne kouluun. Sitte jännitti vaan, että mitenkähän nyt käy, että kukahan tän kustantaa. Seminaari itsessään ei maksanu mitään, mutta kirjat makso ja ruokailu makso ja asuminen makso, mutta varsinainen opiskelu.. lukukausimaksuja ei seminaareissa ollu. Sitte isä vieläkin hoiti mun asioitani vaikka mä olin jo kaksikymmentä täyttäny, kun mä alotin seminaarin, niin isä vieläkin hoiti mun asioitani ja oli puhunu kunnassa sitte, Pyhtään kunnassa sitte, että mitenkäs se nyt olis, että vieläkö ne kustantais toisen ammatin mulle. Ja se järjesty helpost, ilmeiset siks just, että että mä olin pärjäny aina hyvin, niin ne näki mut sen arvoeks ja niinpä taas mä sain kaikki matkakuluni, milloin lomilla kävin, asumiskuluni, ruokakuluni, kirjani, kaikki sain pyhtään kunnalta. Että mä pärjäsin hyvin ja kesätienesteillä sitten nää muut muutammat vaatimattomat mitä kulu, niin sain. Että velkaa en ottanu ennen kun sitte luokkaretkeen, joka tehtiin Keski-Eurooppaan, Saksaan ja Itävaltaan. Niin silloin muistaakseni sitte sen aikasta rahaa, jaa mut se raha oli muuttunu jo silloin, se oli kai sitte tuhat markkaa.. en mä muista, eiku kymmentuhatta.. ei se, en mä muista.. mää sanon sen sulle myöhemmin.

Anne: Oliko kuitenkin sulle isä oli kans hyväksy tän opiskelun? Ettei sillä ollu mitään sitä vastaan, että se tuki kanssa?

Tuula: Kyllä (osittain kysymykseni päälle sanoen), kyllä. Ja mä muistan, mun kotini oli kyllä todella (huokaus) ne oli, vaikka ne itse oli kouluja käymättömiä, niin ne osas arvostaa sitä koulunkäyntiä, että sillä ihminen niin ku pääsee sitte helpommalla elämässään, kun se on käyny kouluja. Ja ehkä sitä arvostaakin enemmän, koska he itse oli kouluja käymättömiä, niin ne oli joutunu rankast tekemään töitä. Niin mä muistan kun isä luki mun ainekirjoituksiani, se nauro aina ja sano, että ”kuinka sää voit tämmösestäkin aiheesta, jonka nimi oli vesipisaran tarina, voit saada näin upeen kertomuksen. Että kuule Tuula, sinusta tulee Suomen ensimmäinen nais presidentti.” Ja vaikka hän ei sitä oikeesti tarkottanu, mutta kun hän oli semmonen huumorimies niin, niin tota se tuntu kauheen hyvältä. Se oli hänen kiitoksensa siitä, että kaikki meni hyvin. Ja ja äiti niin kun, joo (naurahtaa) tää on se tytär äiti suhde joka varmaan vieläkin pitää paikkaansa, että tytär ei ehkä tykkää, että äidit puhuu tyttäristä toisille ihmisille ja varsinkin tyttären kuullen. Mä en edelleenkaan isonaka tykkänny siitä, silloin kaksikymmentä vuotta, kun mä valmistuin opettajaks, että meidän äiti muitten kuullen, jopa ilon kyynel silmässä kehu kun on niin ihanaa kun se taas sai parhaan todistuksen ja sitä kehuittiin ja kyllä se on niin ahkera ja hän on niin onnellinen. Se oli minusta inhottavaa, vaikka se oli kehumista. Ja nyt mää olen myöhemmin juuri lukenu, että tää on just äidin ja tyttären suurin konfliktin aihe, että ne tyttäret ei tykkää, että ne äidit puhuu sen tyttären asioista varsinkaan niitten kuullen. Sitaateis, tai sivumennen sanoen suluissa, onko näin?

Anne: Varmaan, aika lähellä.

Tuula: Mä oon sen vasta luku viime viikolla. Mä ajattelin, että määkin niin paljon puhun sinusta sun kuullen ja ei sun kuullen, että täytyy ruveta vissiin vähä sulkemaan suutansa. No niin.

Anne: Mitäs sit Sinikka, olitteks te missään yhteyksissä

Tuula: Joo.

Anne: ..ylipäättään?

Tuula: Joo, mun siskoni Sinikka on ollu aivan ihana sisko. Hän kuto, kun hän oli hyvä käsitoissa, hän kuto mulle aina kauniita puseroita, villatakkeja, tumppuja tai lapasia, niin ku meillä sanottiin ja sitte kun hän itse jo

tienasi, hän oli parturi, myöhemmin hänellä oli sitte jopa jo oma parturi liikekin, ja mun seminaari aikonakin, niin niin tota i hän varsinaisesti rahaa antanu, mutta hän niin ku osti mulle joskus jonkun korun taikka vaatteen taikka anto oman vanhansa, että eikä koskaan ollu kateellinen. Koska hän ei ollu niin ku kouluja käyny, kun hän, hän ei ollu halunnu koskaan käydä kouluja, vaan ammattikoulun ja sitte oli vaan oppi.. parturin opissa liikkeessä, että hän ei ollu koskaan kateellinen. Mutta kaikist eniten mun menestymisestä nautti äiti, että äiti oikein istu pöydän ääreen ja so, että ” kerro minkälainen koulupäivä oli ja kerro mitä sä sait ja mitä toiset sai ja hän on onnellinen kun sä pärjääät hyvin ja olet ahkera”, että äiti oli kyllä mulle äärettömän rakas. Viäl rakkaampi kun isä vaikka isä li semmonen huumori ihminen, jollain lailla se suhde äitiin oli oli niin ku lämpimämpi semmonen, että jos isä ja äiti vähän sanaili keskenään, niin ku avioliitossa nyt sanaillaan, niin kyllä mä asetuin heti äidin puolelle, aina, ihan aina. .... Sitte tuli suuri konflikti seminaarin loppuikoina ja se oli tää rakastuminen nykyiseen aviomieheeni, ensimmäiseen ja nykyiseen ja varmaan viimeiseen aviomieheeni Osmoon. (naurahtaa) Se, Osmo oli päättäny, että, hän oli jo vuoden opiskellu siellä seminaarissa, että nyt kun tulee uudet koe oppilaat, me oltiin niin sanottuja koeoppilaita jouluun saakka. Sitte meille annettiin lähtöpssit jos ei oltu sopivia tai saatiin jatkaa. Ja Osmo oli päättäny, että ja tosta porukasta mä otan sitten sen vaimon itelleni ja hän oli kuulemma iskenyt silmänsä minuun, mutta oli vasta toinen päivä, kun seisottiin ruokalan eteisessä ja mun.. mulla oli suora.. siis se eteinen oli täynnä se ruokalan eteinen oli täynnä oppilaita, jotka odotettiin, että ruokalan ovet aukeaa, niin kun katseeni osui Osmoon ja mulla lumpsahti jotaan tualla sisässä. Mää katoin, että niin ihanan näkönen poika, että voi kamala ja ihan pahaa teki. Ja se katso mua ja sitte mä ajattelin seuraavaks, joka oli tyyppillistä mun luonteelleni pitkän aikaa vielä, ei enää, mutta tyyppillistä semmonen lievä pessimismi, mutta se on varmaan jo varattu, sillä on jo joku. Ja sitte kun kävikin ilmi, että me uskallettiin mennä tansseihin joku viikonloppu siellä Heinolassa, vaikkei se ehkä niin luvattuu ollukan, luvallista ollukan, niin kävikin ilmi, että hän on ihan äärettömän ihastunut minuun ja minä häneen ja se alko just sit siitä ja ei oo vielääkän loppunu. Ja sitte kun Osmo lähti luokkaretkelle vuotta aikasemmin kun minä 1962, niin hän halus, eipäs, kun se olikin niin, että kun mä lähdin luokkaretkelle 1963, niin ehkä pieni semmonen mustasukkasuuden kipinä tai mikä on, niin Osmo halus sitte, että, että me niin ku julkistetaan kihlaus, kun me oltiin oltu salakihloissa. Kukaan muu kun me ei tienny siitä. Meillä oli sormuksetkin, mutta ne oli sormessa vaan kun me oltiin kahden kasken. Että sillon kun mä lähdin luokkaretkelle, niin hän halus, et mä laitan sen sormeeni, koska ehkä hän aatteli sit jotaan parempi nyt sit varmistaa näin. Siitä alko sit se konflikti niin ku mun kotiväkeni kanssa. Mulla oli vuosi koulua, seminaaria jäljellä, ja mä olin menny kihloihin, ja se oli ihan hirveetä varsinkin mun isäni, mun Eino isäni mielestä. Ja voitko kuvitella, että siitä alkoi vuoden mittainen mykkäkoulu, vuoden mittainen mykkäkoulu, isän ja mun välillä. Isä joka oli aina rakastanu mua pitäny sylissä, halannu, ollu mitä paras, oli mulle äärettömän vihanen. Ja rupes puhumaan semmost, että ”no joo, nyt sitte jää koulut kesken”. Ja nyt mä tulen siihe, että äää..että mä en vielä tässä vaiheessa kaksikymmentkolmevuotiaana tienny mihin mun äitini oli kuollu, oma äitini, niin jopa mun tää nykyinen Iines äitini, taikka silloinen nykyinen Iines äiti sanoi, Että ”kyllä se huono homma on kun menit kihloihin kesken opiskelujen ja ja tota, muistakin sitten ettet oo niin ku äitis.” Ja se olini niin ku ois ruuskalla sivaltanu mun kasvoille, että mitä mun äitini on tehny. Ja koska mä olin jo kaksikymmentkolmevuotias, mulla rupes päässä kyllä rullaamaan, että sen täytyy liittyä nyt jotenkin näihin näihin miesten ja naisten välisiin suhteihin. Mitähän ihmettä tää nyt on,

mutta ei ollu rohkeutta kysyä. Mää olin vähän semmonen arka kummiskin ja se tuli useampaan kertaankin sitte, että muistaki sitte ettet oo niin ku äitis. Ja tota noin se oli aika kamalaa. Sitte me oltiin kuitenkin päätetty mennä Osmon kans naimisiin sinä kesänä kun, niin mulle oltiin pantu ehdoks, et sitte ennen kahtakymneljää ikävuotta sitte ei naimisiin mennä. Ja kun mä täytyin kahdeskymmenenkolmas heinäkuuta sen kaksikymneljävuotta, ni sitte kakdeskymmenesviides, eli kaks päivää sen jälkeen, me mentiin sitte naimisiin ja tietyst niitä häitä piti valmistella jo etukäteen. Mä olin valmis opettaja, Osmo oli valmis opettaja sotaväen käynny, yhteistä paikkaa haettiin kihlaparina, mutta ilmoitettiin, että kun paikka otetaan vastaan, niin ollaan jo naimisissa. Koska se oli silloin kuuskyt luvulla kuuiteskin ihan hirveen tärkeetä, että oltiin niin kuin sädyllisesti naimisissa, kun ajat oli semmoset kun ne oli. Äiti, äiti varmaan oli kärsiny sen vuoden varmaan ihan yhtä paljon kun minäkin siitä isän puhumattomuudesta. Ja kauheeta kun itkettä ihan, kun mä muistan kun äiti sano, näin että ”älä välitä, että kyllä me ne häät järjestetään, että isältä mä en voi pyytää mitään, mutta mä olen kasvattanu tätä vasikkaa ja mä myyn sen vasikan ja ne rahat riittää häitten järjestelyyn. Ja niin se tehtiin sitte kanssa, mutta sitte mulle tuli semmonen olo, että mä en voi mennä naimisiin jos mejän isä on tommonen kun se on. Ja olikohan s sit päivää vai kahta ennen vihkimistä, niin mä keräsin rohkeuteni ja menin sinne isän työpaikkaa, kun isällä oli semmonen työpaikka, et se istu siellä voimalaitoksen semmosessa ohjaamopäivystyksessä, että merkkäi siellä kaikkia mittareita ynnä muita. Menin sinne istumaan ja sanoi, että nyt sitte isä puhutaan slväks sitte, että mikä vika siin on, että mä meen naimisiin Osmon kans. Että onko vika Osmossa vai tässä asiassa. Että nyt se on sanottava, että mejät vihitään olik se nyt huomenna vai ylihuomenna, että nyt tää asia täytyy selvittää. Ja mä uskalsin kattoo kerrankin ja puhua asiat, uskalsin katsoa isää silmiin ja puhua niin kuin asiat on, enkä enää pelännyt mitään. Se oli mulle harvinaislaatuista, kun mä olin niin hirveen arka ja ollu semmonen, että olin nin ku oletetaan. Ja se oli hyvä se oli tosi hyvä, että mä tein niin. Sitte tota noin, isä melkein itki Ja sano semmosen asian, ja sitte me itkettiin kohta molemmat, se sano, että ” kuule, mä sanon suoraan, että sä oot ollu mulle jollakin tavoin rakkaampi lapsi kun omalapseni Sinikka. Että Sinikka on ollu luonteeltaan vähä kova, ihan nii kun mä itsekin (siis hän itse) ja sä oot taas ollu semmonen tuittu, millon oot itkeny, millon oot potkinu, mutta aina katunu, että mä olen tykänny susta niin ku jossaan suhteessa enemmän, että mä olen varmaan mustasukkanen, mä en antais sua vielä kenellekään. Mutta jos mä jolleen sinut haluan antaa, niin se on Osmo.” Kuiskaa: Kauheeta kun mua itkettä.... ..

Anne: No ni.

Tuula: No ni, sitte kun tää asia selvis, ni mä sain, että ihan turhaahan me sitte ollaan tässä muhkoiltu, että asiathan on hyvin. Tää oli se, että isä haki koivut hääpaikalle, isä osti niin sanotut viinapullot, niille jotka teki töitä mun häitten eteen, elikkä järjestysmiehille, soittajille ja emännille. Se oli tapana. Ja kaikki oli unohdettu ja kaikki oli hyvin ja tästä mä opin myöhempää elämäni varten sen, että asiat täytyy selvittää, vaikka ne olis kuinka kipeitä ja tuntus vaikeilta ja pelottavilta, koska sitte sen jälkeen kaikki on niin helppoa.

Toinen haastattelu 15.8.02, Vuorentausta

Tuula: Häitä edeltävänä iltana näin sitten veljeni, Jorman, joka kyseli tuntemuksiani. Mitenkä sitte ollakaan kysyin Jormalta sitäkin, et oishan se kiva jos ois se oma äitikin siinä häissä mukana ja kyselin, että mihinkähän se äiti sitten oikein kuoli, kun siitä on mulle vihjailtu ikävälläkin tavalla. Niin Jorma kertoi mulle sitten sen syyn ja täytyy sanoa, että ei se enää järkytys ollut, koska omassa mielessänikin olin jollain tavoin tiedostanut, että näihin asioihin se liittyi, näihin moraaliasioihin tää äidin kuolema. Häät menivät hyvin. Pian häitten jälkeen me, oliko viikko, viikko häitten jälkeen me velaks otimme muuttokuormaa, muuttokuormamme ajan, se oli serkkuni kuorma-auto, ja läksimme Pyhtäältä, joka oli minun kotipitäjäni, hämeenkyrön kautta, joka oli mieheni Osmon kotipitäjä, Viitasaarelle jonka Kolimajärven rannalla oli meidän ensimmäinen työpaikkamme tulevat neljä vuotta. Ihana kaksioptettajainen koulu, ihanat oppilaat, terve maalaisympäristö marjamaineen ynnämuineen. Koulu lakkautui neljän vuoden siellä olon jälkeen ja sitten meidät valittiin Tampereelle opettajiksi, jossa olemme olleet siitä saakka, kun tässä nyt ollaan.

Anne: Elikkä toisena opettajana oli siis Osmo?

Tuula: toisena opettajana oli mieheni Osmo, toisena minä. Se samassa koulussa avioparina oleminen ei ole kyllä minun mielestäni mitenkään ihanteellista, että ehkä en olisikaan halunnut yhtään enempää kuin ne neljä vuotta. Siinä nopeasti arvostelee toisen tyyliä olla opettajana, ja meillä on todella erilaiset tyylit olla oppilaittemme kanssa. Että tämä keskinäinen kunnioitus pysyy varmaan terveemmällä pohjalla kun ei niin tarkkaan tiedä kuinka tarkkaan toinen sitä työtä tekee.

Nyt haluaisin kuitenkin vielä palata siihen seminaari aikaan. Seminaarejahan ei ole enää olemassa, ne on kaikki nyt näitä korkeakouluja. Minä pääsin siis keskikoulu pohjalta seminaariin ja se mitä siellä seminaarissa sain oli hirvittävän hyvää. Kaikkein parhaimpana pidän sitä, että esim. yksinlaulu ja soitto, jota ei voi oppia muutoin kuin yksityisopetuksena, niin oli hoidettuna sillä tavalla, että joka viikko oli 15min yksinlaulutunti, jossa oli vain oppilas ja opettaja keskenään ja 15min soittotunti. Meillä oli määrätty määrä virsiä jotka piti opetella. Virsiä piti tyydyttävästi osata säestää, niin kuin ne Koraanikirjan mukaan oli kirjoitettu, sata kappaletta. Yksinlaulussa ei ollut mitään ihmeempiä kriteereitä, mutta sitä piti kuitenkin osata laulaa hyvin vaikeitakin koululauluja ja vieraita.

Anne: Oliko se siis kaikille pakollinen?

Tuula: Joo, tää oli kaikille pakollista.

Anne: Myös miehille? Selviskö ne siitä?

Tuula: No pakko oli selvitä, koska seminaarissakin nää lehtorit varmaan aatteli näin, että siellä koulussa voidaan vaihdella niitä tunteja, jos ei kerta kaikkiaan opi soittamaan esim. niin sitten se toinen opettaja tai jos on isompi koulu niin joku muu opettaja soittaa ja tää soittotaidoton opettaa jottain muuta sen tilalla, omissa vahvuuksissaan. Kaikki eivät varmaan oppineet säestämään sataa virttä niin, että niiden mukana olis ollu helppo laulaa, mutta kun senkin teki huolellisesti ja harjoitteli huolellisesti, meillä oli harjoittelukoppeja vaikka kuinka paljon siellä Heinolan seminaarissa, niin, niinse jollain tavalla ne sormet tottuivat siihen. Paljon samantapaisia sointuja oli paljon samoissa sävellajeissa. Alkusoitot olivat kaikkein vaikeimpia.

Sitten jos hyvin pärjäs ja oppi sen virsi soitannan, niin pääsi kolmannen ja neljännen vuoden aikana harjoittelemaan uruilla, jossa oli jalkiokin. Se oli vähän vaikeata. Sinne pääsin ja sain säestää joissain yhteisissä hartauksissa uruillakin, mutta se ei ollut helppoa. Talkion oppiminen ei ollut helppoa minulle ainakaan. Se mitä koin hyvänä oli se yhteisyyden tuntu seminaarissa. Eli me oltiin niin kuin yhtä suurta perhettä, aina saman vuosikurssin oppilaat. Meitä oli 24 A-luokalla, 24 B-luokalla ja joka vuosikurssilla sama määrä oppilaita. Ja meillä oli paljon erilaisia kerhoja ja kaikki olivat jossain kerhossa. Itse olin näytelmäkerhossa ja jännä huomata, että lapsuusharrastukseni oli just se näytteleminen ja se näytelmäkerho veti mua puoleensa. Me tehtiin Thorton Wailedin kirjoittama Meidän kaupunkimme, semmoinen näytelmä. Ja mä sain olla pääosan esittäjä Emily ja suurin osa siitä mun näyttelemisestäni kosketti sitä, että mä olin kuollut. Mä olin muistaakseni kuollut lapseni synnyttämisessä. Tragikoomista sekin myöhempiä aikoja ajatellen. Ja sitten mä niin kuin kuolleena esiinnyin siinä ja muistelin elämääni, sitä minkälaista se oli. Se oli hyvin koskettava näytelmä, et se oli aika paljon itkuja aikaansaapa näytelmä. Me vierailimme jopa Lahdessa sen näytelmän kanssakin. Ja se meni monta monta kertaa Heinolassa täysille katsomoille seminaarin juhlasalissa. Se on jäänyt oikein hyvänä mun mieleeni, että pysty tekemään sellaista. Osmokin oli siinä näytelmässä kahdessa osassa, sivuosissa. Se joka oli minun miehenäni siinä näytelmässä, voin varmaan sanoa nimenkin, hän on Pekka Leinonen, joka sain viime vuonna muuten Vuoden opettaja tittelin. Pekka oli hyvin impulsiivinen ja on sitä edelleenkin. Ja me olemme siitä saakka pysyneet hyvinä ystävinä. Aina kun näämme luokkakouksissa, niin me puhumme toisiamme, puhuttelemme toisiamme niillä näytelmän nimillä. Ja se on semmoinen elämänikuinen muisto. Seminaarissa oli, oli hyvä ilmapiiri varmaan senkin takia, että asuttiin pareittain, loppuaikoina asuin kylläkin jo yksin, kun en pystynyt keskittymään kämppekaverin kanssa lukemiseen. Mutta, että sellaista sosiaalisuuttakin se kasvatti, kun oltiin omakotitalojen yläkerrassa ja piti olla hiljaa yheksästä lähtien ja ei saanu tulla kovasti vieraita. Että se opetti sellaista moraalialia ja toisen ihmisen kunnioittamista se asuminenkin, ja toisen huomioonottamista kun asuttiin pareittain ja joissakin kämpissä asui kolmekin opiskelijaa.

Opettajat, lehtorit siellä seminaarissa olivat mielestäni oikein hyviä. Erityisesti jäi mieleeni biologian lehtori Tuija Lihtonen, joka opetti rauhallisesti, ja voin sanoa, että Tuijan rauhallisuus, hymyilevä olemus, mutta yksinkertainen elämätyyli, se näkyi vaatetuksessa ja puheessa, niin se oli semmonen johon olisin halunnut itekin sitten pyrkiä joskus, mutta en tiedä olenko sitten onnistunut, että ehkä mä olen ollut hieman dramaattisempi luonteeltani enkä pystynyt semmoiseen kuin tää ihanteeni Tuija Lihtonen. Rehtori Valtasaaren rouva oli kielten opettaja, aivan ihana. Opin siellä paljon saksankielen kirjallisuutta, Thomas Mannia luettiin ja sitte piti tehdä saksankielinen esitelmä jostakin, mä tein sen kotkalaisesta Toivo Pekkasta, kirjailija Toivo Pekkasen elämäkerrankirjoitin saksaksi. Kielistä tykkäsin siellä, kaikki muut aineet olivat mieluisia siellä paitsi kemia ja fysiikka, en ole ikinä ymmärtänyt enkä tule ymmärtämään. Niistä tuli huonot arvosanat, jos nyt sitte kasi on huono, mut kuitenkin pöllö arvosana. Mutta mitään en niistä tiedä, ja koskaan en ole niitä joutunut opettamaan.

Anne: Oliko se koulu enemmän teoriapohjaista vai käytännönläheistä?

Tuula: Käytännönläheistä oli ehkä enemmänkuin korkeakoulu opetuksessa nykyään, koska meillä oli pakolliset puutarha harjoittelut, joka syksy piti tehdä tietty määrä puutarhatöitä. Seminaarilla oli oma puutarha ja

oma puutarhuri, joka sitten vahvisti nää tunnit. Se saatto olla kitkemistä, marjojen poimintaa, se saatto olla kasvien koulutusta, itsekin jouduin kouluttamaan oksasta omenapuita. Ja sitten toisen ja kolmannen luokan välisenä kesänä oli kuukauden pakollinen maatalousharjoittelu tai teollisuusharjoittelu. Siis tehtaassa tai maatalossa. Ja minä tein maatalousharjoitteluni enoni pienviljelytilalla. No mitä mä tein siellä, oli aika jännää, opin valjastamaan hevosen, en kyllä osaa enää, pesin perunasäkkejä Kymijoessa, tein puutarhatöitä emännän avuksi, lypsämään en edes halunnut oppia, mutta vähän navettatöitä tein. Rehellisyyden nimissä mainittakoon, että en ollut kuukautta ihan kokonaan siellä enoni perheessä, koska tein samalla rahanarvoista työtä, kesätöissä, mutta niin teki ehkä moni muukin. Ne oli niitä käytännön hommia. Mitäs muuta käytännön hommia siellä sitten oli? Sitten me jouduttiin tekemään käsityöihminen, joka oli mulle paha aine niin kuin en ole koskaan oikein ollut käsityöihminen, niin jouduttiin tekemään semmoinen näytetyö. Ja mulle kävi paradoksaalisesti minun ei tarvinnut tehdä näytetyötä, koska juuri sen kevään aikana se näytetyö piti luovuttaa, jouduin auto-onnettomuuteen, minun Jorma veljeni asui Lahdessa ja hän oli ostanut käytetyn auton ja soitti minulle ja sanoin, että tehdään yllätys ja mennään äitienpäiväksi Pyhtäälle tervehtimään mammaa ja pappaa ja Iines äitiä. Mutta sitten kun menttiin, niin siellä Pyhtäällä tuli sellainen auto-onnettomuus ja pyöräkumi puhkesi, ajettiin metsään ja mä sain aivotärähdyksen ja jouduin siitä olemaan yli viikon Kotkan sairaalassa. Ja niin ihana oli tämä käsityöopettaja siellä Heinolan seminaarissa, lehtori Värri, että hän sanoi, että minun ei tarvitse sitä näytetyötä tehdä kun mulla oli tällainen rankka kokemus. Ja se oli mulle kuin lahja. Mutta sitte paljon, paljon jouduttiin tekemään sellaisia näytteitä jotka eivät olleet varsinaisia taidon näytteitä vaan siitä, että on oppinu kutomaan sukan kavennukset ja erilaisia mallitilkkuja piti tehdä, olikohan se nyt sata kappaletta erilaisia virkkausmalleja ja kudontamalleja ja sitten muutama kymmenen kappaletta sellaisia kirjontatöitä, neulalla kirjontatöitä. Että kyllä siinä paljon oppi. Mitäs muuta käytännön läheistä mä muistaisin sieltä? Kyllä sitä käytäntöä oli aika paljon kuitenkin, se täytyy sanoa kotitaloutta oli tietenkin ja se seminaari alkoi sillä tavalla siinä elokuun puolessa välissä, että ensin oli tällainen säilöntä kausi, ensin opeteltiin säilömään hilloja kotitaloustunnit olivat ihania, siellä tehtiin hyviä ruokia.

Varsinaiseen käytännötyöharjoitteluun päästiin sitten kolmannen luokan joululta, jolloin alkoivat opetustunnit harjoittelukoulussa, seminaarin harjoituskoulussa ja koko neljäs vuosi jota sanottiin kokelas vuodeksi oli harjoitustunteja. Tunnit olivat valmisteltava kirjallisesti, näytettävä miten aikoo tunnin viedä läpi, oli kirjoitettava kysymykset mitä aikoo tehdä, oli kirjoitettava oletetut vastaukset. Sitten vietiin tää tuntisuunnitelma lehtorin hyväksyttäväksi, joka teki siihen korjausmerkinnät tai hyväksymismerkinnät. Ja koskaan ei tietenkään tuntunut mennyä niin kuin se oli suunniteltu, senhän nyt tiesi jokainen, että niinhän se aina käy. Tuntia kun pidettiin, niin siellä perällä istu luokan, harjoituskoululuokan opettaja, sitten opiskelukavereita jotka tekivät muistiinpanoja, sekä usein myöskin tämä lehtori, mutta aina ei kyseisen aineen lehtori päässyt sinne, mutta pyrki hän aina jokaiselle tunnille pikkuiseksi aikaa tulemaan. Sitten oli loppupalauttekeskustelu, jolloin ensin kuuntelevat oppilas, siis opiskelukaverit sanoivat mielipiteensä mitä hyvää mitä huonoa, ja sitten lehtori antoi palautteen mitä hyvää siinä oli ja mitä huonoa.

Anne: Oliko se jokaisen tunnin jälkeen?

Tuula: Joka tunnin jälkeen. Se ei ollut heti, se saatto olla joskus parin päivän päästä tai silleen. Ja luokan opettaja, harjoituskoulun luokanopettaja, antoi heti sen tunnin jälkeen palautteen, mutta se ei ollut niin virallista se oli niin kuin semmoinen tossa seisten vaan juteltiin vähän jotain. Sitten meillä oli myöskin

pakollinen määrä näitä kuuntelutunteja, että piti kuunnella tietty määrä näitä luokanopettajan omia tunteja, tietty määrä näitä opiskelukavereiden pitämiä tunteja. Ja piti kaikista aineista kyllä olla vähän niitä kuuntelutunteja, että ei vaan esim. matematiikka tai vaan sitä musiikkia, niitä piti vähän tasaisesti jakaa. Nyt haluan sanoa sellaisen asian joka tuntui minusta hirmuisen epäoikeudenmukaiselta ja hirmuisen väärältä, olen vieläkin ihan vissi, että se oli väärin sanottu. Siellä harjoituskoulussa oli semmoinen opettaja kuin, lehtori Elsa Kaarela, hän oli tunnettu ankaruudestaan, vaativuudestaan. Minä en onneksi joutunut hänen ryhmäänsä, mutta olin kuuntelemassa hänenkin tuntejaan ja hän sanoi näin kerran, että kun oltiin sitte jossain palautekeskustelussa, jonka minäkin kuulin, niin hän sanoi näin, että, että opettaja ei saa koskaan mennä naimisiin, eikä saada omia lapsia, hän ei ole silloin hyvä opettaja. Ja minä olin tällöin silmittömän vihainen tälle ajatukselle, koska, koska minulla oli jo mies katsottuna ja suurena haaveena saada perhe. Ja ajattelin, että höpö höpö ja niin ajattelen edelleenkin. Sillä ihminen jolla on omia lapsia ymmärtää ihan varmaan toistenkin paremmin lapsia, kuin ihminen joka on itsekäästi elänyt vain oman itsensä kanssa. Että se siitä lehtori Kaarela!

Niin, että hyvät eväät kyllä mielestäni saimme sinne paikkaan Viitasaarelle, jossa aloitimme tämän opettajana olemisen. Mieheni oli vuotta aikaisemmin valmistunut, mutta kun hän oli sotaväessä, niin hän aloitti opettajan työt yhtä aikaa kuin minä ja aloitimme sen tosi innostuneina, paitsi, että saamme oman luokan, kukaan ei kytää luokan perällä, että kuinka siellä nyt sitten opetetaan, saa olla persoonallinen ja se on tietysti yksi suuri asia, että saamme rahaa työstämme. Olimme eläneet, kituutelleet tietysti pienin varoin. Saamme rahaa, perustamme kotia, olimme aikuisia. Opetustyö siellä Viitasaarella oli tosi kivaa.

Anne: Anteeks, miks te lähditte Viitasaarelle?

Tuula: Me haettiin maaseutupaikkaa kaksopettajaiselta paikalta, koska me oltiin niin romanttisia, kun oltiin just menty naimisiin, taikka siis haettiin jo ennen naimisiin menoa, mutta tiedettiin, että häät on siinä kesäkuussa, eiku heinäkuussa on häät. Niin me haluttiin kaksopettajaiselle koululle, se oli ihan semmoista romantiikkaa, niin kuin, että on, me oltiin nuoripari. Ja me päästiin sitte, oltais päästy pariin paikkaan keskisuomessa, me haluttiin keskisuomeen, että me nähdään vähän muutakin paikkaa kun sitä omaa kotipitäjää ja Heinolaa, mehän ei oltu matkusteltu siinä vaiheessa vielä mitään. Keski-suomeen haluttiin ja kahteen paikkaan meidät valittiin ja me itse sitten valitsimme tämän Viitasaaren Koliman koulun, Kolimajärven rannalla.

Siellä ollessani sairastuin sitten reumatismiin ja se oli semmoinen suuri, suuri asia mun elämässäni, joka ai oikeastaan vaikuta mun opettajana olemiseen, mutta ihmisenä minuun vaikutti erittäin paljon ja meidän avioliittomme. Se reuman alku oli luutavasti se, että kesällä, eräänä kesänä siellä Viitasaarella olo aikana tulini Ylöjärvelle, jossa nyt olen asunut jo (kuinka kauan...) vuodesta 72, niin hakeuduini Ylöjärvelle sellaisille jazzbaletti kursseille, en tiennyt, että että Ylöjärvestä tulee joskus minun kotipitäjäni. Niin siellä sitte, koska mä olin liikuntaan innostunut siellä seminaarissa kovasti, oikeastaan jo aina, niin vähän liikaa hypin ja polveni kipeytyi. Ja jouduinkin sitten myöhemmin Tampereelle, se oli silloin keskussairaala niin leikkaukseen ja sitten se sai mut vähän huonoon kuntoon se leikkaus. Ja sitten siinä oli sammoinen ikävä asia, mitä avioliittossamme on tapahtunut ikävää, se tapahtui avioliittomme toisena vuonna. Että siinä vähän koiteltiin sitä avioliittokollisuutta. Ja yhdessä s henkinen paine, et eiks tää avioliitto onnistunutkaan ja sitten tää fyysinen kipu, mikä tuli leikatusta polvesta, niin se oli aika rankkaa. Ja sitte kun se huono olo purkautu kaiken lisäksi siihen, että sain akuutin nivelreuman kaikkiin suuriin nivelini, niin se koetteli. Ja

mä ajattelin jo, et tästä ei ny sit tuu mitään tästä, lähinnä ajattelin, että avioliitto purkaantuu, koska siinä oli suuri vaikeus ja sitte tuli nää taudit. Mutta mun elämässäni on, niin kuin myöhemmin tullaan tässä huomaamaan, niin kaikki se suurelta tuntuva paha on muuttunut siunaukseksi. Ja tää mun avioliiton ikävä juttu, jota en halua kertoa tässä, ja sitte tää reumasairaus, niin ne saivatkin aikaan sen, että mieheni halus korvata sen mitä hän oli tehnyt mus kohtaan väärin ja halus, että mulla menis kaikki hyvin. Hän rakens mulle semmoisen koulun maalaissaunaan ammeen, kanto sinne satoja litroja vettä ja pisti mut vesijumppaan sillä saunanlauteille tekemässään muovikelmuammeessa. Ja polvi rupes vähän niin kuin paranemaan. Ja hän kanto mua sinne ja teki vaikka mitä jotta kaikki olis sujunu hyvin. Ja siitä niin kuin tajus sen, että se oli niin kuin anteekspyyntö siitä mitä hän oli tehnyt. Ja onneks näin kävi, sillä kenties jos mulla olis ollu terveet polvet niin olisin voinut lähteä lätkimään, jaaha minäkö en yksin riittänytkään. Mutta kaikkiin tällaisiin löytyy vastaus sitten myöhemmin ja se kasvatti meitä niin kuin yhteen, se semmoinen pieni vastoinkäyminen, että, että se niin kuin pisti taas arvot oikein. Mitä on avioliitto ja ja mitä on se kumppanus ja mitä on se anteeksianto. Niin ja itseäni kehitti varmaan tää episodi , mitä siinä nyt sitten oli, niin sillä tavalla, että, että kukaan ei niin kuin omista toista täydellisesti, että kaikkea voi tapahtua. Ja, että musta itsestäni riippuu pidetäänkö minusta vai ei. Ja myöhemminkin kun näistä asioista on voitu keskustella ilman pahaa mieltä, ollaan tultu siihen tulokseen, että avioliitossa me ollaan molemmat aluksi timantteja, joissa on, ne on hiomattomia timantteja, mutta sitten niitä täytyy hioo, että särmät pyöristyy ja jolloin se on vasta niin kuin koruksi kelpaava. Tämmöistä ollaan juteltu ja olis nykyäänkin kun on tämmösiä pätkä avioliittoja, et ei niin kuin ensimmäisestä mentäis heti erilleen. Niin sitten siellä kulu se neljä vuotta ja oltiin opittiin vähän elämää ja koulu kun todella lakkautui ja tultiin Tampereelle. Me sanottiin Osmon kanssa, että jouduttiin Tampereelle, mutta Tampereellapa sikäläinen koulutoimenjohtaja Aaro Mäntyvaara sanoi, että me pääsimme Tampereelle. Ja hän sanoi niin epäystävällisesti, että me emme haluaisi tänne siirto-opettajia. Silloin me olimme rohkeita, vaikka olimme nuoria ja sanoimme, että me emme myöskään haluaisi tulla tänne Tampereelle, mutta me joudumme tänne. No siirto-opettajia oli siihen aikaan paljon, eli koulut lakkautuivat paljon, paljon, paljon ja, ja sitten kaupungit joissa tarvittiin opettajia olivat velvollisia ottamaan lakkautettujen virkojen haltia vastaan. Kouluolot huononivat, meillä oli Viitasaarella erittäin hyvät koulumäärärahat tarvikkeisiin, erilaisiin opetusvälineisiin, uudet kirjat, me oltiin hyvin moderneja verrattuna silloiseen Tampereen koululaitokseen. Oli vuoroluku systeemi Tampereella, ahtaat luokat, resusia kirjoja oli silloinkin jo, opetusvälineet olivat paljon vähäisemmät, ei ollut niin hienoja opetusvälineitä, mitä meillä oli. Ja hankintoja sai tehdä paljon niukemmin. No mä pääsin sitten kuitenkin Tampereelle kouluun, Koiviston kouluun ensin, jossa olin neljä vuotta. Siellä oli kivat oppilaat, kivat työtoverit ja siellä innostuin sitten tähän musiikkiin. Tampereelle tulo oli hyvin tärkeä, sitten kun myöhemmin ajattelin, niin kyllähän täällä enemmän pystyi kehittymään opettajana, mitä siellä maalla olisi. Maalla olisi ollut liian pienet ympyrät, urheilu oli kyllä hyvässä mallissa siellä maalla, mutta tää musiikki puoli olis kyllä jääny vähän huonommalle. Sitten innostuin todella siellä Koiviston koulussa ollessani tämän työtoverini, Elina Laaksin, inspiroimana lukemaan Oriveden Klementti- opistossa kesäisin. Ja siitä sitten tieni johti, eli erikoistuin niin kuin musiikkiin, vaikka mulla oli jo opettajan pätevyys, mutta erikoistuin musiikkiin ja kaksi kesää oli siellä Klementti-opistossa ja sitten oli semmoinen parin kuukauden harjoittelu,

auskultointi osa tuolla Helsingissä. Mitään palkkaa en saanut siltä ajalta, kaikki palkka otettiin pois ja mitään avustuksia en saanut kaupungilta, olisi saanut vähän Tampereelta

Jotain avustuksia, mutta mä en suostunu ottamaan mitään vastaan, koska mä ajattelin, että jos mä otan jotain pientä avustusta vastaan se velvoittaa mua johonkin. Ja mä maksoin sitten kakki ite, että siinä tuli kyllä aikamoiset tappiot, kun pari kuukautta asui Helsingissä ilman palkkaa ja matkusti sitten tietysti viikonloppuisin tänne Tampereellekin.

Neljä vuotta Koiviston koulussa, sen jälkeen, omakotitalomme valmistui tänne Vuorentaustaan ja halusin vähän lähemmäs tätä omakotitaloamme opettajaksi ja pääsinkin kahden ja puolen kilometrin päässä olevaan Lamminpään kouluun, jossa olin viisi vuotta opettajana. Olisin varmaan tehnyt urani loppuun Lamminpään koulussa se oli niin mukava, niin todella mukava opettajien ja työympäristön suhteen. Ja varsinkin kun oli jo saanut arvostustakin omalle työlleen. No se arvostus, siitä vois kertoa sen verran, että Lamminpään koulussa olessani tuli koulutoimen johtajalta pyyntö, että rupeaisin alkuopetuksen ohjaavaksi opettajaksi. En tiedä mistä moinen kunnianosoitus, mutta mä kieltäydyin. Mä sanoin, että voisin twhdä sitä jonkun muun kanssa, mutta en yksin. Ja sit mä sain sen sillä tavalla puhutuksi, että meitä oli kolme siinä ohjausryhmässä ja oltiin, oltiinkohan me kaks vuotta siinä, ja annettiin semmoisia virikkeitä alkuopettajille ja ehdotuksia miten jonkun vois tehdä. Joku liikennekasvatusohjelma tehtiin, raittiuskasvatustapa tehtiin, vinkkejä äidinkielen opetukseen meillä oli paljon, askartelumalleja keksittiin paljon ja lähetettiin opettajille, mutta ei suostuttu siihen, että oltais menty kouluille ja siellä kierretty, vaan me haluttiin vaan postin välityksellä tuoda sitä apua. Se oli hyvin matalaa profiilia. Siitä tuli sitä arvostusta ja ähäkutti mieltä, kun sanottiin, että meidät oli niin kuin pakosta jouduttu ottamaan, mokomat siirto-opettajat.

Anne: Miten yleensä kun te tulitte Tampereelle tai kun sä vaihdoit koulua, niin miten nuori opettaja otettiin vastaan, miten ne muut opettajat suhtautu kouluissa?

Tuula: Mulla on ainakin ollut aina hyvä onni työtoverien suhteen, mä en muista yhtäkään opettajaa, joka olisi ollut inhottava ja ajatellu, et toi nyt tulee sieltä maalta, siirto-opettaja tai jotain. Aina on ollut tosi mahtavat opettaja kaverit ja mun opettajahuoneissa, mä oon ollut siis Koiviston koulussa, Lamminpäässä ja lopuks sitten Pispassa, niin mitään riitoja tai semmosia mikä olisi koskenut henkilöön ja opettajana olemiseen. Hyvin on otettu vastaan kaikissa paikoissa. Mutta se riippuu paljon myös minusta itsestäni, koska—tota mä olen ollut aika, tota arka sanomaan vahvasti mielipiteitäni, aikaa myöten vanhemmiten en ollut enää arka ja silloin yritin sanoa korrektisti ne asiat, että minun mielestäni, ehkä sillä tavalla, et näin tää on. Silloin kun on ollut paha olo jostakin, kun on ollut huomaavinaan, et ei oo ihan tyytyväisiä oltu työhön tai työtoverina, niin sitten mä olen aina purkanu kotona ne kiukun tunteet miehelleni, Ja hän onkin esittäny kysymyksen (naurahtaa), että olek sä mulle vihainen. En, mutta jolleen on pakko purkaa. Mutta enemmän ne pahat mielet on tullu siellä luokkatyössä joskus ja joskus harvoin, muistan kaks tapausta vanhempien taholta ja kaks kurjaa tapausta kolmenkymmenenkuuden vuoden opettajauran aikana ei toden totta ole paljoa. Että onnellinen on saanut olla siinäkin suhteessa. Ja sitte sitä tunnustusta siinä opettajana olemisessa oli siellä Lamminpäässä olo aikana myöskin se, että silloinen koulutoimenjohtaja, Alpo Reinivaara, soitti eräänä kauniina päivänä ja sanoi, että Tuula nyt minä olen pulassa. Noo, oli hyvin yllättävää, että hyvin arvostettu koulutoimenjohtaja, tai hän tais olla silloin opetuspäällikkö vielä siihen

aikaan, niin tota sanoi näin, että nyt minä tarvitsen sinun apuasi. Musiikkiluokat ovat alkaneet täällä Tampereella ja niin kuin tiedät Pispalan koulussa on jo yksi musiikkiluokka ja nyt alkoi toinen musiikkiluokka ja ne ovat käyneet jo viikon siellä, eikä niillä ole opettajaa. Ja sinähän oot musiikkiin erikoistunut, niin nyt mä pyydän sua sinne opettajaksi. Ja multahan nousi sitten kauhee haloo heti, että en varmaan tuu, et ei näillä taidoilla musiikkiluokkalaisia opeteta. Minä n ole kaupungilta penniäkään pyytänyt siihen musiikkiin erikoistumiseen, niin mulla ei oo silloin myöskään velvollisuus tulla. Ja pistin haisevan vastalauseen tälle pyynnölle ja mulla oli hyvä olla Lamminpäässä, Lamminpään-koulun opettajana. Silloin Alpo Reinivaara sanoi, että Tuula minä pyydän ja rukouksen pelasta minut. Ne vanhemmat hyökkäävät minun päälle, jos ne lapset ovat vielä toisen viikon ilman opettajaa. No olen monta kertaa jo tässä sanonut, että olen sellainen hellä luontonen enkä oikein niin kuin pystynyt pitämään puoliani, niin sanoin, mä tuun sinne siks aikaa kun sää saat sinne jonkun paremman, pätevemmän opettajan. Että ehkä kaks viikkoa, sovittiin näin ja se kaksiviikkoinen, luvattu kaksiviikkoinen musiikkiluokalla oleminen venyi sitten kahdeksikymmeneksikolmeksi vuodeksi. Ja siitä myöhemmin pikkuisen lisää.

Tässä Lamminpään olo aikana ja se alkoi, tämän talon rakennus alkoi jo, siellä Koiviston koulun aikana ja vähän jatkui Lamminpään aikana. Oli suuri asia meidän elämässä. Se mitä se opetti paitsi rakentamaan ja tekemään ruumiillista työtä, myöskin sen mikä tekee ihmisen onnelliseksi loppujen lopuksi. Ja mä sanon, että se talokaan ei tuntunu niin tärkeeltä, että me saatiin oma koti, vaan se, että me opittiin puhumaan niinkin pienistä asioista kuin muutamista markoista, nyt on näin ja näin vähän rahaa ja kaapissa on vain ruisjauhoja ja tää leivän puolikas, eletääks me niillä huomiseen, eletääks me niillä ylihuomiseen, mitä raaskittais ostaa. Siis joka ikinen penni piti niin kuin puhua, että ne rahat, omat ja laina rahat riittivät työmiesten palkan maksamiseen, tosin yksi oli mieheni isä, joka ei ottanut ihan täyttä palkkaa, mut, että paljon oli rahan menoja niin kuin on talonrakennuksessa. Niin saatiin ne kunnialla maksettua, kun joka ikisestä pennistä keskusteltiin, oliko se tarpeellista hankkia vai ei. Mutta meillä oli yks iso tärkeä yhteinen asia ja se oli tää se, että saada rahat riittämään ja vietyä tää kunnialla läpi, niin kuin sit saatiinkin. Oli aihetta mistä keskusteltiin. Ei tarttenu keksiä tyhmiä juttuja. Se oli tärkeä asia ja sitten oli ihana kun sai nää vihreät metsät ympärille. Ensimmäinen viikko tässä talossa, marraskuun eka päivä me muutettiin 72, ensimmäinen viikko oli semmosta, että ei ollut edes ulko-ovea. Oli vaan semmonen muovi tossa ovella ja sitten oli joku pieni ovi tuulikaapissa ettei ihan kyllä tullut sisään. Oli sementti lattiat, posti heitettiin suoraan siitä muovin läpi sille sementtilattialle, mutta silti mä tunsin olevani kuningatar, kun ei yhtään auton surinaa kuulunut yöllä. Oli ihan hiljaisuus, kun oli vähän asukkaita ja vähän liikennettä. Oltiin oikealla tavalla ylpeitä siitä, että oltiin aika nuoria rakentajia siihen aikaan, nykyään on jo varmaan nuorempiakin, mutta mieheni oli kuiteskin alle kolmekymppinen ja mä olin juuri täyttänyt kolmekymmentä, kun oltiin ostettu toi tontti. Ja sitten mieheni oli kolmekymmentä täyttänyt ja mä vähän enemmän, kolkytkaks, kun muutettiin tähän.

No niin, sitten sinne musiikkiluokalle. Juuri kun oli ajatellut olla Lamminpään koulussa tämän ihanan talomme lähellä opettajana, niin sitten värvättiin tonne Pispalanmäelle. Se luokka mikä mulla oli ensin, se ensimmäinen musiikkiluokkani oli mun elämäni ihaninta aikaa ne neljä vuotta. Vaikka se oli raskasta kun

äärimmäisten taitojeni rajoilla jouduin opettamaan musiikkia, muihin aineisiin mulla oli jo rutiinia ja tiesin olevani ihan hyvä opettaja esim. äidinkielessä, matematiikassa, jotka ovat tommosia aineita, jotka on niin eksakteja jossa on vain oikea ja väärä, niin kuin kieliopissa ja matematiikassa, ne oli mulle helppoja ja mukavia. Mutta sitte se musiikki, niin paljon mä kärsin siitä, että mä en omasta mielestäni ollut hyvä, että mä kirjoitin opetuspäällikölle, vai oliko se jo silloin koulutoimenjohtaja tämä Alpo Reinivaara, että nyt mun täytyy päästä pois täältä musiikkiluokalta, että nää lapset ansaitsee paremman opettajan. Sitten vanhemmat puuttuivat asiaan ja sanoivat kuinka he ovat tyytyväisiä minun opetukseeni ja sitten minä sain sellaista suitsutusta, että harva opettaja varmaan saa. Että mä olin niin kuin äiti niille lapsille ja sen parempaahan kunnioitusta, kiitosta ei voi saada. Ja, että he ovat niin onnellisia kun heidän lapsensa ovat minun luokalla ja se meni yli koko luokan, että vanhemmat niin kuin painosti minut jäämään. Ja se oli sitten oikeastaan ihan hyvä, koska sitte siinä taidot, omat taidot karttuivat ja huomasi, että minä olen hyvä jossakin, minä olen taas huonompi jossakin. Kun taas joku toinen opettaja on toisinpäin. Mutta musiikkikin meni jo omasta mielestäniikin jo aika mukavasti, kun siihen tottui ja monta kertaa oppilaat olivat mua taitavampia, mutta kun sen myönsi itse niin ei se ollut hankalaa. Ja jo nyt tässä haluan sanoa sen, että liian taitava opettaja jossakin aineessa ei oo välttämättä hyvä, koska se liian taitava opettaja voi antaa niin paljon valmista hyvää niille oppilaille, että ne oppilaat eivät tarvitsekaan itse tehdä tavallaan mitään. He vain vastaanottavat ja odottavat aina yhä parempaa, ja parempaa siirtyessään esim. yläasteelle. Minun antini musiikissa oli melko vaatimatonta tasoa, mä käytin paljon oppilaita hyväkseni, jotta saatiin asiat sujumaan paremmin. Esimerkiksi musiikkiesitysten sovitustyössä multa olis menny monta tuntia sitä ns. koti omaa aikaa, mutta kun yritettiin kokeilla, siis kokeillen tehdä oppilaiden kanssa tehdä sovitustyötä, ei oo hyvä, ei kuulu hyvältä, joo tää on hyvä, niin se oli semmosta niin kuin oltais kavereina tehty sitä työtä. Silloin he eivät myöskään vaatineet niin paljon yläasteelle siirtyessään, he olivat ns. kiltimpiä oppilaita kun he saivat sitten siellä taas enemmän.

Niin, että se mun ensimmäinen musiikkiluokkani oli mun helmi luokkani. Me tehtiin semmonen musikaali joka oli juuri ilmestynyt kirjana, Seppo Hovinkos se nyt oli tekemä, tää Joulukalla. Se tuli myöskin radios, eiku televisiossa vai radiossa, televisiossa samana jouluna. Ja me esitettiin se meidän koulunjoulujuhlassa. Ja sitä tehdessä, siinä oli aivan upeita lauluja, niin sitä tehdessä me koettiin luokkana semmosia tunteen purkauksia, että joskus itkettiin siitä, että me tunnettiin niin syvää yhteenkuuluvuutta. Ja siellä oli muun muassa yks semmonen laulu, että aina jos tuli pikku konflikteja luokassa, niin sovittiin, että lauletaas taa laulu, siis muulloinkin kuin joulun aikaan. Ja se laulu oli semmonen, että: ei kukaan yksin jäädä saa, meidän kanssamme sä kaikki kaunis jaa. Kun ystävyiden omistaa me saamme, tän kaiken kauniin yhdessä me jaamme, ei kukaan yksin jäädä saa, meidän kanssamme tää kaikki kaunis jaa. Ja tää oli semmonen anteeks pyyntö laulu, jos minä olin tehnyt mielestäni väärin tai oppilaat olivat koheltaneet väärin. Ja sen jälkeen oli kaikki hyvin. Et se musiikki oli, se oli niin kantava voima varsinkin silloin siinä ensimmäisessä porukassa, että, että se meni läpi kaikkien aineitten ja se kasvatti. Se oli niin hyvä kasvattavana aineena, se musiikki, yhteistyön kasvattajana, tunteitten kasvattajana, miksei elämään oppimisen kasvattajanakin, anteeks pyyntö laulettiin, sitten unohdettiin.

No sitten tulevat musiikkiluokat, niitä kerkes siis mulla olla viisi, kuusi eri porukkaa. Niin ne muut olivat sitten myöskin hyviä ja ihania ja tunteellisia, että se on toi musiikki on semmonen, se vaatii tunnetta

onnistuaakseen. Häiriköitä ei paljon ollut, paitsi sitten tässä viimeisessä porukassa, missä opetin niin kuin kolme, neljä, viis luokat ja sitte jäin eläkkeelle. Niin häiriköitä ei oikeastaan niillä, niissä muissa ryhmissä ollut. Rikkautena koin sen esiintymisten paljouden. Vaikka kuinka paljo oltais aina päästy esiintymään erilaisiin tilaisuuksiin. Ja haluan nyt yhden kertoa, Pasi Kauniston tyttö, Milja, joka oli erittäin taiteellinen hän jo kolmasluokkalaisena teki sävellyksiä, sovituksia, soitti, lauloi oli avoin ihminen. Niin muistan aina kun oltiin kaupungin tiloissa, (nyt en taas muista mikä sen tilan nimi oli) oltiin tekemässä kuiteskin jotain sellaista radio juttua, joka sitten radioitiinkin. Ja me tehtiin pari päivää siellä sitä radio juttua, niin väsyneenä kun taas kerran tultiin bussissa, niin taa Milja tyttö sano, että voi että tää on ihanaa tää musiikkiluokalla olo, että saa tehdä jotain sellasta, sellasta muutakin kuin istua koulun pulpeteissa vaan ja sitten taas jaksaa olla

koulun pulpeteissa, kun pari päivää on menny ihan tällä tavalla, että ollaan tehty vaan ohjelmia ja tämmöstä. Ja kyllähän se totta on, että vaikka meillä oli sitä musiikkia, meillä oli, kun normaali luokalla oli kaksi tuntia viikossa, pahimmillaan vain yksi tunti viikossa vastaavilla luokilla, niin meillä oli sitä neljä tuntia viikossa normaalia oppituntia ja sitten vielä kaksi tuntia kuoroa ja alku vuosina vielä yksi tunti kerhotuntina. Et sitä musiikkia oli parhaimmillaan kahdeksan tuntia viikossa. Ja siinä todella ehti paljon oppimaan, mutta sitten muista oppiaineista se oli pois, että meidän piti olla ahkerampia sitte. Se otettiin joskus pois äidinkielestä se musiikki tunti tai sitten se saatettiin ottaa pois biologiasta tai historiasta ja silloin täytyi skarpata niissä vähän nopeammin kun normaali luokat, että pysyttiin siinä opetussuunnitelman tahdissa. Meillä oli erilainen opetussuunnitelma musiikissa tietenkin kuin tavallisilla luokilla, sehän on selvä, piti oppia enemmän. Kakkien piti oppia soittamaan nokkahuilua, sitten osa oppi soittamaan rumpuja, osa oppi soittamaan bassoa, osa oppilaista oppi soittamaan selloa ja muuta ei sitten oikeastaan, mä en pystyny siellä koulussa opettamaankaan, näitten alkeet pystyin opettamaan. Mutta sitten paljon oli, melkein kaikki kävivät konservatoriossa, oli huilua ja viulua ja klarinettia ja kantelekin oli kerran, semmonen muukin kuin viiskielinen kantele, oikein semmonen iso. Niin sitten näillä konservatorion avuilla ja näillä koulussa musiikkiluokalla opituilla avuilla saatiin aikaan aika kivoja juttuja. Otettiin osaa musahenkisiin kilpailuihin, päästiin valtakunnallisiin tasoihin ja saatiin vähän palkintojakin. Semmosta kivaa hyvää mieltä. Ja kaikki tää toi tullessaan sen pienen itsevarmuuden minullekin, että ehkä mä nyt tässä pärjään ja jäi ne musiikkiluokilta pois haluamiset, niin kuin mielestä pois.

Ja sitten siinä kotielämässä tapahtu hyvin ikävää, oltiin sitten asuttu tässä talossa, omassa talossamme noin kuusi vuotta, kun tapahtui se ikävä asia, eli tuli kotipaikkakunnaltani Pyhtäältä soitto, että Ines äiti on jäänyt auton alle. Oli vuosi '78 joulukuussa, olin nähnyt äitini, Ines äitini, viimeisen kerran terveenä lokakuussa, jolloin hän täytti 70 vuotta. Oli hauskat juhlat, todella hauskat juhlat. Ja sitten kun läksimme kotiin niistä juhlista, niin oltiin jo hyvästelty ja itkeä pirautettu, niin äiti sanoi, että tulepaas takasin, ja hänellä oli semmonen asia sanottavaan, että kuule Tuula minusta tuntuu, että kyllä teillä vielä joskus on pieni tyttö, olimme nimittäin olleet naimisissa vuodesta '64 lähtien, nyt elettiin vuotta '78, oltiin oltu niin kauan lapsettomina. Ja se oli meille suuri suru ja oltiin sitten jo ajateltu, että okei ollaan sitten ilman lapsia. Syitä ei saatu selville, miks sitä lasta ei ollu tullu, mutta ehkä se oli siinä ankarassa kasvatuksessa, näin sitten myöhemmin kävi kyllä ilmi, ankarassa moraalisisessa kasvatuksessa. Joo, no sit mä sanoin, että

ai jaa no tuntuuko susta siltä ja se tuntu ihan mukavalta jäähyväissanalta ja ne on oikeastaan ne viimeiset sanat jotka äiti mulle on sanonut. Sitten tuli joulukuun alkupäivät ja tuli todella Pyhtäältä soitto, että äiti on jäänyt auton alle, hyvin vakavasti loukkaantunut. Ja siitä alkoi puolitoistavuotta kestänyt, puolitoistavuotta kestänyt epävarma, mutta tavallaan varma tilanne, että äiti ei enää koskaan mitään pysty tekemään kuin makaamaan. Hän oli sitten jo, oli tehty kurkkuun semmonen avanne, minkä avulla hengitys sujui paremmin ja oli kaikki katedrit, oli pissakatedri ja äiti ei pystynyt mitään puhumaan, ja kukaan ei tiennyt ymmärsikö hän enää mitään. Mutta tämän äidin onnettomuuden saatua tietää silloin joulukuun alussa, niin muuttui minun psyykeni ja tässä on yks aika tärkeä kohta mun elämässäni. Mun elämäni aviovaimona, niin kuin seksuaalisesti, niin se loppu siihen. Et mä en pystynyt olemaan minkäänlaisessa seksuaalisessa toiminnoissa mukana, niin kuin aviovaimon kuuluis, että mä olin niin surevainen. Mä olin niin, ihan niin kuin toinen ihminen, mun psyykeni muuttu. Ja silloin mun viisas aviomieheni, joka on semmonen, miten mä sanoisin. Hän on vaaka, ja hän on todella vaaka, hyvin tasainen. Hän sanoi, että mun järkeni sanoo, että sä olet menettänyt nyt ihmisen, että eikös menetyksen tilalle aina tarvita niin kuin jotakin tilalle. Sä olet aina halunnut sitä lasta, mutta se oo meillä oikein onnistunu, että mitäs jos ruvettais sitä lasta hommaamaan. Ja sehän muutti täysin, se olis kun salama olis iskeny, että no niin, nyt se tuli ton miehen suusta, että nyt lähdetään sit sitä lasta hommaamaan. Ja mikään iloinen asia ei ole onnistunut niin helposti kun se lapsen saaminen, että me otettiin yhteyttä Tampereelle sosiaalivirastoon, että me haluttais lapsi. Me ollaan tämmösiä ja tämmösiä ihmisiä ja kerrottiin kaikki rehellisesti mitä meidän elämässämme oli ollut ja miks me juuri nyt se haluttais. Ja sekin tuli ilmi, että mä olin halunnut sitä aina, mutta koska mieheni ei ollut

varma haluaako hän nyt sitä adoptiolasta, niin se oli sitten jäänyt, koska siinähan täytyy olla täysin varma, nyt hän oli varma siitä ja uskallettiin viedä asiaa eteenpäin. Sitten kysyttiin toivomuksia, sanoimme, että pieni alle vuoden vanha poika, olis kiva, mutta ei se ole välttämätöntä, mutta kun piti sanoa joku toive, niin tää olis meidän toive. No ihan pian tuli meille sitten soitto sieltä sosiaalivirastosta, että meillä olis teille nyt semmonen, semmonen kiva laps teille katsottuna. Aha, "se on kyllä tyttö", no ei se mitään. "Se on kyllä jo kohta neljä vuotta". No ei se mitään. "Voitaiskos me tulla teille?" Joo, tulkaa. Sitten puhuttiin minkälainen koti meillä on ja kerrottiin, että meillä on semmonen kissakin, jonka nimi on Naksu. Niin sitten sovittiin, että no joo, tulkaapas sen tytön kanssa ja sanotaan niin, että se tyttö tulee sitä Naksua katsomaan. Niinpä se tuli sitten se, se sosiaalitoimiston täti, sen tytön kanssa, Naksua katsomaan. Ja mä muistan aina kun sillä työllä oli essu edessään ja siinä essussa oli taskuja sen tytön pikkunen käsi oli siellä esiliinan taskussa ja

se puristi jotain siellä kädessään. Ja sitten mä kysyin, että mitä sulla on siellä? "Niin se tyttö sano, että makkaraa (ärrä vika) sille kissalle". Ja me oltiin koko päivä surtu mun mieheni kanssa sitä, että juuri sinä päivänä kun sen tytön piti tulla katsomaan sitä kissaa, niin kissaa ei ollut koko päivänä näkynyt missään, ja se oli aina tässä pihapiirissä ja me oltiin koko päivä kutsuttu sitä. Ja me oltiin ihan toivottomia. No sitten piti tehdä sellanen valkea valhe, kun se tyttö sano, että hänellä olis sille kissalle makkaraa, niin piti tehdä sellanen valkea valhe, ja mä sanoin, että ai niin joo, se onkin tossa ihan lähellä. Menin tohon parvekkeelle ja sanoin, että Naksuu tuleppas tänne. Muutaman sekunnin päästä se kissa tuli. Ja me ollaan sanottukin, että se Naksu on suuri syy siihen, että me ollaan saatu niin ihana tyttö. No se makkara oli vähän jäässä, se oli otettu jäistä pakasteesta ja sitä sitten käsissä sulateltiin ja kissalle syötettiin makkaraa.

Ja kissa teki kaikki temppunsa, se oli siis niin herrasmies se meidän kissa. Ja tää tyttö nauroi katketakseen, kaikkia niitä kissan temppuja. Ja sosiaalivirkailija, joka mieheni kanssa oli alakerrassa puhumassa, ns. virallisista asioista, niin se sosiaali-ihminen sano, että minä olen ollut paljon tekemisissä tän tytön kanssa, olen seurannut hänen elämäänsä, mutta en ole koskaan kuullut hänen nauravan, että onpa ihanaa. Niin se tuntu sitten mukavalta tietysti kun kuulin sen. No he olivat jonkun aikaa tässä meillä ja lähtivät sitten pois. Ja se vilkutti se tyttö, siitä auton etupenkiltä niin kauan kunnes hän häipyi näkyvistä. Ja sitten mä rupesin itkemään ilosta ja mä sanoin miehelleni, että siinä oli meidän tyttö. Niin oli, sanoi mieheni. Ja sitte se tyttö oli sanonu siellä, siellä lastenkodissa jossa hän oli ollut jonkin aikaa, että höh, siellä oli semmonen mies ja nainen ja sillä miehellä oli semmonen kääre. Se on hirveän sairas. Koska mun miehelleni oli kumma kyllä silloin semmonen ihmeellinen vyöruusu, jonka merkitystä ei tänä päivänä tajuta, miks se sust silloin oli. No olipahan jotain sillä tytöllä erikoista kerrottavaa.

No sitten me ruvettiin ottamaan sitä tyttöä aina viikonloppuisin meille. Ja se oli hyvin reipas se tyttö, se sanoi "ostakaa nyt jo mulle se vati, että mä voisin käydä saunassa ja jäädä tänne". Et se oli niin kuin hänen toiveensa. Ei hän puhunut sängystä mitään, ei hän puhunut vaatteista, tai leikkikalusta mitään, vaan saunavati piti ostaa. No sitten me ostettiin semmonen sininen pikkunen saunavati ja siihen semmonen pieni nukke. Ja se oli sitten ilmeisesti merkki sille tytölle, että okei nyt on kaikki hyvin ja todella sitten olikos hän toista viikonloppua meillä kun hän sanoi, että "enks mä nyt jo vois jäädä tänne?" Ja sitte me sanottiin, että joo ilman muuta. Me luultiin, että se tutustuminen veis kauemmin, mutta koska hän itse ehdotti sitä, niin sitten tuli kiire. Mä läksin heti sitten maanantaina, kun viikonloppuna tää tyttö oli niin sanonut, niin läksin heti maanantaina sitten kouluvirastoon puhumaan Alpo Reinivaaralle, että nyt mun on sitte saatava lomaa. Me saadaan nyt semmonen pikkunen tyttö, mut mun on jäätävä kotiin, että tää onnistuu. Siihen aikaan ei ollut kun adoptiolasta hankittiin, niin mitään äitiyslomia, nykyään kai mun käsittääkseni on, ja sitte Alpo Reinivaara sano, et voi hyvänen aika, sä olet siellä musiikkiluokalla, mistä me saadaan sinne sijainen? Etteks te vois Osmon kanssa, että Osmokin olis sen tytön kanssa, että vähän vuorotellen pitäisitte sitä lomaa, paljo sä tarvisit sitä? No ainakin nyt kuukaus. Ei se on liian pitkä aika, mutta kyllä teidän täytyy saada se tyttö. Ja Alpo Reinivaara oli heti asiassa mukana, aivan ihanalla tavalla. Sitten sovittiin niin, että pidettiin vuoroviikoin vapaata, minulla yks viikko, Osmolla yks viikko, minulla toinen viikko, Osmolla toinen viikko. Näin oli kuukaus kulunut ja sitten tää tyttö olikin jo ihan valmis meidän perheeseen. Ja hänelle ei tuputettu mitenkään, että me ollaan sun uusi isä ja äiti, ja miks sä nyt oot täällä, ei ollenkaan. Mutta ei hän ollut varmaan kahtakaan viikkoa asunut meillä kun hän, rupes tulemaan jo, että äiti ja sitten hän sano mukavasti, että koska se toinen tulee, kun mieheni oli töissä. Että mä olin niin kuin ensin äiti ja Osmo oli se toinen.

Alkuaikoina hän jopa toivoi, että voi kun se toinen ei olis vielä kotona, että saatais olla vielä kahdestaan. Se tuntu alkuks vähän pahalta, mutta ei kulunu kauan, niin, koska mun mieheni on lapsirakas ja hän hyppyytti ja tanssitti ja voimistelutti tyttöä, niin sitte hänestä tuli isä. Ihan yhtä nopeasti sitten se kävi, kun minusta se äiti, kun se rupes käymään. Ja sitten myöhemmin kyllä, en mitenkään tuputtanut, mutta nähtiin, että tyttö teki kumminkin sellasta pikku surutyötä, jonkin asian suhteen, esim. hän meni kamarin oven taakse piiloon tai omaan huoneeseensa istumaan ja oli ikään kuin vihainen ja murjotti. Ja mulla oli ihan hirvittävä olla, että mikä tolla tytöllä on, mitä on tehty väärin, niin mun mieheni sano, että anna sen olla, että neljävuotiaalla, lähes neljävuotiaalla, (tai silloin hän oli jo täyttänytkin varmaan sen neljä kun

mä puhun nyt tästä), niin on ajatuksia, paljon, paljon ajatuksia siitä entisestä elämästään, johon sisältyy kaiken moista, että anna hänen tehdä sitä surutyötään, että älä tuputa. Ja se oli hyvä neuvo, että sitte, ehkä se tyttö kärsi vähän jostain, minä kärsin jostain, että voi kun nyt saatais sujumaan, mutta sitten kun hän tuli sieltä huoneestaan, niin ihan niin kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan, siitä ei sitten puhuttu. Samaten leikeissä jota mentiin yhdessä aluksi, niin piti mennä hänen sääntöjensä mukaan. Esim. piiloleikki, ei saanut löytää liian nopeasti, hän halusi jännitystä, piti etsiä ja etsiä ja vihdoin löytää. Myöhemmin tuli sitten, hän todella teki varmaan jotain sellaista oliko se nyt sit surutyö vai unohtamistyö, mutta sitten piti sunnuntai aamusin kun oltiin paljon yhdessä, työllähän oli oma sänky, mutta, että nukuttiin sitten sunnuntai aamusin, otettiin hänet viereemme ja nukuttiin sillain, että oltiin kaikki samassa sängyssä. Niin sitten piti leikkiä aina sitä synnytystä. Hän meni peiton alle ja minun piti sitten yht'äkkiä ruveta ihmettelemään, että hyvänen aika mitäs täällä tuntuu, ja sitten isän piti ihmetellä, että mitä nyt tuntuu, ja ihan niin kuin nyt olis jotain täällä, ja taputtelin sitten tätä tyttöä, joka oli siellä peiton alla. Sitten hän omalla ajallaan halus putkahtaa sieltä peiton alta esiin, ikään kuin syntyä. Ja sitten meillä oli suuri ilo, että tämmönen synty täältä ja sitten iloittiin sitä yhdessä. Ja se on minust aika kypsää neljävuotiaalta, että hän itse keksi sellasen leikin, että nyt hän on syntynyt tähän perheeseen. Ja koskaan hän ei kysynyt mitään siitä entisestä olostaan, mutta mä sit joskus sanoin, että ihanaa kun meillä on mukavaa, ja sä olet saanu neljävuotiaana uuden kodin, mutta äitikin on saanu neljävuotiaana uuden kodin, koska mä olin jääny silloin orvoksi, että meillä on ihan samanlainen elämä, että eikö ole jännää. Se riitti, eikä hän sen enempää kysellyt. Ja etten unohda, niin voisin sanoa jo tässä yhteydessä sen, että kun hänestä tuli aikuinen niin sanoin hänelle, kerroin hänelle vähän enemmänkin hänen menneisyydestään ja sit sanoin, et jos haluat, niin saat etsiä käsiin esiin äitisi, oman biologisen äitisi, mutta se on ainoa asia tässä maailmassa, johon me emme isän kanssa tule mukaan. Mutta me hyväksymme sen täysin, mutta me emme tule mukaan. Se on sinun asiasi, jos sen haluat tehdä, niin se ei meitä loukkaa yhtään. Ja saat kertoa meille jos haluat, mutta me ei tulla siihen mukaan, kaikessa muussa me pyritään auttamaan sua jos sä tarttet apua. Ja mun tietääkseni tytär ei oo kyllä kaivannut sitä biologisen äidin näkemistä ja kohtaamista. Nyt kun hän itsekin on äiti, niin ehkei hänellä ole siihen tarvettakaan.

Sitten tämän tyttären saaminen tähän perheeseen ei tuottanut oikeastaan mitään lisävaivaa. Hän oli niin, hän sopeutui niin hyvin, niin kuin sukulaiset sanoivat, että kuinka voi onnistua noin hyvin. Ja sitte hauska tapaus muuten on se, että kun me oltiin ostamassa Sokokselta, jotain vuodevaatteita ja ehkä jotain henkilökohtaisia vaatteita tälle tytölle, silloin pienenä, niin myyjä sano, että no kylläpä on tytär isänsä näköinen. Niin mieheltäni meinas paidannapit revetä kun hän oli niin ylpeä sit siitä ja tietenkään ei ruvettu selittelemään mitään näitä sukulaisuussuhteita. Mutta moni muukin on kyllä sanonut sitten myöhemminkin, että tytär on milloin minun näköinen milloin mieheni näköinen. Ehkä se niin on, että ympäristökin jollainlailla tekee näköisekseen, mutta niinhän sanotaan, että eläimetkin muistuttavat isäntäänsä. Ehkä joku sellanen ilme tai ele saa aikaa sellasen yhdennäköisyys vaikutelman, sehän on vaan hyvä asia.

Se oli niin helppoa, se, vaikka niin yht' äkkiä lapsi tuli perheeseen ilman sen suurempia odotusaikoja, se oli niin helppoa, että koulutyökään ei tuntunut yhtään raskaammalta, päinvastoin oli ihanaa olla äiti ja mennä kouluun. Mutta silloin mulla oli tää ensimmäinen musiikkiluokka ja ne kun olivat tottuneet

pitämään mua niin kuin äitinä, niin kuin vanhemmatkin sanoivat, että sä olet niin kuin äiti niille, niin siellä kaks tyttöä, mä vallan hyvin muistan(toisesta tuli muuten konsertti pianisti), niin oli sanonut omalle äidilleen, että mitä varten se opettaja meni ottamaan sen lapsen. Nyt se ei ookaan enää mejän äiti yksin! Että tämmöstä jännää mustasukkasuutta alkavan murrosiän tytöt kokivat, pojat eivät niinkään, mutta tytöt kokivat.

Sitten saadessani myöhempiä musiikkiluokkiani, niin päätin aina, joka kerta päätin, että mulla ei ole tarvetta kertoa, että mun lapseni on adoptoitu. Adoptio muuten tapahtui niin ihanasti, että juuri juuri äitiensä päiväksi se tuli valmiiksi ja se tuntu kauheen ihanalta. Niin kuin hänet syksyllä saatiin, niin seuraavana äitiensä päivänä se oli virallisesti niin kuin meidän oma lapsi. Niin päätin, etten kerro siitä adoptiolapsesta koska tähän on meidän oma lapsi, häntähän haettiin paljon syvemmin kuin omaa biologista lasta haetaan, niin, mutta koskaan en pysynyt siinä päätöksessäni. Että oli sellasia lapsia luokassa, oli joko adoptiolaps, joka, tai eronneiden perheiden lapsia, tuli sellasia kiperiä kysymyksiä, milloin oli niin kuin pakko kertoa mitä kaikkea tähän maailmaan liittyy ja kuinka ne voi muuttua hyväks ne vastoinkäymiset. Ja kerroin sitten senkin kuinka menetin äitini ja siitä maksettiin kallis hinta ja ehkä mulla ei olis koskaan ollut tätä tytärtä, ehkä jos en mä olis menettäny tätä äitiäni. Että se oli niin kuin se potku siihen, että me saatiin lapsi ja sitten oli niin kuin pakko kertoa, että se on saatu eritavalla kuin synnytetty. Ja siitä päästiin taas moniin herkullisiin kasvatustilanteisiin jopa ihan taas sellasia kyynelvirtoja, varsinkin tytöillä oli kun me pohdittiin näitä asioista mitä elämässä voi tulla eteen.

Mä muistan muuten senkin kun mulla itsellä rupes olemaan sellanen vaihdevuosi aika ja oli kuumia aaltoja. Ja sit mä selvitin oppilaille, että te huomaatte, et mä olen joskus vähän semmonen punanen ja vähän hikoilen, et se kuuluu tähän ikään. Tää on sellasta vanhuuden murrosikä. Ja teillä on nyt sellanen, se oli viidesluokka kun mä juttelin tätä, teillä on nyt sellanen nuoruuden murrosikä. Et tässä on nyt kaks murrosikää vastakkain, että nyt meidän täytyy koittaa olla aika kiltisti, että me jaksetaan toisiamme. Sekin oli kauheen hyvä, että mä puhuin sen avoimesti, miks mä punastelen, miks ma hikoilin, kukaan ei pilkanu mua siitä. Yks tyttö tuli jopa sanomaa, et kuule nyt mä ymmärrän äitiä paremmin, se on niin hermostunu siellä kotona ja nyt mä ymmärrän, että silläkin on varmaan ne vaihdevuodet ja et sillä on paha olla. Mä sit kerroin, et ei mulla ole paha olla kun te ymmärrätte mua ja kotona ymmärretään. Mun mieheni sanoin, että ai, nyt tuli taas se mummotauti ja tyttärenikin oppi sanomaan samalla lailla, et onks sulla äiti mummotauti, jos tuli punaseks naama ja hiki. Sit mä sanoin, joskus niille, että älkää, älkää sanoko vieraitten kuullen, et mä kärsin enemmän, että älkää olko huomaavianne. Ja, ja mieheni ja tyttäreni totteli mua ja kaikki meni hyvin.

Mut siis kaikilla elämään liittyvillä asioilla, näillä vastoin käymisillä ja luonnollisilla asioilla voi kasvattaa niitä pieniä tulevia aikuisia. Ja mun mielestä enemmän se opetus, oppi mitä me annetaan oppilaille, niin on melkein tärkeämpää se kasvattaminen niitten omien kokemusten perusteella. Kun ei niit vaan tuu liikaa, ettei se mee ihan elämäkerraks siellä koulussa. Mut, että soveltaen, ihan niin kuin liikennesääntöjä, soveltaen niitäkin usein opetetaan eikä sääntöinä.

Musiikkiluokka oli rikasta elämää. Se antoi hirveän paljon, mutta sitten tuli vaikea aika täällä kotona. Ja se tapahtui silloin, kun oma tyttäreni oli 11 v, muistaakseni, hänen harrastus piirissään oli semmonen kuusvuotta vanhempi tyttö, jolla oli erittäin huonot kotiolot. Äiti oli alkoholisti ja oli joulu ja äitillä oli

vain viinaa ja kuivunut ranskanleipä. Ja tällä tytöllä ei ollut sellaisia sukulaisia, joille hän olis kehdannut sanoa tilannetta ja hän halus tulla jouluna meille. Koska hän tunsu meidät oman tyttäremme kautta, harrastuspiiriin puitteissa oli oppinut tuntemaan sitten meidän tyttäremme ja meidät. Ja sitten me otettiin se tyttö tänne jouluksi, mutta hän sitten sanoikin, että mä en lähde täältä mihinkään, niinpä hän jäi sitte. No mä soitin sitten heti pyhien aikana sille tutulle sosiaalivirkailijalle ja hän sanoi, että jos vaan jaksatte, niin ottakaa se tyttö. Hän hoitaa paperi sodan. Ja niin se tyttö jäi sitten meille runsaaksi kolmeksi vuodeksi, eli kävi lukion täältä meiltä käsin. Mutta se oli raskasta aikaa, koska hän oli luonteeltaan niin erilainen kuin kukaan meistä kolmesta. Me oltiin vähän semmosia kotikissoja, meillä ei hirveesti käyny ihmisiä eikä kavereita, mutta nyt rupes käymään. Ja ääni oli kovaa kotona ja kotiintuloajat eivät aina pitäneet paikkaansa ja vaatimukset olivat suuret. Mitä minä ostin itselleni tai tyttärelleni, niin hänen piti saada ainakin kaksinkertaisena se. Kunnes hän sitten oppi meidän tapoihimme ja olot tasaantuivat. Mutta silloin me oltiin lujilla. Me jouduttiin opettamaan hänelle kouluaineita, istumaan hänen vieressään. Hän otti sen opin kiittolisena vastaan, että siinä mielessä niin oli helpompi kuin oma tyttäremme, joka ei antanut opettaa itseään. Sanottiin, että jos meidän avioliittomme tämän lapsen täällä olon kestää, sitten se kestää ikuisesti. Toivottavasti näin on. Me kestimme sen ja hän on nyt aikuinen ja pärjännyt aika hyvin maailmalla, että ei mitään hätiä. Ja oppinut myöhemminkin antamaan arvoa sille, että me kasvatettiin häntä. En tiedä onnistuttiinko, mutta ei ainakaan huonompaa ollut, kun mitä se siihen saakka oli ollut. Hänen kanssaan itkettiin, tapeltiin, pyydettiin anteeksi, halattiin. Se oli helpompaa kuin oman tyttären kanssa. Oman tyttären kanssa se tappelu oli paljon raskaampaa, kun hän ei antanut vastusta. Hän kärsi vaan ja silloin äidinkin kärsimys oli suurempi, kun näki, että tytär kärsii, että se anteeksi anto oli meidän kesken paljon vaikeampaa. Mutta se näytettiin jollakin tavalla, että aina ymmärrettiin, että asiat on unohdettu. Joko pienillä leluilla tai pienillä kukilla taikka sitten vaan ruvettiin puhumaan normaalisti.

No niin, silloin mä koin, että mun kouluelämäni kärsii. Koska minun aikani meni niin tämän sijaislapsen hoitamisessa, vaikka hän oli jo nuori teini-ikäinen. Mutta silloin minun täytyi tehdä koulutyöni toisin. Ja koulutyö on ollu mulle aina jotenkin tuntuu, niin kuin, aina ykkönen. Kodin hoitokaan ei ollut niin tärkeä, oman tyttären hoitaminen, se oli aina niin helppoa, se ei vaatinut mitään. Ei psyykkisesti eikä fyysisesti. Hän oli hyvin taitava, hyvin siisti, hyvin sopeutuvainen, tottelevainen, ehkä liiankin kiltti. Joskus olis toivonnu vähän räväkämpäkin yhteenottoja.

Mutta sitten tää sijaislapsi vei kyllä niin ajan, että kun yöt meni sitten vähän risasiksi, niin kouluelämä oli aika rankkaa ja se näkyi varmaan vähän opetustyössäkin. Tottui, että nyt tuli vähän huono tunti, mutta senhän tiesin vain minä, ei sitä kukaan mulle sanonut. Mutta jos on korkea työmoraali, niin kuin mulla on niin se oli, niin se oli siinä mielessä niin raskasta aikaa, kun en tehnyt työtäni niin hyvin, kun se olis pitäny moraaln mukaan tehdä. Sitten kun hän muutti meiltä pois, oli taas paljon helpompaa. Ja taas valmisteltiin tunteja iltaisin ja lähestyttiin eläkeikää ja kaksi viimeistä vuotta oli todella raskasta. Koska en olis millään jaksanut tehdä niitä kotitöitä. Koulutyö oli kivaa, mä menin aina mielelläni kouluun. Mä tykkäsin olla koulussa, mä tykkäsin opettaa, mutta kotityöt, tuntien valmistelu, vihkojen korjaaminen, suunnittelu oli tervaa kahtena viimeisenä vuotena. Ja sen tervan paksuutta lisäsi se, että tuli nää kaikki modernit muutokset. Piti jatkuvasti tehdä koulukohtaisia opetussuunnitelmia, piti jatkuvasti antaa palautetta jostakin projektista, piti suunnitella pajatyöskentelyä, no siitä kyllä pidin, se oli minusta

mielekästä. Pidän itse muuten tanssipajaa. Ma tykkäsin siitä. Mutta siis jatkuva paperityö ja sanojen keksiminen oli, se vei niin paljon energiaa ja niin paljon aikaa koulussa ja vähän kotonakin, että mä sanoin jo ääneen opettajanhuoneessa, että minä olen valmistunut opettajaksi, minä haluan opettaa. Virkamiehet on erikseen, ne tekee paperitöitä. Ja mä rupesin jo olemaan vähän hankala siellä opettajanhuoneessa. Mutta mulle annettiin se anteeksi, koska kaikki olivat pohjimmiltaan samaa mieltä, mutta koska he olivat niin paljon nuorempia, ja heillä oli vielä paljon opetusvuosia jäljellä, niin he eivät voineet tunnustaa itselleen, että tää on tylsää tää tämmönen ainainen keskustelu. Kysellään vanhemmilta, kysellään oppilailta, mitä mieltä olette tästä ja mitä haluaisitte.

Toinen peikko mikä kahtena viimeisenä vuotena rasitti mua, oli, että sanoin jyrkästi, minä en halua enää oppia tota tietokonetta. Minä en tule koskaan hankkimaan sitä kotiini, koska ma rakastan liikuntaa ja ulkoilua ja haluaisin lukeakin, ja mä tiedän, että jos mä tietokoneen hankin, niin sitten mä nyhveröin sen vieressä ja muusta hommasta ei tuu mitään. Ja mä en halunnu opettaa, enkä oppia tietokonetta. Mua arvosteltiin aika ankarasti opettajanhuoneessa siitä, että se kuuluu. Mutta mullapa olikin sanottavana, aha minkäs takia mä olen vuosikautia opettanut teille musiikkia. Te olette sanoneet, että minä en osaa opettaa musiikkia, minä en halua opettaa musiikkia. Tai minkä takia olen ottanut sinun ja osoitin tiettyä opettajaa, sinun voimistelu tuntisi. Koska sinä et voi sietää voimistelua ja mä taas tykkäsin siitä. Nyt minä sanon niin, että mä en voi sietää tietokoneopetusta, enkä mä osaa sitä, että vaihtotunti, joku opettaa mun oppilailteni tietokonetta. No sehän ei ollut vielä varsinaisesti oppiaine, mutta moraalisesti sitä piti jo opettaa, vaikka se ei ollut vielä opetussuunnitelmassa vielä silloin. Ja sitten he ymmärsivät minua, ja huomasivat, että oikeassahan minä olin. Ja sekin sujui sitten ongelmitta.

Ja vuoden yhdeksänkymmentä---

Ja sitten tuli vuoden 2000 kevät, jolloin mä pääsin eläkkeelle. Mulle järjestettiin kolmet ihanat eläkkeelle jäämisjuhlat mieleenpainuvin oli tietysti se, mikä oli ominta itseäni, eli jotain räväkkää. Mää sanoin, että mitään nyyhkyjä ei sitten pidetä, mä en tippaakaan itke, mä olen ansainnu eläkkeelle jäämiseni, kolkutkuusvuotta tehneenä ja kuuskyt täyttäneenä. Paitsi, että kesällähän mä vasta täytin sen kuuskyt vuotta. No ni, niin mieleenpainuvin juhlahumu oli se, kun minut vietin Varalan kallioille, sidottiin turvavöihin, pantiin asiaan kuuluvat vaatteet päälle ja pantiin kiipeämään 17 metriä korkealta kalliolta alas, tai siis laskeutumaan alas. Se tuntu ihan hirveeltä, mutta mä ajattelin, että no ei ne nyt mua tapa ja jos tappaa on joku muukin mennyt niin miksen mäkin. Se oli tosi ihana homma. Tulin sieltä kalliolta alas, sen jälkeen minut viettiin saunaan ja pantiin ihan, hoidettiin sellasella mutakylvyllä, jalat olivat yrttihauteessa, sitten kylmään Näsijärveen. Sen jälkeen hulluja sketsejä, pikku naposteltavaa ohessa. Ne sketsit oli mun opettaja urani hulluimpia juttuja, esim. kuinka mä olin kaksi kertaa selvinnyt poliisien sakkorysästä, kovalla selityksellä. Ja kuinka ma olin vastannut aprillipäivänä törkeästi puhelimeen, kun olin luullut, että oli kyse aprillipilasta ja ei ollutkaan. Samassa juhlassa oli kivassa hiprakassa olevia poltteraabendia viettäviä nuoria miehiä. Heidät oli kutsuttu sinne laulamaan. Mä sain sanoa numeron ja heillä oli sitten numeroidut laulut ja he lauloivat sen numeron minkä mä sitten sanoin ja livahtivat pois sitten. Ja sekin oli kiva episodi. Se oli hauska ilta Varalassa. Sitten se mun eläkkeelle jäämisjuhla siellä koululla oli semmonen, että sanottiin, että et sitten tuu tänne kouluun ennekö sut haetaan. Ja mä olin sitten pukeutuneena juhla-asuun täällä ja tiesin, että koulussa oli pikkujuhlallisuudet. No joo, varmaan joku hieno Cadillac tulee hakemaan sitten ja ikkunasta vähän katselin. Oi menipä komea moottoripyörä tossa

ja sivuvaunuja ihana. Kenenkähän se on. Ja sitten se olikin mejän pihassa ja oli tilattu semmonen museorekisterissä oleva pyörä jolla saa ajaa tietyn määrän vuodessa. Ja sillä oli sivuvaunu ja se oli ihan vieras mies, joka oli palkattu siihen. Minut puettiin sitten nahkarotsiin ja kypärään ja muuten mulla oli sitten ne omat vaatteet päällä. Ja siinä sivuvaunussa minut sitten vietiin kouluun, siellä oli koko koulu pihalla. Ekaluokkalaisten rinnassa oli ruokalaput, tehty paperista, jossa luki Tuula kulta. Koska mä olin tutustunut heihin kun mä olin kirjastonhoitaja, ja ne ekaluokkalaiset kävi sitten siellä kirjastossa ja ne sano mua kirjastontädiksi. Mä olin sitte, he olivat mulle sitte Tuulan kulta nimikkeellä. Ja he lauloivat mulle, siu, siu suukkonen pikkulinnun suukkonen. Isommat oppilaat hurrasivat ja sitten he menivät juhlasaliin. Minä en saanut vielä sinne mennä, ennen kuin tietyn ajan päästä johtajaopettajan käsikynkässä. Siellä oli mulle yllätys, mun musiikkiluokkaporukastani, mun muistaakseni mun kolmannesta musiikkiluokkaporukastani alkoi Boss- yhtye, Boss- yhtyeen elämä. Boss- yhtyeen pojat olivat jo yli kaks kymppisiä paljon. He olivat siellä soittamassa(aurahdus) jänöjussin mäenlaskua, Geena krokotiilin syntymäpäivä laulua, ja mikäähän se yksi laulu vielä oli, kumminkin sellasia lauluja mitä minä olin heille opettanut, he soittivat, ja lauloivatkin isot miehet. Sitte Boss- yhtyeen johtaja, Janne Viitaniemi, piti lyhyen ja ytimekkään puheen. Se ei ollut niinkään minulle kohdistettu, vaan johtajalle. Se kuuluin näin: "Kuule Pekka, muista sitten vaihtaa lukot tänne kouluun. Kato sitä ei tiedä, vaikka Tuula ois teettäny itsellensä vara-avaimia. Se ei pysy pois. Se yritti monta kertaa päästä musiikkiluokalta pois, mutta aina se tuli takasin. Nyt se yrittää mennä muka eläkkeelle, mutta se voi kuule tulla takasin, vaiha lukot! Se oli mun mielestä paras juhlapuhe mitä mä olen elämässäni kuullut.

Kolmas eläkkeelle pääsy, ei jäämis vaan pääsy juhla, oli se kun musiikkiluokantuki Ry järjesti mulle juhlan. Ja se oli sovittu jo viikkoja aikasemmin, koska ja missä se on. Mutta kas kummaa, mä olin unohtanut sen. Sitten mulle tuli soitto tänne kotiin, että Tuula missä sä olet, no täällä kotona, alan juuri siivota parveketta, kauheet kampeet päällä. Sunhan pitää olla täällä, jaa missä täällä. No täällä sun eläkkeelle jäämisjuhlassa, jonka musiikkiluokkien tuki on sulle järjestäny. Ai niin, oota mä oon siellä kahenkymmenen minuutin päästä! Mä tiesin tarkkaan heti mitä mä panen päälleni, mä pyysin Osmon kuskiksi, koska hän ajaa reippaammin ja tietää paremmin mikä reitti on hyvä ja viidentoista minuutin päästä mä oli juhlapaikalla. Siellä syötiin, juotiin, laulettiin, ei ollut haikeeta, koska toivomus oli, että haikeeta ei saa olla.

Nyt olen ollut kaksi vuotta eläkkeellä, todella upeata aikaa. Olen tehnyt suht'koht terveenä kolmekymmentäkaksi vuotta mieluista työtä, on hyvä olla eläkkeellä. Mä olen ansainnut sen. Ja mä toivon, että mä saisin elää vanhaksi, terveenä, niin kuin tietysti jokainen ihminen toivoo. Nyt mä pyöräilen, esim. eilen, ei toissapäivänä poljin 41,4km, tänään 26km, lentopalloa pelataan kerran viikossa, lapsenlapsi on joskus koko päivän hoidossani, se on aivan ihanaa puuhaa ja pystyn vähän matkustelemaankin. Joka kesä nimittäin teemme mieheni kanssa suuria, suuria matkoja ja tänä kesänä oltiin reilu neljä viikkoa Etelä-Euroopassa, Kreikassa. Ja tällaista elämää toivoisin tulevaisuudessakin, ihania lapsenlapsia; hyvät välit tyttäreni perheen kanssa, matkoja ja odotan sitä kun mieheni jää vuonna 2003 eläkkeelle.

Kolmas haastattelu 16.8.02, Vuorentausta

Anne: No niin. Koska se oli se äidin kuolema?

Tuula: Se tapahtui 11. maaliskuuta '44. Eli mä en ollut silloin vielä täyttänyt 4v.

Anne: Selvä. No oletkos sä ikinä miettiny, että tällaista ajatusleikkiä, että entä jos äiti ei olisikaan kuollu. Että olisko se ollu kuinka erilaista se elämä, elämä sitten?

Tuula: En oo oikein hirveän syvällisesti sitä ajateltu, mutta kyllä mä sellaseen tulokseen olen tullut, että jos äiti olis mennä uudestaan naimisiin, niin kuin aikomus oli, kun hän oli jo uudestaan kihloissa, ja me lapset kaikki kolme oltais jääty siihen kotiin ja olis tullu ehkä uusia lapsia, niin varmaan ei olis ollu mahdollisuutta ja voimia kouluttaa meitä niin kuin me kaikki ollaan koulutettuja hyviin ammatteihin.

Anne: Joo,o

Tuula: Siltä kannalta olen vaan ajatellut en muulta.

Anne: No, entäs jos susta ei olis maksettu niitä korvauksia, kulumatkoja ja kirjoja ja muita, niin olisik sä opiskellu siltikin niin paljon? Että olisko se ollut rahallisesti tai muuten mahdollista?

Tuula: Ei olis ollut mahdollista. Että kyllä se, että kunta avusti, sekä siinä kauppaopisto opiskelussa, että seminaarissa opiskelussa ja sitte se isän tai kasvatti-isän yhtiö maksoi vielä matkatkin, oppikoulumatkatkin, niin se oli semmonen apu, että ilman sitä en usko, että olisin saanu niin paljon opiskella. Koska siihen aikaan ei vielä paljon lainoja otettu opiskelua varten.

Anne: No mitäköhän susta olis tullut sitten jos susta ei olis tullu opettajaa!

Tuula: (Naurua) minusta ois tullu varmaan kaupanmyyjä. Kauppaleikki oli yks mieluisa leikki.

Anne: No olis tää...kuitenkin, voiko sanoo, että tää opettajan ammatti oli kutsumusammatti?

Tuula: En mä tiennyt, että se oli kutsumusammatti, vaikka mä leikinkin opettajana olemista usein. Mutta sitten virassa ollessani minulle selvis, että mä en haluais tehdä mitään muuta kuin opettajana olemista. Joskus kyllä kävi mielessä, että sittenkin olis pitäny päästä ulkomaille, että olis saannu käytännön kielitaitoa, mutta se oli siihen aikaan tavallisessa työläisperheessä mahdottomuus päästä ulkomaille opiskelemaan. Kyllä mää varmaan olen kutsumusopettaja.

Anne: No, entäs sitten kun sää olit jo koulussa opettajana, niin kuinka paljon muitten ympäristön ja muitten opettajien mielipiteet vaikutti siihen sun työskentelyyn vai vaikuttiko se ollenkaan ?

Tuula: Erittäin paljon, koska mä olen ollut aina mielestäni aika sopeutuva ja kyllä ma seurasin ihmisten ilmeitä ja ehkä liiankin tarkkaan ja koitin kyllä olla aina sillain kun oletettiin. Mutta, kuitenkin jossain siellä pinnan alla oli semmonen, että mä tiedän mitä mä teen. Opetustyöni mä kyllä tein niin kuin mä halusin, mutta sitten kun keskusteltiin yhteisistä asioista ja suunniteltiin yhteisiä projekteja niin kyllä mä olin aika paljon myötäilijä nuorempana ja sitte vanhempana kun tuli itsevarmuutta, niin kyllä mä otin ohjat käsiin. Sitten, esim. tossa Pispan koulussa, niin mä olin ohjelma koordinaattori koko ajan, että mä pärmäntääräsin, että minkälainen juhla oli tulossa. Ja se oli niin kuin mun osani, että sitä ei koettu niin kuin pahana. Mutta kyllä mä koitin olla hienovarainen aina.

Anne: Entäs sitten tällaiset vanhempien mielipiteet tai muut? Vaikuttiko ne?

Tuula: Vaikutti vahan liikaakin. Että joskus olis tehny mieli kasvattaa niitä vanhempia (naurahtelua), mutta sitä ei uskaltanu vaikka itsekin olin jo vanhempi kuin oppilaideni vanhemmat. En uskaltanu kuitenkaan ruveta

siihen, eikä se varmaan ole tarkoitukseen. Mutta mä luulen, että moni opettaja kasvattais joissain asioissa vanhempia. En mä ihan kyllä ollu suora vanhempia kohtaan, että kyllä mä olin pikkasen sellanen liiankin välttelevä ja myöntelevä.

Anne: No selvä. Entä oletko sä kokenu, että tää on etu vai haitta, tää, että puolisoikin on opettaja?

Tuula: Se on silloin etu kun ollaan eri kouluissa työssä, Se on etu sen takia, että ne lomat ovat yhteiset. Voi suunnitella sitä vapaa-aikaa. Niin kuin me ollaan paljon saatu matkustella, hiihtolomat tai siis urheilulomat, pääsiäislomat, syyslomat, puhumattakaan kesälomista! Mutta me oltiin samalla koululla neljä ensimmäistä vuotta ja kun ne oli muutenkin ne avioliiton alku vuodet vähän semmosta opettelemista elämään, niin kyllä se oli joskus tuskaa. Sitä koko ajan arvosteli mielessä toisen tekemistä opettajana, ainakin minä arvostelin, mä olin vähän karkäs. Että kun jouduimme sitten Tampereelle niin emme missään tapauksessa olis halunnu samaan kouluun. Olisimme kieltäytyneet jos meidät olis määrätty samaan kouluun.

Anne: No oliko taa opettajana olo raskasta?

Tuula: -----

Anne: Kun näin jälkikäteen voi ajatella.

Tuula: Ei , ei ollut raskasta. Tähän viimeisiin saakka, niin se ei ollut raskasta, muuta sitte kahtena viimeisenä vuonna, minä voin oikeastaan rajata kahteen viimeiseen vuoteen, niin minä menin mielellään kouluun, mutta kun mä tulin kotiin sieltä, niin mä olin myös mielelläni koulussa, mutta kun mä tulin kotiin sieltä niin mä koin raskaana kaiken sen mitä mun piti tehdä koulun eteen kotona. Eli tuntien valmistelut, jota mä tein loppuun saakka, vihkojen katsas... vihkojen korjaamiset, aineiden korjaamiset, kokeitten korjaamiset jaa ei kokeitten korjaamisesta mä olen aina tykännyt ne oli niin kuin niin selvää työtä. .

Anne: Mika sulla oli niin kuin vasta painona tälle kouluelämälle?

Tuula: Mitähän mä tohon vastaisin--? Ulkoilu on mulle aina ollut tärkeä. Esim. juuri syksyt niin oli kaikkein ihanimpia kun pääsi koulun jälkeen tonne metsään ja löysi muutaman mustikan, tai puolukan tai sienet. Ja vaikka siellä metsässä fyysisesti väsyi niin mieli oli niin mahdolloman hyvä, kun mieli saa voimaa metsästä. Sitten yleensä liikunta, talvella mä yleensä hiihdin, en joka koulupäivä kylläkään jaksanu mennä hiihtämään, mutta..

Sitte mä olin kyllä yli kymmenen vuotta Hendel-kuorossa, josta sai paljon semmosta oppia siihen musiikin tuntemukseen, tehtiin paljon matkoja, kuoroesiintymisiä ulkomaita myöten. Ja sitten tietysti perhe. Vaikkei perheen kanssa aina puuhannu mitään erikoista, mut että perhe oli ympärillä ja oli turvallisuuden tunne, niin se niin kuin oli se joka anto voimia jos oli joskus väsynyt tai pahalla mielellä jostain kouluasiasta.

Anne: Selvä. Kiitoksia!

Tuulan itsensä kirjoittama selvennys haastatteluihin

Puhelianaan ihmisenä minulle jäi haastattelujen jälkeen aina sellainen tunne, että en esittänyt asioita kyllin selkeästi. Siksi pyysin haastattelijaltani luvan saada selventää kirjallisesti joitain asioita, jotka tulivat haastattelussa esille.

Kun näin 62-vuotiaana ajattelee elettyä elämäänsä ja siihen vaikuttaneita tapahtumia, erottuvat ylitse muiden sattumusten seuraavat tapahtumat:

Täysorvoksi jääminen ei kuitenkaan ollut katastrofi jälkeensä ajatellen. Sain täydellisen perheen, johon kuului isä, äiti ja sisko. Koulutukseni järjestyi uutterien ja vastuuntuntoisten kasvattivanhempien järjestelyjen ansiosta. Sain hyvän ja mieluisan ammatin.

Seminaariaika ei ollut vain opiskelua. Se opetti kuinka monet muutkin nuoret tulivat köyhistä, ns. pienistä oloista, vaikka heillä oli molemmat vanhemmat elossa. Kärsimäni vähäinen alemmuudentunto hävisi. Alkoi aikuistuminen. Olin 20-vuotias aloittaessani seminaarissa.

Avioituminen ja ensimmäinen työpaikka opettajana oli kuin kevätadetta pinnalle nousseelle oraalle. Itsevarmuus kasvoi; minä-kuva alkoi selkiytyä. Tietoisuus siitä, että on hyvä jossakin ja heikompi jossakin toisessa asiassa piti hyväksyä.

Avioliittomme alkuaan ”kömmähdykset” koituivat nekin jälkeensä ajatellen siunaukseksi. Opimme kumpikin tuntemaan ihmisenä olemisen karikoita. Opimme antamaan ja pyytämään anteeksi ja sitten unohtamaan. Kokemuksemme opettivat, että elämässä on nollattavia tapahtumia.

Lapsettomuus oli kova pala minulle, joka olin 15-vuotiaasta asti unelmoinut 3-lapsisesta perheestä. Kasvatusäitini auto-onnettomuus käynnisti adoptiolapsen anomisen. Saatuaamme lapsen kotiimme tuntui kuin olisimme vastaanaineet, vaikka avioliittomme oli jo tuolloin 15 vuotta vanha. Haaveeni oli toteutunut; olin opettaja ja ÄITI. Tällä oli ”reipastava” vaikutus kaikkiin elämän toimintoihin.

Jouduttuani musiikkiluokan opettajaksi puhkesi sisälläni jotakin sellaista, joka kaiveli tunteita jostakin ennen tuntemattomista koloista. Tein työtä osaamiseni ääri rajoilla. Oppilaani olivat musikaalisesti todellisia helmiä. Pidimme toisistamme. Kolmentoista opettajavuoden jälkeen tuntui kuin olisin vastavalmistunut, ammattiinsa totutteleva ope. Sanoinkin, että ammatillisesti nuorruin.

Otettuaamme sijaislapsen kotiimme yli 3 vuodeksi kasvoi ”sisäinen sitkeyteni”. Oli jaksettava tehdä enemmän kotitöitä, näytettävä esimerkkiä. Oli jaksettava ottaa osaa lukiota käyvän koulutöihin. Oli kestettävä asiattomat syytteet, joita sijaislapsen äiti humalapäissään puhelinsoitoillaan meihin kohdisti. Oli tarkkailtava, ettei oma tyttäremme olisi häiriintynyt perheemme uudesta tilanteesta.

Vuosien karttuessa aloin muuttua armollisemmaksi itseäni kohtaan. En vaatinut työssäni enää taitojeni maksimirajoilla olevia suorituksia. Ehkä sitä voisi kutsua ikäävästi myös rutinoitumiseksi. Luonnossa liikkuminen alkoi tuntua yhä välttämättömämmäksi. Sieltä tuli voimaa ja joskus inspiraatiotakin työhön.

36 vuotta opetus- ja ennen kaikkea kasvatustyötä sekä 60 ikävuotta oikeuttivat minut eläkkeelle v. 2000 keväällä. Ikimuistoiset läksiäisjuhlat... suvivirsi viimeisen kerran opettajana... viimeiset nuuhkaisut kouluni tuoksua... Ei, silmäni eivät kostuneet. Nautin kirkkain silmin kaikesta, mitä koin ns. viimeisen kerran. Olin täysin asennoitunut eläkkeelle pääsemiseeni. Olin ansainnut sen. Tunsin suurta kiitollisuutta Luojaani kohtaan, että olin saanut tehdä työni loppuun asti väsymättä.

Nyt elän ihanaa aikaa. Olen mummu. Minulla on kuin ”siivet”, vapaus tehdä mieluisia asioita. Minua kutsuvat niin Lapin tunturit kuin Euroopan maat nähtävyyksineen. Kirjojen ihana maailma ja ristisanatehtävät tai yöunnit maustavat elämäni. Tunnen olevani nuori jälleen.

Entäs se opettajuus?

60-luvulla oppilaat olivat välittömän ihania kuten vielä 70- ja 80-luvuillakin. Työtä voi tehdä siten kuin oli koulutustakin saanut, oma persoona peliin ja työ oli kivaa. Kasvatustyö yhdessä kotien kanssa toimi hyvin, kotikäyntejä oli runsaasti (kutsusta tietenkin). 90-luvun puolivälin paikkeilla alkoi mielestäni ilmetä kotien ”erilaistuminen”, joka johti myös oppilaitten muuttumiseen. Työinto väheni oppilailta, kaikesta piti selvitä nopeasti, mahdollisimman pienellä vaivalla. 90-luvun puoliväin jälkeen alkoi näkyä kotien kyvyttömyys kasvatuksessa. Lasta kuunneltiin liikaa. Kuviteltiin, että vain mukavalta tuntuva on oikein. Lapset jopa määrällivät vanhempiaan. Mielestäni on asioita, joissa kysytään lapsen mielipidettä ja asioita joissa *ei* kysytä lapsen mielipidettä. Toisaalta aikuiset ovat lakanneet välittämästä muiden lapsien tekemisistä. Ajatus ”Ei kuulu minulle” on yleistä. Oman lapsen rikkeitä saatetaan jopa puolustella. Ennen opettajaa arvostettiin, nykyään arvostellaan – lehtien palstoja myöten. Ennen ei kodeissa arvosteltu opettaa lasten kuullen. Terveellinen vapaa-ajan vietto on vaihtunut monen lapsen kohdalla TV:n katseluun ja tietokonepeleihin sekä seikkailuihin internetin maailmassa. Fyysinen kunto on selvästi heikentynyt. Sen huomasi jo viimeisinä opettajavuosinani. Kaikkea edellä kertomaani en halua missään nimessä yleistää, mutta ilmiönä kaikki nämä ovat olemassa.

Entäs opettajat itse!

Minulla on ollut hyvä onni olla sellaisessa opettajayhteisössä, jossa on vallinnut hyvä henki. Pystyimme antamaan tunnustusta toistemme vahuuksille ja hyödyntämään niitä koko koulun hyväksi.

Minua rasitti viimeisinä virkavuosinani ainainen muutosten paine. Mielestäni myös oppilaat kaipaivat pysyviä, turvallisia tottumuksia. Oppilaat nauttivat esim. vanhanaikaisten satujen kuuntelemisesta. Niissä oli loppuratkaisu opetuksineen usein alusta asti selviö. Silti se ei latistanut sadun tenhoa. Se loi sitä turvallisuuden tuntua.

Käytin usein, oltuani väsynyt ainaiisiin suunnittelu- ja palautekeskusteluihin, sanontaa: ”miksi kuluttaa energiaa sanojen ähräämiseen paperille, kun senkin energian voisi käyttää oppilaittensa välittämiseen, heidän kasvattamiseensa ja opettamiseensa!” Tässä järjestyksessä nimenomaan tarkoitin.

Oli aika päästä muutosten paineista ja antaa tilaa nuorille opettajille.

Tuulan oma kirjoittama kuvaus elämästä eläkkeelle jäännin jälkeen

ELÄKEIKÄ HÄÄMÖTTÄÄ TOSI LÄHELLÄ

Vuoden 2000 kevätlukukauden alkaessa aloin ajatella, millaista olisi kesän jälkeen, kun "loma" jatkuisi - olisin VAPAA! Vapaa pyöräilemään, tekemään metsäretkiä, lukemaan aamun lehteä rauhassa, nauttimaan myöhään valvotuista illoista, ehkäpä kuutamooista ilman hermoilua, että aamulla olisi ihan väsynyt.

Olenko todella jo tehnyt mieluisassa ammatissani päivätyöni loppuun!

Edelleen nousin mielelläni Pispalan mäelle kouluun johtavat portaat ylös, niin kuin 23 vuotta olin tehnyt. Työhön meno oli helppoa. Mutta miksi sitten tuntui helpottavalta jättää tämä 36 vuotta kestänyt opetustyö? Tutkiskelin itseäni. Niin - ne iltatyöt - ne iltatyöt siellä kotona: siis työvihkojen ja kokeitten tarkistus, tuntien suunnittelu, ainainen valmius esiintymisille musiikkiluokkani kanssa - siinä se oli!

Ilt- ja kotityöt, jotka kuuluvat opettajan työhön, alkoivat tuntua raskailta. Silmätkin väsyivät! Ansaitseen jäädä eläkkeelle, varsinkin kun se yksi poika siellä luokassa oli niiiiiin huonokäyttöksinen - vai oliko se sittenkin sen pojan isä!

Ja sitten tuli se ihana toukokuun 22. päivä. Vävyäni soitti: "Poika tuli!" Lyhyet onnittelet, sitten suurellisesti kertomaan ihanille opettajatovereilleni: "Olenpahan mummu, poikalapsen mummu, saatte huomenna täytekakkua!"

Ja kun lopullinen loma sitten kesäkuun alussa alkoi, sain nauttia mummiuden ihanuudesta. Vaunuteltiin pojan kanssa kilometritolkulla. Mummulla oli eväät mukana, poika tuhisi vaunuissa, ja niin sitä tehtiin monen tunnin mittaisia lenkkejä ja tutustuttiin uusiin ympäristöihin, joitten tutkimiseen ei aiemmin ollut liennyt aikaa. Mummu laihtui ja Painonvartijat avittivat lisää. Kun ostin seuraavaksi kesäksi uuden, hienon juhla-asun, oli se kahta kokonumeroa pienempi kuin entisellä minälläni. Niin oli tarkoituskin. Yhdeksän kilogramman painonpudotus nuorensikin mukavasti.

KAKSI ELÄMYKSELLISTÄ MUISTOA

Perheeni oli järjestänyt minulle eläkkeelle jäämisen kunniaksi jymy-yllätyksen.

Yllätys julkistettiin pienessä sukujuhlissa, jonka olin järjestänyt lähiomaisilleni. "Olet bongannut niistä jo 4. Viides on sinulla bongaamatta. Nyt sinun täytyy ruveta pakkaamaan, saat muutaman päivän päästä ruveta tekemään tuttavuutta sen 5:n kanssa!" Luxus-viikko retkineen, valassafareineen ym. ISLANNISSA, ja vielä ihan yksin!!! Kiitos! Mieheni ja tyttäreni perhe olivat yllättäneet minut täysin. Se viikko oli Elämys! Kiitos siitä heille vieläkin!

Toinen suuri elämys oli pienimuotoisempi, mutta ei vähäisempi, mitä sielunmaisemassani tapahtui. Poljin pyörälläni metsäpolkua myöten aika kauas metsään. Tulin pienen puron rantaan. Parkkeerasin itseni puron lähelle. Se luonnon hellimä, hiljainen tunnetila, joka silloin yllätti, oli vastakohtaisuudellaan vuosia 32 oppilaan luokkaympäristöön tottuneelle kuusikymppiselle elämys! Kukaan ei puhunut. Tuuli suhisi, puro solisi, linnut lauloivat. Olin ansaitulla eläkkeellä! "Nauti, nauti!" hoin itselleni.

YHTEISET VAPAAVUOTEMME ALKAVAT

Mieheni jatkoi vielä 3 vuotta työelämässä minun eläköitymiseni jälkeen. Päivät yksin kotona olivat juhlaa. Ei velvoitteita ruuan laitosta tms. Lapsenlapsi ja omat, yksinäiset hetkeni olivat sitä parasta eläkkeelle totuttamista. (Kehtaanko tunnustaa! Vasta silloin aloitin lukea ensimmäistä kertaa Sinuhe Egyptiläistä, joka on muuten vieläkin kesken.) Sibeliuksen elämäkerta on aloittamatta, irralliset valokuvat järjestämättä, komerot siivoamatta, kaukaiset sukulaiset tapaamatta. Hmm... ja kohta jo 6 vuotta eläkkeellä. Toinen lapsenlapsikin - tyttö - on tuonut uutta menoa ja meininkiä elämään. Olen saanut nyt kokea kaksinkertaisesti pienen vauvan kehityksen, kun se on jäänyt itseltä ennen kokematta. Saimmehan omamme 4-vuotiaana adoption kautta.

Kun mieheni sitten jäi v. 2003 eläkkeelle, saatoimme tehdä vuosittaisen, pitkän ulkomaan reissumme ratakailuautollamme syksyaikaan, kun koulut jo olivat käynnissä. Koulut ilman meitä! Pitkät pyöräilyretket Tanskassa, tutustuminen Ranskan upeisiin linnoihin, ihmeelliseen Futuroscopin elämyspuistoon, pyhiinvaeltajien Santiago de Compostelaan Espanjassa ym. ihanuudet koettiin parina vuonna myöhäisenä syksyaikana. Ajo Pyreneillä pakkasessa, pienessä lumikelissä kesärenkailla toi jännitystä mummun ja vaarin elämään. Ja kotona odottivat kaikki tärkeät: tytär, vävy, 2 ihanaa pientä ihmistä ja tunteellinen kissaherra Einoleino Virtanen. Kotiinpaluu on yhtä ihanaa kuin matkalle lähtö. Aina, joka kerta.

Matkailu, puutarha, viljelypalsta, lukuisat ystävät ja rakkaat sukulaiset/ tärkeimpinä tyttären lapset täyttävät elämämme. On upeata elää!

"Kermana kakun päällä" on se, että olemme "kysyttyä kamaa", kun entisillä kouluillamme tarvitaan lyhytaikaisia viransijaisia. Tilille on kertynyt mukavasti lisäbonuksia näistä mieluisista sijaisuuksista.

Kouluni rehtorin jäädessä nyt 2006 eläkkeelle sain vielä kunnian juontaa hänen lähtöjuhlansa. Upean työtoverin viimeinen juhla koulussa, meidän 23 vuotta kestäneen, loistavasti sujuneitten yhteistyövuosien jälkeen kruunaa myös omalla kohdallani mieluisat vuodet mieluisassa työssä, hyvässä työilmapiirissä Pispan koulun musiikkiluokilla.

Osmo Virtasen haastattelu, Ylöjärvi Vuorentausta, 4.5.2006

Anne: No sano, saat aloittaa!

Osmo: Kiitos tyttäreni.

Minun nimeni on Osmo Virtanen, kakkosnimi Kullervo, koska olen syntynyt Kullervon päivänä 25. syyskuuta 1942 sodan roihutessa, paitti, että ei meilläpäin kyllä sodittu paljon. Paikka oli Hämeenkyrö. Ja lapsuudestani en muista mitään, paitti, että olin kiltti mukula joka teki niin kuin sanottiin kolmannella kerralla. ... Mun puhelin soi..... (tauko, Osmo puhelimessa)

Anne: Saat jatkaa

Osmo: Selvä. Mulla on neljä vuotta vanhempi sisar, joka räökkäs mua kuulemma pienenä. En mää sitä ittse muista, mutta mää räökkäsin sitä sitten vähä isompana sitte. Sillaan on puntit tasattu aika VIIMESSEN PÄÄLLE! Mä olin pikkupoikana kai aika vilkero, mutta kiltti. Tein usein mitä käskettiin, ku paljo käskettiin. Ja tota, kotonurkissa pyörin siinä, välillä meinasin hukkaa järveen välillä jokeen, valikoittin. Että vauhtia ja vaarallisia tilanteita oli, mut ei mulle oo kuitenkaan mitään sattunu. Kirveellä löin jalkaani muutaman kerran, kun olin kova tekeen puita, jo pikkupoikana. Isä oli tehny mulle kirveen ja saha, ja niillä mätkittiin ja käytiin sairaalassa paikkuuttamassa ja hommat jatku. Ja sitte urheilua oli pienestä pitäen. Kavereitten kanssa perustettiin kioski jo varmaan viiden vanhana ja myytiin ihmisille.. ostettiin kaupasta tavaraa ja myytiin niitä ihmisille tiänvarressa ja saatiin jalkapallo rahat sillä lailla. Ja potkittiin pallo ja lähellä oli urheilukenttä. Viiden vanhana menin kouluun omin päini kaverin kanssa. Ei siitä kotona mitään puhuttu. Lähettiin aamulla kotoo ja mentiin kouluun ja koulu oli vajaan sadan metrin päässä, mut sit siinä oli kyllä joki välis, mut välistä tarvi kiertää vähä sillan kautta. Sit ku oltiin oltu jo monta viikko siellä, ni sit vasta äitille selvis et mää käyn koulua. Opettaja anto meidän käydä ja näin mää kävin sitten ensimmäisen luokan. Mää alotin sen varmaan joskus syys, lokakuun vaihteessa. Ja todistus oli semmonen, että siinä luki, että kuuntelijaoppilas, se oli oikein painettu todistus. Että kyllä se oli ihan opettajan suostumuksella. Eikä silloin tarvinu mihinkään kouluvirastoihin ilmoitella, että täällä nyt tällöinen jappe käy. Sai käydä ja siitä se koulu sitte jatku ja muut toilailut niin että mä olin sitte yhdeksän vanhaan mennessä suorittanu neljä luokkaa. Ja pyrin oppikouluun ja pääsin, yhdeksän vanhana. Joka oli kyllä virhe, mutta, joka tapauksessa siinä nyt sillain kävi. Ja urheilut sen kuin lisäänty ja koulunkäynti vähenty. Joka vuosi sain ehtoja, mutta luokalleni en jääny kun kerran oppikoulussa. Meinasin jäädä toisenkin kerran neljännellä luokalla, oli vielä kahdet ehdot eikä ne menny ensimmäisellä kertaa läpi, ja mä jo hermoistuini, että oho kuinka Virtasen nyt käy, mutta sitte mää suoritin ne pois ja sitte taas ku mä kävin viidettä luokkaa oppikoulussa ni en mää saanu enää ku kahdet ehdot ja suoritin ne pois ja mä olin hyvä oppilas. Mää sain vaan huonoja numeroita! Nimittäin englannista ja ruotsista. Sain mää kerran matematiikastakin nelosen, mutta kyllä mää laskee osaan, se annettiin vaan sen takia, että mää jäisin luokalle. No niin, ja mä olin hyvin kiinnostunu liikunnasta, maantiedosta, historiasta. En ollu yhtään kiinnostunu kielistä, matematiikkakin oli mieleistä, mutta tota koulunkäynti oli nyt vähä semmosta että tota, ei siihe paljo panostettu. Ja aika paskamainen oppilas mää olin siellä oppikoulussa. Siellä oli sukulaisia opettajina ja niitä mää räökkäsin kyllä, kyllä tota,. En mää mikään ilkee ollu, mutta

mää olin kyllä paskamainen oppilas. Jos olisin opettaja nyt ni, samassa koulussa ni pistäsin kyllä järjestykseen semmosen kakaran. Joo..

No se oli ihan selvä kun oli käyty viis vuotta oppikoulua, tai siis kuusvuottahan sitä käytiin, siis viis luokkaa, ni ei siitä mihinkään jatketa, ku ei niistä kielihommista tullu yhtään mitään. Ei mitään kiinnostusta silloin vielä ollu. Se oli vuosi '58 kun mää pääsin sieltä pois, ei silloin tajuttu, että kieltä johonkin vois tarvita, televisiotkin oli vasta tulollaan, ja kaikki tämmöset jossa jotain kieltä kuulu. No joo, ja tota koko ajan, ,mähän olin pikkupoikana, paitti pitäny sitä kioskia, ollu kioskilla kesällä myymässä, esimerkiksi joulunaikaan mä kuljin ympäri pitäjää ja myin joulukortteja. Tienasin joulurahoja. Se kaupanteko oli mulle nii ku semmonen, semmonen, että se multa kävi mä olin hyvä oleen ihmisten kanssa mää en pelänny enkä jännittäny, ni se oli sitte nii ku kokolailla selvä, että kun ei oikeen muitakaan hommia ollu, vähän rakennushommissa olin kesällä, ni kauppaan myymään, osuuskauppaan. Ja palkka oli semmonen, että mä muistan vielä sen mun ensimmäisen palkkani, se oli kuuskymmentä markkaa kuussa. Sillä tais saada hädin tuskin siellä kaupan kahvilassa, yhden ruuan päivässä, ni se meni suurimpiirtein siihen. Se oli kyllä, pitkää päivää tehtiin ja se oli kyllä mieluista, mutta ei siitä mitään rahaa jääny. Ja siinä vaiheessa sitte kun sisar oli käyny kauppaopiston ni se sitte tietenkin se kauppaopisto pyöri siinä mielessä ja mutta tota noin äiteni ehdotti, että menisitkö seminaariin, kun oli tota liikunnallisuutta ja musikaalisuutta ja kaikkee tämmöstä, tämmöstä niin kun mitä ny opettajan hommissa vois tarvita. En mää sitä nyt itte niin paljon aatellu mutta, niin siinä kumminkin oli. Ei muuta ku paperit vetään. Ja silloin oli siitä hyvä systeemi, että sinne otettiin, otettiin hyviä, keskinkertasia ja huonoja pääsykokeisiin. Mää menin ehkä siinä keskinkertaisessa luokassa, mun keskiarvo oli jossain seitsemän puolen kahdeksan välillä sitte sieltä oppikoulusta, mutta pääsin kokeileen ja se oli tosi hyvä, ei niitten koulutodistusten perusteella pysty vielä päätteleen, muuta kun sen kuka on ollut tunnollinen oppilas koulussa, mutta ei sitä kenestä tulee opettaja. Ja eiku Heinolaan ja se, se oli helppoo ku heinän teko sinne pääsy. Ei mulla ollu minkäänlaisia ongelmia mä , siellä oli suullisia kyselyitä, historiasta ja maantiedosta mä tiesin kaiken, ei ollu mitään vaikeutta, paitti, että englannista sain kuulemma huonoimman numeron, kun on ikinä saatu siinä firmassa. Piirtää en osannu yhtään, mutta tota kaikki muut meni tota hyvin, siellä oli kokeet liikunnasta ja siellä oli kokeet laulusta ja ne kesti monta päivää. Oli tosi hyvä systeemi minusta varsinkin kun mää pääsin sisään. Ja mää olin silloin kuustoista vuotta. Vuosi oli 1959. Ja sen jälkeen ei ole sit ollu suunnassa epäselvyyttä, että mää olin sen kesän vielä, niin mä olin sen kesän vielä kaupassa kunnes vähän ennen seminaariin menoo elokuun puoltaväliä jäin pois ja sitte muutin kotoo Heinolaan ja siitä se alko. ... Tauko!..

Anne: Eiku, mulla on yks kysymys vielä! Tota mm.. oliko niillä sun omilla opettajilla mitään vaikutusta siihen, että sää halusit opettajaks tai minkälaisia ne oli?

Osmo: Siis oli seminaa..., ei seminaaris ku tua oppikoulussa oli semmosia opettajia, jotka oli, oli tota noin mulle mieluisten opettajien opettajia, niin niissä oli semmosia joita mää kunnioitin suuresti. Kaikkein eniten mää kunnioitin koulun rehtoria, tai ehkä enemänkin pelkäsin, se oli tämerä äijä, matematiikan opettaja. Mutta maantiedon ja historian opettajat oli semmosia, jotka oli hyviä opettajia ja historian opettaja vallankin oli semmonen, että määhän tein mitä vaan, että mä olisin saanu hyviä numeroita ja ollu sen kanssa välilöissä ja kaikenlaista. Maantiedon opettajan kanssa, ku mä olin niin, niin hölmö muuten, niin tota noin koheli, ni tuli joskus sanomista, mutta aineesta tykkäsin koko ajan ja se oli semmone. Mutta ei

ne ny varsinaisesti kyllä mua saanu suuntautuun opettaja uralle, että mä olisin siitä jotain idolia saanu. Ja kansakoulussa se opettaja joka mut otti sinne kuunteluoppilaaks se oli kiltti kanttorin rouva joka oli varmaan hyvä opettaja, vaikka en mä niistä opetuksista mitään muista. Ja sitte ku mä kävin kolmannen ja neljännen luokan ni siinä oli semmonen kaks- kolmiopettajainen koulu niin se oli yhdysluokka kolmos nelonen. Se nyt oli ihan tavallinen opettaja, joka opetti kans varmaan ihan hyvin ja piti luokassa kurin ja järjestyksen, mutta ei, ei ne mua opettaja uralle saanu suuntautuun. Ei kukaan varmaan viä oppikoulussakaan aatellu, että tosta on opettaja tulossa. Vaikka kaikki merkit oli olemassa...

Anne: Mitens isä ajatteli? Jos äiti ehdotti seminaaria, ni oliko isä samaa mieltä vai olisko se halunnu jotain muuta?

Osmo: Eee.. Ei isällä varmaan mitään semmosta ollu mitä, mitä se olis niin kuin ehdottanu mulle, että rupee nyt tota ja tota tekeen. Isä oli autoilija ja rakennusmies. Molempia tein pienenä poikana jo ajoin autoo ja rakennuksella olin töissä vähä isompana. Mutta tota sen takia sitä oli oppikouluun, edes oppikouluun menty, että nyt jotain, sanotaanko nyt jotain helpompaa ammattia olis ainakin noin niin ku ruumiillisessa mielessä, vaikkei mun ruumiissa mitään vikaa oo, mä oon iso riski miäs. Sitä kumminkin haettiin tämmöstä nyt opiskelun kautta ammattia, mutta ei is.. äiti se oli joka tän homman hoiti. Äiti laitto paperit Heinolaan, en tiä kysykö se ees multa sitä. Kai se kysy.

Anne: Se oli siis itsestään selvää, että kouluja käydään?

Osmo: Oli. Kyllä isä ja äiti anto koulunkäynnille arvoa ja kun se ei silloin ollu kaikkilla itsestään selvyys. ....

Mun lapsuusaika oli semmosta, että mejän, me muutettiin kun mä olin yhdeksän vanha uuteen taloon, jonka isä oli tehny ja sitte oli tietysti velkaa ja sitte isä joutu lopettaan autoilu hommat ja tota äiti oli koulussa keittäjänä. Me oltiin siis semmonen hyvin varaton perhe sillä lailla, että en minä sitä tienny tai ymmärtäny. Ei mulla mitään puutetta mistään ollu ja, ja tota mulla oli mukava lapsuus. Oli kavereita sai urheilla, ei ymmärtäny olla mistään niin ku puutteessa, jos oli joku tavote, se säästettiin. Mä muistan ensimmäisen tavoitteni, se oli luistimet. Mää myin niitä joulukortteja ja kävin jotain muutaakin pikkuhommia tekemäs ku silloin käytiin töissä jo pienenä. Toinen oli polkupyörä, josta isä lupas maksaa puolet, merkiltään Jaguaar. Ja näin kävi. ja sitte kun se oli ni ei ollu sitte hämminkiä. Sitte ku ikää oli kolmetoista ni sitte alettiin käydä tansseissa, lavatansseissa kesällä ja se oli, se oli aina ilman muuta, että kas kertaa viikossa. Ja tota se oli hyvin semmosta, semmosta ku ei ryypätty eikä poltettu tupakkia ni rahaa ei paljo menny. Polkupyörällä ajettiin pitkäkin matkoja, sitte sattu meneen viä semmosiin naisiin, jotka asu oikein kaukana, ni sitte siitä tuliki hauskoja reissuja. Muistan kerrankin ku tulin jostain köhköröstä, jonne oli 25km neljän aikaan sunnuntai aamuna, ni nukuin pyörän sarviin ja muksin niin pirusti yhen talon pihaan, ku alamäessä laskin ja sinne meni niin että keikahti (nauraa). Ja kaikki kerrottiin kotona, kaikki. Äiti tiesi kaikki mun matkat ihan tarkkaan., kenen kanssa mä kulloinkin olin ja ketä mää hain tanssiin ja. Kyllä mää isällekin puhuin, mutta se oli niin kuin ilman muuta selvää, että mitään sellasia salaisuuksia ei ole ja mää halusin puhua. Mää olin jo vähän isompi poika, taisin olla kuudentoista muistan kerran kun mää menin Viljakkalaan, ja sinne on vähän toistakymmentä kilometriä, yhden toisen kanssa sinne sisaruksille ja sillä toisella oli auto ja se lähti sieltä pois ja en mää sitä huomannu ja sitte kun mun (naurahtelee) piti lähtee ei ollukaan mitään, ni mää kävelin sieltä sitte, liäkkö se ny kestäny kolmetuntia tai jotaki, pälttoo päällä. Ja äiti ja isä oli juomas aamukahvetta, kun mää tulla

lumpsin alamäkee (nauraa) ja meillä oli aika hauskaa siinä sitte. Ei ne ollu mulle vihasia tiättystikkään. Mutta kerran isä oli tosi vihane ku se anto mulle auto ja mä olin viidentoista vanha ja sano, että tuut sitte kahdeltatoista takasin sieltä tansseista ja. Mä en ollu sitte viiteen mennessä tullu ni isä lähti hakeen mua. Ja se täsi kyllä suurin piirtein missä mä oon. Mutta mä olin laittanu auton niin ovelasti, ettei se löytäny sitä ja se oli toisella autolla liikkeellä ja ja tota tulis itte vähä myöhemmin ja mä pelkäsin, että nyt tulee kyllä selkään. Mutta eihän isä nyt isolle miehelle antanu, mutta kyllä auton käyttö loppu sitte toistaseks siihen kun ne pelkäs, että mä oon ajanu kolarin tai jotain. Mutta kyllä tota mulla isäni kanssa hyvät välit oli, mää, mulla on jääny semmosia mieleen, kun isä oli soittaja muusikko myös ja sillä oli kovaäänislaitteet ja pidettiin hiihtokilpailuja siinä meidän pihapiirissä, ni se laitto kovaääniset sinne ja kuulutti. Me pojat ostettiin alumiinilusikoita kaupasta ja rautanauoilla kaiverrettiin niihin palkintosijat ja hiihdettiin niin pirusti. Ja kyllä, taikka kuulutukset kuulu sinne ympäriinsä, ni ne oli semmosia hienoja hommia, että, että niistä jäi hyvä mieli. Ja sitte tota yks asia mikä tähä pitää sanoo väliin minkä isä mulle opetti, koitti se opettaa mulle haitarinki soitto, mutta siitä ei tullu paljo mitään, mutta se opetti mut istuun tulen äärellä. Meillä oli pysty muurit joissa oli tuli. Me istuttiin siinä ja katteltiin kun tuli palo ja rupes tuleen hiillosta ja sit se selitti mulle mitä niissä näkyy niissä kuvioissa ku ne vaihteli ne punavärit siellä ni, ni tota siitä saakka mä oon ollu innostunu tulesta. Nykkin kattelen takkaa vaikei siinä tuli oookkaan, mutta puut kumminkin. Nää on semmosia, jotka on jääny mieleen. Ja sitte semmonen uteliaisuus ja tota me liikuttiin sillä pahasella autolla paljo ja siitä jäi semmonen kipinä, että on aina tehny mieli reissata ympäriinsä. Ja kyllä mä oon sitte reissannukki (yskäsy), reissannukki autolla ympäri eurooppaa ja käyny vähä muuallakin muuالمassa. Ja isä ja äiti oli siihe innokkaita. Ja oli sitä myöhemmin mun mukana ku mä olin ensin niitten mukana. Että kyllä sitä semmosta yhteistäkin tekemistä oli ja sitte kaikki se mitä tehti kotona pihassa, se oli semmone joka silloin jo alko ja vaikka sitä joskus täyty tehdä niin kun pakostakin sitä hommaa, niin jäi kumminkin semmonen mieli, että se on mukavaa hommaa. Siskolleni ei jääny sellasta mieltä, sille oli tikkusta tehdä siellä mitään, mutta ei se siellä niin paljo ollukaan, kun se lähti pian sen muuton jälkeen kauppaopistoon ja töihin ja ei se sitte kotona niin paljon asunukkaan. Tämmöstä se oli. Hyvä lapsuus. Ei ollu niin ku joku on sanonu mulle, että pitää olla uhmaikä ja nousta vanhempiensa vastaan ja jotain semmosta, että sitte vasta itsenäistyy. Ei mulla ikinä mitään semmosta ollu. Enkä koe kyllä jääneeni mistään paitsi. Vaikka kyllä tottakai vanhempieni kanssa riitelin, mutta se on eriasia kun uhmata, olla niin ku periaatteessa vastaan. .... Se oli siinä. Vai jäikö jotain puuttuun?

Anne: Ei.. Palaan sitten myöhemmin.

Osmo: Sen vielä voin tohon sanoa, että tärkein sisältö elämälle oli silloin urheileminen, eikä se mikskään oo muuttunu. Aina urheiltiin kun vaan voi.

Anne: No sit seminaarista.

Osmo: No niin, se on sitte, se oli sitte viimeisen päälle hyvä paikka se. Tota .. en mä tienny seminaarista mitään, eikä mun tarvinukaan tietää. Sieltä tuli jotain ohjeita. Rakennukset tiesi ja pääsykokeet oli, mutta eihän se nyt mitään siitä hommasta antanu.. Pidettiinhän me jo silloin pääsykokeissa tunti oppilaille, harjotuskoulun oppilaille ja ja tota kyllähän sitä semmosia tunteja pitää eihän siinä mitään. Mä pidin hengenpelastuksesta, muistin sen ja oli vaan niin, että silloin sain tuntia ennen sen aiheen, kun pidettiin,

mentiin tuntia pitää, en mä ollu muistanu mikä se mun aikani oli ollu. Mää menin kahtakytä vaila ja sain aiheen, mutta kyllä mä siitä sitten tunnin pidin. En tiedä oliko hyvä taikka huono, mutta tarpeeks hyvä kumminkin, että pääsin. (niistä). Mutta sitte kun sinne mentiin oikeesti kesällä '59, sisareni kanssa menin sinne, niin ensimmäinen homma tiätysti oli, että saa kämpän. Ja pääsy kokeissa oli jo yks semmonen kaveri joka oli silloin varkaudesta, vaikka se oikeesti on täältä Tampereelta päin kotosin, otti minuun yhteyden, että oltaisko kämpäkavereita ja kyllähän se mulle sopi. Seminaarin ilmoitustaululla oli sitte pitkä lista, ku se oli yks Heinolan elinkeino majottaa seminaarilaisia, ni kämppiä ja siskoni kanssa mentiin ja sinne ja kuinka ollakaan sieltä löyty yhen Villenkadun päästä semmonen komee rapattu talo jonka yläkerrassa oli kaks huonetta ja jonka omistajat oli hämeenkyröläisiä, niin ku mä, no sinne se oli ilman muuta selvä ja, ja tota siellä sitä asuttiin, kunnes parin viikon asumisen jälkeen talonomistaja ilmoitti, että siellä on vedetty vessaa ja kello oli jo yli kymmenen. Että eiköhän olis poikien paras kattella poikien joku toinen huusholli. Ja muutenkin ne ohjeet siihen asumiseen oli vähän saman tyyliiset. Ni se kämppä vaihtu sitte hyvin nopeesti toiseen pieneen hellahuoneeseen omakotitalon yläkerrassa, jossa sitte asuttiinkin sitte seuraavat neljä vuotta, siel ei ollu sitte mitään. Ei ollu vessaa muuten, että ei tarvinnu vetää, ku oli puucee talon pihan perällä vielä silloin. Mutta tota seminaariin tultiin. Mä olin kuustoista vuotias, mä olin viisvuotias kun mä menin kansakouluun, yhdeksänvuotias oppikouluun ja kuustoista seminaariin ja siit ei kyllä ollu pienempääkä hyötyä, eikä iloo, siitä oli harmia.

Anne: Minkä ikäsiä ne muut sitte oli?

Osmo: Siä alaikäraja oli silloin, että sinä vuonna piti täyttää seitsemäntoista, mutta siellä oli yli kolkytävuoitaitaki. Yleensä ne oli siinä kahdenkymmenen-kahdenkymmenenkuuden sillä välillä ekaluokalla. Mä olin selkeesti nuorempi kun kukaan muu. Ja... en mä niitä alkuvaiheita niin kauheesti muista, mutta tota, siis yksityiskohtasesti, mutta muistan sen, että tota, ensimmäinen tentti oli kemiasta ja mä sain ainoona koko luokasta kympin ja mä aattelin, että tää homma on muuten tosi helppoo. Se jäikin sitte viimeseks kympiks mitä mä sain koko seminaari aikana. Ni se anto mulle väärän kuvan, sattu oleen vaan semmosia tuttuja asioita siinä. Enkä mä siihen opiskeluun niin hirveesti panostanu, mutta kyllä mä ne hommat hoidin, mutta panostin pääasiassa ensinnä urheiluun ja sitte naisissa käyntiin ja siinä se sitten olikin. Sehän oli naimatoimisto se Heinolan seminaari, ku samanikäisiä naisia ja miehiä oli samaan ammattiin. Tottakai sieltä löyty sitte, löyty kavereita vaikka olin tosi mukula ja sillä lailla kärsin siitä nuoresta iästäni, että kaikissa.. siellä oli kaiken maailman, sen Heinolan seminaarin hyviä puolia oli se, että siellä oli semmosia kaiken maailman kerhoja, kaikenlaista tekemistä. Oli urheilua ja teatteria ja oli, oli uskonto ja oli puhetta ja kuvataidetta ja laulukuoroo ja vaikka sun mitä. Ja tota niissä oltiin mukana innokkaasti, se oli tosi hyvää, hyvää juttua aatellen tulevaa ammattia. Mutta kun olin nuorin jäin aina vähän toisten jalkoihin siinä vaiheessa. Siitä nyt ei isoja kärsimyksiä, olin mä sitte jonkun näytelmäkerhon, teatterikerhon puheenjohtaja sitte viimeisenä kouluvuoteni, mutta tota kuitenkin jäin vähä. Ja sitte tota sillä lailla, että pari vuotta lisää, ni olis ollu paljo helpompi vielä opiskella. Mun opiskelutekniikka ei ollu vielä kuustoistavuotiaana oppikoulun jäljiltä vielä hallinnassa. Joutu sitte tekeen vähä turhiankin hommia. Mutta opiskelu ei missään vaiheessa ollu, ollu käyni niin ku semmoseks rankaks. Siellä oli koviakin vaiheita ja koviakin koekausia ja kaikenlaisia, mutta se ei mulle ollu mitään pakkomiellettä, mun täytyis olla kauheen hyvä. Mulla oli semmonen luulo, että mä oon erittäin hyvä opettaan, mä pärjään mukuloitten kanssa, se karistettiin sitte kun mä sain viimeisen

todistuksen. Mulle oli luvattu nostaa opetustaito johonkin aika korkeelle, ni sitä joulutodistuksesta pudotettiin ja mä en tänä päivänä tiedä minkä takia. Ja niillä opetustaito numeroilla sitä paikkaa haettiin, että se jäi kyllä jurppiin. En osannu yhtään nuolaskella opettajia, joka sekin vaikutti numeroihin, mutta ehkä siinä oli sitten hyviäkin puolia. Mutta joka tapauksessa mä koin koko ajan että se opiskeleminen on mukavaa. Mä koin koko ajan, että siellä on mulla paljon hyviä kavereita, siellä oli tekemistä siellä oli tekemistä viikolla ja viikonloppuina. Se oli niin helppoo, kun siellä oli hyvä ruoka, joka oli aika tärkeä asia, ei kämpillä mitään voinu tehdä. Siellä oli hella, kumpika osannuka tehdä mitään, ku pyhänäki sai ruokaa sieltä kerran, muina päivinä kaks. Siellä oli kaikki tää tämmönen puoli hoidettuna. Se ei maksanu kovin paljoo, mult ei kulunu paljoo rahaa, mulla ei ollu kovin pahoja rahaongelmia, joskus pyysin kotoo, mutta kesätöillä pärjättiin. Se oli hyvin semmosta, se oli tosi mukavaa aikaa. Heinolaa ajattelee aina, että kyllä oli mukava paikka. Ja sitte semmoen tuntuma oli, että siellä tota oppi niitä asioita mitä pitikin. Sinnehän valittiin oppilaita esimerkiks liikunnallisuuden mukaan siellä oli olympia tason urheilijoita ja vähän vähäsemiä urheilijoita, sinne valittiin paljo muusikoita, suomen oopperalaulajista puolet nykysistäkin on käyny Heinolan seminaarin, on Ryhästä ja Hynnistä ja Valtasaarta ja muuta. Ja tota kuvataide puoli oli, siellä oli kuvataiteilijoita ja tietysti kädentaitajia ja ne on kaikki semmosia jotka nyt tällä hetkellä ne on niiku huonossa asemassa koulussa, harvat osaa ja tunnit on ihan minimissään ja ne on kuitenkin niitä aineita josta oppilaat kaikista eniten tykkää. Mutta Heinolassa annettiin sille suurta arvoa ja ja tota niitten puitteissa oli myös tasokkaita harrastemahdollisuuksia. Joko ite seminaarissa tai kaupungilla. Ja monet semmoset jotka ei edes tienny olevansa, niin ku Hynnisen Jorma joka ei tienny olevansa hyvä laulaja, vaan se oli urheilija ja maalari, ni siitä tuli jumankauta suomen kärkilaulaja että heilahti. Urheilijathan nyt tiesi olevansa urheilijoita, mutta just musiikissa siellä kehityttiin hirveesti. Ja se oli kaikki, se oli hyvää työtä sitte tulevaa varte. Sitte kun mä olin vuoden käynny siinä ja kattellu ja palloillu siinä ja päässy vähä niinku hommaan sisälle ni ku tuli seuraava vuosikurssi ni mä päätin, että tosta mä katon ittelleni sitte vaimon, tosta porukasta. Mää, sitte ku ne tuli sinne, mä kattoin hyvin ne läpitte ja viikon päästä se oli selvä kenetkä mä niistä otan ja otin kans. Siinä ei ollu sitte puolta sanaa. Vähä koitti Tuula pistää vastaan ensin, mutta se oli vähän mua vanhempi, mutta tota noin ei mun kanssa kannata ruveta koittaaan kun jää toiseks kumminkin. Ja niin teki moni muukin. En tiädä tekikö ihan samalla systeemillä kun minä, mutta kyllä niitä aviopareja tuli paljo. Ja se nyt tietysti teki sen, että jäi ne kaikki muut hyöriinät kun tiiviisti oltiin siinä yhdessä ja tehtiin läksyjäki, vaikka mä olin vuoden edellä. Ja kun Tuula oli niin paljon tarmokkaampi tossa opiskelussa, niin munkin täyty sitte olla vähän tarmokkaampi, sitä paitti mä sain kaikki oppikirjat ostaa hänen laskuunsa, jotka hän otti sitten myöhemmin käyttöönsä ja nekään ei maksanu mulle mitään. Homma suju hyvin. Yhden opintolainan jouduin ottaan, en joutunu, mutta otin, silloista rahaa joku kakstuhatta, vastais varmaan jotain pariakytä tonnia mummunmarkkaa Ja koko sen mää laitoin meneen kaikki kun tehtiin luokkaretki keskieurooppaan, ni kaikki siellä sileeks, kyllä tuli tuliaisikiin sitte. Vieläkin on varmaan jäljellä tavaraa mitä mä sieltä toin. Joka retki oli mulle tosi tärkeä, tulevia retkiä ajatellen, mutta myöskin taas opettajan ammattia ajatellen. Eihän siellä ihan kaikki ollu, mutta oli meitä siellä iso lössi. Ja niin sitä sitte hemputeltiin neljä vuotta ja kaikkihan ei selvinny siitä neljästä vuodesta, siellä oli tarkat säännöt ja sieltä sai kenkää, jos esimerkiks kävi ravintolassa tai jotain tämmöstä. Mutta ei mulla ollu sellasia ongelmia, en mä käyny ravintoloissa ja mää hoidin hommani sillä lailla, ettei niihin tarvinu puuttua. Neljän vuoden

päästä olin sitten valmis kaksikymmen vuotiaana. Ja tota sitten oli edessä armeija. Johon erittäin pitkin hampain suhtauduin, että mun tarvii mennä armeijaan. Mutta se homma muuttu sit kans siellä.

Anne: Eli koek sää, että siitä oli oikeesti hyötyä myöhemmin siihen sun opettajuuteen siitä koulusta?

Osmo: KYLLÄ! Siitä oli todella hyötyä. Siellä opetettiin opettajia. Siä oli, siellä opetettiin kaikki muu paitti semmonen, sanotaan koulun johtaminen, semmosta opetusta ei juurikaan tullut, vaikka kyllä siellä kouluhallintoo ja semmostakin käytiin läpi, mutta käytännön koulun johtamiseen, johonka mä jouduin heti sitte kun mä ensimmäisen paikan sain, se oli, se oli pikkusen pulmallista. Ei ny niin kauheen. Mutta ite se tuntien pito, lasten opettaminen, ni se oli kyllä perusteellisesti opetettu ja ne aineet ne aineet käytiin ensin aineinakin läpi, mutta sitä opettamista oli puolitoista vuotta harjotuskoulussa säännöllisesti monta tuntia viikossa. Joka tunti ruodittiin ja valmisteltiin, josta mää muuten purnasin, että ei sitten voi valmistella joka tuntia, viittä kuutta tuntia kun menee, että tars kattoo kuka opettaa noin kylmiltään, mutta semmonen idea ei nyt oikein menny läpi. Mutta se opetus oli hyvää, siit ei pääse mihinkään ja siitä on ollu todella paljon apua.

Anne: Eli opettajatkin oli hyviä?

Osmo: Kyllä. Siellä oli oikein semmosia alaansa paneutuneita oikein tämmösiä joille se oli kutsumus eikä mikään leipä. No melkein kaikki, ei kaikki, mutta melkein kaikki.

Anne: Olik siellä jotain oikein selkeätä henkilöä, josta ajattelit, että tollain mäkin haluan sitten opettaa tai toi tekee hyvin nää asiat tai..?

Osmo: Huokaa.. tota ihan sillain ei oo jääny mieleen huokaa.. sehän oli aika vanhanaikanen paikka, että joku siä ekan ja tokan luokan kuuskymppiset harjotuskoulun opettajia oli semmosia, että tollain mä nyt en kuitenkan opeta, mutta kyllä mä nyt tiesin, että mä kyllä paljon ekaa ja tokaa opetakkaan. Että enemmän mulle jäi mieleen ne jotka opetti siä seminaarin puolella, ei harjotuskoulun puolella. Että ne seminaarin..... nauha loppui. Niin ku ne harjotuskoulun opettajat, ne istu siellä luokan perällä ja teki muistiinpanoja ja sitten ne piti kritiikkiä ja anto kyllä ohjeita. Mutta niistä tunneistaki puhuttiin enemmän kuitenkin seminaarin lehtorien kanssa. Ja tota oli ne ammatti-ihmisiä ne osas neuvoo ja ne sano mitä pitää tehdä ja ja tota.. Kyllä.. niistähän jäi kaikista muistiinpanot, käsinkirjotetut muistiinpanot, niitä oli paljo ja kyllä mää niitä , niitä oon jälkeinpäin katellu ja ne oli mielessä ku tyät alko.

Anne: Onko ne edelleen tallessa?

Osmo: Oon tiätysti. En mää ikinä mitään heitä pois. En mä nyt väitä, että kaikki mitä mä sieltä olisin saanu olis ollu semmosia mitä mä olisin allekirjottanu, mutta mutta tota mun mielestä se oli hyvä koulu, sen avulla mä oon nelkytä vuotta ollu opettajana Ja pärjänny ihan tarpeeks hyvin.

.....

Osmo: Yks asia mikä todella autto paljo myöhemminkin oli semmonen siellä seminaarissa, että siellä järjestettiin paljo juhlia. Jotka taas tän päivän näkökannan mukaan, että siellä oli joukossa vhan semmosta naiviakin juttua, mutta siis paljo .. luokat järjesti toisillensa, oli joulua ja oli vappua ja oli vaikka minkälaista, oli riehakasta ja oli hiljasta ja niitten tekeminen ja niissä nähtiin paljon vaivaa, niin se oli kyllä opettavaista. Sitte kun porukalla tehtiin ja kaikki osas aina jotain ja niin oppi toisilta ni, sen kaltanen yhteisöllisyys, jota nykyään enää ei o noissa firmoissa, opiskelulaitteissa, ni sillä oli iso merkitys. Ja joku esimerkiks näytelmäkerho se oli sen tasonen, että sehän kiersi ympäri maakuntaa esittämässä niitä näytelmiä. Määkin olin mukana siinä. Samaten kuario, mutta sitten oli ihan nää luokkien konventit, ne oli kovia juttuja.

Niissä, niitä suunniteltiin ja tehtiin ja nähtiin vaivaa. Se vaivannäkö on semmonen asia joka on ehkä hiukan nykypäivän koulussa jäänyt toissijaiseen. Koitetaan luiskahdella vaan mistä pääsee mahdollisimman vähällä. Siinä on muitakin syitä, mutta tota, siellä sai hyvät opit siihen. No sitte selvitettiin seminaari. Ja eihän siinä ollu ku pari viikkoo ku piti mennä armeijaan. Ja niin ku sanoin, ni sinne menin pitkin hampain., Parolaan pioneerikomppaniaan. Ja koi.. olin ensin ihan semmonen, että mä oon oikein semmonen, että en varmaan sitte oo täällä ku vähän aikaa, mahdollisimman lyhyeks aikaa. Sitte tota, se oli itsestään selvä, että kumminkin, että jos nyt ei rupee aivan rikolliseks suurinpiirtein, ni homma on, että c aliupseerikoulu ja reserviupseerikoulu. Ja munkin mieleni muuttu sitte. Mähän olin hyvä kuntonen, mulle oli helppoo se armeissa olo ja ja tota en mä pahoihin vaikeuksiin joutunu, joskus olin vähän puntiksella ja jäin kiinni, mutta puhumalla niistä selvittiin, mutta jo aliupseerikoulussa kun mä olin nyt samanikästen kanssa, mulla oli selvä hinku olla johtaja. Jo aliupseerikoulussa mut valittiin oppilaskunnan puheenjohtajaksi. Jonka homman hoidin, hoidin vähän sanotaanko kevyesti tai liikaa niin kun edellisiä matkien. Mutta sitte kun mä olin Koriolla käyny ja mentiin ja mentiin rukkiin, mut valittiin rukin oppilaskunnan hallituksen urheilupäälliköks, ni silloin mä sain sellasen johtajuuden koulutuksen, että en yhtään katunu, että olin rukissa. Se opetti se pakotti se pisti niin ku haasteita, sekä fyysisiä että psyykkisiä. Ja mä selvitin ne ja olin siitä ylpee ja kun mä tulin armeijasta vänrikkinä sitte '64, ni mä olin valmis lähteen opettajaks 21-vuotiaana. Mutta sekä hyvän opettajakoulutuksen saaneena että myöskin johtaja koulutuksen saaneena. Vasta sit sielä rukissa tai armeija aikana paljastu että mulla on selvää pyrkyä olla, olla tota johtaja, sanotaan nyt vaikka niin taikka ainakin joku määrällijä. No sitte ku tukin siältä toukokuussa '64, niin töihin äkkiä rahaa ei ollu yhtään. Häät oli päätetty pitää kesällä, ku Tuula täyttää kaksykneljä. Ku sen kasvatusvanhemmat oli määränny, että ennen ei saa mennä naimisiin. Se mini viikko sen jälkeen ku se täytti, ei viikkoo ku kaks päivää sen jälkeen ku se täytti kaksykneljä. Ja tota viikko ennen kun mentiin kouluun, koulut alko silloin tai siis kouluvuosi alko elokuun ensimmäinen, niinhän se alkaa tietästi nytkin.

Anne: Missä sää asuit silloin? Mihin sää menit armeijasta?

Osmo: Armeijasta mä menin kotiin. Mää asuin kotona ja tein rakennustöitä sen kesän. Rakennettiin Hämeenkyrön osuuskauppa.

Anne: Joo..

Osmo: Jäipä mieleeni siinä, että kun olin viimeisiä päiviä töissä ja betoni karrärinä, ni käsi jäi karrynaisan ja ison lankun väliin oikea käsi ja kai sieltä jotain murtu. Ja sitte kun isokätiset sukulaiset onnitteli mua häitten jälkeen ne puristeli mun käteni aika pahaan kuntoon, ku en mä kehdannu pitää sitä lastassa enää silloin. Kärsin sen kun miäs. Mutta ne häävalmistelutkin oli semmosia hulluja kun toinen on Hämeenkyröstä ja toinen Pyhtäältä, ni Tuula kai ne hoiti sitte pääasiassa. Pyhtäällä mentiin kuitenkin naimisiin ja siitä samantien koottiin kamat ja sieltä ja ja Hämeenkyröstä ja mentiin Viitasaarelle. Paikkoja oltiin haettu kesäanalusta lähtien ja sitte tuli kaks paikkaa yhtä aikaa. Tuli joihin valittiin, tuli Viitasaareltä Kolimankoulu ja sitte Kuuraisista semmonen Kyynämöinen Kelloperä se oli se osote, en mä muista mikä sen koulun nimi oli. Ei muutaku isän ja äitin kanssa autoon ja kiirreesti ja lähdettiin kattoon miltä ne paikat näyttää ja ensin mentiin Viitasaarelle, kauhee tyä löytää, ku siä oli kaks pasalaa, se oli pasalan kylässä se koulu. Ja Pihtiputallakin oli Pasala, mentiin ensin sinne, mutta löyty. Helkatin hianosella paikalla, vanha puukoulu. Se oli, se niin ku löi lekalla niin ku päähän, että tämä. Ja sitte käytiin siellä

Uraissa, se oli jossain metän laidassa. Jossain missä lie ollu, ni se oli ittestään selvää kumpi niistä sitte valittiin, kun kerta valkkaan pääsi. Ja viikon naimisissa olon jälkeen oltiin sitte siellä, siellä koululla jossa oli kaks huonetta ja keittiö, niin ku asuntona ja isoja korkeita huoneita. Ja meillä oli pikkusen tavaraa mukana, mutta sitte ku ruvettiin tavaroita purkaan, ni huomattiin, että meillä ei ollu esimerkiks patjoja ensinkään. Sängyt oli kyllä ja ne laitettiin sinne ja .. joatin vilttiä sinne alle ja siinä sitte. Kuukausi oli aikaa laittaa huusholli kuntoon ennen kuin koulu alko. Ei meillä paljo mitään ollu muutakaan tavaraa, mutta se oli sitte eriasia, mutta kouluun tutustuttiin ja naapuriehin heti. Siellä oli tarkka syyni syrjäkylän kouluja, ja kaikki ihmiset halus tutustua ja sit oli naapurikoulu ja sinne tutustuttiin opettajiin ja saatiin ohjeita ja neuvoja ja. Ja siitä se lähti sitte käymään '64 syyskuun ensimmäinen päivä. Ja (rykäisee) kyllä se tiätysti vähä outoa oli ens alkuun, täyty mieltää kuinka tätä hommaa oikein hoidetaan ja neljä luokkaa mullakin oli, neljäs, viides, kuudes ja seitsemäs, jossa oli viistoista oppilasta. Näitten neljän luokan orkanisointi ni sellasta yhdysluokka opetusta oli ollu seminaarissa, mutta ei tommosta yhdysluokkaa, jossa olis neljä luokkaa yhdessä. Kun silloin oli vielä kansalaiskoulu Viitasaarella semmonen puolen vuoden kurssi, että seitsemäsluokkakkin käytiin kansakoulussa. Se sitte muuttu myöhemmin. Ja tota sen muistan, että ensimmäinen hankinta sinne oli televisio. Siä oli paljo uskovaasia, eikä olis saanu paljo televisioo katsoa, mutta minä en semmoensta välittäny. Jos ei joku tullu , niin pysyköön luokassa. Se oli tietysti mun puolellani. Se oli tietysti pakko ostaa senkin takia kun tuli Tokion olympialaiset, että nähtiin niitä ja kyllä ne, kun siellä oli helluntalaisia, jehovia, adventisteja, pakanoita, tavallisia kristittyjä, ni kyllä siä joku paheksukin, mutta mulla oli sen verran rämäkkä tyyli noissa puheissani ja otteissani, että ei kyllä kukaan tullu sanoon pahasti.. eikä hyvästi. Ja tota muutenkin tota niitten kyläläisten kanssa pääsi heti hyviin väleihin. Rupesin laittaan koulun ympäristöä kuntoon, se oli hiano puutarha ympäristö joka oli päässy metittyyn ja siellä oli ollu opettajien kanssa vaikeuksia. Siellä oli ollu koululakko. Kaikkeetämmöstä, että se oli se lähtö vähän erikoinen, luvalla sanoen, mutta me kotiuduttiin siellä hyvin ja selvittiin hommistamme hyvin ja. Ei tullu sanomisia, isompia, kai sitä aina jotain tuli. Ja, ja tota, mä olin johtajana ja Tuula piti kolme ensimmäistä luokkaa sitte ja. Ainoo semmonen kunnan hama siinä oli, se että oli ensimmäinen joulujuhla, me muistettiin edellisenä iltana myöhään, että hei, näille mukuloillehan täytyy antaa todistuksetkin. Eikä sitte numeron numero oltu tehty. Siinä yö painettiin sitte numeroita tiskiini. Oli tietysti koekita pidetty ja kaikkee, että kyllä ne saatiin, mutta se tuli kyllä yllätyksenä, mutta sen jälkeen ei sitäkään yllätystä enää tullu. Ja kun oli kakskytäviis kilometriä kirkolle ja ainoo kulkuväline oli mopo, joka mulla on vieläkin, niin tota yhteydenpito oli oli vähä tuota huonoo. Mutta silloin oli hirveen vilkasta se opettajien yhdessäolo. Kokoonnuttiin eri kouluille ja tehtiin milloin mitäkin askartelua ja ja tota yhdessä oloo. Ja Viitasaarella oli silloin yli kolkytä ala-astetta ja kaikissa lähes nuaret opettajat ni siitäkin jäi sellaset hyvät mielet. Että se liikkeelle lähtö oli oli kyllä aika miellyttävä. Ainoo, että, että Äänekosken piirin tarkastaja oli luvalla sanoen hieman erikoinen miäs. Ensimmäisen joulun jälkeen siltä tuli kirje mulle, että ettehän vain täytä päiväkirjaakin kuulakärkikynällä, kun mä olin vuositarkisteeseen laittanu kuulakärkikynällä, ja minä vastasin, että ja kyllähän minä kirjoitan myös sen päiväkirjan kuulakärkikynällä enkä muuttanu systeemiä. Ni se oli vielä sitä aikaa ku luultiin, että kuulakärki häipy pois, tai mikä siinä nyt oli vikana en tiä. Pikkusen vähä tuntu vanhanaikaselta, mutta mutta tota ei se sitä haitannu. Kyllä ne kävikin siellä ne tarkastajat ja ei siinä mittään. Ja sitä jatku neljä vuotta. Jolloin koulu lopettiin. Ja se koulun lopettamisvaihe oli ikävä, siinä sattu semmosia, semmosia

juttaja, että kauhee kiista oli kyläläisten välillä niistä kouluista. Eikä sitä olis tarvinu sitä meidänkään koulua vielä lopettaa, nyt on se toinenkin koulu lopetettu ei sen puoleen. Mut et siinä piti sitte ihmisten vähä, vähä tota vahvoja kaunojaan purkaa, kun kun se koulun lopetus tuli. No se tiesi meille siirto sitte muualle, mutta. Mutta tota enenkuin se neljä vuotta oli siellä kulunu, oli syntyny paljo ystävyysuhteita, oli saatu kulkuneuvokin jo. Sattu ensimmäinen semmonen, semmonen asia sinä aikana, joka niin kun oli järkytys. Se oli mun mummuni kuolema. Se oli vanha, vanha tota kahdeksankymmentäkahdeksan vai seitsemän, mitä se oli, että ei se sillain ollu, mutta oli kumminkin. Kuoli samana vuonna vissiin, kun isä täytti kuuskymmentä. Siihen sakka se oli semmosta, että kunhan tässä mennään. Aika vähän oli yhteydenpitoo ensi kotiinki, vaikka mä muuten olin innokas pittää. Ei ollu edes puhelinta, mutta se puhelin sitte hankittiin heti. Mää sanoin, että koulu ny voi olla ilman puhelinta. Se oli vähän semmosta vanhanaikasta tavllansa, mutta mä huomasin sitte kumminkin, että kun neljän vuoden päästä, sitten tulin Tampereelle opettajaksi ja siellä olin itte saanu järjestää asiat ja hoitaa oppikirjat ja kaikki minkälaisia halusin, niin oli kun kaksikä vuotta olis astunu taaksepäin kun tuli Tampereelle. Täällä sitä vanhan aikasta oli ja semmosia pinttyneitä käsityksiä ja juttuja että, että tota siinä meinas sukkiinsa seota aluks, että voiko tämmöstä olla. Mutta se oli mun koulunjohtajan urani ja se päätty siihen ja sen koomin en ooes halunnukaan. Että sitte tuli ne muut johtajuudet siinä sitte ajan myötä, mutta. Se oli neljä vuotta, se oli hiano paikka se Koliman koulu. Siellä kävi hirveesti kesäsin väkee, kun siinä oli hiekkarantaa puhtaan järven rannalla ja ja tonttia ja tilaa. Ja mä olisin maksanu vaikka mitä jos sen olis saannu kesäpaikas, mutta ei kunta sitä myynny.se on edelleen kunnan kesäsiirtolana. Oon mää siellä monta kertaa käynny sen jälkeen. Kerkesin tehdä sinne montakymmentä metriä kivilaituriakin. Vanhalla autollani ajoin sinne laiturin päähän ja pudottelin kiviä soramonttulta ja siellä se laiturikin on vieläkin, kun se oli sen, ei ollu semmosta rataa, että olis voinu niin ku laiturilta sukeltaa. Ja mä koitin tehdä semmosen, mutta se jäi vähän kesken ku aika loppu. Puutarhan laitto jäi kesken. Paljo kerkesin.

Anne: No, oliko siit hyötyä kun te alatitte yhdessä? Oliko helpompaa, että ..

Osmo: Kyllä.

Anne: Toinenkin oli opettaja ?

Osmo: Ilman muuta. Kyllä. Sai kaikki asiat puhua ja ja tota pohja oli samanlainen ja ja vähä vaihdella. Mä huomasin aika pian, että vaikka kuinka oon musikaalista sukua niin minusta ei siihen musiikin opetukseen oikeen ollu. Niin sitte vaihdeltiin tunteja keskenämme, joka tietysti joka paikassa edelleen on voimassa. Mutta tota nimenomaan, että sitä tehtiin yhdessä ja , kyllä siitä oli todella paljo hyötyä. Mutta paljo kyseltiin myös naapureilta, naapurikoululta. Siellä oli kokeempia opettajia osa ainaki. Kyllä edelleen oon sitä mieltä, että kyllä oli hyvä homma, että oli opettaja vaimona. Muutakin hyvää, että oli kesä-, heinä-, ja elokuu, jotka siihen aikaan oli lomaa.

Anne: Myöhemminkin? Kun vaan siellä ekalla koululla?

Osmo: Kyllä. Kyllä sitä on niin paljo keskusteluja käyty ja puhuttu ja puitu näitä asioita, että ilman muuta. Ja sitte ku ollaan oltu siis täällä Tampereella isoissa kouluissa en olis halunnut olla samalla koululla. Vaan sillä lailla, että oltiin eri kouluilla, niin kuin oltiinkin koko ajan ja sitte sai vaihtaa kokemuksia ja sanoa mielipiteitänsä sitte ja..

Anne: Miks ei samalla koululla?

Osmo: Siinä olis tullu nokkimista. Mää kun oon vähän tämmönen rämäkämpi ja rehvakkaampi ja puhun mitä sattuu ja teen mitä sattuu, niin siitä ois tullu sanomista, että ei noin saa tehdä ja mitä sää ny tommonen olit ja.. ja tämmöstä. Ja mä olis sitte omia herjojani heitelly. Eis e ny mikään katastrooffi olis ollu, mutta noin kyllä se mun mielestä vähä niin ku molempien mielipide oli niin ku, että ollaan eri kouluilla. En mä tiedä aateltiinkohan me sitä ihan alussa. Me vaan jouduttiin eri kouluille, mutta kyllä se sitte aika äkkiä selvis. Se o luanne kysymys.

Anne: Niin te ootte kotonakin sitte jutellu, koulussa tapahtuneista asioista?

Osmo: Kyllä. Erittäin paljo. Tehty kokeita toisillemme ja ja tota annettu ohjeita jos toinen osaa toisen asian paremmin ja toinen toisen asian. Vaikka osin ollaan oltu eri luokka-asteilla. Tuulahan oli ensin ykkösellä ja kakkosella, mutta en mä nyt sinne osannu mitään neuvoo sen kummemmin. Mutta sitte kun ollaan oltu molemmat samoilla luokilla, ni. tosi paljo ihan viimeeseen asti.

Anne: Mitäs sitte Viitasaaren jälkeen?

Osmo: Viitasaaren jälkeen tuli tää Tampere. Vuonna ´68 Härmälän koulu. Kaksikymmentäviisivuotias olin sinne mennessäni., kokenu koulunjohtaja. Tempas pakasta vedetyllä Tojotalla koulun pihaan ja oli ku Euroopan omistaja ja aiheutin suurta hämmennystä härmälän koulussa kun kun tota siellä nyt oli omat kuvionsa. Siellä oli, opettajakunta oli siinä nelikymppistä siihen aikaan ja mä olin kaksvitonen. Että mulla tosiaan oli rämäkkä tyyli. Ja tota esimerkiks mun kiroilustani huomauteltiin siellä opett... en mä nyt oppilaille kiroillu, mutta opettajille. Mää sanoin, että ja jumalauta mä kiroilen siellä missä mä haluan. Olin vähä niin ku äijää olevinani. Ja sitte mä alotin heti kun mä tulin härmälään, semmosen, että mä tota kutsuin ope.. oppilaitten vanhemmat koolle ja kävin kylässä ja koitin tehdä tätä oppilaiden, siis koulun ja kodin yhteistyötä. Taikka en mä mitään koittanu vaan tein. Ja tota siitä tuli sanomista. Ne muut ei ollu siitä kiinnostuneita. Ja sitte kun oli joku vanhempainilta, ja siellä sitte käsi nousee ja sanoo, että ”mitävarten toi toinen kolmannenluokan opettaja ei ollenkaan kutsu vanhempia kun toinen tekee” ja silloin ois mun pitäny osata sanoo jo, että se on minun tapa ja sillä on toiset tavat. Että mä oon täällä uusi ja kokematon, niin mä tarvin vähän enempi, niin mä olisin koonnu pisteet kotiin, mutta, mutta tota noin en mä ny semmosia osannu sanoo. Mutta mä olin ulospäin suuntautuva, halusin tutustua oppialitteni vanhempiin ja se oli ihan uutta touhua Tampereella. Ei sellasta kukaan tehny. Ja tota sitte ne muut koki sen vähän semmoseks, että että he joutuu ny vähä huonompaan asemaan. Ei ne mihinkään joutunu, mutta.. mä sen kuitenkin alotin ja siitä mä pidin kiinni loppuun saakka, että vanhempien kanssa oon tehny hyvinkin paljo yhteistyötä. Nähny paljo vaivaa ja omaa aikaa ja silti siitä on ollu mulle enempi hyötyä kun haittaa. Mutta siellä Härmälässä ei menny ku kaks vuotta, mä en oikeen muista minkätakia mä joutuin vaihtaan koulua. Sehän oli ihan mukava koulu sinänsä. Kyllä kai sieltä oppilaat kuitenkin väheni sillain, että.. se oli vuoroluvussaki, että ei se ny niin kauheen kivaa ollu. Ja se opettaja jonka kanssa mä olin vuoroluvussa, ni se oli semmonen, että se oli teipannu kaikki luokan ikkunatkin liimaperilla kiinni eikä saanu tuulettaa, eikä mitään ees silloin kun hän oli pois. Se oli niin arka vedolle. Ja heti ensimmäsenä vuonna ´68, oli niin kuuma syyskuu, että oli yli kahtakymmentä astetta lämmintä ja oppilaat oksenteli siä luokassa siinä kuumuudessa, ku ei saanu tuulettaa. Sitte mä olinkin seuraavan luokan semmosessa auditorio luokassa semmosessa missä oli nousevat pulpetit, joka ei ollu varsinainen luokkahuone, mutta sielä sain olla rauhassa. Mutta että vuoroluku oli siihen aikaan käytössä. Ja sitte mä siirryin Pellervoon. Jossa oli myös vuoroluku käytössä. Iso koulu, isompaan kouluun. Mitähän siellä olis ollu opettajia, varmaan

parikymmentä ja.. Jossa mä olin sitte viis vuotta ja siellä sitte kokeiltiin, että onko minusta opettajaks vai ei. Mä sain, siellä oli kuuskymmentäkuus kuudesluokkalaista. Joista mulle annettiin neljäkymmentä ja toiseen luokkaan pantiin kaksikymmentäkuus. Siinä oli neljätoista luokalle jäänyttä oppilasta, osa oli jääny kaks kertaa, yks jopa kolme kertaa ja tän yhden nimi oli tietysti Virtanen, joka oli jääny kolmatta kertaa luokalleen. Neljänkymmenen oppilaan luokka, ne juuri ja juuri sopi siihen huonetilaan. Ne oli semmosia neliön taikka suorakaitten muotosia luokkia, että se viis kahdeksan pulpetin riviä siellä oli, niin mää pääsin sieltä ovelta tuleen opettajan korokkeelle, silloinoli opettaja korokkeet, juuri ja juuri. Ja mää sanoin silloin monelle ja , että jos mää tästä selviän kunnialla, niin mää selviän mistä tahansa. Mää selvisin siitä, tai ainakin mää selvisin siitä, se tehtiin nimittäin.., siihen aikaan Tampereella oli sillain, että nuorille opettajille annettiin aina pahimmat luokat. Ekaluokissa joka valittiin vanhat naisopettajat siellä valitti, että toi on hyvän perheen laps ja toi ja toi, se tulee mun luokkaani ja noi jätteet annetaan toisella ja se oli törkeetä. Ja niin tehtiin siellä meidänkin koulussa, että sille naisopettajalle, jolle tuli se kuudesluokka, eihän se olis edes pystyny tommosta ryhmää pitäänkään ni, niin tota se sain sen kakdenkymmenenkuuden oppilaan valikoidun ryhmän, ja mulle tuli nää hanttapuliviliä. Enkä mää edes ymmärtäny silloin, että siinä olis jotain väärää. Nyt mä kyllä ymmärtäsin. Ja se pelin henki oli muutenkin, tarkasta.. taikka noita, niin tarkastajia ne tavallan oli ne kaks viikaria tuolla kouluvirastossa. Niitä pelättiin kun kuolemaa ja rehtorit oli kun jumalia. Ja kun mää en anta arvoa kummallekaan, niin tota sehän näytti vähän oudolta, esimerkiks sano mulle tarkastaja mulle, kun mä tulin sinne puhutteluun, kun tuli Tampereelle, että ”me emme kyllä mielellämme ota teitä siirto-opettajia tänne Tampereelle”, niin mää sanoin, että niin ja minä en mielelläni tänne vanhanaikaseen Tampereeseen tullut, mutta kun käskettiin. Puheet loppu siihen. Että se oli oli tota kauheen vanhoja semmosia perinteitä, jotka oli ihan peruuksista ihan suoraan sanottuna.

Mutta siellä Pellervossa meni viis vuotta ja siitä meni, sehän oli rankkaa aikaa, ne sanokin mulle, että ethän sä kun nukuiv välitunnit siellä sovilla kun oli, kun me tultiin Tampereelle maaseudun lapset tai aikuisia oltiin, muutettiin Hämeenpuistoon kerrostalon kuudenteen kerrokseen, niin menihän se talvi jotenkin, mutta kesät oli ihan kauheita. Ja se päätös synty heti ensimmäisen talven aikan, että täällähän ei sitte olla kauaa. Ja jo vuonna ’69 ostettiin tontti Ylöjärveltä. Ja ’72 siihen tehtiin talo. Ja sen talonrakennusvaiheen aikana mä olin kuulemma ollu vähä poissa oleva siellä koulussa. Mutta tota kyllä mää silti vaikka talookin rakennettiin kävin koko ajan urheilemassa, muuttopäivänä Tuula ei päästäny mua reeneihin, kiukuttelee moisesta.. vaikka reenit olis ollu.. (mutinaa...) Kerta toi opettajien urheilutoiminta oli siihen aikaan vilkasta. Mähän olin sitte heti, hetihän mut valittiin urheilutoimikunnan sihteeri ja sit kohta mä olin puheenjohtaja.. siinä, mut joka tapauksessa kolmikymppisenä kun tää talo tehtiin, ni kyllä sitä silloin jakso vaikka mitä. Rahaa ei ollu, mutta pankista sai sitte rukoilemalla lainan. Kun meni polvilleen suurinpiirtein siellä ni, niin synty talo. Isä autto paljo. Ja sitte ku talo oli pystyssä ni koulun pitokin helpottu. Ja sitte kun mää siirryin ’75 Hyhkyyn, jolloin koulumatkakin lyheni, ettei tarvinn kaupungin läpi aja niin, sitte tota muuttu koko systeemi ja muuttu myös muutonkin, koska Hyhkyssä oli vaan viis tai kuus opettajaa ja kaikki oli saman ikäisiä, minun ikäisiä ni pelinhenkihän muuttu täysin. Hyhkyssä mä olin lopun aikaa taikka oon tietysti vähä niin ku vieläkin, eilen viimeks pitämässä koulua.

Osmo: Ku aloitettiin koulun pito Viitasaarella ni pienessä kyläkoulussa, kakskytviis oppilasta koko koulussa. Kaikki vanhemmat tuli heti tutuiksi ja oppilaat, niin eihän siinä mitään ollu oppilaitten kanssa kovin paljon ongelmia. Jokku oli tietysti laiskoja. Joillain oli huonot kotiolot tämmöstä, mutta kyllähän opettaja oli silloin isäntä talossa ja ja tota tämmöseen kurinpitoon ei tarvinu kiinnittää huomiota, eikä ollu meteliä ja hälinää yhtään liikaa. Se oli kovin helppoo, pienessä maaseutukoulussa. Sitte kun mä tulin Tampereelle se muuttu, kyllä kun taikaiskusta. Meni hetkenäikää ennen kuin siihen sopeutukaan. Härmälässä täyty jo ruveta miettiin asioita vähän tarkemmin. Yhteistoiminta vanhempien kanssa, johon ne olivat halukkaita autto siinä, mutta kyllä siellä jo aika vekkuleita oli jo siinä porukassa. Joista tällä kokemuksella olis jo osannu sanoo, aha, tosta tulee poliisin tuttuja. Tulee kenestä mitä tulee, mutta, mutta tota kyllä silloinkin oppilaiden ja vanhempien kunnioitus opettajaa kohtaan oli jonkin moinen. Ei ollu vielä hirmusesti mitään vaikeuksia. Luokat oli tietysti aika suuria, että se oli, mutta.. Sitte Pellervoon muuttuessa muuttu sitte. Siellä oli kahdeksan kerroksisia kaupungin vuokrataloja, jotka oli, hissitkin semmosia, että ei uskaltanu välillä kulkee, ni siellä oli sitten suurin lapsiperhe oli mullakin neljätoista lasta, tosin sen lapset oli kunnollisia, mutta kyllä poliisi poikkos aika usein. Aines oli monelta kohdin kyllä semmosta, että siihen täyty oikein keskittyä, toisia täyty kohdella tosi kovin käsin, (ei kuulu mitään, tais tulla äitille tekstiviesti...) ja toisia toisella lailla. Ja silloin alkoi oleen sitä sitä, että opettajia kytättiin. Se oli sillälaila mahdollista, että esimerkiks ne kerrostalot oli siinä koulun kentän laidassa ja välituntiasiat ja muut katottiin hyvin tarkkaan sieltä. Ja sitte asiaan vaikutti myös se, että nää ensimmäiset vuodet oli aikaa, jollon ei ollu vielä peruskoulua, vaan pyrittiin oppikouluun. Ja näin ollen joku neljäsluokka, sitä käytiin tosissaan, että päästiin sinne oppikouluun, tai ne kävi jotka kävi, mutta tota paljo oli niitä ja sitte tota oli tietysti sitäki, että kuinka monta oppilasta multa pääsee ja kuinka monta toiselta pääsee ja oli tämmöstä vedätystä siinä. Peruskouluhan tuli '76 siinä lopullisesti tänne Tampereelle, joista se oli vanhanaikassa kaupungissa kamala paikka monelle opettajalle, kun tämmöstä nyt tehdään. Ja kun mulla tuli siinä koulun vaihto täysin toisenlaiseen kouluun, kyläkouluun kaupungissa Hyhkyn, niin tota tämmöset ison koulujen ongelmat poistu siinä. Opettajat oli taas arvostettuja, oppilaat oli kilttejä, hyvistä perheistä, hyvin huollettuja. Näin mentiin pitkälle kahdeksankymmentä luvulle saakka. Kahdeksankymmentä luvun loppuun. Ja tota vasta sitten tässä niin ku kymmenen vuoden, viimesen kymmenen vuoden aikana alko tuleen sitä, että vanhemmista alko tulee kärkkäämpiä ja kärkkäämpiä arvoste.. Nauha loppui

Nauhan vaihto

Osmo: Vanhemmat (rykäisy) varsinkin semmoset vanhemmat, jotka ei itte pystyny asioitansa kunnolla hoitaan, oli hyvin kärkkäitä arvosteleen mitä koulussa tapahtu. Ja sillä tyylillä, mitä laps on sanonu. Mitä meidän poika on sanonu se on näin ja siitä ei sit kiistellä. Ja oppilasaines alko muuttua aina enempi tämmöstä levottomuutta, keskittämättömyyttä, keskittymättömyyttä ja tällistä ja koko ajan se koulunpito on tullu semmoseks, siis ei vaati.. siis vaatimusten piti vähentyä, piti tulla sellasta, että koulussa on mukavaa ja kivaa, mutta ei sen ny väliä mitä siellä opitaan. Tämmönen niin ku työn tekeminen se oli jo niin ku ihan vierasta. Ettei vaan lapsparat mitenkään ny, mitenkään ny vanigoittuis kun niille annetaan läksyjä. Läksyjä ei ois saanu antakaa ja. Se meni semmoseks pulla-mössö-sukupolveks, jossain televisiohaastattelussa sanoin joskus, että, että mukuloista on tullut semmosia, että seisoo tua välitunnilla,

niin sillain, että kun lyä olkapäihin niin lapaset putoo kädestä, että pikkusen pitäis saada puhtia. No ei se ny onneks koske kaikkia, mutta sitäkin on. Ja kun näkee tässä omassakin pihapiirissä miten yhdeksänvuotiasta lasta tuodaan pyöränperässä, niin että äiti taluttaa pyörää ja poika istuu siinä pyörän perässä ja viedään tonne kotipihaan, ettei lapsen vaan tarttis kulkea. Niin se tuntuu oudolta. Mulla on aina ollu sellanen periaate, ainaki en ny muista mitä periaatteita mulla ihan ensimmäisinä vuosina oli, että tota toin, koulussa pitäis opettaa sellasia asioita mitä tarvitaan kun mennään koulusta pois. Opettaa siihen maailmaan mihin joutuu. Ja esimerkis kokemaan vaikkapa epäoikeudenmukaisuutta. Ettei aina mee kaikki asiat hyvin, ku ei ne koskaan me aina hyvin. Pitää olla asioita sillä lailla, että ei ne tuu sit yllätyksenä kun joutuu koulusta pois, tai ku pääsee. Täytyy asioiden tapahtua samalla lailla. Joskus täytyy olla tiukilla, joskus täytyy päästä helpolla, joskus on oltava vastuuta, joskus toiset vastaa ja se on ollu aina periaatteena ja sitä tota oli aina vaikea loppua kohden aina vaikeempi ja vaikeempi toteuttaa. Sitte kun vanhempien taso rupes oleen semmonen, että äitet soitteli kouluun, että ”voi, voi sentään, meidän lapsen kalaruuassa oli ruatoja. Että miten se siellä koululla voidaan näin asioita hoitaa”. Ja sitte kun sano, että se on kuule kala semmonen, että siinä on ruatoja. Ni sitte no et ei, ei kyllä ne täytyy vaan tämmöset näin hoitaa. Ku taso on tää, niin sitte ei tartte enää ihmetellä. Suurin osa oppilaista on edelleenkin ihan, ihan kelvollisia ja saa hyviä elämyksiä ja kyllä siinä on niinkin, että sillä lailla ne vastaa niin ku niille huutaa. Jos näkee vaivaa oppilaittensa pualesta, ni useimmat, lähes kaikki elää sen mukaan. Mutta toisaalta on niin, että ei tarvi olla luokassa kun yks tai kaks häirikkö ni se pilaa koko sen luokan homman. Sitte kun niille ei saa tehdä mitään, niin sitä pilaantumista saattaa jatkua niin kauan, jos ryhdytään johonkin toimenpiteisiin, se kestää ja kestää. Ei oo paikkoja mihinkä sijotellaan semmosia jotka on ihan, ihan semmosia jotka ei ollenkaan sopeudu normaaliin luokkiin. Tehdään kaikilla karhunpalvelus, niille jotka opiskelis normaalisti ja niille jotka on niitä häiriintyneitä. Ja se väkimäärä lisääntyy niin ku koko ajan. Vanhemmuus on jäänyt vähän kuvioista pois. Se on koulun hommaa opettaa ja kasvattaa ja niinhän se ei o. Kyllä vanhempien pitää kasvattaa. Koulu kasvattaa ja opettaa kyllä, mutta vain osa. Ja kyllä on kouluviranomastenkin hommat ollu niin poukkoilevia. Milloin vedetään mitäkin linjaa. Esimerkiks nyt ottaa sitte päähän, tulee jostaan tämmösestä koulu matkoista, taikka siis kouluretkistä, Jokaisen täytyy päästä, mutta kenenkään ei ole pakko ottaa osaa talkoisiin eikä kustannuksiin. Tämmösiä menee mölättelee joku tualla kouluviranomainen tualla opetushallituksessa. Että opetus on ilmaista, kyllä jokaisen täytyy päästä. Ihan sama sitte mistä revitte rahat. Siinäkö sitte opetetaan lapsia maailmalle, että ei sun tartte mitään tehdä, mutta kyllä sun tarttee päästä sinne mukaan. Sillon tekis mieli tillasta päin näköö. Mutta tähän sitä on vaan menty. En tiä kenenköhän perää siinä nuoleskellaan, ku tämmösiä puhutaan, vai eikö osata tulkita sääntöjä oikein tai ei uskalleta, mutta tyhmäks on touhu menny.

Ja siinä vaiheessa kun tää tämä tietokone villitys, joka tietysti on sinänsä tarpeellinen asia maailmassa, mutta kun lyjykyyniin ja kumeihin ei riittäny rahaa, mutta tiatokoneita vaihdettiin jatkuvasti ja siihen riitti rahaa ja koulutusta, ni rupes kyllä tökkiin aika pahasti. Mä kieltäydyin käyttämästä koko vehkeitä, että minen niihin koske, mua ei tartte mä osaan opettaa muutoinkin. Mutta tänä pänä se ei kyllä onnistuis, se on pakko niitä käyttää. Ja pitäis aina vaan aina säilyä asioissa kohtuus. Eikä höyrytä jonkun asian perässä sitte. Suomessa on heitelty, vaikka matematiikan opetuksessa niin laidasta laitaan, että ei mitään. Osin kirjankustantajien tahdon mukaan, osin joittenkin hölmöjen opetusviranomasten mukaan. Jokainen on

halunnu sotkee, saada nimensä kirjoihin. Että kyllä se opettajuus on muuttunu aika tavalla. Ennen sai takavuosina olla opettaja ja opettaa mukuloille asioita, jota ne tarvi. Nyt täytyy tehdä kaikenlaisia sosiaalityöitä. En mä tammosta tarvi, ei mun tarte tammosta oppia, äite sano etten mä tammosta opettele. Ku siihen menee, ni hyvä o. Mutta esimerkiksi eilen ku oli Hese-kisat, ja porukka voitti ja tytöt rupes itkeen ja hyppäs kaulaan ja. Kyllä tota tuntu hyvältä olla opettaja siinä porukassa. Kun ne niin kunto tunnustusta siitä, että heijät on, heille on annettu tammönen tilaisuus, että he on saanu täällä kilpailla. Ja kun vielä tuli voitto ki. Ja siinä oli joukossa yks oikein paha häirikkö poika ki kyllä, mutta eipäs häiriköiny siellä. Siitä huolimatta eläkkeellä olessakin on virkistävää käydä koulussa pitämässä muutama päivä koulua. Ja vetämässä vähä korkeammalla leijailevien jalkoja maahan. Ja olla mukuloitten kanssa ja sanoo vähä kuinka ne hommat pitäis tehdä. Ja huomata, että ikävä kyllä aika monella on vaan tavoite, että miten tän päivän saa loppuun ja alotan sitten seuraavana toisen. Vapaaehtosen työn tekeminen ja toisten hyväks tekemisen into on kyllä kokolailla lauhtunu. Niin ku näky eilen siinä Hese-kisassa, ennen oli yli kaksikätkä koulua paikalla kun oli tammönen erittäin hyvä kisa, nyt oli seitsemän koulua Tampereelta. Ei vaan viittitä lähtee, ku joutus näkeen vähä vaivaa.

Anne: koek sää, että tää on ollu sulle kutsumusammatti?

Osmo: Ei. Ei tää mulle kutsumusammatti oo ollu, mutta..

Anne: Onko siitä tullu?

Osmo: Mutta sillain mä oon aatellu, että oli mulle just sopiva ammatti. Se oli kyllä tosi hyvä valita, mä oon kyllä tähän hommaan sopinu. Enkä tiä mitä muuta olisin näitten kauppias hommien lisäksi tehny. Mä oon liian nuuka miä, että musta ois tullu hyvää kauppiasta. Mutta tää on, ihan sama mitä muut aattelee, mutta itte oon ollu tyytyväinen.

Monenlaiset asiat vaikuttaa opettamiseen ja opettajuuteen ja koulussa olemiseen ja.. Ja tota liikunnanjärjestötoiminta on ollu semmonen asia joka on vuosikymmenet vaikutti siihen. Ja erittäin voimakkaasti, koska mä pääsin niin paljon sen kanssa tua maailalla oleen ja näkeen ja muuta. Tammösenä laajana asiana ja tietysti tyttären tulo taloon vaikuttu sillä lailla aika nopeesti, että että kun ei ollu alkuvuosina omia lapsia, niin ehkä hiukan liian vaativa tai semmonen semmonen suhatutumien oli, että siinä ei paljo sitte niin ku neuvoteltu. Muksuille sano, että sää teet näin ja sillä selvä. Mutta kun oman tyttären kanssa kävi koulua ja hoiteli asioita, silloin huomasi, että täytyy olla pelinvaraa vähän sinne ja tänne. Kyllä mä tiedän, että monet vanhat piit on ollu oikein hyviä opettajia ja tehny työnsä tunnollisesti, mutta siitä varmaan on puuttunu jotain. Ja jos mulla ei olis ollu omaa lastani, eii ehkä ehkä olis ihan kaikkia asiaankuuluvia juttuja siinä ihan ymmärtäny. Että sanotaan, että se pehmensi mun luonnetta ja ja tota anto lisää niin ku näköaloja siihen, että mikä laisilla.. minkälainen se lapsen maailma on ja mitä siinä täytyy ottaa huomioon. Ja vieteri oli paljon venyvämpi, että, että monia asioita ni ymmärsi paremmin. Ja väitän, että se on parantanu mua opettajana paljon se asia. Tammöstä, tammöstä luonnetta.

No tää urheilujärjestötoiminta sitte ni sehän, kun mä oon innokas urhelija ollu, niin tota ensin mä huo,masin epähohtia opettaurheilussa ja halusin puuttua siihen. Ja koululiikuntaliittoon olin yhteydessä usein ja sanoin, että asiat pitää hoitaa näin ja näin, kyllä minä tiedän. Ja tiesinkin sen paljon paremmin kun niissä asioissa kun ne vanhat kähmyt, jotka siä silloin pyöri. No siittäähän seuras, että mut pian

valittiin koululiikuntaliiton hallitukseen, ja sitte mä sain siellä erityistehtäviä. Ja sittehän siellä kauhisteltiin kun tuli tällöinen aivan päakkö opettajaurheilu miäs sinne. Ja erittäin nopeesti musta tuli oppilaurheilumiäs, Ja sit mä olin oppilastoimikunnan puheenjohtajana vuosikaudet ennen kun mä olin koko liiton puheenjohtaja. Kun mä kiersin ympäri suomee, öö sadoissa kouluissa, olin tekemässä erilaisia tempauksia, olin tekemässä erilaisia oppaita lajiliittojen kanssa ja muuta, niin siitä tuli kyllä niin laaja liikunnallinen tietomäärä ja pohja ja asia, että noin mä väitin, jo että jossain vaiheessa ei ollu suomessa ainuttakaan joka olis tienny koululaisten liikunnasta niin paljon kun minä. Just sen hetkisistä asioista. En mä missään lajissa oo mikään lajifriikki, paitsi koripallossa. Ja tota se vaikutti noihin asioihin sitte, sitte, että omalla paikkakunnalla, että omalla koululla, just se tietomäärän lisääntymine ja mahdollisuuksien ja kaikenlaisten asioitte tiedossa olemine, että saatto järjestää niitä omillaankin ja saatto suhteuttaa niitä Tampereenkin asioita niin ku valtakunnan asioihin. Ja sitte kun mä, mut valittiin vielä Suomen Liikunta ja Urheilu hallitukseen (SLU:hun), niin mäpäpäsin sitä tietomäärääni taas sitten laajentaan sinnekin päin. Ja kun tähän liitty sitte erilaisia ulkomaanmatkoja, tutustumisia johonkin afrikkalaisiin kouluihin tai etelä-amerikkalaisiin tai muihin, ni tuli vähä tota perspektiiviä tota tiesi mitä, mille arvo.. mille asioille pitää antaa arvo ja mille ei, ja mitkä on tärkeitä ja mitkä ei . Että kyllä Afrika kouluissakin käyminen, niin kylläse, kyllä se avas silmiä aika tavalla. Mutta tota se oli rankkaa hommaa. Mä oli viiskymmentä päivää keskimäärin vuodessa pois töistä virkavapalla. Mä kyllä onnistuin järjestämään vuodesta toiseen sen niin ,että mulla oli yhden vuoden tai väliin kaksikin vuotta sama sijainen. Joillon se koulun pito noin kohtuullisen luonnikkaasti. Mutta tota se oli mulle helkatin rankkaa, paitsi että mä koulusta pois, mä olin viikonloput lähes aina menossa. Ja tota vaikutti se tota eläkkeeseenki, mutta se on sitte toinen juttu. Ja mulla oli sitä halua johtajuuteen ja omasta mielestäni asioita kykyä hoitaa niitä hommia. Ja sitten mä olin erittäin yhteistyökykyinen ja neuvotteluhaluinen, että varmaan oli suhteen kunnossa joka puolelle. Ja sain asioita hoidettua, mutta mitä enepi tuli ikää, sitä ran.. rankemmaksi se kävi ja ja tota erosin itse, siis mua ei pudotettu, vaan erosin itse kun olin olin viiskytäviiis vuotta. Siinä vaiheessa tuntu, että ensinnäkin oon antanu sen mitä on annettavaa, ei sitäkä iankaiken riitä mitään uutta ja pelkän rutiinin pyörittäminen mitään o, mutta olin, en myös jaksanu enää sitä touhua sitte. Olin saanu siitä niin ku tarpeeni. Just tää urheiluelämässä oli sitte taas se, etten mä koskaan hingunnu mihinkään koulun johtotehtäviin, että mä en kuvittellu, että mä voisin niitä yhdistää. Ja sitte yks käännekohta mun hommissa sinänsä oli se, että kun polvet oli menny siihen kuntoon, että että se meni niin ku kirveellä olis lyöty päähän. Se meni yhdessä turnauksessa polvi alta, ja sitte meni vuosia etten mä voinu tehdä oikein mitään.

Anne: Koska se oli?

Osmo: Se tapahtu vuonna '91. Mä olin siihen saakka vetäny jalkapallo, koripallo, lentopallo linjalla ympäri vuaden turnetta ja sarjaa ja aina mukuloitten kanssa pelannu ja touhunnu ja ja tota se muutti sekä mun elämäni ja opetustani, että mä en pystyny enää sen jälkeen läheskään enään niin hyvin opettaan liikuntaa, kun siihen saakka. Mutta kyllä mä aika hyvin pystyn vaikka vieläkin, ei se siitä kiinni o, mutta omat näytöt on kyllä huonompaa ja se vei mielen kyllä matalaks. siinä järjestötoiminnan voimakkuus siinä samoihin aikoihin, mut valittiin siinä just silloin puheenjohtajaks koululiikuntaliittoon kun meni polvet, ni se tavallansa kompensoi. Ja sit siinä vaiheessa kun mä olin saanu tarpeeks niistä järjestötoiminnasta ni mä ajattelin, että nythän mä rupeen taas liikkun ja , vaikka polvet on helkatin kipeet ja kuluneet ni mä oon oppinu niitten kanssa elään ja mä saan taas liikunnallista hommaa,

hommaa niin paljon kun vaan viittin tehdä, monta kertaa, neljä-viiskertaa viikossa. Että tota sekin on taaskin ollu käännekohta, mutta kyllä se oli masentava tilanne, se kun se polvet meni, että kyllä se varmaan näky koulussakin. Että se semmonen pirteys ja puhdikkuus niin se kyllä häipy vähäks aikaa.

... No sitten tota.. mää olin joskus aiemmin päättäny, kun tulee eläke-ikä mää jään eläkkeelle. Se ois tullu syyskuussa '92 (oikeesti '02). Mulla oli kuudesluokka, no enhän mää nyt, että enhän mää nyt kesken jätä hommiani, että, että tota noin kyllä mä nyt luokan viän loppuun, että kyllä mää tiädän semmosia, semmosiakin jotka on esimerkiks huhtikuun viimen päivä jää eläkkeelle ni ne jää eläkkeelle ja siihen jää luokka. Mutta en mää kyllä moraalisesti pidä sitä oikeana, vaikka kuinka on oikeus jäädä eläkkeelle ni kyllä hiukan pitäs kattella siihen ympärillensäkin. No mää päätin sitte, että mää oon sitte '93 kevääseen saakka. Se on kuudes luokka ja se lähtee siitä sitte. Ja niin olin ja jäin sitte '93 eläkkeelle ja sitte olin puolen vuotta etten käyny koulussa ja sen jälkeen oon sitte tehny sijaisuuksia säännöllisesti. Ja teen toistaseks jos vaan voin. Mutta useita viikkoja joka lukukausi. Ja se on virkistävää. Mutta aina hämmentyneenpäni sinne menne kun aattelee niitä oppilaitte ja mitä kuulee siellä millälaila vanhemmat ottaa yhteyttä, mitä oppilaat tekee, tämmöset haistattelut ja lyämiset. Meilläkin Hyhkyn koulussa joka on sentään kuulusa ollu siitä käyttäytymisestäään, ni siäkin vedetään opettajia turpaan, no ei ny ihan turpaan, mutta lyödään kumminkin ja haistatellaan. Ei ne mulle uskalla sellasta tehdä, kun ne tietää mitä sitte käy, mutta mutta naisia hätistellään ja eipä siinä paljo saa, tai kovin helposti apua saa muualta. On siinä muutosta ollu, mutta onneks vanha maine mainaa siellä ja iso koko, ei tarvi semmosia pelätä. Silti mä meen sinne mielelläni. Piste. En mä tiä tuliko ny kaikki mitä piti?

Anne: Joo,o. Oliko sula vielä mielessä jotain muuta sitte?

Osmo: Pas kii toi ny!

Osmo: Ku aattelee elämää pienestä pojasta tähän saakka ni kaikenlaista on tapahtu ja tietysti iso asia on ollu isä ja äiti. Niihin on ollu hyvät välit aina ja joitten kanssa on aina kaikki asiat puhuttu ja selvitetty ja jolle on voinu kertoa kun on jotain tapahtuna ja joitten kans on joistain asioista kinattu ja oltu erimieltäkin ja paljo oltu samaa mieltäkin ja sikäli oon tietysti saanu olla onnekas, että isäni ja äiti sain elää kauan. Että kun isä sairastu vuonna '93, syksyllä, niin hän ois täyttäny seuraavaks kahdeksankymmentäkahdeksan vuotta. Ja olisiinä sitte sairaana syys, loka, marras, kolmisen kuukautta ja tota mää, määhän oon ihaillu isääni jopa sillälaila vähän, että isä jopa vähän dominoi mun elämäni sillain, että, että kun hän osas kaikkee, hän todella osas kaikkee, semmosta mitä nyt normaalissa elämässä tapahtuu, niin se oli vähän semmosta, että että tota noin mää en sitte osannu paljo mitään sillain isän mielestä, paitti autoo ajaa kyllä. Mutta tota se osas, oli hyvä soittaaan, hyvä piirtään, hyvä käsistään, hyvä suustaanki. Ja tota kyllähän se isän kiitos oli semmonen mitä joskus aina haettiin, että sitä kun meni hyvin ja isä siitä sitte kiitteli, ni hyvä on. Mä oon kyllä miettiny usein, että mitenkähän se oli, että kun mä olin niin innokas urheileen, ja tota en mä kyllä kauheesti siihen saanu kannustusta kotoo, mutta kyllä nyt kumminki semmosta, että jos isä kuskas mut johonkin kauemmas urheilukilpailuun ja semmosta että. Mutta kymmeniä kilometrejä kumminkin autolla sentään, mutta se oli vähän semmosta, että täytyykö sitä nyt noin paljo ja siihen tyyliin. Mutta sitte oli paljon niitä yhteisiä asioita ja sitte siitä matkustelusta tuli semmonen yhteinen asia, että joka mun maailman katsomusta on avartanu tosi paljon. Ensimmäinen yhteinen ulkomaanmatka tehtiin 1965, Ruotsissa oli vasemmanpuoleinen liikenne ja heti tuli kolari, onneks se ei ollu meijän syy. Ja siitä lähtien

sitte ensin isän autolla ja sitten ja sitten jo muutaman vuoden päästä jo minun autollani kierrettiin pohjoismaita ja Eurooppaa ja erityisesti isä tykkäs siitä linja-autosta mikä mulla oli matkailuautona ja äiti. Isä ja äiti oli sillä lailla samanhenkisiä, että ne tykkäs, tykkäs matkailua ja matkaili myös lentokone matkailua lähinnä mun sisareni kanssa. Ja tota sitten meidän kanssa tota automatkailua. Ja ne oli mukavia reissuja, aina lähdettiin. Ja isä ja äiti eli omassa talossaan lähes loppuun saakka tai isä ei sieltä mihinkään menny. Kun se sairastu se joutu sairaalaan ja kuoli. Ensimmäinen joulukuuta '93. Äiti oli silloin, äiti oli paljo huono kuntosempi noin yleensä, mutta äiti eli sen jälkeen vielä neljä, neljä vuotta ja joutu sitte jo oleen vanhainkodissa ja sairaalassa jonkun verran, mutta mutta niillä oli iso merkitys. Aina kun tapahtu jotain merkittävää, kotio soitettiin tai puhuttiin ja usein kävin kotona, kun oli lyhkänen matka ja oli mukava mennä ja aina oli hyvät välit. Että tota noin vielä usein nään nytkin unia, joissa on isä ja äiti ja sillä on kyllä iso merkitys ollu, että noin eihän siinä nyt mitään kahdeksankymmentäseitsemän kahdeksankymmentäkahdeksan vuotiaana poistuu joukosta ei siinä ny kauheen yllätyks.. yllättävyyttä o, mutta , mutta kumminki. Isä oli jo kuuskymmentäkuus vuotias kun se oli rakentamassa tätä taloo ja aika patu se on kun se on vanhempi kun minä nyt ja ei minusta ois enään kaikkeen siihen mitä hän teki silloin. Vaikka muuten tuntu, että ihmiset oli aikasemmin paljo vanhemman olosia kun nykyään. En olis voinu kuvitella isääni lentopalloo pelaamassa, mutta kyllä rakennusta synty. Kyllä äitikin oli kova töitä tekemään. Se oli tota se oli semmonen väistämätön, mutta ikävä homma, että näin kävi, mutta siihen tulee tietysti vastapaino kun minun erittäin paljo toivomani lapsenlapsi synty 2000, no silloin oli isä ja äiti kuollu, mutta kun tota Tuula oli sitä mieltä että ei nyt vielä, että opiskelut ensin. Mä sanoin, että ei kun ne on aika mukavia, antaa tulla vaan. Ja niistäkin nauttii enempi lapsenlapsista kun on itteki vähän vetreempi. Kun kyllä se on, se on ollu hieno homma ja antanu erilaista sisältöä, joskus turhankin paljo(!), mutta antanu kumminkin sisältöä (naureskelee) lähes päivittäin, että tota noin siinä on niin ku ihan uus aikakausi alkanu sen myötä taas niin ku uudella lailla kättelee tota kehitystä ja millon tulee kirjaimia puheeseen ja millon mitäkin ja on se tosi hianoo. Että sillä lailla on pyärä pyärähtäny just sillain kun on pitänytki. Tuolla ku opettaja kaverita tapaa, se oli hyvä kun ensin, ku usein tavataan sen seminaari porukan kans, ni ensin puhuttiin tietenkin ittestä kuinka helkutin hyvin menee ja kuinka komeella autolla ajetaan ja minkälaista asuntoo on hankittu ja matkoilla käyty ja kaikki koitti keksiä ja sitte rupes tuleen mukuloita ja ne oli niin eteviä ja herranjumala, että opettajilla on eteviä mukuloita ja tota opiskelut menee hienosti ja sitte tulee lapsenlapsia ja niitä kehutaan. Ja se on ihan ymmärrettävää, mut nyt kun meillä on seurava kokous vuoden päästä, ni mä ehdotin, että eiköhän lopeteta nää kehumiset ja nyt puhutaan pelkästään, että mitä tauteja on kullakin ja mitä lääkkeitä käyttää ja päästään taas oikeeseen asiaan. Se on nyt jo siinä vaiheessa, että täytyy aina kaverilta kysyä, että mikä kohta sulla ei oo kipee. Sitä paitti, ku mä oon urheilun tualla ikämiähissä, niin ei sinne sain tullakaan mukaan jos ois terve. Terve, Terve...

Tuula ja Osmo Virtasen parihaastattelu, 17.5.06, Ylöjärvi, Vuorentausta

Anne: No niin. Mikä on paras asia siinä, että toinenkin on opettaja...teillä kotona ollut?

Osmo: Yhteiset lomat! Voi puhua niistä kouluasioista, jos vaan haluaa puhua niistä.

Tuula: Olen samaa mieltä isän kanssa.

Anne: No entäs huonoin asia?

Osmo: No ei siinä oo mitään huonoja asioita. Muuta kun palkka.

Tuula: Mää (päällekin Osmon kanssa). Minä taas joka olen vähän perfektionisti, haluan, että kaikki menis just jetsulleen, vaikka ei aina menekän.. niin vähintään mielessäni joskus sanoillakin ehkä joskus arvostelen toisen työtä ja pahotan sillä hänen mielensä ja tarkotan tällä nyt sitten isää. Mutta harvemmin sitä tapahtuu, sillä olemme olleet eri kouluissa.

Anne: No onko sillä, että toinenkin on opettaja ollut vaikutusta siihen omaan opettajuuteen?

Osmo: On.

Anne: Mitä?

Osmo: No, voi vähän tarkistella omia kantojansa ja miettiä ja pohtia, että onko tää systeemi nyt oikein ja mitä tämmösen mukulan kanssa tehtäis ja.. ja vähä niin ku sitte vahvistusta omalle uskollensa tai sitte voi vaihtaa mielipidettänsä, tapaansa.

Tuula: Vaikka määkin (rykäsy) aika itsenäisesti niin kuin olen tekeniväni työtä, mutta ihan voin sanoa, että isän kanssa keskustellessa kouluasioista, varsinkin jos on oppilaitten kanssa ollu jotain pientä kriisin poikasta niin, kyllä siitä saa vahvistusta sille, että olenko oikeassa vai olenko väärässä, koska me ollaan uskallettu olla rehellisiä sitte myöskin sillon jos ollaan väärässä, toinen on sen sanonu.

Anne: Eli, se teidän oma opettajuus olis mahdollisesti ollu erilainen, jos toinen olis ollu joku muu ammatiltaan?

Osmo: No, jonkun verran.

Anne: Onko teidän käsitykset sit opettajuudesta suunnilleen samanlaiset?

Osmo: On.

Tuula: Ne on täsmälleen samanlaiset.

Anne: No mitä se on sitte, lyhyesti?

Osmo: Opettaa mukuloita elään tässä maailmassa. Toimiin sillälaila kun täällä pitää toimia. Valmistautua siihen mitä on edessä. Perusarvot, semmoset tärkeet asiat on.. hyvä käytös, rehellisyys tämmöset asiat, velvollisuuden tunto ja toisten huomioon ottaminen ja tämmöset. Kyllä niitä on korostettu ja ihan samaa mieltä ollaan semmosista asioista oltu.

Tuula: Se on ihan totta. Ja nyt tietokoneitten tullessa ja tämmösten vähän vapaamman kasvatuksen pul.. esimerkiks pulpettien järjestyksen laittamisessa, että ne nyt ei oookkaan hyvät mukamastaan rivissä taikka siis jonoissa. Me ollaan isän kanssa molemmat samaa mieltä, että jos haluaa niin ku lapsen olevan rauhassa, niin ei se vastapäästäistuminen oo kyllä mikään hyvä homma

Osmo: Eikä selin opettajaan

Tuula: (osittain päällekin Osmon kanssa) Eikä selin opettajaan, niin kun ryhmä.. ryhmissä istuessa yleensä aina jotkut on selin opettajaa. Että olemme molemmat sillä tavalla omasta mielestämme tietysti oikeassa ja terveellisesti vanhanaikasia.

Anne: No olivatko nää kotona käydyt oppilas tai muut kouluun liittyvät keskustelut heti itsestään selviä vai ootteks te joutunu tekeen jonkun periaatepäätöksen kuinka paljon puhutaan ja mistä asioista puhutaan?

Osmo: Me puhutaan kaikki, ei meillä mitään päätöksiä oo.

Anne: Eli se oli itsestään selvä heti+

Osmo: Oli, oli.

Tuula: Oppilaitten asioista ja vaikeuksista vanhempien kans niin mä olen ollu kyllä aika varovainen, että mulla on ollu aika läheiset välit, koska musiikkiluokalla oli niin paljo sellasta yhteistä. Tarvittiin vanhempien apua ynnä muuta

Osmo: (Keskeyttää) Eihän me vanhemmista puhuta. Kun meidän keskesistä asioista.

Anne: Mm´y

Tuula haluaa katkaista nauhoituksen ja selventää asiaamista oli kyse!

Anne: No miten mahdollisesti olisitte toiminu, jos toinen ei oliskan ollu opettaja näissä ongelmatilanteissa? Olisitteks te silti puhunu toisille vai kääntyny sit jonkun muun henkilön puoleen siellä koulussa esimerkiks?

Tuula: Minä olisin ainaki puhunu isälle, koska isällä on se semmonen, vaaka ihmisellä on semmonen tasanen mieli niin... mä oon luottanu siihen (Osmon puhuessa samaan aikaan)

Osmo: (taas osittain aloittaa puheensa Tuulan päälle) Niin kyllä näistä asioista koulussakin keskustellaan toisten opettajien kanssa, ei se sitä tarkota ettei me kenenkään muun kanssa keskustella, mutta kotona olis varmaan keskusteltu ku kaikki muutkin asiat aina keskustellaan. Nääkin asiat ois puhuttu.

Anne: Puhuitteko te paljon muitten opettajien kanssa, jos oli joku luokkatilanteessa joku ongelma?

Osmo: KYLLÄ.

Tuula: Kyllä välitunnilla opettajanhuoneessa puhutaan. Välttämättä ei aina nimillä, mutta koska kaikki oppilaat melkein tommosessa pienessä, pienehkössä koulussa on opettajille tuttuja niin.. (taas Osmo keskeyttää)

Osmo: (Päällekiin Tuulan puheen kanssa) Ja kun melkein kaikki opettaa kaikkia.

Tuula: nii´i. Kyllä niistä aika paljo puhuttiin, että en mä ainakaan hautonu mitään sisälläni, jos mulla oli oikein paha olla.

Anne: Mut tarviko miettii mitä ne muut opettajat ajattelee, jos ei yksin pysty jotain asiaa selvittäään, onko se huono asia omasta opettajuudesta?

Osmo: Ei sitte jos se koskee muitakin,, kyllä niitten muittenkin täytyy saada tietää, jos on joku paha ongelma semmonen jonka hoitamisesta on myös oppilaille apua. Eihän se nyt mikään... Ei jokaisesta asiasta tarvi selvitä kokonaan yksin. Mitä parempi työyhteisö sitä enemmän puhuttiin ja meillä on ollu hyvä työyhteisö siä kymmeniä työvuosia kaikki tiesi kaikkien oppilaat.

Tuula: Mulla oli ihan ihanne koulu. Sen työyhteisön suhteen. Ööm, ehkä, ehkä, ehkä vanhemman johtajan kanssa, joka vaihtui siinä välillä niin en ihan kaikista asioista halunnut puhua, mutta kaikkien muitten opettajien kanssa ja sitte uuden nuoremman johtajan kanssa mä oon kyllä puhunu. Huonomuuden tunteeni ja epäonnistumiseni ja se on ollu ihan luontaista.

Osmo: Mun ei oo taas tarvinu huonomuuden tunteista puhua, kun ei mulla oo semmosta!

Anne: No, öö, kun te kotona puhuitte vaikka oppilaista ja toinen neuvo tai anto jotain ohjeita, niin oliko niillä oikeesti jotain konkreettista vaikutusta teidän käytökseen siellä koulussa tai muuttuko jotkut mielipiteet?

Tuula: No mä voin sanoa sen, että kun isällä on niin hyvä semmonen tilannehuumorin taju, joka multa puuttuu aika lailla. Et mulla on enemmän sellasta äidillistä lämpöä ja semmosta tossa opetustyössä. Niin joskus mä olen kyllä ihan koittanut matkia isää sillä tilanne huumosrilla, niin paljon kun olen pystynyt, mutta sitä huumorin käyttöä on hyvin vaikea oppia, vaikka kuinka ottaa toisesta mallia. Et se on luontaista.

Osmo: Mä oon ehkä vähän pehmentänyt asioita kun on vähän kotona neuvoteltu, niin en oo ollut niin äkkinäinen sitte.

Anne: No miten te luulette opettajan työn ja opettajuuden muuttuvan tulevaisuudessa?

Osmo: No se on muuttunut jo tän muutamien vuosien aikana. Siihen opettamiseen on aina vähempi aikaa ja kaikkiin muuhun touhuun siinä sitte menee sitä, varsinkin kun vanhemmat ei läheskään aina enää ymmärrä mistä on kyse tai ei halua ymmärtää tai on hyvin itsekkäitä, että meidän lapsi menee kaiken muun edelle. Meidän lapsi sanoo jotain kotona ni se on näin. Kyllä semmosta on tietysti aikasemminkin ollut, mutta , mutta tota jotenkin turvattomampi on opettajan asema kun aikasemmin ja täytyy olla enemmän varpaillaan. Vanhempiin ei o semmosta, semmosta yhteyttä läheskään aina. Nää vanhempainvartin on, sanonko mä mistä!! Tota ei semmosessa ajassa mitään, se pitäis olla kunnollista yhteystyötä ja siihen pitäis antaa resursseja, muttasehän nyt on selvä ettei sitä saa. Sitä kannatta tehdä, tai kannattais tehdä vaikka ei saiskaan resursseja, koska siitä on kumminkin hyötyä opettajalle itellensäkin

Tuula: Niinhän sinä olet tehnytkin.

Osmo: Niin oonkin tehnyt ja ollut paljon hyötyä. Vanhemmat on.. aina kun tuntee vanhemmat kunnolla on paljon helpompi puhua ne asiat.

Tuula: (Puhuu edellisen päälle) ja minä

Tuula: Mä olen sitä mieltä, että se ei saisi muuttua paljon, se koulutyö ja se opetustyö, koska vaikka se lapsi olisi syntynyt vuonna 1940 taikka 1990, niin se lapsi on se ihan sama lapsi. Se tarttis sen perusturvallisuuden. Oikeestaan koko sen ala-asteen ja nyt on niin paljon tätä muutosten painetta ollut jo minunkin työssäolo aikani, että se paitsi väsyttää opettajia, se heijastuu oppilaisiin semmosena, semmosena ... levottomuutena. Ja sitten kun kodit ovat nykyään aika monet, lähes viiskyt prosenttia tavallisista koululuokista on uusperheen lapsia taikka eronneitten lapsia, yksinhuoltajien lapsia niin, niin se olisi vielä tärkeämpää se vanhanaikainen perusturvallisuus, äidillinen isällinen opettaja. Perusasiat lukeminen, laskeminen, kirjoitus väliin voimistelua, laulua, plää, plää, plää. Tietokoneen kyllä kerkiää oppimaan muulloinkin.

Osmo: Niin, sieltä on (rykäsy) vähennetty näitä taide- ja taitoaineita, sen takia kun ne on vaivalloisempia usein opettaa kun tavalliset tunnit ja se on huono asia. Ja sitte tulee semmosia vaatimuksia, että koulussa siellä pitäis olla mukavaa, siellä pitäis viihtyä hyvin ja eikä puhettaka, että siellä puhuttais, että on määrättyjä velvollisuuksia, että pitäis tehdä töitä ja oppia tekeen asiat jämäptisti ja niin kuin pitää, ni ei se mikään viihdekeskus o. Mutta semmoseen päin se on vähän menossa. Vanhemmilta tulee viestiä, että lapsella on niin iso reppu, ei se jaksa sitä kantaa ja talutetaan sinne koulun portille, kun lapsella on viiden vuoden tavarat siellä reppussa. Kai se voi painaakin jolla kulla, kokemusta on tässäkin tutkimuksessa. Se on niitten työtä, siä pitäis käydä hommissa, vastata asioista. Siä pitäis olla viihtysää, mukavia aineita aina välillä, että se tyä olisi mielekkään tuntuista, että oppis muutakin kuin lukeen, kirjoittaa ja laskeen. Ja sitte ei pitäis pyrkiä nyt niin ku kunnat epätoivosesti pyrkii, että mahdollisimman suuriin luokkiin, että olisi vaan tehokasta. Sellanen tilaa ja tuottaja malli.

Tuula: Mää toivon, että se ei pitäis paikkaansa minkä luin eräästä ruotsalaisesta tutkimuksesta, että, että olis hyvä jos opettaja tekis itsensä tarpeettomaksi. Siis sitte me ollaan ihan allikossa jos niin muka on hyvä.

Anne: Voiko teidän mielestä kuka tahansa olla tai tulla hyväksi opettajaksi?

Osmo: Ei.

Tuula: Ei missään tapauksessa.

Osmo: (Samaan aikaan) Ei puhettakaan.

Anne: Mitä kriteereitä hyvällä opettajalla on? Miks ei kaikki voi olla tai tulla?

Osmo: (Taas puhuu päälle) No tota, täytyy olla pitkäpinnanen, huumorintajunen, täytyy välittää siitä hommasta, ettei saisi olla pelkästään se, että, että noin voi kun menis äkkiä ni pääsisin kotiin kahdelta, että se työ sinänsä kiinnostais ja niitten mukuloitten kanssa olo. Kaikkia se ei kiinnosta. Ja sitte pitää olla, sanotaan nyt vaikka ääni pitää jo olla semmonen, että sillä ei, sillä ei karkota niitä. Jos siä vinkuu sillä luokanedessä niin ei siä pirukaan jaksa kuunnella semmosta kaiken päivää. Yleensäkin aina pitäis muistaa madaltaa ääntään ja puhua hiljaa ja rauhallisesti.

Tuula: Kun mä opiskelin seminaarissa niin, niin minulle sitte sanottiin, että minulla oli liian korkea ääni. Niin mä heti tartun siihen ja huomasin, että niihän se on ja rupesin ottamaan puhutunteja muutaman kerran ja madalsin siis tietoisesti ääntäni. Ja se on ollu erittäin tarpeellista. Minunkin korvat kärsivät, kun mä joskus olen kuullut kuinka jotkut opettajat huutavat luokassaan. Ja mitä enemmän siellä on levottomuutta sitä enemmän opettaja huutaa. Jaa että enkö oo ite joskus huutanu, tottakai, mutta se tehoaa vaan silloin kun normaalisti puhuu näin. Ja mitä hiljaisemmin (kuiskaa) puhut luokassa, sitä rauhallisempi se luokka on. Ja (huutaa) sitte kun pamahtaa, niin sitte ne tajuaa, että aha, nyt onkin tosi kysymyksessä. Äänen on todella oltava aika hyvä.

Osmo: No se ei tietysti, se on yks asia, mutta

Tuula: Ja lapsia täytyy rakastaa.

Osmo: Sitte tota pitäis olla sillä lailla aika rehellinen, että sen mitä sanoo, niin siinä pysyy, ettei ala nuoleskeleen oppilaita, eikä opettajia, eikä vanhempia, eikä ketään, vaan tekee työtänsä ja miettii mitä tekee, niin voi sitte pysyä sen tekemisensä takana. Että semmonen teeskentely ni sen, sen mukulat kyllä haistaa kohta tai huomaa ja silloin menee uskottavuus. Eikä tota liian kaverikaan saa olla, että voihan niitten kanssa pelleillä ja hosua ja välitunneilla reuhata ja muuta mutta täytyy olla myös se, että tässä on nyt tää raja ja nyt ollaan tunnilla. Kun mä meen tunnille vieläkin, niin mä sanon, että te nousette ylös. Ja te nousette ylös sen takia, että te rauhotutte ja keskitytte tähän tuntiin, ette sen takia, että mä tänne tulen. Että saadaan se alku varovaisuus, äh (naurahtaa) varovaisuus, alku rauhallisuus siihen hommaan.

Anne: Täytyykö hyvällä opettajalla olla omia lapsia? Te kumpikin puutuitte niissä aikaisemmissa haastatteluissa sen opettajan lapsi asiaan.

Tuula: Minua naurattaa tää sen takia, että seminaarissa ollessani siellä oli sellanen yksin eläjä, niin sanottu vanhapiika, ei pidetty harjoituskoulun opettaja, joka sanoi, että ”opettaja ei saa olla naimisissa eikä sillä saa olla omia lapsia, koska se ei voi silloin rakastaa niitä toisia lapsia”. Itse naureskelin silloin jo sitä ajatusta, ajattelin, että puhu mitä puhut. Siis mun mielestäni vai semmoinen ihminen jolla on omia lapsia voi ymmärtää toisenkin ihmisen lapsia. Ja sen takia Anne, minusta on hienoa, että sinulla on ollu ensin nää lapset, ennen kuin sä rupeat opettajaksi, koska sä tunnet lapsista todella paljon enemmän kuin esimerkiksi minä tunsin nuorena opettajana.

Osmo: Ei se välttämätöntä oo, että on omia lapsia, mutta kyllä siitä on paljo etuja.

Anne: Sitte joku käytännön ohje tai neuvo tulevalle opettajalle. Joku motto tai joku muu ajatus.

Tuula: Ole oma itsesi. Pysy sanojesi takana, kun tunnet olevasi oikeassa, mutta opi myöskin myöntämään milloin olet väärässä. Oppilaat kunnioittavat sinua, jos he huomaavat, että opettajakin sanoo anteeksi, nyt mä olin väärässä.

Osmo: Kun vain opettajan valmistus laitoksessa voidaan pitää erittäin hyvin valmisteltuja tunteja, joita on harjoiteltu pitkän aikaa ja muuta vastaavaa niin sehän ei onnistu tuolla tavallisessa työssä, sielөөһән on suurin osa tavallisia rutiini tunteja, mutta yhtä työtoveriani lainatakseni sanoisin, että pysi pitämään joka päivä yksi hyvä tunti.

Anne: Sitten vielä jotain mitä haluatte kertoa joko yhteisestä elämästä tai opetuksesta tai opettajuudesta. Onko jääny jotain asioita?

Osmo: Jaa jääny sanomatta näitten haastattelujen aikana?

Anne: Niin no paljokin varmaan, mutta..

Osmo: Niin jotain pontevaa. En tiä, mutta mää sanon vaan sen, että mää ainakin sain semmosen homman joka oli just mua varten. Mulle on jääny sellanen kuva, että mää olin semmosessa hommassa missä mun pitikin olla.

Tuula: Monta kertaa lapsuuden leikit enteilee sitä tulevaa elämää. Kun mä yksin leikin mä olin aina opettaja taikka myymässä kaupassa. Ja näitä molempia olen saanut kokea. Kaupanmyyjänä vaan sillä lailla nuorena tyttönä kesätöinä, mutta tota ... siis ne lapsuuden leikitkin aika paljon jo ennustaa sitä tulevaa alaa ja muistan aina sen kun koulussa ollessani ala-asteella otin koululaulukirjan, vanhan Siukosen laulukirjan ja menin kammariin ja laitoin oven kiinni ja lauleskelin sieltä. Kukaan ei ollut opettanut nuotteja, mutta joku mun päässäni sano, että kun nuotti on ylempänä lauletaan korkeammalta ja kun se on alempana lauletaan matalemmalta. Ja mä lauloin ja lauloin niitä nuotteja taikka lauluja ja muka nuoteista ja opetin muka sillä tavalla lapsia laulamaa, leikin. Niin mä kuulin kerran kun äiti sano isälle, että harmi kun tolla Tuulalla ei oo tippaakaan tota laulunääntä. He eivät tienneet, että se oli vaan tämmöistä kiinnostusta siihen. Ja se kiinnostus sitte pisti minut vielä vanhempanakin innostumaan tohon musiikkiin ja sitte kävin ne musiikkiluokka opinnot, nää täydentävät ja no ni, elikkä, että ihan hyvä elämä on ollu! Komeet riidat isän kanssa puhdistaa ilmapiirrii.

Osmo: Ei me koulusta olla riideltty.

Tuula: Ei niin. Mutta samalla lailla kun oppilailta täytyy pyytää anteeksi ja mieheltään täytyy pyytää anteeksi ja lähimmäisiltään kun on ollu tyhmä niin se on ihan hyvä ohje sitte kaikille tässä elämässä.

Osmo: Heitti runoa vähä..

Anne: Selvä kiitoksia haastattelusta!